katedra

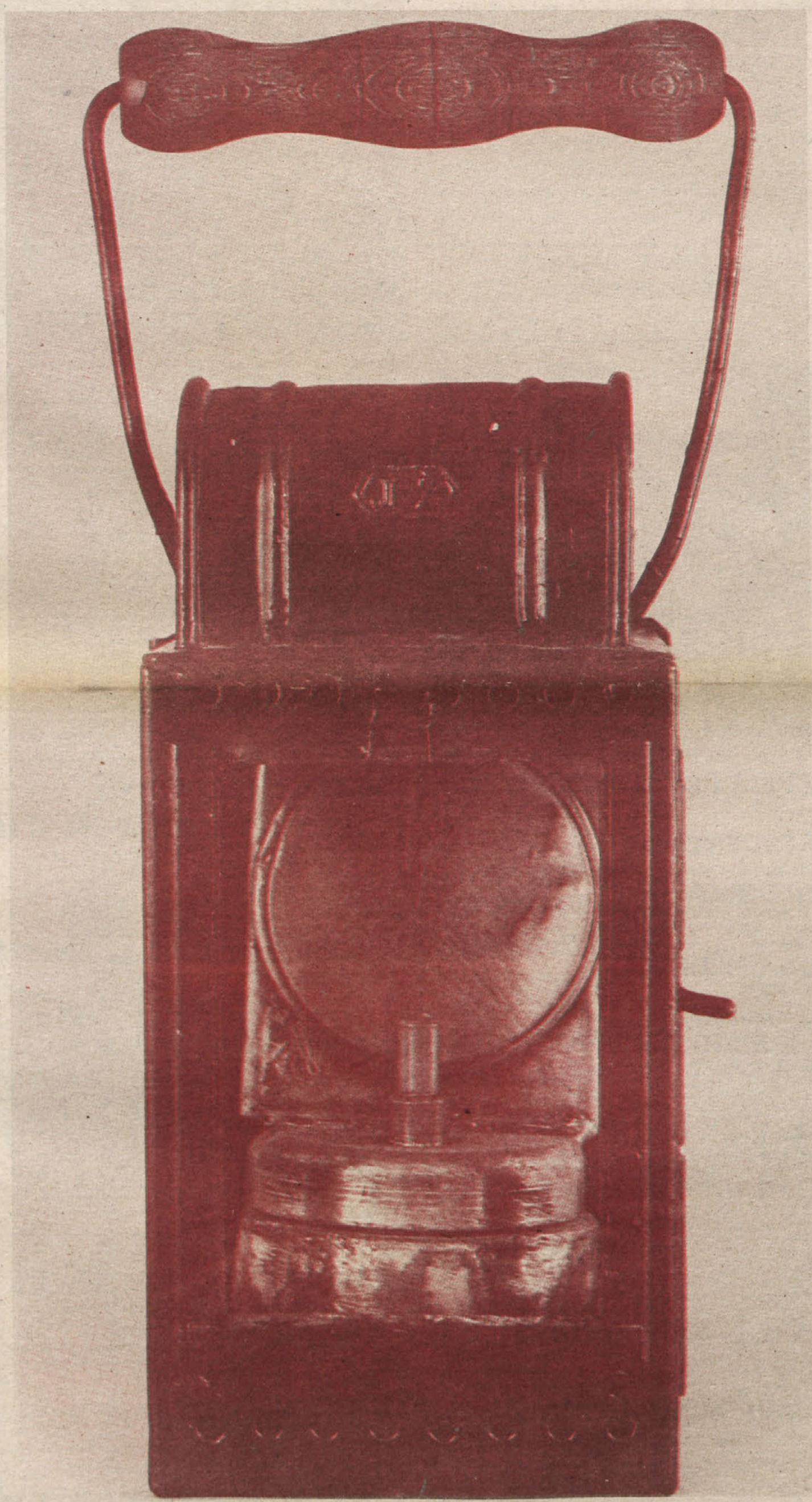

YU ISSN 0022/9295 7. OKTOBRA 1981 LETNIK XXI ŠT. 6, 7, 8
CENA 20 DIN

Nepreklicno **N**aročam **KATEDRO,** ki jo bom plačal **TAKOJ,** ko dobim prvi izvod po pošti.

Naročnino , ki znaša 60 dinarjev, bom vplačal s pomočjo položnice, na kateri bom pod rubriko: številka računa vpisal naslednjih trinajst številk:

51800-678-81846.

Nadalje, bom na položnico napisal tudi svoje ime, priimek in naslov, jo naslovil na uporabnika Katedro in napisal še to, da je to naročnina za leto 1981 (tudi o naslednjih naročniških letih se bom pogovarjal preko položnic).

Da pa bom KATEDRO sploh dobil, v naslednjih vrsticah izpisujem svoje podatke iz osebne izkaznice:

IME MI JE.....

PRIIMEK sem dobil od očeta ali mame.....

STANUJEM pa.....

Naročilnico bom poslal na: KATEDRA, Ob parku 5,
62000 MARIBOR

PONOVNO ZAČETI

Kot vidite iz razpisa dela se študentski list Katedra še vedno ni rešil kadrovskih težav in v novem šolskem letu upamo, da bomo rešili to vprašanje, toda rešimo ga lahko le z večjim sodelovanjem vseh študentov in dijakov, ki se ukvarjajo z pisanjem ali imajo željo po pisanju in objavljanju. Resnično pričakujemo odziv na razpis in tako dosežemo večjo povezanost tematike z resničnimi problemi in težavami študentskega življenja, kot tudi močnejši glas mladine v naši družbi.

Zato, da bi bolje spoznali naše delo in se hitreje odločili, da se nam pridružite, vam bomo na kratko opisali delo našega lista. Ukvarjamo se, ker smo študentski list, predvsem z problematiko mladih v visokih šolah v Mariboru, pa tudi z dijaško problematiko, mislimo pa, da bi razširili delovno področje na mladinsko problematiko celotne mariborske regije.

Organizacijsko in tematsko je delo na Katedri razdeljeno na področja

— visokega šolstva
— teorije
— informacij
— likovnosti
— kulture
— mednarodnih obzorij.

Osnovno področje, to je področje visokega šolstva, ki je v letošnjem letu zelo slabo zastopano, ker nam ni uspelo pritegniti za delo nikogar, ki bi urejal to področje. Vsako področje ima svojega urednika, ki skrbi za svojo rubriko, sestavlja članke in izbira tematiko. Tako ima najbolj deficitarno področje, to je področje visokega šolstva predvsem nalogo spremljati študij, torej položaj študenta, družbeni in socialno-ekonomski, potem odnose v študentskih domovih, organiziranost študentov, učnovzgojni proces in podobno.

V tem letu pa je stanje še težje, saj tudi za uredništva za teorijo, informacije in likovnosti nimajo urednikov in je tako ogroženo nadaljne delo. To tudi do sedaj ni bilo najbolj opravljeno, kajti posamezniki smo se morali posvečati več področjim in tako ni bilo mogoče zagotoviti boljše kvalitete. Če bi bilo v uredniškem odboru več članov, bi delo bilo enakomerno porazdeljeno in bi se uredništvo za informacije posvetilo res delu le na področju informacij v mariborskem šolstvu in v odnosih v družbi, ki so najbolj zanimive za študente, to je štipendijska politika, kadrovska politika in socialna politika, kot tudi o prireditvah v Mariboru, ki so za študente zanimive.

Uredništvo za teorijo bi se lahko v nadaljnem delu močneje naslonilo na Marksistični center Univerze, tako bi Katedro tudi prislonili k delu na tem področju v Mariboru.

Kot vidite je možnosti dovolj, pri tem pa so odprta vrata tudi za vsako kreativnost in novost, edini pravi pogoj je le pripravljenost za delo in sodelovanje pri sestavljanju lista. Da bi lahko bolje spoznali Katedro in njeno dejavnost smo pripravili obsežno, trojno številko in v njej pripravili iz vsakega področja našega dela kakšen članek.

VSEBINA

V začetku je nekaj informacij, predvsem o delu mladinske organizacije v poletnih mesecih, torej nekaj o poletni politični šoli v Tacnu in mladinskem usposabljanju za obrambo, tovariš Bračič je prispeval informacijo o razpravi o problematiki kadrovske politike na univerzi in naš novinar je sodeloval pri akciji radija Maribor Kako dobiti sobo. V nadaljevanju boste našli razpravo, ki smo jo izvedli že maja pod naslovom: Univerza in združeno delo. Organizirana je bila kot okrogla miza, na njej pa so predstavniki združenega dela, predstavniki univerze in študenti poskušali najti nove poti za večjo povezanost univerze in združenega dela, za večje sodelovanje pri razvoju in za večje sodelovanje študentov. Koliko nam je to uspelo, pa preberite. V tem letu smo začeli objavljati tudi članke o dogajanjih po svetu, in o mednarodni dejavnosti Jugoslavije. V tem delu sta članka o Poljski in o ekonomski in politični krizi v tej državi ter pregled dejavnosti neuvrščenih. Na srednjih straneh smo pripravili dve prilogi. Prvo, prilogo Bruc, je pripravil Srečko Pirtovšek. V njej bodo bruci našli informacije o Mariboru, o univerzi, o Študentskem servisu, kot tudi o knjižnicah, gledališču..... Druga priloga so Obrazi, literarna priloga, uredil jo je Vasja Eigner. Za začetek so v njej dela mladih pesnikov, vendar za naprej pripravljamo tudi študentska dela.

Teoretski del začenjamo z zapisom razgovora z Predragom Vranickim o razvojnih problemih samoupravljanja in o zgodovinskih izvorih tega družbenega ekonomskega odnosa. Nadaljujemo pa z poglavjem iz nove knjige Vladimirja Šruka, naslov tega poglavja pa je Nekateri moralni vidiki družbene kritike, kjer boste lahko prebrali o pomenu samokritike in kritike. Pišemo tudi o tem, kakšno bi moralo biti in kakšno naj bo idejno usposabljanje. Naš bivši glavni urednik se oglaša tudi iz združenega dela, zapisal je pogovor z delegatko na tretjem kongresu samoupravljalcev, tudi tukaj je bilo izrečenih nekaj kritičnih misli. Na zadnjem listu smo se dotaknili politike zaposlovanja in problemov na tem področju, ki jih neposredno čutimo mladi in nekaterim čudnim dogajanjem na našem gospodarskem področju, ki nas vedno znova presenečajo. Za konec pa še nekaj o naši univerzi in trenutnem stanju na njej, pripravili smo nekaj misli iz razprave, ki je bila v začetku septembra.

Tako, iz vsakega nekaj, pri tem pa se zavedamo, da bi pestrost lahko bila mnogo večja, če bi imeli večji uredniški odnos in če bi dosegli večje zanimanje bralcev in njihovo vključevanje v dialog. Vedno več čejev se pojavlja, toda pisem in polemik na naše pisanje ni. Naloga vseh nas mora biti, da se poveča odmevnost. K temu pa lahko najbolj pripomorete vi, če se oglasite, vseeno kako, z pripombami, z kritiko, polemiko. Oglasite se lahko vsak dan od 12. do 13. ure. Premagajte začetno negotovost in se vključite v delo.

OKVIRNO ZA NAPREJ

Da bi se lažje odločili in se nam pridružili, vam bom napisal še nekaj o okvirnem načrtu Katedre za to šolsko leto. Tega načrta ne smete vzeti kot obvezo, je le okvir in vsako vaše sodelovanje ga lahko dopolni in razširi

V tem mesecu imamo v načrtu okroglo mizo na temo Študentski servis in problemi z delom. Pri tem se mislimo nasloniti na vse nepravilnosti in težave. Vključiti se nameravamo v razprave, ki se bodo razvile o vlogi ZSMS v naši družbi in ki so priprava na kongres, pripraviti nameravamo tudi nove Obraze, ti bi lahko postali stalna rubrika. Osnovni namen, pisanje o položaju študenta v naši družbi, o razvoju in problemih samoupravljanja, o razvoju univerze pa je odvisen od bodoče kadrovske zasedbe. Od nje je v neposredni odvisnosti tudi informativna rubrika. Tukaj so tudi največje rezerve, saj bi Katedra res lahko postala glasilo mladine na mariborski univerzi. Toda le, če nam bo uspelo pritegniti dovolj mladih, zagnanih piscev, ki bodo za svoje delo dobili, če bo dobro opravljeno, tudi honorar. Prav tako je honorirano delo glavnega in odgovornega urednika. Prav tako so honorirani tudi članki, ki jih pošljejo bralci, saj nam bodo ravno ti prispevki omogočili večjo demokratizacijo Katedre. Torej, poteza je pri vas.

OSNUTEK RAZPISA PROSTIH DELOVNIH NALOG

KATEDRA — ŠTUDENTSKI LIST

vabi k sodelovanju študente — dijake, ki jih veseli delo pri Katedri. Še zlasti potrebuje:

GLAVNEGA UREDNIKA

Naloge: — zagotavljanje tehničnih možnosti za izhajanje Katedre
— zagotavljanje povezanosti Katedre z družbenim okoljem
— skrb za kadrovsko politiko

ODGOVORNEGA UREDNIKA

— skrb za uresničevanje vsebinske zasnove
— priprava vsebine časnika
— usklajevanje in nadziranje dela ostalih urednikov

UREDNIKE ZA VISOKO ŠOLSTVO, KULTURO, LIKOVNOST, INFORMACIJE in TEORIJO

VEČ SODELAVCEV ZA PODROČJA VISOKEGA ŠOLSTVA, LIKOVNOSTI, INFORMACIJ, KULTURE IN TEORIJE

DISTRIBUTERJA

POGOJI RAZPISA

za glavnega urednika: organizacijske izkušnje, poznavanje naše družbene ureditve, aktivno delovanje v DPO, seznanjenost s problematiko študentov in mladine
za odgovornega urednika: Pripravljenost, da odgovarja za vse, kar je in bo storil.
za urednike rubrik: veselje do dela

DELO JE USTREZNO HONORIRANO!

Vsi, ki se zanimate za delo, se oglasite na Katedri vsak dan od 12. do 13. ure, ali PISMENO na naslov Katedra, Ob parku 5 62000 Maribor. Lahko se oglasite tudi preko OO ZSMS. Za sodelovanje pri uredništvu za kulturo se lahko oglasite vsak četrtek od 16. do 17. ure.

V PRIČAKOVANJU VAŠEGA ODZIVA!

UREDNIŠTVO

PLAČAJ NAROČNINO
ŽIRO RAČUN: 51800-678-81846

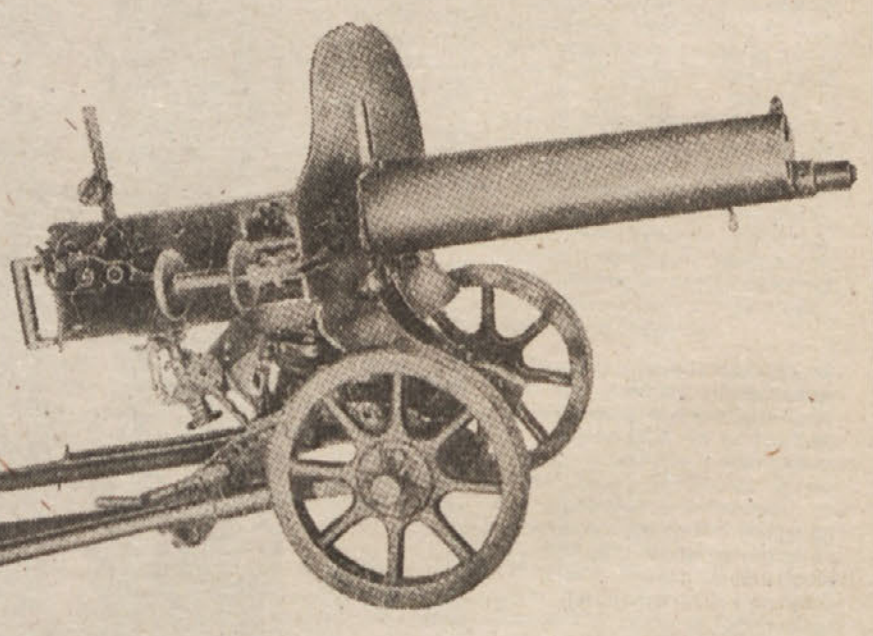

RAZPIS TEČAJA ZA MLADE NOVINARJE

Da bi resnično premagali porazno stanje v mladinski publicistiki pripravlja Katedra v sodelovanju z Marksističnim centrom na Univerzi v Mariboru **Tečaj za mlade novinarje** ki bo konec oktobra (predvidoma od 26 do 30. oktobra) na Katedri. Predavanja bodo predvsem o vlogi novinarja v naši družbi, o vlogi glasil in časopisov, pa tudi o načinu pisanja, kritičnemu pristopu in obliki. Tečaj bo tudi primeren za urednike šolskih glasil. Vsi udeleženci tečaja bodo imeli odprta vrata za objavljanje v študentskem listu Katedra.

PRIJAVE

Za sodelovanje na tečaju se lahko prijavite na Katedri vsak dan od 12. do 13. ure osebno, lahko pa tud pismeno na naslov Katedra, Ob parku 5 Maribor.

Prav tako se lahko prijavite na predsedstvu Univerzitetne konference v študentskih domovih, prijave bodo pobirale tudi vse OO ZSMS na Šolah.

UREDNIŠTVO

Časopis univerzitetne sodobnosti Katedra. Naslov uredništva: Ob parku 5, 62000 Maribor, telefon: 22-004. Številka žiro računa: 51800-678-81846. Izdaja univerzitetna konferenca ZSMS Maribor. Uredništvo: Robi Florjančič (v. d. glavnega urednika in v. d. odgovornega urednika), Ivan Soče (teorija), Valter Černe (informacije), Iztok Jančar (likovnost), Marjan Hanl (tehnični urednik), Alenka Filipančič (lektor). Tajnica uredništva: Ema Jančar. Distributer: Boris Jarc. Izdajateljski svet: Zinka Kolarič, Marjan Pungartnik, Mirko Križman, Miroslav Geč-Korošec, Vito Kumperščak, Mik Rebernik, Slavko Gerič, Tomaž Kšela, Gramc Alojz, Jani Šaler, Franc Požgan, Vili Vuk, Josip Škramlec, Cvetka Jerman, Mirč Pestiček.

Katedra izhaja ob podpori UK ZSMS Maribor, Kulturne skupnosti Slovenije, Raziskovalne skupnosti Slovenije, Izobraževalne skupnosti Slovenije, in Zveze skupnosti za zaposlovanje. Tisk: ČGP Večer, Tržaška 14, Maribor. Cena izvoda: 6 din. Nenaročenih slik in tekstov ne vračamo. Uradne ure vsak dan od 12. do 13. Za kulturo vsak četrtek od 16. do 17. Sestanki uredništva vsak ponedeljek od 12. do 13. Oproščeno temeljnega davka na promet po sklepu 421-1/70 z dne 22. 1. 1973.

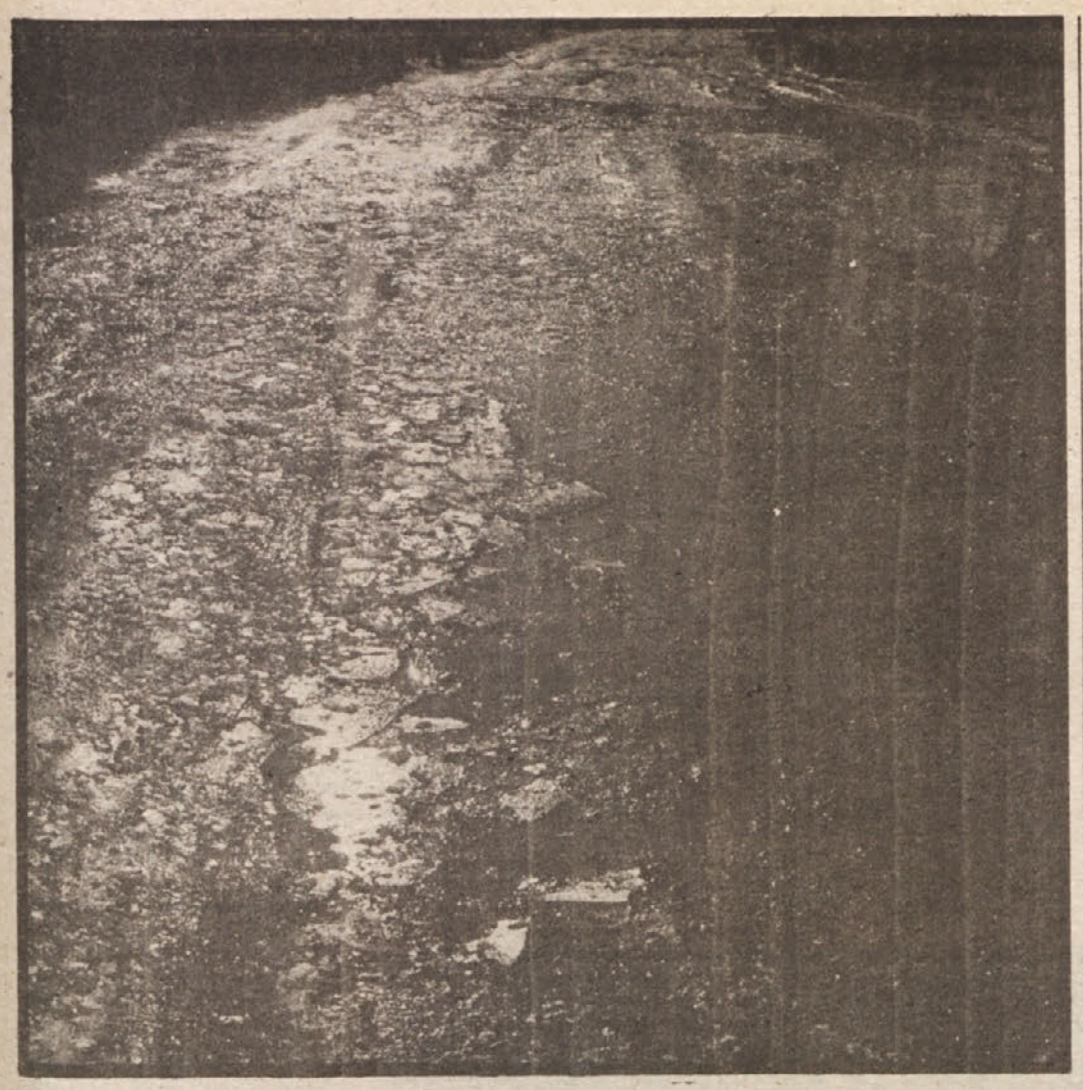

NEKAJ O KADROVSKI POLITIKI UNIVERZE

Aktiv univerzitetne konference ZKS je imel 4. septembra 1981 celodnevno razpravo o idejnopolitičnih razmerah na naši univerzi. Izhodišče za razpravo, ki ji je prisostvovalo nad 30 povabljenih, je bil dokaj obsežen osnutek ocene idejnopolitičnih razmer v visokem šolstvu. Sestanku je prisostvoval tudi predsednik univerzitetnega sveta ter član predsedstva ČK ZKS Lojze Briški.

Ob VI. poglavju — Uresničevanje kadrovske politike — je v razpravi podal kritično oceno stanja prvi rektor in zaslužni profesor dr. Vladimir Bračič. Njegove kritične besede so sprožile živahen dialog in predlagano je bilo, da bi glavne misli objavili. Tako smo zaprosili dr. Bračiča, da pripravi svojo razpravo v obliki krajšega članka za Katedro. To so njegove misli:

Splošno priznana je ugotovitev, je uvodoma poudaril razpravljavec, da vsaka šola, še posebej pa univerza, velja toliko in je takšna, kakršni so njeni učitelji. To načelo so graditelji visokega šolstva v Mariboru upoštevali v prvih začetkih. In prav zaostreni kadrovski politiki se imamo zahvaliti, da smo iz lastnih vrst dobili vrsto doktorjev in magistrov ter da smo izpolnili enega temeljnih pogojev, in pred šestimi leti lahko slovesno razglasili univerzo v Mariboru.

Kljub zakonskim določilom, med slovenskima univerzama usklajenim merilom, pogojem in postopkom o izvolitvah učitejev ter ob habilitacijski komisiji nismo nikoli dosegli povsem enotnih kadrovskih kriterijev. Nekatere VTO in VDO so dogovorjeno kadrovsko politiko izvajale dosledno, druge so se obnašale oportunistično. V začetku so bile te razlike malo opazne, v zadnjem času pa se vse bolj pojavljajo slabosti, ki so začele resno ogrožati nadaljnji kvalitetni razvoj univerze, ki se mora vedno znova potrjevati, vendar ne samo s številom izdanih diplom, temveč predvsem s kvalitetnim znanstvenim delom.

Osnovni nosilci kadrovske politike so sveti visokošolskih VTO in VDO ter njihovi kadrovski organi. Sveti pa često niso dovolj podrobno seznanjeni z določili zakona ter z enotnimi merili in postopki za izvolitev v nazive visokošolskih učiteljev in sodelavcev. Tudi kadrovski organi niso povsod ustrezno sestavljeni, zato se v njih uveljavljata oportunizem in familiarnost.

Če listamo po Informacijah, ki jih mesečno izdaja habilitacijska komisija, lahko ugotovimo različnost strokovnih ocen, ki rabijo kot osnova za odločitve v izvolitvenem postopku. Vse dosedanje analize strokovnih ocen kažejo, da dajemo pri teh ocenah še vedno absolutno prednost strokovni oceni, zanemarjamo pa samoupravno socialistično angažiranost. Pri ocenah znanstveno-strokovne ustvarjalnosti pogosto ugotavljamo zelo pavšalno strokovne sposobnosti kandidata. Redke so temeljitejše ocene posameznih kandidatovih del, iz katerih bi lahko spoznali, kako kandidat pri svojem znanstvenem in strokovnem delu uporablja kritično marksistično metodologijo in kako spremlja najsodobnejše izsledke svoje stroke. Po mojem mnenju visokošolski učitelj, ki mu v desetih ali celo v petnajstih letih dela na visokošolski organizaciji ni uspelo pridobiti naziva magister, ne bi mogel biti več izvoljen, saj si je sam napisal najbolj prepričljivo negativno strokovno oceno. O učiteljevi pedagoški uspešnosti pridobivamo mnenja študentov na zelo različne načine. Večina teh ocen je zelo pavšalnih in v njih manjkajo stvarni podatki o pedagoški uspešnosti učitelja, o njegovi skrbi za primerne učbenike in druge učne pripomočke, o tem, kako vključuje študente v raziskovalno delo, kakšni so študijski uspehi njegovih študentov in podobno. Pri oceni samoupravne socialistične angažiranosti kandidata se poročevalci največkrat zadovoljijo z naštevanjem raznih odborov in komisij v delovni organizaciji, katerih član je kandidat, kot da je takšno članstvo zadostno potrdilo resnične zavzetosti za samoupravni socializem. Pri sestavljanju tega dela strokovne ocene se često kaže oportunizem družbenopolitičnih organizacij.

Za tako različno kvaliteto strokovnih poročil smemo iskati vzrok v dveh temeljnih stvareh: prvič, nimamo natančnih navodil, ki bi strokovne ocenjevalce natančno obvezovale, kaj morajo ovrednotiti v poročilu oz. oceni in, drugič, v primerni objektivni kritičnosti strokovnih ocenjevalcev ter družbenopolitičnih organizacij. V zadnjem času se je praviloma uveljavljala praksa, da kandidat sam predlaga strokovne ocenjevalce; često jih izbira med znanci in prijatelji, ne pa v vrstah najvidnejših in priznanih osebnosti. Strokovne ocenjevalce iščejo tudi na univerzah v drugih republikah, čeprav imamo v Sloveniji (Ljubljani) kvalitetnejše in bolj priznane visokošolske učitelje. V strokovne komisije izbirajo tudi učitelje drugih strok, ki niso usposobljeni dati stvarne strokovne ocene znanstvene ustvarjalnosti kandidata. Znan je primer, ko so trije sicer priznani strokovnjaki ene znanstvene discipline bili strokovni poročevalci za kandidata, ki je kandidiral za docenta druge znanstvene discipline. Z opravičilom, da bi pospešili in poenostavili postopek, se je močno uveljavila praksa, da eden od poročevalcev (praviloma tisti iz domače hiše) napiše strokovno oceno, druga dva pa jo podpišeta. Takšen postopek bi bil upravičen le v primeru, ko bi se poročevalci sestali, se o kandidatu pogovorili in šele po tem razgovoru pooblastili enega, da na osnovi skupnih stališč, če je do njih prišlo, napiše strokovno oceno. Ni jasno opredeljeno, kaj se zgodi ob neenotnosti ocenjevalcev o predlogu naziva za kandidata.

Močno se je razpasla navada preskakovanja naziva docent. Tako v zadnjem času skoraj vse višje predavatelje, ko si pridobijo doktorat znanosti, predlagajo v naziv izrednega profesorja in ocenjujejo takšen preskok naziva docent za nekaj povsem normalnega. Takšen preskok naziva bi moral biti izjema, ki bi jo morali zelo podrobno utemeljiti.

Ponovno sem opozarjal, tudi pismeno, na zelo različno tolmačenje in praktično izvajanje določil 164. člena zakona (prej 171. člen), ki določa, da je lahko v naziv docenta in izrednega profesorja in višjega predavatelja izvoljena oseba, ki nima doktorata znanosti oz. magisterija, če se je posebej uveljavila z znanstvenim oz. strokovnim delom. Oportunizmu kadrovskih služb in nekritičnosti samih kandidatov je pripisati, da se je v zadnjem času pojavilo več takšnih predlogov. Takšna izvolitev je lahko samo nekaj izjemnega, saj praktično pomeni, da kandidatu spregledamo večletno sistematično in v strokovni javnosti preverjeno raziskovalno delo, magistrsko diplomo in uspešen zagovor doktorske teme. V skupini poročevalcev za tak primer bi moral biti vsaj eden iz sorodne visokošolske organizacije univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani. Sicer pa sedanja med slovenskima univerzama usklajena merila, pogoji in postopki za izvolitev visokošolskih učiteljev takšen postopek sploh izključujejo, saj določajo, da takšna izvolitev »ni mogoča za visokošolske učitelje ali sodelavce, ki že imajo naziv visokošolskega učitelja ali sodelavca na VTO oz. VDO«.

Prav tako nekateri povsem napačno tolmačijo določilo 228. člena zakona, ki pravi, da je lahko učitelj z nazivom višji predavatelj še enkrat izvoljen v isti naziv, tudi če ne bo imel magisterija oz. specializacije. Mislijo namreč, da je takšna izvolitev vnaprej zagotovljena, sama po sebi razumljiva, ne glede na kvaliteto in obseg znanstvenega in strokovnega dela v preteklem izvolitvenem obdobju. Tudi vse takšne izvolitve bi morale biti ocenjene kot izjemne.

In še nekaj o delu habilitacijske komisije. Menim, da je bilo delo naše habilitacijske komisije v glavnem dobro in da je mnogo pripomogla h kvalitetnejši kadrovski politiki. Prav zato pa je toliko bolj presenetila z nekaterimi sklepi na zadnji seji v prejšnjem sestavu. Težko je namreč razumeti, kako se je moglo zgoditi, da je na 12. seji meseca aprila 1981 za nekega kandidata ugotovila z osmimi glasovi za in enim vzdržanim glasom, da kandidat ne ustreza pogojem za naziv docenta. Na 14. seji v mesecu juliju pa je za istega kandidata brez dopolnilne strokovne ugotovitve dala mnenje, da ustreza za naziv izrednega profesorja. Po izjavah na posvetu navzočih članov habilitacijske komisije se je seja razvijala v stilu barantanja predstavnikov nekaterih šol. Predlagal sem, da bi morali postopek za vse sporne primere obnoviti.

Z nedosledno kadrovsko politiko delamo naši univerzi slabo uslugo, in to se nam bo slej ko prej maščevalo. Prav bi bilo, da bi svet univerze in vsi sveti VTO in VDO poglobljeno in z vso resnostjo obravnavali problematiko kadrovanja in se odločili za enotno, primerno strogo in perspektivno kadrovsko politiko.

MLADINSKA POLETNA POLITIČNA ŠOLA, TAKŠNA ALI DRUGAČNA

V obdobju, ko se srečujemo z najrazličnejšimi problemi, ki so velikokrat, kot pravi organizator MPPŠ, pogojeni z nezadovoljivim poznavanjem teorije marksizma, z nepoznavanjem naše stvarnosti, smo se mladi zbrali v Vikerčah pri Ljubljani. Delo od 17.—22. avgusta je potekalo v dopoldanskih urah po skupinah, v popoldanskih urah pa v obliki plenarnih zasedanj, kjer so spregovorili vodilni družbenopolitični delavci.

Teme plenarnih zasedanj so bile to leto še posebno skrbno izbrane, obravnavale so aktualna vprašanja družbenoekonomskega razvoja, gospodarsko situacijo, nacionalno vprašanje, medrepubliške odnose . . . Pojavljale so se dileme — »od kod pri mladih toliko vprašanj«. Vendar je bil odgovor jasen. Zapletena družbenoekonomska situacija, kvalitativna sprememba s strani predavateljev, ki so poskušali ne samo orisati družbeni razvoj, medrepubliške odnose, nacionalno vprašanje . . ., temveč so poskušali podati kritično analizo protislovij, obenem pa nakazati rešitve iz elementov politične krize. Prav iz teh razlogov so bili zasuti s kopico vprašanj, ki so bila bolj ali manj vsebinsko dobro zastavljena.

Veliko bolj pa so bila različna mnenja glede dela v skupinah. Tu z delom nisem bil zadovoljen, iz razprav se je videlo, da se mladi še vedno premalo izobražujemo, veliko občinskih konferenc mladih pa je prejelo gradivo za razpravo šele po prihodu v šolo. Ne mislim se spuščati v vsebinsko analizo dela posameznih skupin, temveč nakazati nekatere težave, ki so se pojavljale med šolami. Pomembno je, da se mladi ne omejimo samo na vprašanja, ki zadevajo nas mlade, ampak se moramo lotevati širše družbene problematike. Organizator bi moral skupinske teme podati tako, da bi mladi iz njih povzeli nekaj novega, da bi se odpravili že več let ponavljajoči se problemi.

Iz leta v leto se pojavljajo isti problemi. Mladinska organizacija še vedno ni sposobna mobilizirati mladih v družbi, tako tudi ne moremo govoriti o široki politični aktivnosti ZSMS, ki bi vključevala dejavnosti vse mlade generacije. Krepimo organizacije, toda ne frontalno, ta krepitev se ni odražala v članstvu, ampak v oblikovanju v neki politični aparat. Iz razprave sem zaznal, da veliko govorimo o birokraciji, toda vse premalo se zavedamo, da se tudi mladina oziroma njeni organi birokratizirajo. Tako ni malo primerov ko te birokratske sile sprejemajo odločitve same. »Kje smo? Ali smo se res dovolj vključili?« vse prevečkrat se šele oglašamo v težavah oz. predolgo stojimo ob obrobju dogajanj. Veliko bo potrebno truda, da bomo dodelali programe OO ZSMS, da bodo ti postali dejanski odraz mladih, koliko pa bo to uspelo, se bo navzven pokazalo v spremembi strukture članstva. Vse preveč se izgubljamo v formulacijah, manj pa v vsebinskih pripravah samoupravnega političnega odločanja. Tudi v mladinski organizaciji bo potrebno zaostriti odgovornost funkcionarjev, iskati bo potrebno primernejša merila za nagrajevanje funkcionarjev. Znanje, sposobnost, ki se naj odražata v rezultatih dela, si bosta morala izboriti bitko skozi druga merila.

Prav na teh problemih pa je organizator MPŠ premalo gradil. Namen izobraževanja ni samo abstraktno osvojiti neko snov, temveč jo potem prenesti v prakso. Tu pa se največkrat zaustavi, kar se odraža v vsakdanjosti. Mislim, da je naloga ZSMS, da razvija vse organizacijske možnosti mladim, tako da bomo omogočili borbo najširšemu delu mladine, ki se želi in se je pripravljena boriti za napredne samoupravne socialistične sile. To pa pomeni, da ne sme biti mladim zaprta pot za vso širino njihovih interesov, temveč moramo skozi njo uveljavljati razne oblike uresničevanja povezovanja samoupravno socialistično naravnanih interesov mladih. Torej živeti v središču družbenega dogajanja in spremljati procese družbenih sprememb. Naj bo tako ali drugače, naša pot je samoupravljanje, ki postavlja novo politiko samoupravnega pluralizma interesov v delegatskem sistemu.

Mnenja o uspehu dela, ki je potekalo na MPŠ, so bila deljena. Poskušal sem opozoriti na nekatere probleme, ki jih je MPŠ premalo dodelala. Že v naslovu sem nanizal »takšna in drugačna« MPŠ. Organizator se je trudil, da bi bila drugačna, če že drugače ne, je poskrbel za več zabave in prostega časa kot leta nazaj. Koliko pa je bila vsebinsko drugačna, pa se bo kaj kmalu lahko pokazalo, kajti pred nami je XI. kongres ZSMS. Prav v predkongresnih razpravah bodo morali udeleženci MPŠ veliko več narediti kot prejšnja leta. Res, težiti bo potrebno k temu, da bo drugačna.

Naj zaključim z mislijo Engelsa »ne sprejemaj a priori, kar slišiš, bereš, ampak kritično premelji, kritično osmisli, kajti ni dokončnih brez prizivnih resnic.«

Ivan PLEVNIK

ALI TAKŠNA?

Tudi letos avgusta je bila v šolskem centru RSNZ v Vikerčah pri Ljubljani mladinska poletna politična šola. Šole se je udeležilo čez štiristo mladincev iz vse Slovenije.

Udeleženci MPPŠ so mladi, ki so komaj pričeli z delom v mladinskih organizacijah, pa tudi tisti, ki jim je MPPŠ le dodatno izobraževanje, zato naj bi bil takšnim potrebam tudi prilagojen program šole.

To bi moralo veljati še posebej za plenarna zasedanja. Predavatelji so bili pomembni družbenopolitični delavci, tako da smo dobili informacije o trenutnem družbenoekonomskem in političnem položaju Slovenije in Jugoslavije. Vprašanj je bilo vedno dovolj, predavatelji tudi na vsa niso mogli odgovoriti. Za nekatere udeležence so bila ta predavanja premalo razumljiva ali celo nerazumljiva, to se je videlo predvsem v zadnjih dnevih, ko se je dvorana že kar precej spraznila.

O specifičnih problemih, ki se pojavljajo pri mladinskem političnem udejstvovanju, so se mladi pogovarjali v debatah po skupinah. Delovalo je osem različnih skupin. Pojavljala so se vprašanja, če so pravilno oblikovane. S primerom druge skupine, ki so jo sestavljali mladi, ki se ukvarjajo z idejnopolitičnim delom, z delom marksističnih krožkov in kulturo. Za mlade kulturnike zanimiva predavanja o protislovjih blagovne produkcije v socializmu, o socializmu in demokraciji, o odnosih med družbo in verskimi skupnostmi. Verjetno jim nove in kvalitetne informacije, ki bi jim bila v pomoč na delu UK ZSMS, ni prinesla.

Kljub temu da MPPŠ deluje že nekaj let in da se ob zaključku šole vedno razpravlja o pomanjkljivosti, ki naj bi jih naslednje leto ne bilo, pa jih je žal še vedno dovolj v obliki napak, ki se pojavljajo iz leta v leto.

V marsikateri skupini so gradivo delili šele na predavanjih, tako da se udeleženci na debate sploh niso mogli pripraviti, kar se ne bi smelo več ponoviti. Pa tudi OK ZSMS so očitno ostale nepripravljene in poslale neprimerne delegate. Veliko jih je predavanja »špricalo« kljub kontroli. Zato pa so bili ponoči toliko bolj živahni po sobah. Očitno je bilo nekaterim premalo organizirane zabave in so si jo organizirali sami po sobah vse do jutra, tako da tudi tisti, ki so šolo vzeli resno, marsikdaj niso mogli slediti predavanjem zaradi neprespane noči. Prav zaradi tega je veliko udeležencev MPPŠ odšlo domov nezadovoljnih.

C. J.

OB OTVORITVI NOVEGA ŠTUDENTSKEGA DOMA

V petek, 18. septembra, je bila na Gosposvetski cesti otvoritev novega stolpiča študentskih domov, s tem so mariborski študenski domovi pridobili še 164 ležišč in izpolnili plan za obdobje 1976/80.

Žal se je otvoritve udeležilo zelo malo študentov, preej več je bilo gostov. Res da je bila otvoritev v petek popoldne, ko gre veliko študentov domov, vendar jih je bilo ta čas še veliko v domovih.

Po kratkem govoru tov. Popoviča, direktorja študntskih domov, je dom odprl predsednik delegatske komisije v študenskih domovih tovariš Pelan.

Novi stolpič je nedvomno velika pridobitev za mariborske študente, tudi ta ima kot peti in četrti dom eno-in dvoposteljne sobe. V kleti so prostori, namenjeni za obštudijsko dejavnost, in večji prostor, ki je bil prvotno tudi namenjen za obštudijsko dejavnost. Predvideno je bilo, da bi lahko tu bile različne prireditve, plesi, te naj bi vodila folklora in Point, saj vemo, kakšni problemi so s prostori za vaje in kako visoke so najemnine. Ta prostor sedaj izgledaa kot sejna soba in verjetno študentom ne bo v veliko korist in bo ostal precej neizkoriščen.

Tovariš Popovič je sicer dejal, da je predvidena v naslednjem stolpiču ob Gosposvetski cesti tudi velika dvorana za obštudijsko dejavnost, vendar tá stolpič še ni zgrajen in do takrat zopet nimamo v domovih primernega prostora za obštudijsko dejavnost.

CVETKA JERMAN

KAJ IMAMO IN ČESA NIMAMO

Ste že čuli, spet bi nas radi popisali in prešteli! To bo zadnje tako štetje pri nas, pravijo — kunštneži seveda — saj je že Nostradamus napovedal, da bo v 21. stoletju vesoljni potop! — in potem si predstavljajte, vse bo treba začeti »jovo na novo«. To pa ne pomeni, da gre Jovo na deklino Novo!

Živeli bomo brezskrbno, se ljubili vse povprek kot ptički spomladi, se oblačili v kožuhe po nikogaršnji modi, lovili, kar bo še živega ostalo, in čakali na novega Boga, ki bo svet znova moderniziral in stehniziral, si izmislil vse mogoče administrativne ukrepe, da bi nas znova civiliziral: norišnice, bolnišnice, tovarne, cementarne, toplarne, jeklarne, železarne in druge uničevalce narave ter ravnovesja v njej. Kako se izvleči iz tega začaranega kroga?

Pa so prišli na idejo, da bi nas temeljito popisali in evidentirali vse kar leze in gre, pa kar imamo in česar nimamo — v žepu ali na duši.

To bo luštno, če bo na primer ob popisu pri Janezu v stanovanju njegova ljubica, a žena na službenem potovanju; ali pa obratno: bo Micika pripeljala domov Frahčeka, ko bo njen stari po svetu vandral. Tudi ljubica in Franček bosta popisana, kot je prav — »začasno bivajoča« v tem stanovanju na dan popisa oz. na kritični trenutek, to je 31. marec ob 24. uri.

Pa v kopalnice in na balkone bo trebc vsekakor pogledati, da bi se popisala vsa živina, ki jo kdo redi — sem pa ne štejemo bolh, komarjev, uši, stenic in podobne golazni. Saj ste že slišali, da nekateri vrli meščani radi pitajo prašiče, zajce, kokoši, gosi in podobno v svojih stanovanjih. Če bo popisovalec ugotovil, da imajo pri hiši koline in zavohal v kuhinji sveže krvavice in druge dele svinjine, bo moral popisati tudi svinjo, ki je bila v kritičnem trenutku še živa, mljack . . .

Popisati bo treba tudi vsak kos zemlje, pa ne vem, ali se šteje zraven tudi parcela na Pobrežju? Na vse je treba računati, dragi moji, danes človek nikdar ne ve . . .

Pa moj avto, ki ruži kot traktor — saj menda veste, da od mašinerije popisujejo samo traktorje — in je že ves sfriziran za opravljanje kmečkih poslov, ali ga naj prijavim kot traktor ali ne?!

Starega očeta je danes zadela kap — bog daj njegovi duši mir — toda pomislite, stari bo popisan z vso zemljo in nepremičninami vred, pa tudi, njegovo stanovanje, ki je sedaj last mojega še nerojenega otroka, ki bo te dni privekal na svet. Ubogi naš narod, kako so vse zakomplicirali!

Statistika bi nam rada vsem pod kožo zlezla, samo na primer: kaj naj reče berač za svojo dejavnost? Z beračenjem si je prislužil vilo ter vse, kar zraven spada — žena se vozi z mercedesom in oddaja sobe v najem — on pa opravlja to svojo dejavnost na ulicah bogate Zahodne Evrope . . .

Ali naša mafija? Kakšen naj bo njen naslov ali ime firme? In kakšna naj bo stopnja kvalifikacije za jugoslovanskega žeparja, ki slovi kot prvi v tej spretnosti v svetu, in dela, ki jih je opravljal v preteklem letu? Pa o kraju zaposlitve stevardes, pilotov in vseh znanih in neznanih filozofov, ki delujejo v višjih sferah našega planeta, bo treba razmisliti!

Enak problem vpisa kraja zaposlitve nastopi pri že omenjenih tatovih, beračih in tudi prostitutkah, ki tako rade menjajo teren. Pa vsakodnevno potovanje na delo ali v šolo tistih, ki plovejo s čolni, ladjami, surfi in podobnimi plovili ali letajo med Ljubljano in Beogradom.

Kaj pa zakonski stan za poročene vdove ali rojstni kraj tistih srečno rojenih v izgnanstvu ter v taboriščih v tujini?

Sama zmešnjava, vam pravim, kateri ni in ni konca. In to naj bi statistično uredili?! Toda, da ne bo konec vas, ki poslušate to moje nakladanje, bom raje nehal. Ampak kakšni luštni popisovalki bom z veseljem odprl, da se bova skupaj popisala.

Po(d)pisani:
V. ZORNIK

TO SO MLADE PROSTOVOLJKE

Verjetno že veste, da bo ta članek govoril o mladih prostovoljkah, ki so se usposabljale za vojaške veščine. Marsikdo bo pri tem pomislil, češ kaj dekleta delajo v vojski, zanje je mesto za štedilnikom, vojska pa je za moške. Toda še zdaleč ni tako. Da je to res, boste prebrali v nadaljevanju.

O tem, da bi se tudi dekleta in žene usposabljale za vojake, se je misel porodila že pred leti. Fantje so se že prej usposabljali v Blokah pri Postojni. Približno polovica prebivalstva je ženskega spola in danes, ko čimbolj podružbljamo sistem SLO in DSZ, te polovice prebivalstva ne smemo pustiti neusposobljene. Vemo, da človeški faktor v vojni igra veliko vlogo in pripomore k obrambni sposobnosti. Zato je republiški sekretariat za ljudsko obrambo določil, da bodo šle tako kot prejšnje leto študentje na usposabljanje tudi dekleta, vendar le prostovoljke. Ta akcija je bila zasnovana na republiškem nivoju.

Prvič je to bilo v Sloveniji. Usposabljanje študentk je potekalo v izobraževalnem centru za SLO in SZS v Pekrah pri Mariboru v dveh izmenah od 28. 6. do 11. 7. 1981 in od 12. 7. do 25. 7. 1981. V prvi izmeni je bilo na usposabljanju 64, v drugi pa 75 deklet, Dekleta so ves čas živela v centru, v skupnih spalnicah, ki so zelo lepo in udobno urejene.

Prav tako so bile na razpolago vse potrebne sanitarije za osebno higieno in prav tako velika jedilnica in seveda odlična hrana. V času usposabljanja so se dekleta organizirala v aktiv ZK, aktiv ZSMS. V aktivu ZK so reševale problematiko, ki se je v toku usposabljanja pojavljala, delo aktiva ZSMS pa je bilo predvsem na področju aktivnosti prostega časa. Tako so dekleta ustanovile komisijo za tiste dejavnosti, ki so jih najbolj zanimale. Iz kulturnega pevski zbor z imenom Srake. Iz informativnega in propagandnega stenčas in radisko glasilo Košuta. Delovale so tudi na političnem in športnem področju. Prijejala so kulturne večere in srečanja z brigadirji in vojaki. Lahko so tudi opravljale izpit iz prve pomoči, ki velja za vozniško dovoljenje.

Bistvo usposabljanja pa ni bilo v teh dejavnostih. Cilji tega so bili predvsem vključevanje in usposabljanje za SLO na vseh področjih, predvsem podružbljanje SLO. Prekiniti zanje neugodno tradicijo in miselnost, doseči visoko raven zavesti o odgovornosti in ustvarjalne aktivnosti, tako da so sposobne organizirano upirati se vsaki agresiji. Študentke prostovoljke se morajo v enotah TO vojaško in strokovno izuriti za komandirje oddelkov, pripadnice TO morajo do podrobnosti poznati osebno oborožitev in tehnična sredstva, s katerimi bi se srečale v primeru agresije.

Temu cilju je bil prilagojen tudi program dela, podoben je bil programu, s katerim so se usposabljali fantje leta prej. Nekaj primerov iz programa: osebna oborožitev v skupini, stražarska in patrolna služba, streljanje, spoznavanje orožja vseh vrst, postavljanje zasede, sanitetna služba, gašenje požarov, skupina v napadu in obrambi, streljanje z vsemi vrstami orožja, polaganje protipehotnih in protitankovskih min, boj proti oklepnim vozilom, RBK dekontaminacija, ustavljanje in legitimiranje sumljivih oseb, vloga in delovanje CZ in NZ . . .

Vse te naloge so dekleta obravnavala teoretično v učilnicah in potem praktično na terenu. V dneh usposabljanja so bile tudi na pohodu po Pohorju, treninga na čolnarni, in na vojaškem poligonu v Radvanju.

Program je bil v štirinajstih dneh usposabljanja zelo natrpan

Dekleta so to premagovala brez večjih naporov, prikrivala so utrujenost kljub temu da se je njihov delovni dan začel že ob petih zjutraj. Prav tako so zdržale cel pohod brez večjih naporov, sem pa tja se je le pojavil kakšen žulj, ki pa ni zmanjšal njihove aktivnosti. Ves čas so bile polno zaposlene.

Dekleta so celotno usposabljanje zelo resno razumela in je zato popolnoma uspelo. Po analizi rezultatov so predlagale spremembe programa z željo, da bi rade več delale praktično in po terenu. Zaželele so si, da bi samo usposabljanje trajalo tri tedne, tako da bi lahko podrobneje spoznale področje topografije, orožje, teorijo s področja vodenja in komandiranja. Ob vsem teh željah je bil prijetno presenečen tudi podsekretar republiškega komiteja za LO tovariš Tominc.

Dekleta so tvorile zelo homogeno skupino, kar je potrebno posebej poudariti, med njimi je zraslo tovarištvo, vse so si bile enake in si pomagale pred seboj. To tovarištvo je ustvarila predvsem želja dokazati, da so ženske lahko enakovredne v službi JLA.

Ob koncu tega štirinajstdnevnega usposabljanja so strumno v vrsti dobile čin razvodnika in desetarja in po končani razglasitvi je iz vseh grl glasno zadonela pesem Računajte na nas.

Dekleta so po tem usposabljanju postale vojaške obveznice, dobile vojaško knjižico in so vpisane v vojaško evidenco.

Pa poglejmo še nekaj stvari, ki se mi niso zdele preveč posrečene. To je predvsem način kadrovanja mladih prostovoljk. To nalogo je v svoje roke prevzelo vodstvo ZSMS, kjer so pričakovali spontan odziv, pokazalo pa se je, da je bilo udeleženk polovico manj, kot so pričakovali. Sam začetek in akcija ter propaganda za to usposabljanje so bili pomankljivi, kadrovanje je bilo sploh prepozno in neorganizirano.

V usposabljanje bi se lahko uključile tudi dijakinje in tista dekleta ki so že zaposlena. Zelo slabo pa so se odzvale tudi študentke. Res je, da si večina študentk v počitnicah raje z delom prisluži kakšen dinar, vendar ta zaslužek ne krije niti najnujnejših potreb. Takšno stanje ni najbolj spodbudajoče.

R. L.

KAKO DOBITI SOBO?

Po neuradnih podatkih živi pri mariborskih zasebnih oddajalcih dnajemniških sob približno 2000 jakov in študentov. Od teh jih je, spet po neuradnih podatkih, prijavljenih kvečjemu petnajst odstotkov.

Do podatkov o tem kako priti do sobe, kakšen je hišni red, kakšna cena, smo prišli na ilegalen način. Povezali mo se z urednikom študentske oddaje Študij in glasba na Radiu Maribor, na čigar zelniku je tudi zrasla ta ideja.

Iz dnevnika Večer smo si izpisali naslove oddajalcev sob, nekaj naslovov smo dobili tudi pred objavo v Večerु, in se z reportažnim avtomobilom Radia Maribor, skritimmikrofonominfotoaparatom odpravili »na lov«.

Na prvih treh naslovih iz našega spiska nismo imeli sreče, saj dveh lastnikov ni bilo doma, ena oddajalka pa je sobo že oddala. Šele na četrtem naslovu smo imeli srečo. Lastnica je bila doma, soba pa tudi še ni bila oddana. V ogenj sta šla Jožica in Srečko (sodelavka in urednik Študija in glasba), ki sta se takoj predstavila kot mlad zaljubljen parček, študenta, ki bi na vsak način rad prišla do sobe. Oddajalka ju je malo čudno pogledala, saj je v oglas dala, da odda sobo dvema fantoma. Kljub temu je oba spustila v sobo, prek oddajnika se je razločno slišalo navdušenje nad tem prostorom, za katerega je lastnica zahtevala po 1.500 dinarjev od vsakega. Srečko pa ne bi bil novinar, če ne bi lastnici začel postavljati za povprečnega podnajemnika-študenta ekstremnih vprašanj, kako bo potem, ko se bosta z Jožico čez pol leta poročila, če lahko pripeljeta s seboj malo belo muco, ki da je nasploh zelo pridna in tiha . . . Lastnica, ki je v začetku še nekako bila za stvar, je naenkrat morala slišati mnenje svoje hčere, ki pa je prav v tistem trenutku ni bilo doma.

Naslednji oddajalec sob je sobo sicer že oddal, vendar pa nam je vseeno uspelo zvedeti, da je hišni red prav takšen kot v domu Lizike Jančar (dekliški dom), kjer morajo dekleta biti najpozneje ob dvajseti uri že v domu, obiski niti približno niso dovoljeni, kajenja pa bi skoraj bilo bolje, da ne bi omenili.

Tretjo lastnico smo presenetili, saj je svoj oglas pričakovala šele naslednji dan. Sobica, ki nam jo je pokazala, naj bi bila samo prehodna, po hčerini poroki bi se študenta preselila v njeno sobo, kjer naj bi bila tudi ena pisalna miza (sobe nama ni pokazala). Za to sobo je zahtevala 2.000 dinarjev po glavi študenta. Ko je videla, da smo se prav zgrozili nad tako visoko ceno, se je začela opravičevati, da mora revica za štirisobno stanovanje plačevati 4.000 dinarjev, zraven pa še elektriko, plin, smeti . . . Po kratkem računu ugotoviš, da bi pravzaprav dva uboga študenta morala plačevati njeno stanovanje, sama pa bi dajala za elektriko in ostale stvari borih sto starih jurjev. Po vprašanju, kako je kaj s prijavo na občini, je rekla, da ona ne prijavlja, ker ji občina preveč pobere, da pa se morata študenta (vzame samo dva fanta) na občini prijaviti kot njena sorodnika in njen naslov kot svoje stalno prebivališče, iz česar sledi, da morata študenta dobiti novo osebno izkaznico. Hišni red je imela takšen, da sta študenta obvezna prihajati v stanovanje do dvajsete ure, ob petkih in sobotah jima lastnica podari še dve uri, o obiskih ni hotela niti slišati, v kuhinji pa si lahko študenta skuhata po en obrok na dan, ki pa ne sme biti kosilo.

Na drugem koncu Maribora (akcijo smo naredili samo v Mariboru) je lastnica oddajala štirim dekletom dve sobi, ki pa sta, po pravici povedano, kvečjemu malo večji od stoenke. Res da je od vsake študentke zahtevala samo po petindevetdeset starih jurjev, da si lahko kuhajo kavico na njenem štedilniku (o ostalem ni govora), da jih lahko hodi obiskovat samo stalen prijatelj ali prijateljica (prva, ki je dovolila obiske), da je čas prihoda v hišo povsem odvisen od posamezne študentke (vse dobijo ključ), po principu, jaz njim one pa meni mir, vendar pa ni ne tople vode ne centralne kurjave ali peči, sobi pa res komaj zaslužita svoje ime.

Zadnja lastnica je bila najcenejša, saj je zahtevala samo osemsto dinarjev od vsakega, vendar pa ni imela centralne kurjave, interesenta morata biti moškega spola, nikakor pa ne ženski ali pa mešan par, saj jo je skoraj vrglo, ko ji je Srečko omenil poroko in pa rumenega kanarčka (idejo je dobil pri prvi lastnici, ki je tega imela), brez katerega ne moreta živeti. S tem je bilo pustolovščine konec.

Če na koncu naredim rezime lahko ugotovim, da je razpon cen zelo velik, prav tako pa tudi razpon površin oddajanih sob. Pri skoraj vseh oddajalcih so obiski nezaželeni, ponekod celo prepovedani, kuhinjo so dostopne samo redkim, najbolj čudno je pa to, da imajo študentje za izhode horo legalis. Srečali smo samo enega oddajalca moškega spola in samo ta praktično uredi vse formalnosti na občini, pri ostalih je prijava povsem odvisna od posameznega študenta, pri eni lastnici pa je treba imeti celo novo osebno izkaznico. Žal ne moremo po teh petih obiskih narediti nekega splošnega povprečja, vendar pa se le kažejo določene značilnosti.

Akcija je uspela. Odkril nas ni nihče, tako da so vse izjave in podatki pristni. Fotograf in avtor tega teksta se je moral kar krepko skrivati, medtem ko je imel Srečko določene težave s skrivanjem mikrofona, vsaj na začetku, že pri prvem obisku pa je ta problem rešil.

Slučajni mimoidoči so se čudili in gledali proti reportažnemu avtomobilu, saj je bilo vsak pogovor slišati, vendar pa problemov nismo imeli. Edini večji problem je bil, ko je zgorela varovalka v oddajniku, pa tudi ta problem sta radijska tehnika rešila. Edina škoda pri vsej stvari pa je ta, da nismo dobili več naslovov.

Iztok Jančar

ZDRUŽENO DELO UNIVERZA ZDRUŽENO D

Okrogla miza na temo univerza in združeno delo je bila organizirana predvsem zaradi dveh bolj ali manj nejasnih vprašanj. Izvajanje programa usmerjenega izobraževanja, z uvedbo le-tega v letošnjem šolskem letu v srednjem šolstvu, s strani univerze in potrebe po kadrih s strani združenega dela. Povezava univerze in združenega dela ter ustvarjanje takšnega kadra, ki bi potrebe univerze, združenega dela ter področje raziskovanja v tem sodelovanju optimalno zadovoljil. Na okrogli mizi so sodelovali prestavniki mariborske univerze in nekaterih organizacij združenega dela tega univerzitetnega prostora.

Z univerze; tov. Pivec, tov. Ozim, tov. Vrabl, tov. Žižmond, tov. Milfender, iz združenega dela tov. Bicman, tov. Fingušt, tov. Mrdavšič, tov. Muraus, tov. Pratneker, tov. Lojen.

RAZVOJ UNIVERZ IN RAZZISKOVALNE DEJAVNOSTI V JUGOSLOVANSKEM PROSTORU

PIVEC — MARKSISTIČNI CENTER

Morda ne bom zadel v srž problematike. Pred časom sem pregledal dokumentacijo, ki obravnava značilnosti razvoja takoimenovanih univerz druge generacije v Jugoslaviji. Ta razvoj kaže na neke skupne značilnosti, ki so posebej očitne na raziskovalnem področju. Tudi mariborska univerza v svojem razvoju se tem značilnostim ni mogla izogniti, ker pa je to v mnogočem potrebno za razvoj in širino, posebej pa za kvaliteto našega sodelovanja z združenim delom, morda ne bi bilo odveč, če teh nekaj ugotovitev obnovim.

Nekako pred 10 leti se je s prištinsko univerzo zaključil proces formiranja takoimenovanih nacionalnih univerz. Za njihov razvoj ni bilo potrebno iskati posebej trdnih argumentov in opravičil. Njihov nastanek, razvoj in utrjevanje je samo po sebi upravičevalo dejstvo, da so narodi in narodnosti v večjem ali manjšem obsegu upravičeni do najvišje pedagoške in raziskovalne ustanove. Skoraj vzporedno z nastajanjem teh republiških in pokrajinskih univerz pa so se pojavljale potrebe po višjih in visokih šolah, kasneje tudi univerzah, ki naj bi služile specifičnim, regionalnim, gospodarskim in družbenim potrebam. Te potrebe so bile bodisi nadpovprečne in jih siceršna visokošolska mreža ni mogla pokriti, ali pa so bile takšne narave, da se jim klasične univerze niso hotele prilagoditi.

Podoben razvoj visokega šolstva je značilen za veliko večino sodobnih industrijskih držav in je deležen tudi široke politične podpore, izhajajoče iz prepričanja, da je inovacija visokošolske mreže najučinkovitejši način inovacije samih sredin visokošolske dejavnosti.

Nove jugoslovanske univerze so nastale po letu 1960 v zelo težavnih pogojih in so bile od prvega dne razpete v trikotniku velikih potreb po kadrih, ki jih je narekovalo gospodarstvo, na drugi strani visokih kriterijev strokovne in znanstvene kapitalizacije, ki so jih diktirale matične univerze in na tretji strani skromnih in improviziranih materialnih pogojev, ki so jih omogočali razpoložljivi skromni finančni fondi. Kljub evidentnim socialnim prednostim teh novih visokošolskih središč, lažja dostopnost za materialno šibkejše študente, inovacijske funkcije visokih šol v družbenem razvoju regije, posamične industrijske panoge ..... je bilo v takšnih okoliščinah težko izoblikovati konkurenčne visokošolske programe. V njih so izstopale, bodisi z vidika regionalne prioritete, kot so agronomija v Osijeku, metalurgija v Zenici, pomorstvo v Splitu, elektrotehnika v Nišu ipd., bodisi z vidika usmeritve, ki jih starejše univerze niso akceptirale, kot je bil recimo turizem, komerciala, organizacija dela, industrijska pedagogika ....

To ni šlo v sklop starih disciplin, ta področja je bilo lahko uveljaviti samo na novih univerzah in na novih šolah. Predvsem pa so morali biti vsi programi poceni in to evidentno cenejši, kot če bi jih izvajali v obstoječih univerzah.

Ta najodločilnejši pogoj so visokošolski centri zadovoljevali s tem, da so: prvič maksimalno bremenili pedagoške delavce s pedagoškim delom, drugič podvojili kontigent študentov s strašnim razmahom izrednega študija, tretjič racionalizirali študijski proces in dosegli nadpovprečno stopnjo učinkovitosti, četrtič zavestno so te mlade šole in univerze zanemarile investicije v raziskovalno opremo ter v primarni in sekundarni raziskovalni kader. Nadalje so angažirale veliko število honorarnih in gostujočih pedagoških delavcev za točno opredeljena opravila. Vsi ti v prvi vrsti ekonomsko pogojeni prijemi so na različne načine učinkovali na sam razvoj visokošolske dejavnosti na teh naših univerzah, med drugim so determinirali tudi procese izobraževalnega in raziskovalnega dela. Raziskovalna dejavnost se je v novih visokošolskih organizacijah razvijala še v mnogo težjih pogojih kot izobraževalna.

Razvoj izobraževalne skupnosti, posebej po letu 1971, je vendarle prinesel odločilni premik v smeri decentralizacije razvoja visokošolskega izobraževanja in postopoma zagotovil enakopraven tretman in enake možnosti razvoja starih in novih univerz. Na področju razvoja znanosti pa so bili ti procesi mnogo počasnejši oziroma je opazen značilen fazni premik. Kar je bilo na področju izobraževanja predmet razprave leta 1960, to je ustanavljanje novih šol izven starih univerzitetnih centrov, je postalo predmet razprave na področju znanosti leta 1970 ustanavljanje prvih znanstvenih institutov izven starih univerzitetnih centrov. In kar smo v izobraževanju diskutirali leta 1970, to je enakopraven tretman starih univerz in novih centrov z istimi merili itd., to diskutiramo sedaj leta 1981 v raziskovalni smeri.

Nove univerze so tudi same krive za ta prepad, ki ga danes čutijo kot resno oviro za hitrejšo rast. Skozi celo desetletje ali celo dlje so naši visokošolski centri, vsi po vrsti, iskali svojo potrditev le v pedagoški dejavnosti. Tudi v organizacijskem pogledu so se visokošolski zavodi maksimalno prilagodili zahtevam pedagoške dejavnosti in bolj ali manj v celoti zanemarili zahteve raziskovalnega dela. Raziskovalno delo je zato ostalo nepovezano in v glavnem nenačrtno. Ogromna večina visokih šol svojim učiteljem sploh ni postavljala zahtev za raziskovalno delo. Situacija se je seveda spremenila s preraščanjem višjih šol v visoke oz. fakultete in visokošolskih centrov v univerze. V zelo kratkem času je bilo potrebno zagotoviti raziskovalno osnovo za ogromno število predmetnih področij, to pa je v pogojih sodobne znanosti mnogo težje, kot je bilo pred tridesetimi ali šestdesetimi leti.

Pot v znanost vodi preko znanstvenih nazivov in s tem so povezane tudi mnoge značilnosti raziskovalne dejavnosti na novih univerzah v prvem obdobju. Učitelji so svoje delovne ambicije usmerjali na področja, ki so jim zagotavljala pridobitev kvalifikacije. V velikem številu primerov je bila taka preusmeritev od aplikativnega do fundamentalnega področja celovitega obravnavanja predmeta v specialistično obravnavanje ipd. To je zelo pogosto privedlo do odtujitve od razvojnih potreb gospodarstva oz. regije. Za prva leta življenja novih univerz oz. fakultet je zelo značilna določena kriza velikih pričakovanj s katerimi so bile le-te ustanovljene.

Ena najtežjih nalog novih univerz pa je zagotoviti nove sodobne ustrezne raziskovalne infrastrukture, od znanstvenih centrov in knjižnic, INDOK centrov, laboratorijev, do računalniških kapacitet, poskusnih postaj, klinik ... Ne le, da to terja visoko strokovnost in ogromna finančna sredstva, pač pa je treba obračunati z zelo vplivno logiko, da raziskovalna tehnologija sama po sebi predpostavlja strogo centralizacijo in da bi bilo povsem dovolj decentralizirati visokošolsko izobraževanje. Celoten problem bi bil enostavneše rešljiv, če bi združeno delo uspelo jasneje opredeliti svoje raziskovalne usmeritve in potrebe, ker šele to lahko predstavlja pravi kriterij racionalnosti, takšne ali drugačne decentralizirane raziskovalne mreže.

Obrobna prisotnost raziskovalne dejavnosti na višjih in visokih šolah tudi ni mogla pritegniti interesa študentov niti ni mogla vplivati na razvoj njihovih aspiracij, sicer pa komaj sedaj imamo določeno osnovo za razpravo o raziskovalnih nagnjenjih študentov na naših univerzah. Pri tem je pomembno vprašanje ali so prisotne takšne razlike v odnosu glede na starejše univerze. Menim, da so te razlike še precej opazne in sicer kot posledica naslednjih okoliščin. V strukturi strok na novih univerzah so v manjši meri ali pa sploh ne zastopana področja, ki tradicionalno gojijo raziskovalni teoretični pristop, mislim na naravoslovje, humanistiko, ožje družboslovje, pač pa prevladujejo usmeritve, ki spodbujajo k rutinskemu strokovnemu delu. Na novih univerzah je slabo razvita raziskovalna infrastruktura, pa tudi razisksovalna angažiranost ni takšna, da bi pritegnila študentovo pozornost in da bi se vanjo v večji meri vključevali.

Podiplomski študij se v glanvem koncentrira le na starejših univerzah, ki celo težijo in skušajo doseči tudi uradno stališče v zvezi s tem, da bi ta nivo izobraževanja razvile v svojo glavno delovno torišče in se konstituirale kot raziskovalne univerze, medtem ko bi mlajši centri ostali pri poklicnem usposabljanju. Menim, da so vsi ti pogoji, ki so doslej prisiljevali visokošolske delavce, skupaj z njimi pa tudi študente, da raziskovalno dejavnost gojijo kot zasebno domeno, ob določenih izjemah v zadnjih petih letih, niso mogli računati na izdatnešo organizacijsko podporo šole na kateri so delovali, pa tudi ne na to, da bi same institucije pri katerih so zaposleni prevzemale finančne rizike in da bi mogli računati z izdatneje zastopanim sekundarnim kadrom raziskovanja.

Zaradi tega se nove univerze, med njimi tudi mariborska univerza, niso mogle v večji meri aktivirati na področju kvalitetnega raziskovalnega dela in nudenja tiste pomoči združenemu delu, ki bi predstavljala izraz vrhunske raziskovalne obdelave. Če je do tega prihajalo, je to zasluga posameznih raziskovalcev, visokošolsih delavcev, ki so se do tega dokopali ob neverjetno neugodnimi in težavnimi pogoji. V takih pogojih se je v veliki meri veliko več visokošolskih učiteljev orientiralo na rutinska raziskovalna opravila ali pa na svetovno dejavnost.

POGLEDI NA USMERJENO IZOBRAŽEVANJE IZ ZDRUŽENEGA DELA.

BICMAN — TAM

Mislim, da je danes o usmerjenem izobraževanju in sodelovanju med Univerzo in OZD nam iz združenega dela težko govoriti.

Pred nami je vrsta problemov usmerjenega izobraževanja na srednji stopnji, s katerimi se trenutno največ ukvarjamo. Usmerjeno izobraževanje na Univerzi je še dokaj oddaljeno in se mu zato trenutno ne posvečamo dovolj.

Verjetno je v prosvetnih krogih drugače, v združenem delu še nimamo dovolj izkristaliziranih idej o tem. Programi o smereh študija na Univerzi, ki sem jih doslej videl, kažejo na težnjo, da se študij na Univerzi čim bolj poveže s praktičnim delom, katerega namen je usposobiti strokovnjaka za to, da se bo lahko po končanem študiju v najkrajšem času vključil v reševanje strokovne problematike na svojem delovnem področju. Pogosto smo govorili, da strokovnjak, ki pride v OZD iz Univerze ni dovolj usposobljen za praktično delo in da potrebuje preveč časa, predno se usposobi za delo, kljub širokemu teoretičnemu znanju, ki si ga je pridobil med študijem. Za usposobljenost diplomanta za takojšnje aktivno vključevanje v neko konkretno delo bi bila potrebna ožja usmeritev v posameznih strokah, kar pa si zaradi majhnosti našega naroda najbrž ne moremo privoščiti. Prav tako pa ni ustrezen študij s preširokimi, obsežnimi programi, ki sicer zagotavljajo solidno strokovno razgledanost, a strokovnjaka ne usposobijo dovolj za konkretno delo. Iskati bomo morali srednjo pot.

PRATNEKER

Med najpomembnejše naloge naše železarne v pripravah na usmerjeno izobraževanje štejemo ponovno proučitev plana kadrov za srednjeročno obodbje 1981—1985. Začeli smo z dopolnitvijo kadrovskega dela srednjeročnih planov temeljne organizacije in delovne skupnosti ter povečali število kadrovskih štipendij štipendistov in delavcev, ki se šolajo ob delu in jih imamo 831.

Načrtujemo izboljšanje izobrazbene strukture na vseh stopnjah, in sicer 18 magistrov in doktorjev znanosti, 183 z visokošolsko izobrazbo in 241 z višješolsko izobrazbo. Kadrovski potencial za omenjeno povečanje je zagotovljen z lasnimi štipendisti ter z izobraževanjem ob delu. Računamo, da bomo morali zagotoviti ustrezne pogoje za proizvodno delo in proizvodno prakso za okoli 350 učencev letno. Skupaj s šolami že izdelujemo programe, izbiramo ustrezna dela in delovna sredstva ter mentorje.

Mislim, da študent, ko enkrat podpiše pogodbo o štipendiranju, pride v organizacijo združenega dela predvsem zaradi denarja.

Menim, da je v takšni pogodbi bistvena napaka v tem, da študent po končanem študiju sploh ne ve, kaj bo delal. Takšna situacija je danes precej pogosta. Če bo usmerjeno izobraževanje in planiranje kadrov v delovnih organizacijah dalo to, da bo študent v procesu študija dobil tudi vpogled v svoje bodoče delo, da se bo ob nastopu službe že lahko vsedel za risalno mizo, za mizo kjer bo delal tehnologijo ali kjer bo apliciral neko raziskovalno delo ter nadaljeval izobraževanje. Na tem področju je še velika praznina.

ZDRUŽENO DELO — UNIVERZA IN RAZISKOVALNA DEJAVNOST

OZIM — VTŠ

Zdi se mi, da bi se le težko predstavljali, da bi lahko univerza izobraževala študente za določena, konkretna delovna mesta, zlasti v pogojih tako majhne ekonomije in prostora, kot je to Slovenija, ki je v celoti vzeto le nekoliko večje mesto. Zato mora univerza dajati le splošne usmeritve, ki so osnovane na trdnem poznavanju temeljev stroke, v kateri se opravlja izobraževanje. Danes sicer študente trpamo s teoretičnim znanjem, pri tem pa ne skrbimo za to, da bi ga znali tudi praktično v zadostni meri aplicirati.

Problem je v tem, da doslej nismo znali združevati teorije, ki jo študent mora obvladati, s prakso, v kateri se mora znajti in biti v njej kreativen.

To, kar bi univerza morala dajati študentom, je predvsem duh kreativnosti. Bral sem pred kratkim neko nemško študijo o izobraževanju, ki pravi, da je nemogoče graditi danes znanje za jutrišnji dan z dovčerajšnjimi delovnimi metodami.

To seveda pomeni, da se tehnologija izobraževanja mora vselej prilagajati celotnemu napredku in razvoju tehnologije na sploh. Eden od stalnih očitkov univerzam je, da premalo sodelujejo pri razvoju in napredku gospodarstva. Vprašanje pa je, ali smo že za takšno sodelovanje ustvarili vse potrebne pogoje, tako na strani ustroja in kadrovske strukture univerze kot na strani gospodarstva. Gospodarstvo bi moralo namreč svojo raziskovalno dejavnost povsem integrirati v svoje razvojne načrte, in sicer tako v materialnem kot v kadrovskem pogledu. Med njim in med kadri z univerze morą potekati permanentni dialog, v katerem pa ne more biti na eni strani gluhcev in na drugi slepcev. Zato mora gospodarstvo sprevideti, da potrebuje močne, kadrovsko in materialno osposobljene razvojne službe s specializiranimi strokovnimi kadri, ki bodo skupno s kadri iz univerz sestavljali ustrezne raziskovalne teame in predvsem oblikovali razvojno-raziskovalne naloge po resničnih prioritetah gospodarstva. Samo tako je možno pričakovati uspehe pri razvojno-raziskovalnem delu, ki bo enako pomembno in koristno za oba sodelujoča partnerja, gospodarstvo in univerzo. Ob tem pa želim prikazati, da očitki, da se na visokem šolstvu izogibamo sodelovanja na aplikativnem področju, to je za gospodarstvo, vselej tudi sedaj ne držijo. Iz podatkov o opravljenih diplomskih delih in nalogah za leto 1979/80 na VTŠ, VTO za kemijsko tehnologijo, sledi, da so redni študentje izdelali v tem obdobju 17 aplikativnih in 19 teoretično zasnovanih diplomskih nalog, torej približno polovico vsake vrste. Pri izrednih študentih pa je bilo to razmerje, kar je značilno, močno v korist aplikativnih nalog: ob 3 teoretično zasnovanih so namreč izdelali kar 10 aplikativnih diplomskih nalog, za kar jim je bila praviloma podlaga konkretna problematika podjetja, v katerem so zaposleni. Če k temu še prištejemo raziskovalne naloge, katerih nosilci so bili profesorji, je bilo v navedenem obdobju razmerje med aplikativnimi in teoretičnimi raziskovalnimi nalogami na VTO kemijska tehnologija v Mariboru skoraj točno 1:1.

To dokazuje, da sodelovanje med gospodarstvom in visokim šolstvom le obstaja. Trditve, ki so obratne, so zato često samo pavšalne, povsem pa je res, da to sodelovanje še zdaleč ni izkoristilo vseh potreb in možnosti.

VRABL — VAŠ

Na višjih šolah je ta problem toliko bolj pereč. Dejansko je treba računati s tem, da se šolanje konča v treh letih in je dejansko vključevanje študentov v raziskovalno delo pod takšnimi pogoji praktično nemogoče. Trudimo se na vse načine, da bi to nekako skrili, in kolikor se nam je do sedaj to posrečilo, se to izvaja samo preko diplomskih nalog, ki so vse bolj aplikativne narave, in če ne drugače, se diplomant vsaj proti koncu študija seznani s problematiko raziskovalnega dela.

Problem je sploh priznanje raziskovalnega dela višjih šol. Kljub temu šola razpolaga s 50 % učiteljev, ki imajo doktorat znanosti in 25 % magisterij, pa nam kljub temu osporavajo sposobnost raziskovalnega dela. Naša šola daje raziskovanemu delu izredno velik poudarek. Vključeni smo v celo vrsto raziskovalnih tem, bodisi pri raziskovalni skupnosti, oz. preko sklada B. Kidriča ali v direktni menjavi dela z različnimi agroživilskimi organizacijami združenega dela. Glede na številčno sorazmernost pomanjkanja kadrov in majhnosti šole, dajemo nadpovprečne rezultate.

Mariborska univerza se sicer trudi, da bi prišlo do nekakšnega enakopravnega obravnavanja, to zadeva ne samo našo šolo, ampak tudi PA in VPŠ, vendar kakorkoli, te bariere bo težko prebiti.

RAZISKOVALNA DEJAVNOST NA VEKŠ

MILFENDER — VEKŠ

Prikazal bi nekatere probleme v dejavnosti instituta za marketing na VEKŠ, predvsem v zvezi z aplikativnim raziskovalnim delom. Gre namreč za konkretno sodelovanje z delovnimi organizacijami na področju raziskovalnega dela. Naj omenim nekaj podatkov v zvezi z razvojem raziskovalnega dela na naši šoli. Aplikativno raziskovalno delo se je začelo razvijati na VEKŠ okrog 1969 leta. V tisto obdobje spada ustanovitev instituta za marketing, ki je imel takrat redno zaposlene raziskovalce. Delo na raziskavah je bilo zastavljeno tako, da bi se na osnovi teh izkušenj postopoma tudi druge katedre vključevale v raziskovalno delo preko svojih lastnih institutov. Delo na institutu se je razvilo posebno v letih 1972 do 1975 in je prikazovalo dobre rezultate. Po tem letu je bilo opaziti na tržišču zastoj v odnosu do raziskovalnega dela s področja marketinga. Poskušali smo, da bi dobili določeń fond dela, tako da bi ponovno opredelil svoje raziskovalne programe. Ve kot 200 delovnim organizacijam smo poslali informacijo s temeljitim opisom raziskovalnega dela in

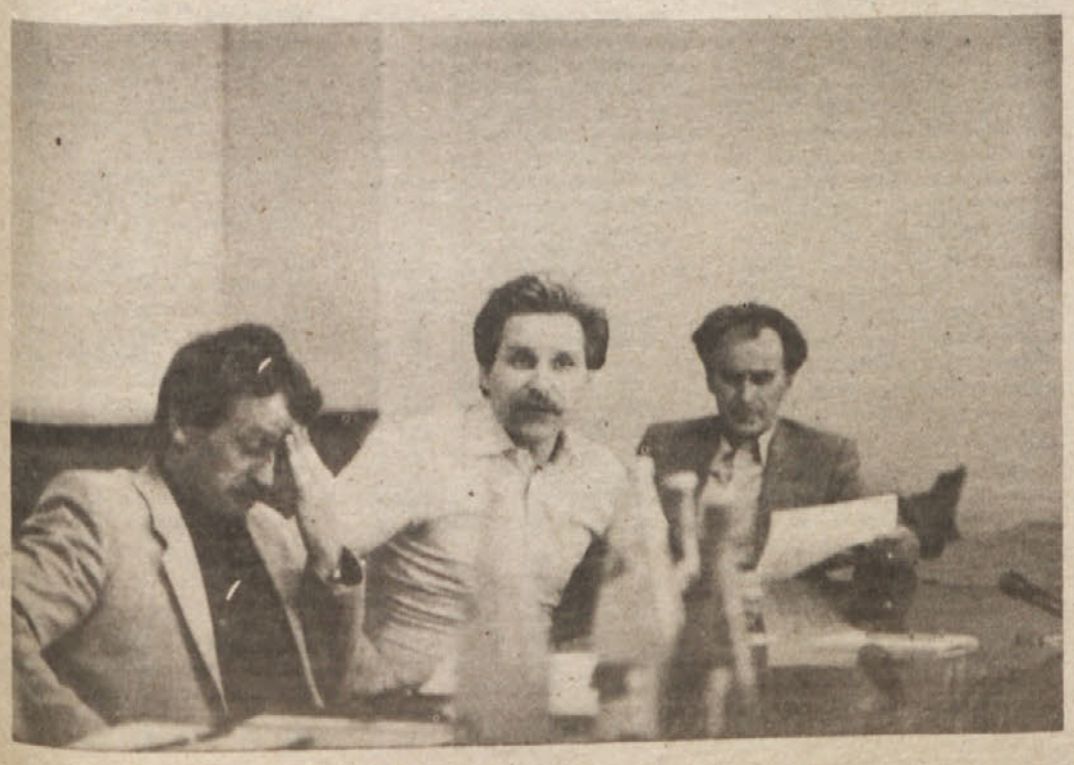

ELO UNIVERZA ZDRUŽENO DELO UNIVERZ

programom, ki jih izvajamo na institutu. Predvsem so se ti raziskovalni organi nanašali na raziskave tržišča z vidika razvoja potreb, na splošne razvojne usmeritve ter politiko marketinga v delovnih organizacijah. Odziv delovnih organizacij je bil slab ter smo dobili zelo malo odgovorov s pristankom za sodelovanje. Vendar se je situacija v zvezi z raziskovalnim delom naslednja leta spremenila. Na VEKŠ je bil ustanovljen raziskovalni center in novi institut ki, tako da ima danes VEKŠ več institutov:

— Institut za ekonomsko prognozo in diagnozo

— Institut za ekonomske odnose s tujino

— Institut za transport, poslovno logistiko in zavarovanje

— Institut za ekonomiko, organizacijo in informatiko

— Institut za marketing

Instituti opravljajo raziskovalne naloge v organizacijah združenega dela, za gospodarske zbornice, za raziskovalne skupnosti ter za druge institucije.

Čeprav je VEKŠ opravljal že prej fundamentalne raziskave na področju razvoja predmeta, danes lahko rečemo, da je večina pedagoških delavcev vključena v raziskovalno delo za potrebe združenega dela. V zvezi s problematiko celotnega raziskovalnega dela smo sedaj na veliki preokretnici. Postavlja se vprašanje: kako organizirati bodoče raziskovalno delo? Predvsem mislim na področje, kjer sam sodelujem, to je področje raziskovalnega dela za tržno problematiko.

Postavlja se namreč vprašanje: kako na najhitrejši in učinkovit način reševati problematiko, ki je v delovnih organizacijah. Delovne organizacije želijo predvsem primarne raziskave tržišča, za katere je osnova raziskava na terenu. Teh raziskav pa ni možno opraviti brez raziskovalcev na terenu. Podatki o primarnih raziskavah niso nikjer publicirani in se ne vključujejo v naš informacijski sistem. Za raziskave na terenu poskušamo vključiti študente ter mu s tem damo možnost, da se spozna z raziskovalnim delom kar mu zelo koristi pri seminarskem delu oz. diplomskem delu, kakor tudi kasneje za raziskovanje v praksi. Menim, da je tak način sodelovanja z našimi študenti za razvoj raziskovalne miselnosti pri študentih zelo pomemben.

Sodelavci instituta za marketing so opravili v zadnjih petih letih 40 raziskovalnih nalog.

POVEZAVA UNIVERZE IN ZDRUŽENEGA DELA

FINGUŠT — METALNA

Govorimo o raziskovalnem delu, o diplomskih nalogah pa tudi o samem programu univerze kot take. Dejstvo je, da v tem trenutku združeno delo več ali manj pričakuje pomoč od univerze v konkretnih rešitvah, ki jih običajno ni možno odlagati na daljše roke in smo takoj v diametralnem nasprotju v tem sodelovanju. V naši nacionalni majhnosti, katere se včasih preveč zavedamo, lahko rečem, da smo včasih premalo pogumni. To je le treba realno oceniti. Mislim da bi morala biti predvsem univerza s svojimi obstoječimiinstitucijamitista,ki bi sama pri sebi ocenila, katera so tista področja v prostoru, ki bi jih bilo moč razvijati. V nasprotnem primeru ne bomo imeli kadra ne mi v razvoju in ne vaša oziroma naša univerza na inštitutih, ki pa je nujno potreben, če hočemo na tem področju sodelovati. Kadra za vse nimamo v izobilju, zato moramo ubirati v realnih razmerah realne poti. Nesporno je, da združeno delo to želi. V Metalni že razmišljamo, da bi se povezali z VTŠ in planiramo v srednjeročnem obdobju v zvezi s tem investicijo. Pri nas bi bili posamezni oddelki in pri njih laboratoriji, skupaj bi se delalo z željo, da se univerza čimbolj približa naši proizvodni usmeritvi. Z univerze prihajajo k nam študentje, ki se kot strokovnjaki vračajo nazaj, kar mislim, da je prava pot, ne pa da na univerzi magistrira ali doktorira nekdo, ki prej ni prišel v združeno delo. Vprašanje je, kdaj in kako se študent vključi oziroma dobi določen utrip delovne organizacije. Na univerzi se razmišlja, kako študenta najbolj vključiti v raziskovalno delo, v združenem delu pa, kako študenta vključiti v delovno organizacijo, da bi čimveč seminarskih nalog in diplomsko delo pripravil iz problematike organizacije združenega dela, v kateri se bo zaposlil in jo že tako do dobra spoznal, hkrati pa bo po diplomski nalogi nadaljeval na področju, ki ga je že v toku študija sam obdeloval. Takšen je za sedanje obdobje za nas sprejemljiv koncept in dejansko želimo dobiti čimveč stika s študenti. To želimo tudi s svojo bolj plansko politiko razvoja. Ravno tako je družbena usmeritev pa tudi strategija razvoja planiranja šele zadnje čase bolj intenzivna na vseh področjih.

Dejansko hočemo tudi mi usmerjati ljudi na tista področja, kjer bi delali in se naprej razvijali. Radi bi da univerza v tem programu najde mesto v usmeritvah, ki so potrebne za ta prostor. To pa mislim konkretno tako, da se je potrebno z večjimi asocijacijami združenega dela, ki so nosilci razvoja v tem prostoru, sestati v posameznih temeljnih organizacijah znotraj šole ali univerze in se konkretno spoznati. Včasih smo premalo praktični in ni dovolj neposrednih stikov. Srečujejo se samo v posameznih raziskovalnih projektih, ki jih danes še ni toliko, da bi se v taki meri spoznali, kot bi bilo to potrebno, da bi lahko bolje izkoriščali znanje in sposobnosti ljudi na univerzi in v združenem delu.

PIVEC — MARXSISTIČNI CENTER

Kar je bilo sedaj rečeno, je bistvo usmerjenega izobraževanja. Pri celem tem procesu in naših razgovorih je eden od najbolj neprijetnih efektov, da smo stvari tako zelo zapletli. To je tudi vzrok, da k realizaciji usmerjenega izobraževanja pristopamo zelo pristransko, kljub temu da že osem let tečejo družbeni razgovori o tej preosnovi izobraževanja. Enostransko v tem smislu, da ga razumemo kot opredeljevanje izobraževalnih kontingentov po proizvodnih panogah oz. po panogah dela. Samo usmerjeno izobraževanje pa nas sili k mnogo temeljitejšim stvarem. Sili nas k temu, da se sprašujemo zakaj imamo šole, zakaj imamo univerze. Za staro univerzo, ki smo jo podedovali iz srednjega veka, je bilo jasno, da je delila statuse. Če bi to univerza še vedno pomenila tudi v naši socialistični družbi, potem to pomeni, da mi dela ne razumemo pravilno, da poznamo v moralnem smislu več ali manj nič skupnega. Iz tega izhaja, da mora obstajati drugi smisel vstopa na univerzo. Da bi v združenem delu ne postavljali tega vprašanja v vsem obsegu, kaže situacija izražanja potreb. Združeno delo se izčrpava v določevanju številk in še te številke so takšne, da jih ne sprejemamo s preveč velikim zaupanjem. Seveda bi že samo opredeljevanje smisla univerze s strani združenega dela terjalo še mnogo večji zapleten korak, da se namreč opredelijo tudi vsebinski vidiki izobraževanja oz. raziskovanja na univerzi. Zakaj pa so študentje šli na univerzo, to jih nihče ne vpraša. V tem pogledu je in bi morala biti odločilna študentova družbena izkušnja. V tem smislu ni slabo, da je praksa vgrajena v sam sistem usmerjenega izobraževanja kot bistveni novum, ki je bila do sedaj celo obrobna in postaja ena od osnovnih izhodišč izobraževanja. Nastaja problem, kako zagotoviti prakso in konkretne pogoje zanjo.

Pojavile so se ocene, da moramo izbirati delovne organizacije, to pa pomeni, da v marsikaterem kraju ali mestu ne bodo našli primerne OZD za prakso.

V teh diskusijah se izraža zmotnost pojasnjevanja, zakaj ne bi študentje in učenci spoznali vse značilnosti prakse, pa tudi napačno pojmovanje, da praksa oz. vključevanje in navezovanje študenta že pomeni njegovo omejevanje, že pomeni njegovo specializacijo. Tako je že nekako iztrgan iz idealizirane podobe klasične izobrazbe.

Kjer pa želijo soočanje z integralnim dodajanjem v delovni organizaciji, bo študent dojel širino pojavov, ki niso samo stružnica, kovinsko-predelovalna industrija, ampak je to medčloveški odnos ekonomija — prosti čas — kulturna dejavnost ter lepo vedenje ljudi.

V soočanju z vsem tem kompleksom prakse se v mladem človeku rodi kritičen odnos do vsega in to je tisto, kar potrebujemo. Za marsikaj so krivi didaktični in metodični pristopi v srednji šoli, pa tudi v šolstvu, ki načeloma izhaja od študenta kot nepopisanega lista ali papirja. S smotrno graditvijo prakse v izobraževalni proces lahko zagotovimo prisotnost zelo raznoliki dimenziji pri formiranju bodočega kadra. V tem smislu se mi zdi, da ni najbolj nujno, da je študent vključen v tiste projekte, ki so deklarirani kot raziskovalne naloge. V bistvu je celovit študijski proces raziskovalni projekt. Najboljša visokošolska didaktika je tista, ki vse predmete razvija v smislu nekakšnih raziskav določenega odkrivanja in je vedno raziskovalno podpirana.

Prav gotovo je neprijetno, ko govorimo o deležu mariborske Univerze pri inovacijah ter vzpodbujanju razvoja družbene zavesti. Dejstvo je, da vsa ta leta, ko je raslo mariborsko visoko šolstvo pada delež Maribora v industrijskem, družbenem, gospodarskem razvoju Jugoslavije. Prisotna je neprijetna obratna tendenca za katero ni kriva univerza. Problem je to, da si ne moremo lastiti zaslug v obratnem smislu, kar bi bilo zelo prijetno, če bi z rastjo univerze rastel tudi družbeni, gospodarski in industrijski potencial Maribora. Ne moremo mi tega problema prenesti na skupinico ljudi, ki prevzemajo raziskovalne oz. inovacijske funkcije, ko pa vemo, da je VEKŠ razdelil okrog 10.000, ŠZOD 1.000, VTŠ 4.000 do 5.000, nekaj tisoč agronomija in PA diplom. Ko govorimo o nosilcih na področju znanosti, potem moramo vso to populacijo zajeti. Ko postavljamo visoke kriterije ustvarjalnosti in usposobljenosti pri reševanju problemov je pri zelo ažurnem reševanju ta odgovornost porazdeljena. Mi celo po nepotrebnem izčrpavamo univerzitetne kadre za naloge, ki bi jih lahko reševali kadri na drugih nivojih. Naloga univerze je, da razvija nove metodološke prijeme, tisto kar bo zelo hitro zatem postala rutina. Gre za to, da noben strokovnjak ne more ostati na takšnem ali drugačnem vodilnem mestu, ker se v enem letu ne more izkazati z par inovacijskimi predlogi, če to ne more dokumentirati, potem naslednje leto nima na tem mestu več kaj početi.

S takšnim načinom bi spremenili atmosfero, spremenili bi odnos do inovacij. S tem bi se krog, ki bi si zadajal to kot delovno nalogo strahovito razširil in takrat bi tudi univerza prešla v drugačen spremenjen odnos do združenega dela. Menim, da bi bil to mnogo težji položaj univerze kot je danes.

PRATNEKER — ŽELEZARNA RAVNE

Zakaj pada gospodarski delež Maribora v Jugoslaviji? Podatek, da je v celi Sloveniji samo 630 konstrukterjev, to je tistih, ki razvijajo nove proizvode, je zaskrbljujoč in predstavlja krizo. Samo malo večje podjetje v Nemčiji z okoli 4.000 zaposlenimi ima toliko konstrukteriev kot cela Slovenija. Za temi ljudmi, ki te nove proizvode ustvarjajo in oblikujejo, stoji ves ostali kader. Kje je tukaj vloga univerze, tudi mariborske? Koliko konstrukterjev da na leto? Recimo, da se VTŠ začne tržno obnašati, objavi

razpis: razpolagamo s 100 konstrukterji. Tisti trenutek so zaposleni in preplačani. Tega ni! Produciramo neke druge kadre, ki so manj potrebni, zaradi tega je situacija tako kritična. Preveč kadra, ki danes konča univerzo, se prej odloči za področje dela, spremljanje proizvodnje, kot pa za oblikovanje novih proizvodov. Tega kadra je sorazmerno veliko po podjetjih. Povprečno slovensko podjetje rabi veliko preveč časa, da uvede neko novost ali pa da plasira nov proizvod.

Povprečno dvakrat več časa, gledano z vidika svetovnih meril.

Mi imamo okrog tri do štiri milijarde starih dinarjev načrtovanih za razvoj, VTŠ pa z vsemi svojimi silami lahko pokasira samo okrog tristo milijonov, ker enostavno nima več kapacitet. Tudi to je problem.

MRDAVŠIČ — METALNA

Združeno delo zelo točno ve, čemu rabi strokovnjake in kakšni naj bi bili. Potrebuje sposobne ljudi, ki se bodo lahko v najkrajšem času dokazovali s svojim širokim znanjem, ki ga bodo znali aplicirati, naprej razvijati, se nadalje izobraževati in ustvarjati temeljno politiko in razvoj neke delavne organizacije.

Dobro vemo kaj, kako in zakaj delamo. Študentu moramo že med njegovim študijem ustvariti občutek pripadnosti delovni sredini. Najbrž ne bi bilo potrebno čakati na usmerjeno izobraževanje, da bi to lahko že v večji meri dosegli, kot smo doslej. To je gotovo pomanjkljivost dela in skrbi za kadre s strani združenega dela. Če nas bo usmerjeno izobraževanje prisililo, da bomo morali o tem razmišljati, potem je to že pozitivni učinek letega.

Enako kot se zavedamo, da potrebujemo mlade strokovnjake, tudi vemo, da potrebujemo raziskovalno delo. Hočemo delati bolje z modernejšimi sredstvi, tako da se bo človek — delavec bolje počutil in da bo lažje ustvarjal boljše življenjske razmere. Pri tem so nujne tako fundamentalne raziskave kot aplikativne, saj mora biti vsaka tudi fundamentalna raziskava konec koncev aplikativna. Vsaka mora služiti svojemu namenu — razvoju družbe kot celote.

V Metalni imamo svoj raziskovalni inštitut. Seveda smo bolj zainteresirani za aplikativne raziskave, ker hočemo hitreje doseči določen učinek v kar nas pač prisiljuje gospodarska situacija. Ravno tukaj je nujna povezava univerze in združenega dela. Zavedamo se, da moramo dolgoročno predvideti svoje razvojne programe, jih uskladiti in se o njih pogovoriti z univerzo, predvsem VTŠ. V zadnjem času smo pričeli z obsežnimi konkretnimi dogovori. Čeprav so to komaj osnove, pričakujemo, da se bodo v daljšem sodelovanju pokazali spodbudni rezultati, koristni za obe strani, kajti tudi naša delovna organizacija s svojo širino programov daje možnosti VTŠ za njen lastni razvoj v tej smeri. Takšno je, recimo, področje varilstva, krivotehnike, transportnih naprav itd.

Za sedaj pa bomo morali predvsem bolj spremljati študente, jim vcepiti občutek pripadnosti delovni organizaciji, tako da bo v bistvu delo že nadgradnja dela v času študija. V povezovanju z združenim delom pa je tudi perspektiva razvoja univerze. Sama zase ne more obstajati ne ustvarjati dohodka niti na raziskovalnem področju. V povezavi z združenim delom lahko obogati znanstveno raziskovalni kader in svojo infrastrukturo.

ŽIŽMOND — VEKŠ

Inštitut EDP na VEKS obstaja komaj štiri leta in je kljub temu uspel postaviti tesne kontakte z združenim delom. Ukvarja se predvsem s permanentnimi raziskavami gospodarstva z analizo pridobivanja in razporejanja dohodka v gospodarstvu Slovenije v vseh njegovih dejavnostih. Bilten EDP izhaja v 500 izvodih in ga praktično dobivajo skoraj vse delovne organizacije v Sloveniji. V Sloveniji sodelujemo s približno 100 OZD in še vedno narašča zainteresiranost. Ugotavljamo namreč njihov gospodarski položaj znotraj njihove dejavnosti in znotraj gospodarstva kot celote.

Naslednja naša dejavnost so raziskave za naročnike s področja planskega gospodarstva. Zadnja takšna analiza je bila pridobivanje in razporejanje dohodka občine Maribor. Študijo je naročila občina, sodelovalo pa je kar 55 organizacij iz Maribora. Rezultat te študije nam je pokazal trenutno stanje mariborskega gospodarstva in določene usmeritve, ki so bile potrebne za nadaljnji razvoj. Sedaj pripravljamo študijo za celotno podravsko regijo.

V njo smo direktno vključili OZD preko vprašalnikov. Mislim, da se na ta način raziskovalno delo plemeniti, da ni zgolj teoretično in metodično, ampak je oplemeniteno z določenimi praktičnimi spoznavanji in izkušnjami. V to delo vključujemo študente, kateri na osnovi teh izkušenj pripravljajo seminarske naloge v okviru seminarja na smereh, ki jih imamo razvite na VEKŠ in tudi diplomske naloge, tako da so tudi te usmerjene v raziskovalno delo.

MILFELNER — VEKŠ

Omenil bi nepopolno informacijo v zvezi z inovacijsko dejavnostjo. Gre za vzgojo tistih kadrov, ki bi naj delali na tehnoloških inovacijah.

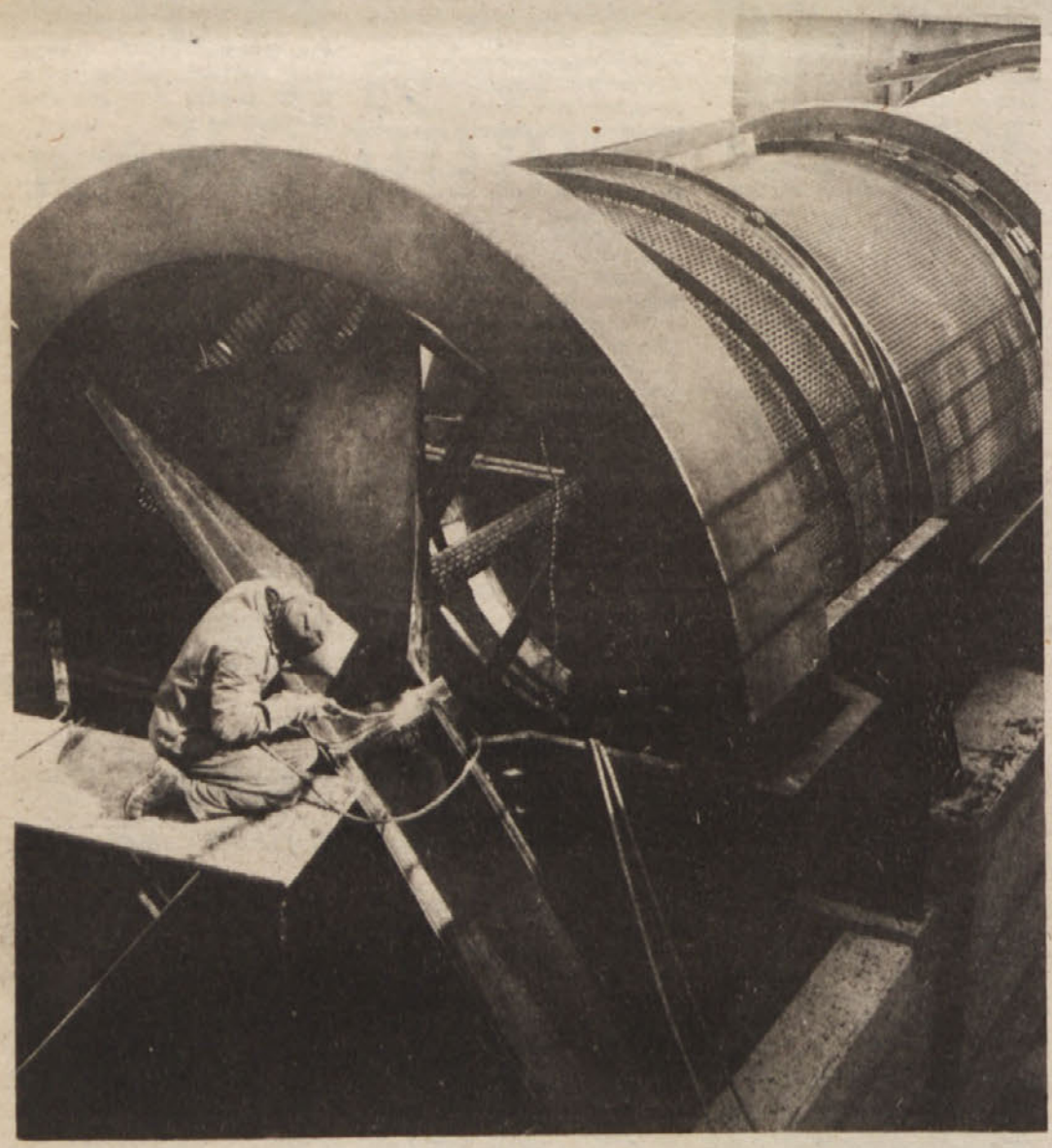

A ZDRUŽENO DELO UNIVERZA ZDRUŽENO

VTŠ pripravlja takšen študij, ki bi bil zelo interdisciplinaren in bi osvetlil inovacije z več vidikov. Menim, da je ta študij usklajen s programom usmerjenega izobraževanja, ter bi naj vnesel inovacijsko delo v našo prakso.

PIVEC — MARKSISTIČNI CENTER

To je potrebno pojasniti: ne gre za ljudi, ki bodo konstruirali nove proizvode, ampak gre za ljudi, ki se bodo znali ukvarjati z varovanjem intelektualne lastnine, ki bodo znali novi proizvod zaščititi v smislu patenta, v smislu licence, sami pa si ne bodo nič izmišljevali.

BICMAN — TAM

Problem konstruktorjev, o katerem je govoril tov. Pratneker, ni samo problem Univerze, ampak je tudi problem lastne ustvarjalnosti strokovnjakov v OZD in predvsem vprašanje pogojev za ustvarjalno delo v OZD. Razvoj raziskovalnega dela na Univerzi kaže določeno kvalitetno spremembo v smeri raziskovanja za potrebe OZD. Kjer so v OZD ustvarjeni pogoji za raziskovalno delo, se izsledki raziskav na Univerzi lahko realizirajo v praksi. V takih OZD se tudi razvija lastna raziskovalna dejavnost. V takih OZD se tudi razvija lastna raziskovalna dejavnost. Naloga Univerze je, da vzgaja raziskovalce za združeno delo in ne le za svoje raziskovalne naloge. Takega kadra pa prihaja z univerz premalo.

Podatki o diplomantih in diplomskih nalogah so realen odraz stanja, ki kaže na še vedno premajhno povezanost Univerze in združenega dela. Izredni študenti v večjem odstotku izbirajo za diplomsko nalogo konkretne teme iz problematike svojih OZD, česar pa je pri rednih študentih bistveno manj, ker se ti težje odločajo za aplikativne raziskovalne naloge. To je verjetno posledica premajhne povezanosti med Univerzo in OZD.

V TAM je raziskovalna miselnost dokaj razvita. Delovna organizacija ima svoj raziskovalni inštitut, ki opravlja vrsto raziskav skupaj z Univerzo. Vendar včasih ugotavljamo, razen na tehniških področjih, da so rezultati raziskav teoretični modeli, ki se v praksi težko realizirajo, ali pa jih ne znamo realizirati.

PIVEC — MARKSISTIČNI CENTER

Ko gre za načelno opredeljevanje ali smo za znanje, ne bo nobenih dilem, nobenega nasprotovanja. Družbene okoliščine ne kažejo na to, da je vedno pametno biti »pameten«. Ko je tovariš govoril o tem, da vedo zakaj imajo raziskovalni inštitut je obenem mislil na vrsto tistih delovnih organizacij, ne majhnih, ampak ogromnih, ki tudi točno vedo zakaj nimajo raziskovalcev. Nikoli niso dali ven kakega svojega proizvoda. Eno takšnih organizacij smo danes vabili sem, pa ni njenega predstavnika. Razpolagam s podatki, da delovna organizacija, ki hoče biti nosilec avtomobilske industrije v Jugoslaviji IMV je inštitut razpustila. Tega ne rabijo, očitno dobivajo na tem, da nimajo raziskovalcev. Zato ker to ni pametno. Mislim na primer TAM-a, ki se je lotil nekaj novega in tu je tudi Metalna, ki dobro ve, koliko let je potrebno, da se pride do določenega programa. Ne verjamem, da manj kot 10 let moraš vlagati velika sredstva, mnogo ljudi mora delati na tem z velikim rizikom, da na koncu uspe nekemu drugemu proizvajalcu motornih vozil da po najkrajši poti kupi neko licenco in se dogovori z odjemalci. Na srečo pri TAM-u tega ni bilo, lahko pa bi. Da se je to sedaj pokazalo kot zelo pametno početje, kaj pa bi bilo, če ne? Vsi bi jih kritizirali. Na mnogih področjih je bolj »pametno« se posluževati tujih licenc, kot pa razvijati lastno pamet. Čeprav bi bile rešitve enostavne. Ni potrebno nič drugega kot v avtomobilski industriji določiti, da mora biti 30 % sestavnih delov lastnih. Ni nič lažjega kot najti v družbi stimulante za uveljavljanje lastne pameti. V tistem trenutku ostanejo na površju samo tovarne, ki to razvijajo. Tega ni. Oboji smo pritisnjeni v takšno organizacijo s tem, da ni rečeno, da ni veliko tistih, ki jim takšna organizacija godi, tako v združenem delu, ker na tem lovijo velika sredstva, ravno v takih orientacijah na tuje plane kot tudi na visokem šolstvu v raziskovanju, kjer lahko univerzitetni ljudje mirno razrešujejo teoretične probleme, ne da bi jih morili ali bombardirali s težavami s katerimi se proizvodnja neposredno srečuje. To so tisti razlogi, za kaj preorientacije v tem pogledu ne dosežemo tako kot bi morali.

BICMAN — TAM KAKO SODELUJEMO Z UNIVERZO

TAM je prijavila pri raziskovalni skupnosti vrsto raziskovalnih projektov, na katerih delajo strokovnjaki iz TAM skupaj s strokovnjaki iz ljubljanske in mariborske Univerze, predvsem na področju strojništva. TAM razvija nove generacije vozil, ki so produkt »lastne pameti«. Raziskovalci so se lotili vrste tehniških problemov, ki jih uspešno razrešujejo, nekateri so se že potrdili v praksi.

Na področju tržništva je položaj nekoliko slabši, morda tudi zaradi drugačnih razmer pri proizvodnji gospodarskih vozil, kot so pri proizvodnji blaga široke potrošnje. Pri plasmanu gospodarskih vozil ni bilo velikih problemov plasmana, manj je bila prisotna ekonomska propaganda v obliki, ki je normalna n. pr. za belo tehniko. Tržništvo se je v zadnjih letih razvijalo bolj na področju ocene potreb po vozilih in izbire ustreznega sodobnega proizvodnega programa vozil. Vendar gospodarske razmere narekujejo večjo orientiranost na področje tržništva, tudi pri proizvodnji gospodarskih vozil in o tem se v TAM resno razmišlja in deljuje.

Študij na univerzi ne sme biti goli proces izobraževanja, ampak mora biti povezan z združenim delom. Le tako bo univerza dajala kadre tako po usmeritvah kot tudi po številu diplomantov posameznih usmeritev v skladu s potrebami združenega dela. Za zdaj je ta povezava prešibka in posledica tega je neusklajenost med potrebami združenega dela in profili kadrov, ki jih daje univerza. Navsezadnje to tudi ni presenetljivo, saj je bila povezava med učencem srednje šole (zlasti gimnazijcem) in združenim delom prešibka in ko se je diplomant srednje šole vpisal na univerzo, marsikateri ni imel prave predstave o usmeritvi, za katero se je odločil, včasih čisto po naključju. Pričakujemo, da se bo to spremenilo z uvedbo usmerjenega izobraževanja, saj bo obstajala tesnejša povezava z združenim delom že v srednji šoli. Kontinuiteto te povezave bo treba obdržati tudi med študijem na univerzi. Tako se bo razvijala neke vrste pripadnost delovnemu kolektivu že med študijem, vendar je o statusu te pripadnosti za zdaj še težko razpravljati. S to povezavo se bo gotovo zmanjšala razlika med statusi rednih študentov in študentov ob delu ali iz dela.

Vendar mislim, da bo morala ostati še vnaprej tesnejša povezava med študentom in univerzo kot pa med študentom in združenim delom. Da bo študent dobil potrebno teoretično znanje, ki mu ga lahko da le univerza, bo moral prebiti večji del časa na univerzi in ne na praktičnem delu.

Brez širokega teoretičnega znanja si namreč ne moremo zamisliti kvalitetnega raziskovalnega dela ne na univerzi in ne v združenem delu.

LOJEN VIDA — TDR

Prevelika obremenitev strokovnih kadrov z operativnimi nalogami je prisotna v mnogih delovnih organizacijah. To velja predvsem za manjše in srednje velike organizacije, kamor lahko uvrščamo tudi TD Ruše. Status raziskovalnega dela in raziskovalca sta tu gotovo drugačna kot n. pr. v Metalni ali TAM, kjer imajo raziskovalne inštitute s številnimi raziskovalnimi delavci, ki svoj delovni čas v celoti posvečajo raziskovalnemu delu. Obseg opravljenega raziskovalnega dela in njegovi rezultati so tu lahko bistveno drugačni kot pri tako imenovanih »part-time« raziskovalcih, ki posvetijo raziskovalnemu delu le manjši del svojega delovnega časa. V takšnih primerih tudi vrednotenje raziskovalnega dela ni vedno stimulativno napram vrednotenju dela v proizvodnji, kar lahko tudi predstavlja problem pri usmerjanju mladih ljudi v raziskovalno delo.

MURAUS — TDR

Mislim, da so nam v zakonu o usmerjenem izobraževanju vsem skupaj na široko odprta vrata. Dolgo časa smo rabili, da smo si v družbi upali narediti tako velik korak naprej in sprejeti tak zakon o izobraževanju, ki nam daje možnosti sodelovanja bodisi v področju izobraževanja samega in proizvodnega dela na drugi strani. Potrebno je podreti bariere in ne govoriti o starih in novih univerzah. Dokler se bomo tako pogovarjali, se ta stara in nova univerza ne bosta mogli razvijati. S tem novim programom izobraževanja so dane vse možnosti. Predvsem bomo morali več razmišljati v združenem delu in iti malo bolj hrabro v razvojne programe. Hitrejši razvoj ovirajo še drugi faktorji. Mi vsi poznamo ekonomski in gospodarski položaj OZD-ev pa tudi mariborske regije. V zboru združenega dela že par let poslušamo ene in iste napotke. Naj se združeno delo malo zbere in nastopi z malo bolj hrabrimi razvojnimi programi. Če ne gre drugače, je potrebno organizirati nekakšne teame, ki bi pripravljali razvojne programe.

OZIM — VTŠ

VPLIVI ZD NA RAZISKOVALNO DEJAVNOST UNIVERZE

Premalo smo se dotaknili vprašanja, ali in kako lahko združeno delo vpliva na delo univerze in obratno, oz. kako se to kaže. Če so uporabniki znanja, ki izražajo mnenje svoje baze in ne le svoje lastno mnenje zainteresirani, lahko na vsak način vplivajo na oblikovanje učnih programov in s tem na profile diplomantov. Zakaj nam manjka n. pr. konstrukterjev? Če konstrukterje, in to povsem določenih profilov, zares potrebujemo, ni nikakršne ovire, da se to konkretno na mariborski VTŠ ne bi dalo rešiti.

Vedeti seveda moramo, kakšne profile potrebujemo, koliko diplomantov teh profilov letno in v kakšnem obdobju lahko takšno potrebo predvidevamo. Mariborska univerza, ki je nastala iz združenega dela, je za takšne potrebe vselej imela dovolj posluha. Če bi se predstavniki združenega dela angažirali, bi pravtako lahko bistveno vplivali na tematiko raziskovalne dejavnosti, vsaj tistega dela, ki se tiče aplikativnih nalog. Na VTŠ univerze v Mariboru smo n. pr. samo na oddelku za kemijo v zadnjih dveh letih nabavili za preko 500 starih milijonov din raziskovalne infrastrukturne opreme. Pri tem smo nabavljali samo takšne vrste opremo, ki jo delovne organizacije našega dela Slovenije nimajo in ki bo lahko koristila tudi njihovim aplikativnim potrebam. Kljub temu pa še vse do danes nimamo nikakršnih dolgoročnejših dogovorov z večjo industrijo severovzhodne Slovenije za načrtno izkoriščanje te opreme. Do ustrezne povezave pri zasnovi raziskovalnih nalog ni prišlo niti z asociacijami združenega dela, kot n. pr. SOZDOM »KEMA«, ker očitno ne obstajajo v gospodarstvu dovolj jasni razvojni koncepti in ustrezni kadri, ki bi znali in hoteli povezovati raziskovalno delo s svojim tehnološkim razvojem. Seveda pa se kljub temu univerza ne sme zapirati sama vase in se kadrovsko reproducirati. Zelo pomembno je namreč kroženje kadrov med univerzo in gospodarstvom, tako da bi lahko obojni ustvarjalno delovali. Glede raziskovalnega dela pa moramo biti predvsem realisti in se zavedati, da ni niti poceni, niti ne more biti kratkoročno. Če je univerza poklicana, da ponudi družbi alternativne koncepte razvoja na posameznih področjih, potem je treba tudi zagotoviti finančna

srednstva za realizacijo takšnega projekta. Pri sedanji organiziranosti visokega šolstva namreč ničesar ni mogoče raziskovati na up ali brezplačno. Do neke mere je seveda možno takšne vrste raziskav financirati tudi preko občinskih ali posebnih raziskovalnih skupnosti, seveda z ustrezno participacijo zainteresiranih porabnikov rezultatov raziskav. Decentralizacija raziskovalnega dela pa v tem pogledu ni preveč vzpodbudna, ker s tem močno naraščajo režijski stroški. Mariborska raziskovalna občinska skupnost stane n. pr. letno koli 190 milijonov starih din, od česar je namenjenih za raziskovalne naloge le 30 milijonov — ostalo so stroški administriranja . . . Če to ekstrapoliramo na vseh 60 slovenskih raziskovalnih skupnosti pridemo do velikega nesmisla, do razšipavanja denarja za neproduktivne (neraziskovalne) namene. V Mariboru imamo močneje razvito kovinsko-predelovalno in kemijsko industrijo. Kje je vzrok za tako majhno inicijativo po sodelovanju med njihovo proizvodno in razvojno operativo in mariborskimi visokošolskimi institucijami? Verjetno je iskati objektivne vzroke v maloštevilnosti kvalitetnega kadra in v njihovi preobremenjenosti, zlasti v industriji. Vzrok pa je morda tudi v tem, da ne uvajamo mladih kadrov v kreativno delo, saj se vse preveč samo pogovarjamo in premalo realiziramo naša hotenja, čeprav se — teoretično — o vsem, kako bi naj sodelovali, uradno vselej kar lepo strinjamo. Zato moramo najti pravi način in pravo metodo dela, kako naj visokošolske inštitucije zares kreativno in dolgoročno sodelujejo z gospodarstvom. Nam je že dolgo jasno, da nosilci takšnega sodelovanja ne morejo biti majhne gospodarske organizacije, ki ne prenašajo raziskovalnih rizikov, niti stroškov, lahko pa so to asociacije na nivoju SOZD-ov, gospodarske zbornice ali večje delovne organizacije. Škoda bi bilo, da tudi v bodoče niti tega strokovnega in raziskovalnega potenciala, ki z njim že razpolagamo, ne bi mogli kreativno izkoristiti.

PIVEC — MARKSISTIČNI CENTER

Dejansko je potrebno izkoristiti univerzitetni potencial. Za reševanje najširše vrzeli, ko je opredeljevanje strategije razvoja, ne pa za reševanje nekih parcialnih problemov. Preveč drobimo raziskovalne kapacitete. Mislim, da bi bili danes v zadregi na univerzi, kljub temu če bi denar bil in bi morali ponuditi eno strategijo integralnega razvoja severovzhodne Slovenije. Nismo navajeni na medsebojno sodelovanje, problemi so v organiziranju pri nas samih, še večji pa v organizacijah združenega dela. Na raziskovalnem področju in na zelo izpostavljenih mestih v gospodarstvu se v Mariboru in okolici pojavljajo v vedno večjem številu mladi ljudje. To bi lahko obenem dalo neko vzpodbudo k raziskovalnemu delu tudi nekemu malo ambicioznejšemu študentu, da že v času študija misli na svoj kasnejši originalni prispevek in ne na to, da tile mladi strokovnjaki, tisti »pogojno strokovnjaki« z našimi diplomami zbežijo od zahtevnejših nalog v OZD in si iščejo neke naloge, ki ne nalagajo konkretnih obveznosti, zagotavljajo pa ustrezen socialni položaj.

Ne smemo posploševati, da interes za izbiro konkretnih tem sploh ne obstaja. Prej sem govoril o večini, ki želi diplomirati čim prej in si zato izbere lažjo pot. To pa ni praktična naloga, ki jo lahko dobi v OZD. V OZD obstoja interes za to, da bi diplomanti v svoji nalogi reševali konkretne probleme. Res je, da OZD pogosto ne zaposlujejo rade študentov brez diplome, predvsem zaradi bojezni, da se bo v tem primeru opravljanje diplome preveč zavleklo. Mislim pa, da materialni stimulans pri izbiri diplomske naloge niti ni najpomembnejši; če lahko diplomant ob izbiri šolskega primera za diplomsko nalogo diplomira nekaj mesecev prej, kot pa če bi obdeloval konkreten problem v OZD.

Pri izbiri diplomskega dela so prisotni trije: OZD, študent in Univerza. Študent pogosto raje izbere za diplomsko nalogo neki šolski primer problema, ki ga bo hitreje in lažje razrešil, kot pa konkretno nalogo iz OZD. Potrebno bo, predvsem redne študente v večji meri pri doplomski nalogi vključiti v razreševanje nalog iz OZD. Pri tem pa bo potrebno večje sodelovanje med OZD, študentom in Univerzo. Če bo izbira diplomske naloge prepuščena samo interesom posameznikov, ne bo dovolj konkretnih tem pri opravljanju diplomskih nalog.

OZIM — VTŠ

Glede diplomskih del in nalog s tematiko iz gospodarske problematike je seveda od šole do šole razlika. Pri nas, na VTO kemijska tehnologija na VTŠ n. pr. vsakega študenta pred prijavo diplomske naloge vprašamo, ali je štipendist. Zatem vprašam njegovo delovno organizacijo, ali ima kakšno konkretno problematiko, ki bi jo naj njihov štipendist obdelal v svojem diplomskem delu. Okoli 80% podjetij je zainteresiranih za takšno tematiko, ki obravnava njihov problem, ostali pa smatrajo, da jim je vseeno, samo da njihov štipendist čimpreje dokonča svoj študij.

MURAVS — TDR

Mislim, da se na tem področju ravno v naš delovni organizaciji zadeve izboljšujejo. Lahko trdim, da je vrsta študentov, tistih rednih in izrednih, ki opravljajo konkretne diplomske naloge za potrebe proizvodnje. Tudi v našem samoupravnem aktu s področja izobraževanja je vseeno, da se n., diplomska dela nanašajo na konkretne probleme proizvodnje in naj bodo s področja, v katerem bo bodoči strokovnjak delal.

Stimulans naj bi bil tudi ta, da se že v drugem ali tretjem letniku študija opravljajo neke naloge in to povezano do diplomske naloge z neko določeno problematiko delovne organizacije. Tako da je posledica popolna preusmeritev v delovno organizacijo. Sedaj, ko se bodo izdelovali programi za študij po usmerjenem izobraževanju, bo morala tudi fakulteta pripraviti te programe. Ti programi ne smejo biti zgolj teoretični oziroma za teorijo, ampak mora biti v njih zajeta povezava s prakso. Tukaj se bo univerza morala posvetovati z združenim delom in vzpostavljen bo moral biti pomemben dolgoročno zasnovan kontakt. Ob vsem tem mislim, da je zelo pomembno informiranje tako študentov s strani univerze in združenega dela, kakor tudi obratno. Študent se naj sproti seznanja s problematiko delovne organizacije.

FINGUŠT — METALNA

Ne samo v Katedri ali nekem drugem listu, v celotni študentski populaciji treba vzbuditi občutek pripadnosti in povezanosti z združenim delom. Naši sestanki s štipendisti včasih porazno izgledajo. Menim, da je za vsakega štipendista, ki je v času šolanja s svojim delom, naj si bo to seminarska naloga, več teh nalog, diplomsko delo ali kako drugače dokazal svoje sposobnosti, na razpolago delovno mesto in da nima problema z zaposlitvijo. Sposoben in kakovosten kader si s kontinuiranim sodelovanjem zagotovi svojo delovno prihodnost. Misli, da bi lahko razmišljali tudi v tej smeri.

POLJSKI VTISI

Na Poljsko sem se pripravljal že od marca letos, ko sem dobil potrdilo, da sem sprejet na študensko prakso v to državo. Redno sem gledal poročila, brai članke in tudi knjigo POLJSKA 80, saj sem hotel o tej državi in dogodkih v njej vedeti čimveč, predvsem o ekonomskem stanju in družbenopolitičnih razmerah, o življenju in pričakovanjih Poljakov po velikih družbenih spremembah v njihovi deželi. Slišal sem tudi mnogo o težavah, o pomanjkanju in o stalni nevarnosti za trenutne spremembe. Ko sem odhajal, me je zanimala predvsem družbenopolitična situacija, kot družbena zavest Poljske, oz. globalno obnašanje ljudi, toda tam sem predvsem gledal na posameznika v družbi, njegov odnos do okolja, države, naroda in sedanji položaj ljudi v družbi, prav iz tega pa sem lahko ocenjeval pozicije in vplivnost organizacij, ki upravljajo, in tistih, ki to hočejo.

Kronološko se je moja pot začela 13. junija, ko sem zapustil domovino, na vlaku Ljubljana-Dunaj. Do Dunaja ni bilo problemov, toda ko sem prišel na vlak za Varšavo, znameniti chopin, me je presenetila zelo velika skupina tistih, ki niso odhajali, najbrž so spremljali tiste, ki se še upajo vrniti. Toda, vsaj moja sopotnika sta se morala vrniti — oba sta imela zelo veliko prtljage in v njej skoraj samo hrano — torej na Poljskem res ni hrane. V pogovoru sta mi povedala, da se vračata samo zaradi družin, moški, ki je prihajal iz ZRN, mi je govoril o velikih težavah, ki jih imajo Poljaki, ki se hočejo zaposliti v ZRN, ker lahko delajo samo na črno, in da se velika večina Poljakov noče vrniti v domovino. Ta problem sem pozneje še velikokrat slišal, še bolj pa željo po emigraciji, kot da je to najboljša rešitev. Res je, da kot posameznik razmer in svojega položaja v družbi ne moreš spremeniti in da tako tudi ne moreš vplivati na drugačne odnose, toda, ali je res rešitev v tem, da zapustiš domovino, okolje?

Ob takšnem razmišljanju in ob večurnem čakanju na mejah smo le prišli na Poljsko in kmalu potem sem dobil nove sopotnike. Pogovor je zelo hitro stekel, in takoj smo bili pri cenah in plačah — prav neverjetno, sem si mislil, kako lahko te ljudi zanima le to, ali jim res največ pomeni cena, zakaj, ali imajo tako malo denarja, ali se dogodki zadnja leta vrtijo le okoli tega? Ta vprašanja sem si postavljal na vlaku, sopotniki pa so me seznanjali s kraticami za hrano, govorili so mi o tem, da ni kruha, mleka in da ne vejo, kaj jih čaka. Zanimivi časi bodo to,, če bo vsak razmišljal le o plači, cenah in svojem položaju v tem razponu. Toda, iskati je potrebno odgovore, kdo odloča o plači, kdo odloča o cenah, katere organizacije nastopajo pri tem odločanju, ali te ljudi zanima, kdo odloča o njihovih zaslužkih, o njihovih življenjskih razmerah, ali pa to prepuščajo drugim in le dajejo ocene, v kakšnem odnosu so ti ljudje do zaslužka, do dela in v kakšnem odnosu so do družbene ureditve?

Odgovore na ta vprašanja sem poskušal dobiti v mesecu in pol, toliko časa je trajala praksa oziroma, bolje rečeno, ogledovanje organizacije in mikroekonomskega dela v njej. Čeprav se je ,,moje'' podjetje ukvarjalo s predelavo surovin, rud v polizdelke za elektronsko in električno industrijo, je bilo locirano v samem središču Varšave in po pripovedovanju uslužbencev je to sedanja praksa v industrijski izgradnji, da je tudi težka industrija v glavnem mestu. To je izraz predpostavke o najpomembnejši primarni, osnovni proizvodnji in ker glavno mesto zelo hitro raste, je te ljudi potrebno zaposliti — zato so okoli Varšave skoraj vse industrijske veje, ki kaj pomenijo na Poljskem. Ko že govorimo o industriji — takšne industrije, železarn in jeklarn, termoelektrarn, kot sem jih videl v Katowicah, še nisem videl, prav tako so podatki o premogu, soli in rudah izredno ugodni. Odkod torej težave, če je v deželi tako velik industrijski potencial?

Med prvimi vtisi si tudi ne moreč predstavljati, da v tako rodni deželi, kjer vidiš sama polja, ni dovolj hrane? V industrijski proizvodnji so težave predvsem zaradi velikih napak v surovinski osnovi, kajti večina Poljske predelovalne industrije temelji na uvoženih surovinah in vsa specializirana proizvodnja temelji na uvoženih polizdelkih, in ta uvoz je v celoti z Zahoda ali iz svetovnih surovinskih borz, kjer je vsako blago potrebno plačevati v konvertibilni valuti. Ker takšnih sredstev ni bilo, se je bilo treba zadolževati v tujini in kapital je pobiral tudi presežno vrednost takšne proizvodnje, škarje med uvozom in izvozom se začno krčiti in nenadoma ni več deviz za odplačevanje dolgov, kaj šele za uvoz. Potrebno je razložiti, kakšna je bila proizvodnja, ki je uporabljala pretežno uvoženi material, in kam je bila namenjena. To je bila specializirana proizvodnja artiklov trajnejše vrednosti, kot so elektrotehnični aparati, pa tudi avtomobilska in strojegradnja, proizvodnja opreme, in vsi proizvodi so bili namenjeni povečini za domače tržišče ali za klirinški trg, in ta proizvodnja ni zagotavljala neposrednega izvoza oziroma deviz in je to bilo nujno zagotoviti z izvozom surovin, tekstila in hrane. Poljska je velik izvoznik hrane, tudi sedaj, ta izvoz pa opravičujejo s predhodnimi dogovori in pogodbami. Takšen mehanizem je brez težav funkcioniral v centralno vodenem gospodarstvu, ki direktnih uvozno-izvoznih poslov ne pozna in so podjetja toliko nesamostojna, da jim je praktično bilo predpisano, koliko bodo v letu zaslužili na trgu, ne glede na to, ali bodo kaj izvozili — ti posli se opravljajo na nivoju države, in tako lahko podjetje, ki uporablja uvoženi material, tega kupuje v domačem denarju, prav tako pa je tudi ves izvoz le za zlote. Če k temu prištejemo še kronično pomanjkanje na poljskem trgu in konkurenco pri izvozu ter zahteve po kvaliteti, možnost reklamacij, potem spoznamo nezainteresiranost za izvoz kot tudi potratnost pri uporabi materiala, tudi sedaj še ni nobenih spodbud za izvoznike. Obstajajo predlogi, da bi podjetje samostojno razpolagala z devizami ali da bi jih združevala, toda trenutno se ekonomisti ukvarjajo z zahtevnejšimi vprašanji, prav tako pa je težko spremeniti sedanjo prakso, ko so le določeni znali opravljati zunanje posle in je tudi to zelo centralizirano. Prav tako je scentralizirano celotno družbeno in politično delo na vseh področjih, in to je tudi osnovni vzrok razpada sistema na Poljskem. Toda poljski narod je svobodoljuben, želi si odločati — ta teza je prisotna pri inteligenci, ne pa pri povprečnih ljudeh, ti si želijo predvsem boljšega življenja in večje perspektive, ker je zavest trenutno bolj obremenjena z boljšimi pogoji življenja kot pa s potrebo po odločanju. Toda zaradi globoke ekonomske krize, ki se tako odraža tudi v politiki, ni možnosti za izboljšanje stanja, vsaj trenutno, kajti trenutne razmere in stanje so v nasprotju z vsako ekonomsko logiko, napake pa so stare, celo v preteklosti so se le poglabljale ali postavljale na stranski tir.

KJE SO VZROKI ZA EKONOMSKO KRIZO?

Na prvo mesto bi vsekakor postavili izredno razvito bazno industrijo, ki je deformacija Marxove kritike kapitalističnih odnosov, da je drugi oddelek odvisen od razvoja prvega, tako se vsa akumulacija preliva v primarno proizvodnjo in produkcije za potrošnjo prej praktično ni bilo. Ta potrošna industrija pa ima najhitrejše efekte, je akumulativna, zaposli mnoge delovne sile in viša standard, res pa ,a, da ji mora slediti razvoj surovinske proizvodnje. Predelovalna industrija omogoča tudi boljši izvoz, prav tako pa zahteva vlaganja v razvoj, kar reproducira proizvodnjo na vedno višji ravni razvitosti, omogoča aktivno vključevanje v svetovno trgovino in krepi blagovne fonde.

Takšno prelivanje akumulacije pa je možno samo v sistemu odločanja, ki temelji na popolni centralizaciji, kjer o presežni vrednosti odloča birokratska vrhovna struktura, o njej pa ne odloča delavski razred, ki ima v procesu ustvarjanja zgodovinsko pravico odločati o akumulaciji. Ta vrhovna birokratska struktura je po svojih ideoloških predpostavkah vlagala v panoge, ki k napredku niso mnogo prispevale. V takšnem stanju je Poljska začela reformo gospodarskega sistema in izboljšanje standarda prebivalstva leta 1974, toda vse investicije so bile podkrepljene s tujimi krediti, ki so bili najeti na Zahodu, tega prehoda v investicijskih odločitvah pa ni spremljala ustrezna reforma cenovnega sistema, davčnega sistema in delitvene politike. Zaradi dolgotrajne zaprtosti so se neprekinjeno kazale velike potrebe, ki so jim vlaganja poskušala slediti in so zaradi slabe razvitosti raziskovalne dejavnosti vse nove tehnologije temeljile na uvozu — tako oprema kot tudi material. Vse nove proizvodnje so imele cilj vključiti se na zahodni trg, toda zaradi zaostajanja investicijskih učinkov in slabe kvalitete, visokega povpraševanja, so se vsi izdelki prelivali na domači trg in primanjkljaj države se je večal, toda pritiski zaradi nezadovoljenega domačega trga so kazali edini izhod — zadolževanje v tujini. Zaradi tega, ker leta 1974 niso izvedli reforme cen in sistema, plač, je na Poljskem nastal trg, ki je popolnoma izoliran od svetovnega, prav tako pa tudi monetarni sistem in je zadolževanje imelo zato še večje negativne posledice — proizvajalci niso imeli nobenega interesa za izvoz, pravzaprav niti interesa večje produkcije, saj so nadplanski dohodki bolj obdavčeni in takoj pričnejo analizo cen, ali je večji zaslužek upravičen, ne po tržni logiki, ampak po planski.

Mikroekonomsko je akumulacija odstotek od vrednosti dela oziroma od razlike med kalkulacijo lastne cene in materialnih stroškov in je taka, kot je odstotno določen tudi njen karakter prelivanja v centralne fonde. V samih podjetjih pa se oblikujejo sredstva za razvoj, ki se oblikujejo iz kalkulacij, torej so ta sredstva že vnaprej določena ne glede na prodajo, prav tako pa so tukaj tudi sredstva za nagrade vodstvenemu kadru, ki se izplačujejo v obliki nagrad vsako četrtletje, vendar vsaj iz pogovorov ni bilo veliko interesa po tem denarju, mislim, da predvsem zato, ker je potrebno mnogo dokazov o upravičenosti izplačila.

Sistem plač je za celotno Poljsko enoten oziroma je na ravni države izdelan obrazec s sedmimi skupinami dela in vsako podjetje razvrsti svoja delovna mesta v te skupine — slabo pa je, da so plače v teh skupinah določene in so spremembe le do desetodstotne, ta razlika pa se izplačuje na sistem norm ali akordnega dela, to je pri neposrednih delavcih v proizvodnji, pri vodstvenih delavcih pa je to nagrada iz določenega uspeha poslovanja. Ta enotnost plačilnega sistema ima izjeme le pri rudarjih, ti imajo večjo osnovo, potem ladjedelniški delavci, od julija letos pa tudi pristaniški delavci, ki so si to ugodnost priborili s stavko. Večja plača pa ni edina ugodnost, dodatna je tudi količina mesa, ki pripada mesečno delavcu z ugodnostmi, možnost za izpeljevanje tega pa je le v sedanjem sistemu bonov za prehrambne artikle, toda ta sistem prioritet vedno odpira vprašanja, kdo je še upravičen za prejemanje večjih količin in kdo ne oziroma kdo odloča o teh ugodnostih. V centralnem sistemu je to pripadalo vladi, sedaj pa se to rešuje na sestankih predstavnikov vlade in sindikata Solidarnost, kjer pa je trenutno bolj v uporabi način trga, kjer se dogovarja za ceno, ne pa nekega pristopa, ki bi temeljil res na dejanski težavnosti dela in zahtevnosti. Tako pa je odločitev o tem prepuščena le trenutnemu stanju v državi. Takšen trg in neprilagodljiv sistem plač je tudi eden od vzrokov za razpad celotnega tržnega sistema, saj je do lani obstajala določena količina denarja, ki je prehajala v materialne dobrine, in tržni sistem funkcionira v tem okviru s cenami, ki se gibljejo tej količini denarja primerno — to je edino uspešno v boju proti tržnim zakonom, toda če se ta količina ne spreminja glede na družbeno produktivnost in novi denar, če se tudi cene ne spreminjajo, potem pa se nenadoma zaradi političnih sprememb plače dvignejo za 20 odstotkov in čez nekaj časa še za 10 odstotkov, produktivnost v tem času pa zelo pade, potem je normalna posledica, da se pojavi presežno povpraševanje. In če je blaga že predtem premalo, se pojavi nujno pomanjkanje blaga. Edini uspešen kratkoročni ukrep je dvig cen, toda ta na Poljskem ni možen, kajti takšni ukrepi so bili vedno povod za delavske nemire, ki so pozneje dobili tudi vsa druga obeležja, predvsem političnih zahtev. V takšnem stanju nastaja slika nagrajevanja za nedelo, kajti obseg proizvodnje pada, plače pa se dvigajo, seveda zaradi centralnega sistema za vse enako. Posledice takšnega stanja so vse bolj težke in vedno težje rešljive, vse velike investicije, ki so že pred realizacijo, stojijo ali ne morejo začeti s proizvodnjo, ali pa zelo zamujajo. Zaradi pomanjkanja sredstev na vseh ravneh, velike proizvodnje potrošnih artiklov ne delajo zaradi nemožnosti uvoza osnovnih materialov, proizvodnja hrane nima nobenih zalog, ker se je lani jeseni in letos spomladi slabo delalo, za uvoz pa ni sredstev, prav tako ne morejo začeti s proizvodnjo traktorjev, ker imajo opremo, nimajo pa sestavnih delov, prav tako imajo zelo slab vozni park in ne morejo distributirati in so zastoji tudi zaradi tega. Še bolj pa preseneča nezanimanje za delo — o tem mi je pripovedoval kadrovski vodja v mojem podjetju, da namreč ljudje čakajo, kaj bo po krizi, in ne zasedajo mest in da je tako produkcija še nižja, kot bi bila sicer. Toda bistvo je v tem, da so preveč mladine izšolali za strokovno delo, tega pa ni, mladina pa ni zainteresirana za proizvodno delo, mnogo bolj se zanimajo za delo, ki jim bo omogočilo boljši standard, to pa ni delo v proizvodnji.

Eden izmed vzrokov za takšno stanje gospodarskega sistema je tudi ta, da se nobenega pomena ni dajalo ekonomski praksi in delavcem v ekonomiji, prav tako to delo ni bilo stimulirano, pri odločitvah je bila ekonomska stran vedno potisnjena v ozadje. Prav tako strokovnjaki za svoje delo niso bili nagrajevani oziroma niso imeli pravice odločati, tisti pa, ki so odločali, niso poznali metod za uspešno planiranje in prognoziranje. O vsem so se odločili na dosedanjem stanju, brez predpostavk o nadaljnjem razvoju in z velikimi neproizvodnimi investicijami. Ali pa so bile te megalomanske — tako so gradili na primer farme za dvajset tisoč krav za proizvodnjo mleka ali sladkorne tovarne za velika območja in so vse takšne proizvodnje propadle, ker so bili stroški previsoki, prav tako niso posvečali nobene pozornosti razvoju kmetijstva, saj je zaposlenost v kmetijstvu velikanska, produktivnost pa zelo nizka, predvsem v družbenem sektorju.

Takšne načelne postavke pri odločanju so pripeljale Poljsko v stanje, da dnevno primanjkuje za 1,5 milijard zlotov blaga na trgu ali, drugače povedano, toliko imajo ljudje več denarja, kot je blaga na trgu, in tega denarja ne morejo zapraviti, ker ne morejo kupiti ničesar. Tega tržnega primanjkljaja pa ni mogoče pokriti drugače kot z večjo proizvodnjo, kajti druga možnost, uvoz, je zaradi nezmožnosti izvoza povsem neuporabna, saj trenutno ni denarja niti za odplačevanje obveznosti in kreditov, kje so potem šele sredstva za kupovanje na svetovnem trgu. Sedanje olajšave pri izplačevanju obveznosti in kreditov zahodnih bank in možnost kupovanja hrane po nižjih cenah na zahodu so trenutna rešitev, ki napak ne bo odpravila, ampak jih bo le odlagala, kot so prej odlagali težave z najemanjem dodatnih posojil in z začasnimi dvigi plač v podjetjih, ki so zaustavila delo.

Prav tako je popolna ločenost od svetovnega trga povzročila, da so se izvozno zanimivi pokazali predvsem izdelki, kjer je večji del proizvodnje v človeškem delu, ker je bila in še je delovna sila poceni in je to spodbujalo proizvodnjo z mnogo delovne sile — kar je povzročilo prave absurde.

Ekonomska kriza, ki je tako globoka, da se njene značilnosti kažejo na vsakem koraku, je gotovo eden izmed pogonskih motorjev politične krize, ki je po lanskem avgustu iz Poljske prešla na celotno območje Evrope zaradi zapletenosti odnosov med blokoma in poizkusov popuščanja napetosti.

POLITIČNA KRIZA

Sedanji izraz ekonomske krize je ekstremen, vendar je že ves čas po drugi svetovni vojni bilo prisotno pomanjkanje predvsem artiklov trajne potrošne vrednosti, kar je tudi posledica usmeritve graditve novih družbenih odnosov, ki bi temeljili predvsem na družbeni lastnini, zato morajo biti zadovoljene predvsem družbene potrebe in šele iz njih potrebe posameznikov. Iz te koncepcije izhaja vloga partije, ki je edina sposobna popeljati družbo v nove odnose in zato določena, da je nad družbo, da jo usmerja in vodi, zato so člani partije lahko le najzaslužnejši ustvarjalci novih odnosov, tisti, ki so naredili največ. Takšna družbena ureditev je imela svoja nihanja ves čas po vojni z velikimi krizami, ki pa sta jih umetno povzročena zaprtost in popoln monopol nad sredstvi obveščanja uspevala prekriti tako, da svet ni vedel mnogo o dejanskem karakterju teh dogodkov. Veliki nemiri so bili leta 1956, potem leta 1968—70, 1976 in lanskoletni dogodki, ki so zajeli celotno Poljsko in so bili najobsežnejši in tudi najdaljši.

Leta 1970 je prišel na čelo partije, s tem pa tudi na čelo države Edvard Gierek, človek, ki je izšel iz delavskega razreda in začel postopno demokratizacijo družbenega življenja na Poljskem, prav tako se je popravil položaj prebivalstva. Toda te spremembe niso bile povezane z demokratizacijo odločanja v podjetjih, prav tako ni bilo nobenih sprememb v vodenju političnega sistema, ampak je delavski razred ostal na istih pozicijah v procesu produkcije, kot je bil ves čas po vojni. Poljsko vodstvo je leta 1974 pripravljalo reformo, toda ta je bila le polovično izvedena, predvsem glede večje odprtosti, torej večjih možnosti za potovanje na tuje in tudi nove emigracije, toda v vodenju podjetij, v gospodarskih odločitvah, v javnem življenju in kulturi je ostalo še vedno pri starih navadah, delavskemu razredu ni bilo dovoljeno odločati o delu, o bodočem razvoju, o delitvi rezultatov dela. Demokratizacija je prišla tudi v partijo, vendar le pri mnogih članih, torej pri sprejemanju novih, pri delu in odločanju pa je še vedno odločala le vrhnja struktura. Ta struktura je počasi vgrajena v vse člene odločanja in se mora v takem položaju v ljudeh pričeti proces občutka nezmožnosti in odrinjenosti kot tudi težnja po upravljanju in soodločanju v družbeni reprodukciji. S temi zahtevami so se začele večje demonstracije leta 1966 v Radomu in Ursusu, toda vse je le izzvenelo, ukrepi so bili usmerjeni le v izboljšanje plač in obljube, bistvene spremembe pa ni bilo. Še več, po preteku nekaj mesecev so voditelje demonstracij odpustili, nekatere pa obtožili za kriminal in zaprli, zato na Poljskem ni političnih zapornikov, so pa ljudje, ki so bili zaprti zaradi sodelovanja pri kriminalu, vendar ta kriminal v sodnem procesu ni bil povsem razjasnjen, le zato ker so bili voditelji demonstracij. Ti podatki niso moji, so pa izrečeni v pogovorih in letos se pripravljajo obnovitveni procesi proti tem ljudem.

Ti novi procesi so le eden od izrazov sedanjega dogajanja na Poljskem in imajo svoja nihanja glede na globino krize na Poljskem, je pa oblika delovanja novih odnosov, ki so posledica organizacije, ki je nastala zunaj dolgoročne koncepcije družbenega razvoja na Poljskem — družbeno zavest Poljakov in njihovo narodno vprašanje lahko bolje razumemo s poznavanjem zgodovine poljskega naroda in države zelo velikih nasprotij in tragedij pri razvoju države in priznavanju naroda.

Poljska se je formirala v desetem stoletju našega štetja, njen vodja je bil Miesko I., ki je združil posestva na območju rek Odre in Visle. Miesko I. je tudi prevzel katoliško vero, tako da je Poljsko še bolj povezal z Evropo. Njegov sin Boleslkav je bil leta 1025 kronan, in tako postal prvi kralj. V letih 1333 do 1370 je Poljska zgradila zelo močno državo, toda tega leta je umrl kralj Kazimir, ki ni imel naslednika. Njegova hčerka Jadviga je bila poročena z Ladislavom, kar je pod poljsko oblast spravilo Belorusijo in Ukrajino in v bitki pri Grünwaldu izbojevala oblast potrjeno s torunskim mirom letá 1466. 16. stoletje se je v poljski zgodovini imenuje ,,zlato obdobje'', novo gibanje humanizem je prevladovalo v tem času, zelo hitro se je razvila literatura, formiral se je literarni jezik, prav tako je postala država tudi gospodarsko močna. Toda država je po izumrtju dinastije Jagieloncev postala volivna kraljevina, kar je onemogočilo centralizacijo zaradi velikih pravic plemstva in Poljska je vse bolj padala v anarhijo in njeni sosedje so ji jemali ozemlje za ozemljem.

Leta 1772 so si Rusija, Prusija in Avstrija prvič razdelile Poljsko in ji odvzele 30 odstotkov ozemlja, sledili sta še dve delitvi leta 1793 in 1795, ta tretja delitev je zbrisala Poljsko z zemljevida za 123 let. Proti ruski oblasti so se Poljaki uprli dvakrat, obe vstaji pa sta bili zadušeni zaradi velike ruske vojne premoči in tudi zaradi ozke družbene baze upornikov, kajti vodilno vlogo v političnem gibanju je imelo plemstvo, ki se ni bilo pripravljeno odpovedati fevdalnim pravicam. V drugi polovici 19. stol. se je na Poljskem razvila industrija in moderna družba, po I. svetovni vojni pa je iz ruske-

IVICA FLIS

Luč

Meglena je luč.
meglen je dan.
oko je stekleno.
roka je trda.
usta so nema,
obraza pa ni...

O B R A Z I

V TEJ ŠTEVILKI OBJAVLJAJO:

MAJA MAJERIČ, SABINA VOGRIN, ŠERI MADONA, IRENA BEZJAK, DUŠANKA NAJVIRT, KLAVDIJA KASTRIN, IRENA MENHARD, JELKA KOMAVER, NATAŠA FRAS, SILVA KAVČIČ, ALENKA DANKO, ANITA KATANEC, VESNA STOJANOVIČ, IVICA FLIS, MARIJA KOZODERC. JASMINA ĐEKIĆ, SANDI GRANDA. DUŠANKA KNEZOCI, TANJA VELDIN, ISABELLA BERGANT, TOMAŽ VRLIČ, DRAGICA KORADE, JANEZ OZMEC, BOŽIDAR ROZMAN, MARKO KLASINC, LEŠNIK ANICA. MIRJANA LAZAR. DAVORIN KALOH, ANDREJA SKAZA, MARJETA HAJŠEK, ANDREJA SABATI, ROBERT POSEL, BOŽIDAR ROZMAN.
LIKOVNA DELA SO PRISPEVALI UČENCI OSNOVNE ŠOLE »JANKO GLAZER« IZ RUŠ IN OTROCI OTROŠKEGA VRTCA »POHORSKI BATALJON«, PRAV TAKO IZ RUŠ.
ŠTEVILKO UREDIL VASJA EIGNER.

***V tej številki Obrazov se pojavlja štiriintrideset mladih avtorjev, ki so poslali prispevke na razpis komisije za književnost pri mariborski Zvezi kulturnih organizacij. S pesnikom Slavkom Jugom sva jih pregledala in v skladu s kriteriji, ki jih je postavila komisija, izločila novinarske prispevke (ki bi morali pravzaprav iti na kakšen drug razpis), vse preočitne spise na dano temo in seveda tudi preveč okorne pesmice. Selekcija je v glavnem zadela osnovnošolce, ki so bili mogoče pri pošiljanju preveč nekritični. Vsi pa, ki so ostali na rešetu, so sodelovali na občinskem srečanju v mariborskem Klubu mladih v začetku junija. Srečanje je potekalo dokaj neformalno in povrhu nas je presenetila še cela delegacija republiške Zveze kulturnih organizacij, v kateri je bil tudi predsednik republiške komisije za književno dejavnost Peter Božič (ki — povejmo mimogrede — vendarle ne tihotapi televizorjev in ga Emil Filipčič ne izsiljuje). Občinskemu srečanju literatov — začetnikov sta sledila tudi dva razgovora. Na prvem smo se srečali srednješolci, Vladimir Gajšek in jaz, na drugem pa osnovnošolci, Slavko Jug in France Forstnerič. Obadva razgovora sta bila predvsem delovna in ob osnovnih nasvetih glede pisanja smo si prebrali tudi nekaj svojih pisarij. Klub mladih je obljubil, da bo taka srečanja ob četrtkih nadaljeval in da naj bi bila zametek organizacije književne mladine.*

Pričujoči izbor je upošteval največje mogoče število mladih avtorjev, tako da smo sem in tja pogledali tudi pod kriterije, nekateri pa bodo opazili, da se je njihovega izdelka dotaknil tudi mentorski svinčnik — ne gre za cenzuro, gre za tovariško pomoč pri obrti. Tak začetek naj opogumi omahljivce. Ob vsem je pokazala veliko razumevanja še Katedra, ki nam je odstopila eno številko Obrazov.

Kmalu bomo ponovili razpis in že zdaj pozivamo vse literarne skupine in posameznike, da pripravljajo čim boljše prispevke. Pošiljajte jih na mariborsko Zvezo kulturnih organizacij, prihajajte na četrtkove razgovore v Klubu mladih (začenjajo se z začetkom oktobra).
M. Pungartnik

ZA ORGANIZIRANO KNJIŽEVNO GIBANJE MLADIH

Ko smo se lani pripravljali na tako imenovani »kulturni plenum« Zveze socialistične mladine Slovenije, sem upal, da so se stvari vendarle začele premikati in da je na obzorju tako težko pričakovana vsebinska sprememba mladinske kulturne politike. Še zlasti dobrodošla bi bila taka sprememba glede organiziranega književnega gibanja, ki se je drugod po Jugoslaviji že uveljavilo in postalo močan dejavnik kulturnega življenja nasploh. Slovenci smo pri tem zamudniki, čeprav organizacijo književne mladine drugim skoraj dolgujemo, saj je to osnova za medrepubliško književno sodelovanje. Lahko se sicer zgovarjamo, da to vlogo pri nas opravlja Zveza kulturnih organizacij — a že pri dejstvu, da gre pri njej za organizirano mentorsko delo, mentorstvo pa je v organizaciji književne mladine le mali del dejavnosti, vidimo, da gre bolj za izgovor zaradi nezanimanja, kakor pa za vsebinski ugovor. V razpravah pred plenumom in tudi na njem smo že precej dorekli osnovna načela take organizacije in prikazali njeno nedvomno družbeno koristnost.

Zgodilo se seveda ni nič in tudi pričakovati ne moremo, da bo organizacija književne mladine prišla »od zgoraj«. Stara modrovanja so, da spada mladinska kultura v celoten kulturni sistem in da mora biti zanjo s strani družbe enako zanimanje, kakor se za celovito družbo zanima mladina. Že sedanja dogajanja potrjujejo, da ima lahko odsotnost vódene kulturne akcije med mladino težke posledice. Mladina si mora tudi sama iskati obrazce lastne kulture — ponekod so stvari enostvne, ker so tudi potrebe, ki narekujejo take rešitve, enostavne. Književno gibanje mladih pa je izrazito kompleksan stvar in ga je mogoče tudi organizirati le kompleksno.

V Sloveniji pogosto zanemarjamo dragocene izkušnje, ki so si jih pridobili drugod in te izkušnje gledamo sem in tja tudi s stališča nacionalne eksluzivnosti. V začetnih razpravah okrog organiziranja književne mladine so se pojavili nekateri nesmiselni predsodki: eni so se vrteli okrog opredelitve, da je to gibanje in da to nevarno smrti po spontanizmu (kakor da književno življenje že zdaj ni povsem prepuščeno naključjem in kakor da se v književnem življenju ne uveljavljajo ravno najbolj naključne vrednote), drugi pa okrog vprašanja organiziranosti. Še ljudje, ki so dolga leta sedeli po organizacijah in so sami organizacija, skozi njih govore vse vrste organizacij, so govorili o škodljivosti organiziranja, ker da je književno življenje nekaj, kar se ne da ujeti v organizacijo. Če pa smo ga že, je to zanj usodno in usahne.

Kakšen pa je sploh smoter književnega gibanja mladih? Gre za združevanje vrste dejavnosti v enovito družbeno gibanje in s tem tudi enovito organizacijo. Najprej je to mentorsko delo, ki ga pri nas sem in tja že najdemo (ali še najdemo), ni pa nobena obveza in nobeno pravilo. Če imamo človeka, ki je pripravljen to početi, imamo tudi skupino mladih okrog njega. In ker šola (posebej srednja) tega ne sprejema niti kot programsko in niti kot moralno obvezo, ker pa tudi ni videti, da bi se stvari same iz sebe premaknile, je potrebna spodbuda mladinske organizacije, po kateri bi začeli po vseh šolskih ustanovah, po vseh delovnih organizacijah in mogoče tudi v krajevnih skupnostih oblikovati osnovne organizacije (v obliki krožkov, klubov, skupin itd.). Le-te bi se zaokrožile na ravni občinske organizacije i bi se vključevale v dejavnost mladinskih kulturnih središč.

Druga vloga organiziranega književnega gibanja je izobraževanje, katerega nosilec je sicer šola; a obstoječa šola ni nekaj idelanega in tudi izobraževanje mladega književnika ni njen posebni smoter. Šolsko znanje o književnosti je dostikrat tudi znanje zoper književnost in začnejo mladi pisati iz odpora do njega.

Razvoj kritike je naslednja vloga. Mladi avtorji čakajo zvečina na Kritiko (z veliko začetnico) nekje od zunaj in povedala naj bi jim, kaj smejo in česa ne smejo. Pri tem pozabljajo, da so prav oni tisti, ki so presojevalci, da je književna rast oziroma književno uveljavljanje samo-presoja in da so vsi kritiki zgolj slab nadomestek. In kdor zna ovrednotiti lastno pisanje, ima dosti več kvalifikacij za presojanje drugih, četudi je to presojanje subjektivno in prav zato, ker je subjektivno, zavzeto, od navidezno neprizadete Kritike ali celo Znanosti.

Književna mladina je lahko tudi uspešen objavljalec. Številne občinske književne organizacije po SR Srbiji tiskajo letno almanahe, imajo svoja glasila, prirejajo natečaje, književna srečanja in podobno. Vse to se razrašča v pravi sistem, s katerim je podgrajen osrednji list »Književna reč« — po njem bi se lahko zgledovala marsikatera slovenska revija.

Navsezadnje je taka organizacija lahko tudi uspešen popularizator naprednih idej, popularizator kvalitetnih knjig, skoznjo pa je lahko speljano tudi medrepubliško sodelovanje, ki je za zdaj naključno in po sili razmer privatizirano.

Neuspeli »kulturni plenum« nas ne bi smel odvrniti od te zamisli. Obstajajo središča, v katerih se je — s pomočjo prizadevnih mentorjev ali s pomočjo Zveze kulturnih organizacij — književna dejavnost mladih že uveljavila. Tam lahko začnemo graditi in ni nemogoče, da tudi v republiškem vodstvu Zveze socialistične mladine ne bi enkrat uvideli pomembnosti takega prizadevanja.

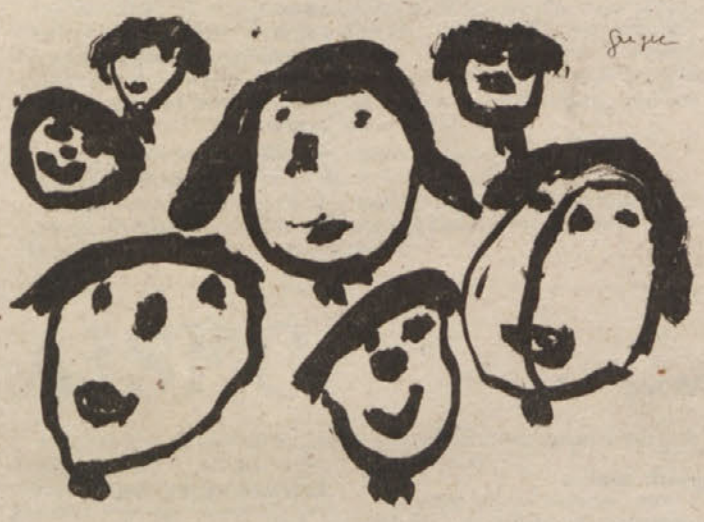

SABINA VOGRIN

ČE TE PREMAGA RADOVEDNOST

Sedim v prijateljičini sobi in se na vso moč dolgočasim. Baraba grda je ravno danes, ko sva se zmenili, da pridem k njej, odšla na mladinsko popoldne in zdaj je še lep čas ne bo. Začela sem se ozirati po sobi in naenkrat se mi je pogled ustavil na zvezku, s katerega so se svetile rdeče črke in sestavljale besedo DNEVNIK. Nekaj časa sem se uspešno upirala radovednosti, a je ta vseeno zmagala. Zvezek sem previdno prijela v roke, ga odprla nekje na sredi in se zatopila v branje. »Naši prfoksi so totalka čohnjeni. Kar naprej nas maltretirajo s tistim njihovim cufanjem. Tučkajo in mučkajo te, dokler nisi moker, kot da bi se pravkar stuširal. Dajo pa ti tako ne več kot kakšno ušivo dvojkico. Potem . . . Neki predmeti so odločno odveč. Le kje, pri hudiču, boš delal neko trapasto stavčno analizo in kje boš komu dobesedno zlajal angleško lekcijo? Nikjer, ne? Zakaj pa potem take traparije sploh jemljemo? Verjetno zato, da nas potem lahko masirajo.«

Ni posebno zgrešila, a ne? No, ja, gremo dalje.

»Andrej me je danes spremljal domov.« Oho, zaljubljena je! Oho! »To ti je bedež. Cel cajt mi je lapal o fiziki in njenih zakonih. Jaz pa bi raje, da bi govoril o čem drugem. A on samo, fizika gor, dol, fizika sem, tja. Kozel! Kot da ne bi vedel, da me fizika niti najmanj ne zanima.« Ja, ja, težka je, če je kdo zaljubljen! Je še kje kaj o Andreju? Pa poglejmo! Toda, če verjamete ali ne, o Andreju v njenem dnevniku ni bilo niti stavka več. Pač pa se je od nekod pojavil neki Iztok. Poslušajte, kaj je moja velecenjena, zaljubljena prijateljica napisala o njem! »Odkar poznam Iztoka, visim na vsaki košarkarski tekmi, čeprav me košarka niti najmanj ne zanima, saj samo znam komaj kaj več od vodenja. A, ko se spomnim njegovih nežnih plavih očk . . . Oh, sem jaz zaljubljena!«

Oh, ti ljubi bog, je ta zmešana! Nežne plave očke! Le od kod se je vzela naenkrat ta romantičnost? Sicer pa me tako nič ne briga! Gremo raje dalje!

»Danes sva si z Jano med matematiko pisali. Nekaj časa je šlo vse v redu, a potem je stari izpod svojih špeglov z ogromno dioptrijo vse opazil. »Listek sem! Takoj!« je zarjovel kot bivol. Knjige na njegovi mizi so kar poskočile. Pa ravno tedaj sem na nov list Jani napisala: KDOR TO BERE, JE TESLO! Listek sem mu dostojanstveno prinesla, čeprav mi je šlo na smeh. Hlastnil je po listku misleč, da je staknil kakšno ljubavno pisemce. A, ko je prebral vsebino . . . Najprej je postal rožnat, trenutek nato rdeč kot paradajz, a ko je skopčal, za kaj se sploh gre, je prebledel in v hipu tako pozelenel, da bi ga kakšna gospodinja mimogrede zapakirala v ozimnico misleč, da je našla izjemen primerek kumare.« Da me ne bo kap! Kakšno trapasto ti spravi ven!

»Danes sva se skregali z mamo. Kar naprej komandira! Sredi kuhinje stoji kot kak general in zapoveduje: »Pomij posodo! Skuhaj to! Spuči ono! Pospravi tam! Obriši tu!« Za popenit! Ko sem jo zadnjič vprašala, če lahko grem na izlet s kolesom, je pa izumila, da si lahko kaj naredim. Da bi pa kdaj rekla, da ne rabim pomiti posode, ji pa jasno na konec pameti ne prleti. Foter ni nič boljši. Komaj pride domov, se zlekne na fotelj in si sezuje zokne. Te tresne pod mizo luftat, da noge na mizo in se zarije v cajtenge. Potem pa se pogovarjamo o neki enakosti med moškim in žensko. Figo je tu kakšna enakopravnost! Figo! No, ta copata, ki naj bi bil moj ta stari, se na primer potem ne zgane do večera. Če ga slučajno vprašam kakšno stvar, pa že vnaprej vem, da bo zatulil, da se bodo šipe zatresle: »Mir hočem, berem!« Če bo moj mož takšen — hvala lepa! Potem obleke! Imam tako staromodne obleke, da verjetno z njimi niti v cajtu Franca Jožefa ne bi šip pucali, kaj šele, da bi jih oblekli. Druge si lahko kupujejo obleke same, meni pa zmeraj onadva. Seveda izbereta tako, ki je obvezno že trideset let vun z mode. Ampak onadva mislita, da sta prijela boga za brado. Groza! Danes me je Iztok . . .« Dalje nisem uspela prebrati, saj me je za lase povlekla roka, ki ni imela niti malo prijaznega namena. Seveda, bila je prijateljičina. Hitro sem odvrgla dnevnik in stekla iz stanovanja. Prijateljica pa s stolom v rokah za mano! Tako sva se nekaj časa podili. Toda k sreči sem se uspela rešiti v kopalnico. Prijateljica pa je, ne bodi lena, začela tolči po vratih: »Ven, slišiš! Pojdi ven! Razbila bom šipo!« . . . »Kar, samo kako boš božala razne Andreje in Iztoke, če si boš zlomila roko?« . . . »A . . . A . . . Andreje? Koza! Zmaj! Opica! Hinavka! Ne pogovarjam se s tabo!« . . . »Oh, kakšna žalostna novica. Tako bom jokala, da bo vašo kopalnico zalilo!«

In potem se res nisva pogovarjali petnajst minut. Tedaj je ona rekla: »Prosim pojdi ven! Jaz moram noter! Saj sem si spet dobra s tabo!« . . . »Dobro!«.

Tako se je lepo pomirila, a sklenila, da ob prvi priliki prebere moj dnevnik. Takrat sem ga tako skrila, da ga zdaj iščem že tri dni, a zaman. Ga bo že mama našla. Saj najde zmeraj tisto, kar ne bi bilo priporočljivo. Bo pa še to!

MAJA MAJERIČ

KNJIGA PRIPOVEDUJE

Bolna, z visoko vročino, sem ležala v postelji. Pričakovala sem mamico. Obljubila mi je, da mi bo prinesla knjigo. Urni kazalec je počasi lezel proti številki dve. Ura je dvakrat odbila. Preteklo je nekoliko minut, že se je prikazala mamica. V roki je nosila veliko knjigo Walta Disneya, Pravljice. Pričela sem brati.

»Pozdravljena,« me je pozdravila knjiga. »Hočeš, da ti povem kakšno pravljico?« »Seveda hočem,« sem jo zaprosila in ona mi je začela pripovedovati. »Nekoč, ko se je cirkus selil v nek drug kraj, je prišel na svet slonček Dumbo. To je bil majhen slonček z zelo velikimi uhlji. V deževnem vremenu jih je lahko uporabljal za pelerino. Tako so prispeli v lepo mesto, kjer je direktor cirkusa razkazoval svoje živali. Obiskovalci so se smejali in norčevali iz ubogega Dumba. Slončkova mati se je zelo razjezila. Z rilcem je zgrabila fantiča, ki je Dumbu kazal jezik in ga dvignila visoko v zrak. Ljudje so kričali.« Knjiga je obmolknila. »Kaj je zdaj? Pripoveduj dalje!« sem jo malce nejevoljna opomnila. »Ne morem več! Tako sem utrujena! Dovoli, da si odpočijem. Jutri ti bom povedala do konca.«

Seveda sem ji dovolila, saj sem tudi sama postala utrujena. Položila sem knjigo k počitku. Obe sva zaspali. Zjutraj, ko sem se zdrava zbudila, sem spet prijela knjigo. »Začni pripovedovati!« sem ji rekla, a knjiga mi ni in ni hotela povedati konca. Zaspala je in nikoli več se ni prebudila. Še jemljem knjigo v roke, a knjiga samo razkazuje slike in črne črke na belem papirju in molči.

ŠERI MADONA

Trenutek začetka in konca

Živeti na svetu tem je lepo,
ljubiti pa še lepše je.
Sanjaš in plavaš
v srebrnih, sinjih oblakih.
Glavo naslanjaš njemu na rame,
padaš v objem mu kakor snop slame,
boriš se zanj zoper druga dekleta.
Ko se ljubezen skadi,
iz obupa ne veš, kaj bi.
Pomišljaš na vse mogoče stvari,
solze pretakaš dneve, noči.
Potem se izjočeš,
v hipu preženeš
te misli iz glave
in se odpraviš v svet
kot človek brez nade,
kajti zdi se ti,
da brez njega
živeti mogoče ni.

IRENA BEZJAK

Vesna

Vesna je en fič-firič,
v glavi nima čisto nič.
Vsako jutro zamudi,
ker doma predolgo spi.

Vesna je en fič-firič,
do šole ni ji čisto nič;
z dekleti kar naprej klepeče,
ko vprašana je, nič ne reče.

KLAVDIJA KASTRIN

Ježek in hruška

Mali ježek se je prebudil,
šel je po hruške — debeluške.

Ko se je hruška
znašla med bodicami,
je bil ježek oblit
z njenimi solzicami.

Ko so to zagledale druge hruške,
so ježka pozdravile buške.
A ježek vseeno pojedel
je hruške,
v hladnem studencu
hladil si je buške.

DUŠANKA NAJVIRT

Izštevanka

Miha izpod Boka,
s hruško v rokici,
pojde prek potoka
k puti Kokici.

V potok se spotakne,
grdo gripo stakne.
Kdo gre po zdravnika?
Ti, ti, ti in pika!

IRENA MENHARD

Odhajaš

Prišel si
z nasmehom na ustih,
s solzami v očeh.
Vedela nisem, po kaj si prišel,
še manj pa, zakaj si prišel.

Objel si me...
Stisnil me k sebi in zajokal.
Zakaj? te sprašujejo moje oči.
Zato, ker odhajam.

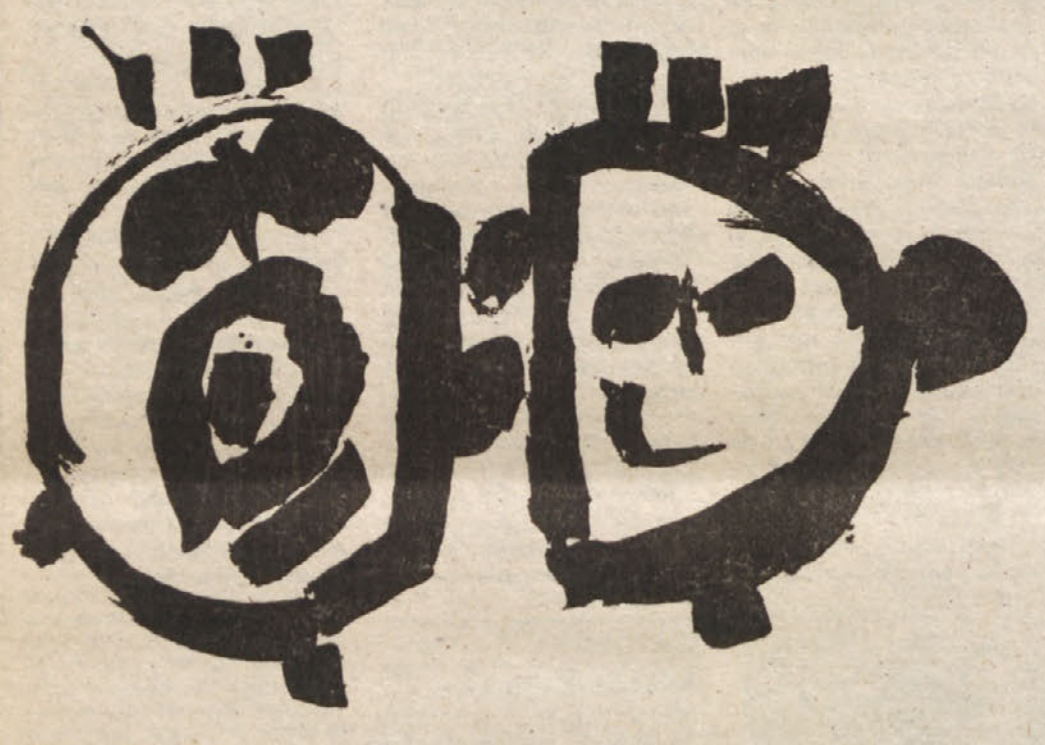

ALENKA DANKO

Partizan

Sneg leti z neba,
bela so polja vsa.
Sredi polja pa je kri,
partizan tam leži.

Nesel pošto važno je,
krogla zadela ga je v srce.
Ni jokal, ni ječal,
sredi polja je obležal.

Mirno gleda zdaj v nebo,
čaka, da smrt prišla bo.
Rdeča zvezda mu sije s kape,
tiho žalostne oči zapre.

SILVA KAUČIČ

Črički

Nocoj so travniki polni glasbe.
Omamne, drhteče zvoke ziba veter
med travo in poljskim cvetjem.
Nocoj so črički zaigrali na gosli
svojo večno isto melodijo,
ki se zdi vsako pomlad drugačna.
Njihova pesem me vso prežema.
Počutim se kot trava v vetru.
kakor ptica na poletu k soncu.

Ni me več __ skrile so me trave.
Ležim na vlažni zemlji
in poslušam skrite godce.

Nocoj se med bilkami preliva pesem.
Zemlja, trava, cvetje....
Črički naznanjajo življenje.

JELKA KOMAVER

Vse je tiho

1. Vse je tiho,
vse mirno,
le luna bleda,
na vrh brega
pokrajino gleda.

2. Vse je tiho,
vse je mirno,
le zvezde nad goro
mirno svetijo.

3. Vse je tiho,
vse mirno,
ko sonce zlato
čez goro,
pokuka na zeleno plan.

NATAŠA FRAS

Bel golob

Rada bi bila bel golob, ki...
bi poletel v višave, ki...
bi se dvignil nad oblake, ki...

ANITA KATANEC

Oprosti

oprosti
zemlji
življenje
oprosti
soncu
kosti
oprosti
materi
trpljenje
pride
noč
z
dolgimi
rokami
v
žepih
se
sprehajajo
vampirji
včerajšnje
pravljice
so
danes
res

VESNA STOJANOVIČ

Dež

V tej noči razigranih otrok
si odšel
v veter zapisal besede:

Če prideš nekoč

ne odpiraj dežnika
poglej raje v nebo
in pusti
da drsijo po tvojem čelu
te božanske solze

IVICA FLIS

Krog

vrtim se v krogu.
krog sanj,
smeha,
vrtim se.
med mrtvimi,
smehom,
smehom brez glasu,
smehom,
ki joče.

MARIJA KOZODERC

Je

Nekega jutra sem se zbudila
in uprla oči v strop,
kajti tiste noči sem sanjala,
sanjala, sanjala
kot list v vetru,
trepetala kot kaplja,
vsa potna in v polsnu
sem videla,
sem spoznala,
sem živela ničvredno,
je moje srce zaledenelo,
je mojo dušo vzel hudič,
je moje telo razpadlo
v milijarde atomov.

JASMINA ĐEKIĆ

Ulica

Moje življenje je ulica,
kjer ni nič hiš, nič ljudi,
le majhna luč tli v daljavi,
tam neba ni.
Srce, zgubi se
v tej prazni ulici,
postoj za hip, ozri se na vse strani
in tiho brenči to pesem.

KATEDRA KATEDRA KATEDRA

O ORGANIZIRANOSTI ZSMS NA UNIVERZI V MARIBORU

UNIVERZITETNA KONFERENCA

Univerzitetna konferenca ZSMS v Mariboru je sestavljena iz 16 osnovnih organizacij. Vsaka šola ima namreč svojo osnovno organizacijo, ki potem po svojih delegatih predlaga predsednika in sekretarja ter člane predsedstva za UK ZSMS. Na šolah, prav tako pa na UK, delujejo različne komisije. UK ima, kot sem že omenila, predsednika, sekretarja in 15 članov predsedstva. Delujejo pa naslednje komisije: komisija za idejnopolitično delo, kadrovska komisija, komisija za SLO in DS, športna komisija, socialno ekonomska komisija, kulturna komisija, komisija za mednarodne odnose, koordinacijski odbor za izmenjavo študentskih praks in centra za MDA in obveščanje in propagando.

Letos imamo na UK še prav posebno velike kadrovske težave, zato vabimo vse, ki ste zainteresirani za delo v ZSMS, da se takoj vključite v delo na šolah, veseli pa bomo, če se boste oglasili kar na UK. Prostore imamo v I. študentskem domu na Tyrševi 23 v kleti. Informacije dobite vsak dan od 7. do 15. ure, če pa želite predsednika, sekretarja ali člane predsedstva, pa pridite vsak dan od 12. do 13. ure. Predsednik je Josip Škramlec.

UK ZSMS

KUD ŠTUDENT

Včasih bi bilo dobro, ko bi kateri od kulturno pasivnih mariborskih študentov zamenjal okolje svojega kulturnega udejstvovanja. Namesto da sedi v parterju, naj stopi na oder, kar pa lahko doseže s članstvom v KUD Študent.

Kulturno umetniško društvo Študent je specializirana organizacija univerzitetne konference ZSMS na univerzi v Mariboru, ki kot združenje študentov, dijakov, delovnih ljudi in občanov razvija, spodbuja, organizira, usklajuje in zadovoljuje kulturne potrebe, interese in ustvarjalna hotenja vseh mladih (iz statuta KUD Študent, 1. člen).

Pod okriljem društva delujejo tri sekcije:
— akademska folklorna skupina Študent (AFS),
— akademski pevski zbor Boris Kraigher (APZ),
— skupina za izrazni ples MAGRA (prej POINT).

AFS obstaja že od same ustanovitve KUD Študent, torej že sedemnajst let. Njihov repertoar je sestavljen iz štirinajstih plesov jugoslovanskih republik, od gorenjskih svatbenih, štajerskih pustnih, do plesov iz Posavine, Slavonije, Bunjevačkega kola in Ražanca. S svojimi plesi so gostovali že marsikje, največ sicer doma, vendar pa so tudi že stalni gost kulturnih prireditev v tujini, posebej na Malti (La Valletta) in v Marburgu na Lahni. Pred kratkim so bili tudi na Poljskem. Vseh njihovih nastopov se ne splača naštevati, ker jih je bilo preveč.

Pevci APZ dosegajo s svojim petjem lepe rezultate. Resda so imeli v lanskem letu in začetku letošnjega kadrovske težave, saj je prišlo do menjave generacij in obnove programa. Njihov program tako zajema skladbe od začetkov zborovske glasbe vse do najsodobnejših dosežkov na tem področju: umetne pesmi domačih in tujih avtorjev, borbene pesmi jugoslovanskih narodov in narodov drugih držav v različnih izvedbah.

Zbor že vsa leta, od nastanka pred sedemnajstimi leti, vodi skozi vaje, nastope, vzpone in padce dirigent Stane Jurgec.

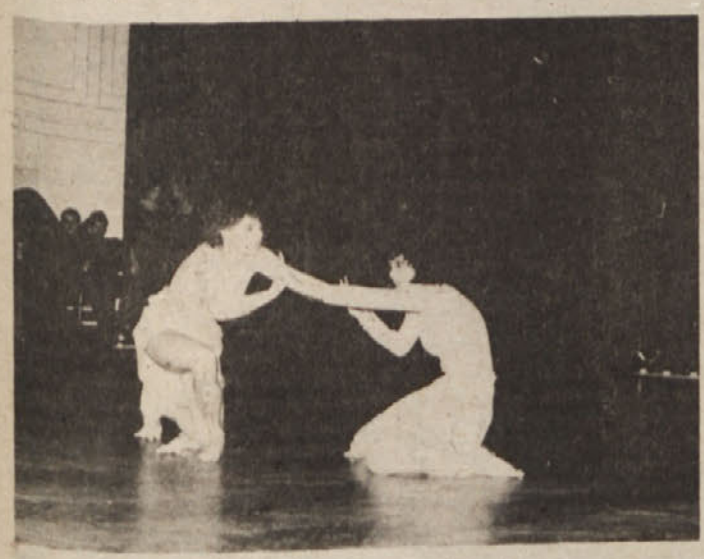

Skupina za izrazni ples je nastala v šolskem letu 1975/76. Svoj prvi nastop je imela skupina na modni reviji v hali B Mariborskega sejmišča, pozneje pa so se nastopi vrstili drug za drugim. V začetku so plesali na zvoke disko glasbe, v zadnjem letu pa so se preusmerili na jazz balet, zaradi česar je bilo potrebno popolnoma spremeniti koreografijo in navaditi plesalke na nov način plesanja. V skupini MAGRA je deset deklet in en fant. Radi bi pritegnili nove člane, še posebej kakšnega fanta, za katere bodo v začetku oktobra organizirali avdicijo.

Če bi radi torej sodelovali in se kulturno udejstvovali, pridite v prostore KUD Študent, depandansa študentskih domov (klet), Ob parku 5, Maribor.

VODJE SEKCIJ:
AFS — Vasja Šamec
APZ — Viljenka Godina
MAGRA — Ana Žvorc

BRUCKA

BRUCKA: Zdravo kolega, mi lahko poveš, kje je referat?
STARA BAJTA: Zakaj? Kaj pa ti bo referat?
BRUCKA: Rada bi se vpisala v prvi letnik VEKŠ!
STARA BAJTA: Aha, brucka si, hmmm . . . , no, saj je tudi bruc navsezadnje človek.

BRUCKA: No, resno mislim! Povej mi, kaj je to VEKŠ?
STARA BAJTA: To pa je Vedno Enaka Količina Štipendij (Visoka Enačba Kvote Štipendij) ali, če smo resni, je lahko Visoka Ekonomsko Komercialna Šala! — pardon, Šola!

BRUCKA: Katere smeri lahko študiram na VEKŠ?
STARA BAJTA: Kako, smeri? Ja, severno — za okrepitev — bife BRUC, južno TURIST s keglbanom, vzhodno KOLODVORSKA do polnoči in čez, zahodno pa ponočna rekreacija v PRISTANU ali DISKU FONTANA.

BRUCKA: Ah, saj se hecaš! Kaj lahko študiram, če bom imela dovolj denarja?
STARA BAJTA: Ja, če nimaš dovolj denarja, študiraj bančništvo, da boš vedela, kako priti do denarja in kako se denar dela! Če pa imaš denar, si nora, da sploh hočeš študirati!

BRUCKA: Povej mi kaj več o teh vaših smereh!
STARA BAJTA: Če bi rada ozdravila gospodarstvo, ki že dolga leta boleha za inflacijo, pojdi na smer poslovne finance!

BRUCKA: Kaj pa ti delaš na VEKŠ-u?
STARA BAJTA: Ja, jaz sem že stara bajta! VEKŠ imam že v malem prstu, včasih pa me tudi zvija od . . . Ko sem se jaz vpisal na VEKŠ, sem delal izpit iz knjigovodstva, takrat je to zadostovalo. Sedaj pa je potrebno narediti računovodstvo, če hočeš dobiti diplomo prve stopnje! Vendar gre sedaj že lažje, ker uporabljajo kalkulatorje. Vidiš, čez deset let pa ne bomo imeli več kaj računati saj nas bodo nadomestili računalniki . . .

BRUCKA: Hm, to pa je precej zamotano, težko se bo odločiti! Čuj, čisto resno mislim, kaj je še možno študirati na VEKŠ?
STARA BAJTA: Poglej: če boš menjala Slovenca za Makedonca, bo to notranja menjava,« ce pa boš zamenjala še Makedonca za kakega neuvrščenega študenta, bo to »zunanja menjava«.

BRUCKA: Ali to pomeni, da si moram najti sobo v STUDENTU?
STARA BAJTA: Ja, če ti bo pa to uspelo, moraš vsekakor vpisati »transport abort in poslovno logistiko!«

BRUCKA: Sedaj mi končno povej, kaj pa ti študiraš?
STARA BAJTA: To je pa dolga zgodba! Jaz sem štiri leta bil TURIST, potem sem bil v zunanji trgovini in na praksi v tujini, sedaj sem se pa preusmeril na domače tržišče!

BRUCKA: Kako to, da si sedaj že na tretji smeri?
STARA BAJTA: Ja, veš, to je pa tako: stabiliziral sem se v skladu z vsesplošno stabilizacijo, da preprečim inflacijo, prihranm devize in doma končno doštudiram.

BRUCKA: Jaz bi pa rada ozdravila naše gospodarstvo!
STARA BAJTA: Ha, ha, ha, ... potem bi se morala vpisati v tečaj prve pomoči ali v kak plavalni in reševalni tečaj, kajti to ti bo prišlo še posebno prav na smeri organizacija in poslovno upravljanje, kadar bo treba znati izplavati iz dolgov in odnesti celo kožo.

BRUCKA: Sedaj pa nič več ne razumem! In nič več ne vem!
STARA BAJTA: Potem bi bilo najbolje, da greš študirati poslovno informatiko. Pripravljala boš informacije za naše samoupravljavce in delegate, ki so že vsega vajeni in te bodo gotovo razumeli . . .

BRUCKA: Kaj pa naj storim, če nimam dovolj denarja?
STARA BAJTA: Nič hudega, tudi naši ozdi in tozdi nimajo dovolj denarja, pa vendar analizirajo, planirajo, se zaplanirajo in skrahirajo, pa študiraj analizo in planiranje . . . ! ! !

BRUCKA: Hm, hm, težko se bom odločila, vendar prav zares se bom vpisala na VEKŠ, morda ga bom še vzljubila!

STARA BAJTA: Gotovo pa boš vzljubila SEKS in EKS, saj sta glavni obštudijski dejavnosti. Rad ti bom priskočil na pomoč z instrukcijami, če jih boš potrebovala na katerem izmed teh podroij. Kaj če začneva pri Brucu z enim EKSOM!!!

BRUCKA: Pa pojdiva . . .

Vesna Zornik

AISEC

AIESEC je mednarodna organizacija za izmenjavo študentov ekonomije. Ustanovljena je bila 1948 in danes že vključuje več kot 60 držav iz vsega sveta, med njimi je tudi Jugoslavija, njeno število pa se iz leta v leto povečuje. To je med drugim tudi največja študentska organizacija, katere glavni cilj je izboljševanje mednarodnega sodelovanja in razumevanja med vsemi narodi sveta. Prek praks, ki jih v različnih deželah sveta opravljajo študentje ekonomije, pa daje tudi pomemben prispevek k izboljševanju ekonomskih odnosov in je kot takšna kmalu prišla pod okrilje UNESCO in dobila tudi vso podporo OZN.

Ta grobi začetni oris nam daje predstavo, da je danes AIESEC v svetu zelo razširjen, dobro poznan in cenjen. Njegova dejavnost pa se širi na vsa področja, in tako lahko rečemo, da izgublja prvotni pomen in dobiva iz dneva v dan nove razsežnosti.

Svoj osnovni namen uresničuje ta organizacija z izmenjavo študentskih praks. Ta poteka po recipročnem načelu, kar pomeni, da dobi prakso iz določene države v tujini toliko študentov, kolikor praks je zagotovljeno za tuje študente v njihovi državi. Menjava študentov poteka s pomočjo računalnika na vsakoletnem kongresu AIESEC. Od leta 1948, ko je bilo izmenjano 89 študentov, se je menjava v letu 1980 povečala na 4500 izmenjanih študentov. Zanimanje študentov za prakse je vedno zelo veliko, saj jim takšna praksa daje možnosti za izpopolnjevanje tujega jezika, pridobivanje praktičnih izkušenj s področja ekonomije, spoznavanja tujih dežel, kulture itd.

Vendar pa ta osnovni namen AIESEC ne odseva samo v izmenjavi študentov, ampak tudi v raznih drugih oblikah aktivnosti, kot so različni seminarji, kongresi, posebni programi, teme leta in razna srečanja na vseh nivojih. AIESEC zajema čedalje širše razsežnosti in dobiva tudi veliko podporo raznih združb, organizacij, ustanov širom po svetu. Predvsem se zadnja leta razširja na področje reševanja sodobnih perečih problemov na ekonomskem področju. V ta namen organizira vsaki dve leti novo »temo leta« (energetska problematika, mednarodna trgovina, mednarodno ekonomsko sodelovanje,

Jugoslavija je bila sprejeta v članstvo AIESEC leta 1952 in predstavlja danes po številu praks (letno čez 200) eno od najbolj aktivnih članic. AIESEC je organiziran v okviru ZSMJ na vseh večjih fakultetah ter višjih in visokih ekonomskih šolah po Jugoslaviji. Skupno deluje pri nas okoli 20 odborov AIESEC, njihovo delo pa koordinira nacionalni sekretariat v Beogradu.

Na VEKŠ v Mariboru deluje AIESEC kot komisija pri ZSMS že od leta 1962. Po skromnem začetku sodi danes ta odbor po številu praks in članov med najpomembnejše v državi. Dvakrat letno se srečujejo predstavniki vseh odborov na skupščini, kjer se realizirajo rezultati minulega dela in sprejemajo nove naloge, ki jih je potrebno izvršiti v bodočnosti.

Razen izmenjave praks se organizirajo tudi številni seminarji, skupščine, diskusijski večeri s študenti, ki so bili na praksi v tujini, člani odbora v Mariboru pa se tudi redno udeležujejo raznih srečanj na internacionalnem nivoju, kot so kongresi, seminarji itd. Tako tudi po tej poti vnašajo v delo in življenje stalno nove zamisli, ideje, prijeme ipd. Posebnost AIESEC v Mariboru je tudi ta, da se na VEKŠ vsako leto organizira v poletnih mesecih seminar o samoupravljanju za tuje študente in vse tiste, ki bi radi kaj več zvedeli o našem samoupravnem sistemu, pod vodstvom dr. Matjaža Muleja. Seminar iz leta v leto dobiva večje razsežnosti in zanimanje zanj neprestano raste.

Ne nazadnje omogoča izmenjava praks prek AIESEC tujim študentom pri nas, da izpopolnjujejo svoje teoretično znanje v naših DO s področja ekonomskih ved, da spoznajo naš samoupravni družbenoekonomski sistem, našo deželo in način življenja v njej. Vse to pa seveda velja tudi za naše študente, ki opravljajo prakso v tujih državah.

Od same prakse pa ima ne nazadnje korist tudi sama DO, saj je lahko takšen študent neposreden vir informacij o gibanjih v tujih gospodarstvih (npr. sodeluje pri raziskavi tujih tržišč za nove izdelke, pri razvijanju računalniškega sistema itd.). Z večjim sodelovanjem DO v mednarodni menjavi je tudi omogočeno večjemu številu naših študentov opravljanje podobne prakse v tujini.

IAESTE

je mednarodna organizacija za izmenjavo strokovnih praks za študente tehnike.

IAESTE (International Association for the Exchange of Students for Technical Experience) je organizacija, konzultativno povezana z UNESCO in Mednarodno organizacijo dela (ILO). Sekcija te organizacije že nekaj časa aktivno deluje na visoki tehniški šoli. Sodeluje lahko vsakdo, ki ga to delo zanima. V zimskem času hodijo člani te organizacije po delovnih organizacijah in skušajo dobiti zagotovila, da bodo ie-te v poletnih mesecih pripravljene sprejeti na prakso enega ali več študentov. Od števila zbranih praks je odvisno, koliko ponudb bo organizacija dobila iz tujine. Vsaka sekcija dobi toliko tujih praks, kolikor jih je nabrala v domačih podjetjih in jih poslala za izmenjavo. Pred izmenjavo je potrebno zbrati število interesentov, ki želijo na prakso v tujino. Prijavljeni študentje morajo izpolnjevati določene pogoje glede študijskega uspeha, znanja tujega jezika, starosti in podobno. Sekcija ima svoje prostore na visoki tehniški šoli v Mariboru, Smetanova 17, telefon (062) 25-641.

Študentski servis p.o. Maribor

Letos je mariborski Študentski servis praznoval deseto obletnico obstoja. Praznovanje je bilo ob pomoči KUD Študent zelo svečano, zaključna slovesnost pa je bila 19. 6. 1981 v Unionski dvorani popestrena s pesmijo in plesom.

Študentski servis je delovna organizacija (šele eno leto). Pred tem je živel zunaj vseh pravnih zakonov, dokler ga decembra 1978 nista ustanoviteljici univerza v Mariboru in UK ZSMS iz Maribora popolnoma pravilno registrirali in postavili temelje novi delovni organizaciji, ki se sedaj uspešno ukvarja s posredovanjem del in nalog študentom in dijakom. S tem Študentski servis nadaljuje desetletno delo Študentske zadruge. Poleg svoje osnovne dejavnosti, posredovanja občasnih in začasnih del, se lahko pri njih naučite tudi šofirati, v pripravi pa je tudi tretja dejavnost Študentskega servisa, skriptarnica.

Mariborski Študentski servis ima svoje prostore v četrtem stolpiču mariborskih Študentskih domov, na Gosposvetski 87, v kleti, kjer je urejena tudi čakalnica za posredovanje del. Podružnici Študentskega servisa se nahajata v Celju in v Murski Soboti.

KAKO POSTANEŠ ČLAN ŠTUDENTSKEGA SERVISA?

Član Študentskega servisa lahko postaneš zelo enostavno. Biti moraš študent ali dijak (oziroma isto v ženski obliki), imeti moraš frekventacijsko potrdilo oziroma potrdilo o šolanju, eno fotografijo in 25 din (letos se članarina še ne bo zvišala). V protivrednost boš dobil izkaznico, s katero boš lahko dobil napotnico za opravljanje del. Napotnica je sestavljena iz štirih lističev, od katerih po opravljenem delu eden ostane delovni organizaciji, eden članu, ostala dva, ki morata biti potrjena s štampiljko delovne organizacije, pa je potrebno čimprej vrniti na Servis, kajti na tak način tudi študent najhitreje pride do izplačila.

Delo si lahko priskrbi vsak sam, v glavnem pa se dela najdejo zapisana v zvezku, ki je na ogled v posredovalnici del. Po opravljenem delu je potrebno najkasneje v treh dneh prinesti dva izvoda potrdila nazaj na Študentski servis (s tem je omogočeno hitrejše izplačilo). Če pa kateri od članov navzlic dvignjeni napotnici neopravičeno ne začne opravljati dela, sledi kazen — začasna prepoved opravljanja del prek Študentskega servisa, po sklepu sveta Študentskega servisa pa je lahko ta prepoved trajna. Enako velja tudi za tiste, ki svoje izkaznice posojajo neštudentom oziroma se namesto njih prijavljajo za delo.

KAKŠNA JE VREDNOST DELA?

V organizacijo je včlanjenih okoli 6300 študentov in dijakov, od katerih jih je v zadnjem šolskem letu delalo okoli 5400. Vsak od teh je povprečno delal 176 ur (skoraj en mesec) in zaslužil (spet v povprečju) 1.800,00 din.

Delo je plačano po urah, urna postavka pa je odvisna od težavnosti dela. Najnižja postavka za eno delovno uro je 43, din in pod to ceno Študentski servis ne sprejema in ne oddaja nobenih del. Povprečna urna vrednost dela se suče okoli 53 din. Dela so razporejena v sedem skupin, vrednost urnih postavk za ta dela je objavljena v ceniku Študentskega servisa, ki se spreminja z začetkom vsakega šolskega leta. To niso končne cene, kajti o vrednotenju dela se dogovorita stranka-naročnik in študent. Študentski servis določa le začetno najnižjo vrednost za posamezna dela in od te vrednosti potem ne odstopa.

Študent ali dijak dobi za svoje delo plačano toliko, kot ima zapisano na napotnici, ki jo dobi pred začetkom opravljanja dela. Na opravljeno delo zaračuna Študentski servis delovnim organizacijam 10 % za posredovanje del. Od teh desetih procentov se ustvarja prihodek Študentskega servisa, ki je glede na lansko polletje letos višji za približno 35 %, od katerih gre 15 % na račun zvišanja tarif oziroma urnih postavk. V istem razmerju so se povečali tudi dohodki članov Študentskega servisa, ki se nakazujejo na račune pri Jugobanki.

AVTO ŠOLA

Druga dejavnost Študentskega servisa je, kot že omenjeno, avto šola, ki je po cenah za svoje usluge na zadnjem mestu lestvice podobnih organizacij v Sloveniji. S tem pa nikakor ne trpi kvaliteta pouka, ki traja skupaj s tečajem prometnih predpisov, prve pomoči, vožnjami . . . (ves paket storitev) in opravljanjem praktičnega dela šoferskega izpita povprečno tri mesece. Jasno je, da to velja samo za tiste, ki izpit naredijo v prvem poizkusu. Takih in tistih, ki jim to uspe v drugem poizkusu, je približno 75 odstotkov. Do sedaj so šoferski izpit prek Študentskega servisa opravili vsi tečajniki, razen enega, ki pa je od psihiatra dobil potrdilo, da je nesposoben za voznika.

Na Študentskem servisu razpolagajo z desetimi stoenkami in enim fičkom, za katere skrbi pet rednih, dva študenta in štirje dopolnilni inštruktorji. Zato si na Študentskem servisu želijo sodelovati s tistimi študenti, ki imajo že več kot tri leta vozniški izpit (v tem obdobju vozniško dovoljenje ni smelo biti odvzeto niti enkrat) in ki jih veseli delo inštruktorja. Omenjenih enajst inštruktorjev je lansko leto izšolalo okoli 800 kandidatov, od katerih je vsak vozil povprečno 28 ur. Cena ure vožnje s stoenko je 240 din, fičko pa je deset dinarjev cenejši. Te cene so postavljene za študente, drugi pa morajo plačati nekoliko več. Ure se lahko plačujejo po želji kandidata, ali vsaka ura posebej, lahko pa tudi več ur vnaprej. Celotni tečaj stane povprečno okoli 9000 din (od tega je 1.500 din za tečaj prometnih predpisov, prve pomoči, opravljanje izpita iz teorije). Pomembno je, da se ti stroški porazdelijo na ves čas učenja, torej na tri mesece ali več.

NOVOSTI PRI DELU ŠTUDENTSKRGA SERVISA

Tretja dejavnost Študentskega servisa je še v povojih. To je skriptarnica, ki bi po dostopnih cenah tiskala skripta in z njimi oskrbovala študente. Vendar je potrebno za uspešno rešitev uskladiti še nekatera stališča univerze in Študentskega serviss, pri čemer je nujna in edino sprejemljiva rešitev ta, ki bo omogočila čim cenejša skripta.

Kot zadnjo novo dejavnost Študentskega servisa bi omenil še prirejanje tečajev smučanja (pozimi), plavanja (začetek tečaja bo najbrž že v začetku jeseni), tenisa (jeseni) in plesni tečaj (jeseni). Poleg tega so začeli z organiziranjem kulturnih prireditev, koncertov, recitalov — prvi koncert je bil organiziran konec avgusta na Rotovškem trgu. Posebnost vseh teh prireditev in tečajev bo, da bodo vsi ZASTONJ.

Posebna prireditev bo organizirana 8. 10. 1981 v hali B Mariborskega sejmišča z naslovom »Pozdrav brucom«. Osnovni namen te prireditve je prikazati dejavnost Študentskega servisa, KUD Študent, študentske oddaje na radiu Maribor in Katedre. Prireditev bo popestrena z vrsto mariborskih rock skupin. Prireditev se bo pričela ob 18. uri. Uro pred prireditvijo, ob 17. uri, bo na ploščadi pred halo B in v njej sejem rabljenih skript in rabljenih učbenikov za srednjo šolo ter vsega drugega, kar potrebuje študent.

VSTOPNICA ZA TO PRIREDITEV BO PRILOGA KATEDRE.

UNIVERZA V MARIBORU

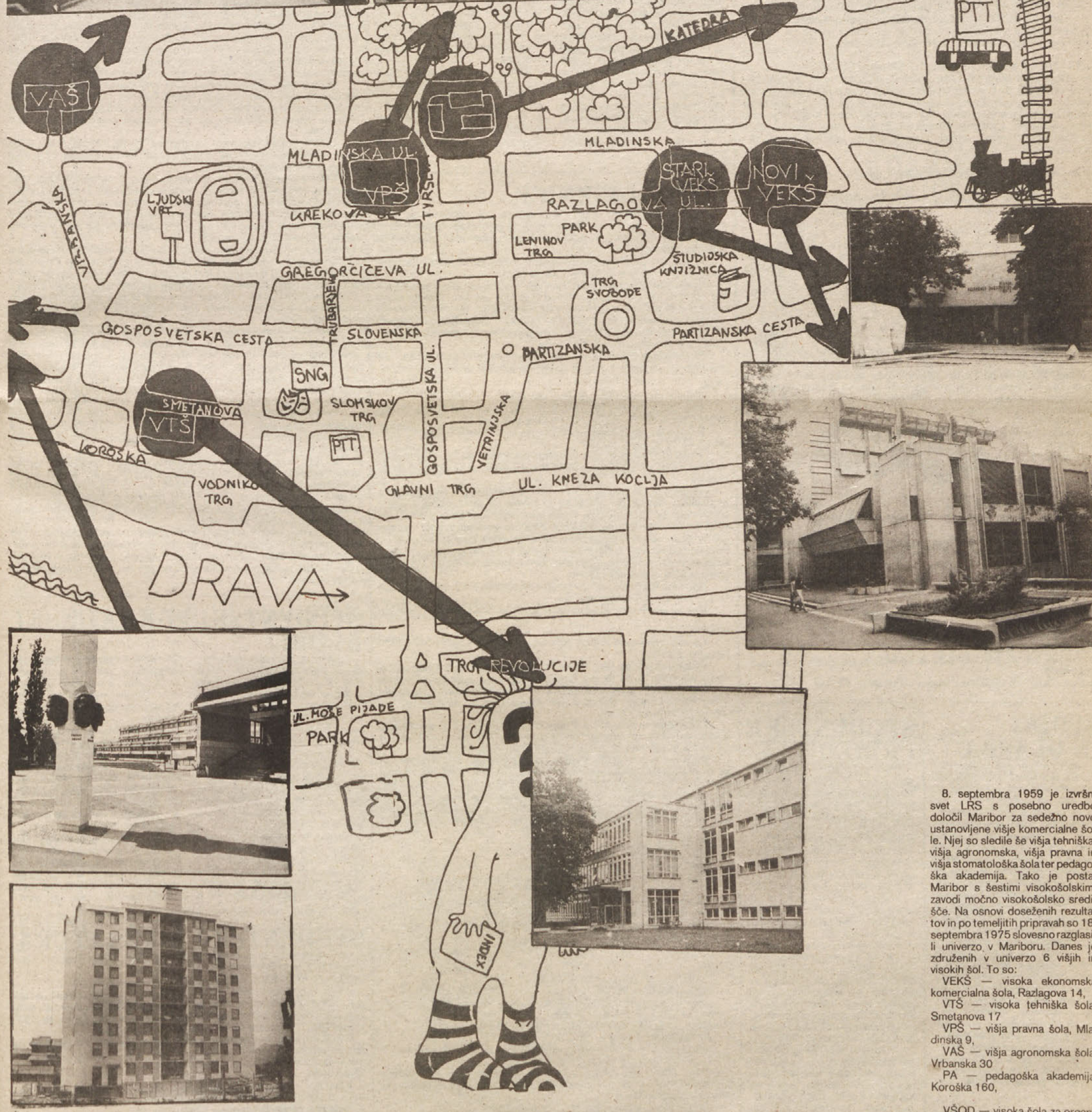

8. septembra 1959 je izvršni svet LRS s posebno uredbo določil Maribor za sedežno novo ustanovljene višje komercialne šole. Njej so sledile še višja tehniška, višja agronomska, višja pravna in višja stomatološka šola ter pedagoška akademija. Tako je postal Maribor s šestimi visokošolskimi zavodi močno visokošolsko središče. Na osnovi doseženih rezultatov in po temeljitih pripravah so 18. septembra 1975 slovesno razglasili univerzo v Mariboru. Danes je združenih v univerzo 6 višjih in visokih šol. To so:

VEKŠ — visoka ekonomska komercialna šola, Razlagova 14,

VTŠ — visoka tehniška šola, Smetanova 17

VPŠ — višja pravna šola, Mladinska 9,

VAŠ — višja agronomska šola, Vrbanska 30

PA — pedagoška akademija, Koroška 160,

VŠOD — visoka šola za organizacijo dela — Kranj, Kranj.

Vse te šole (razen kranjske, seveda) so v centru mesta. Nekoliko ob robu sta le VAŠ, do katere lahko pridete z avtobusom št. 7. in PA, do katere vas pripeljejo avtobusi št. 15, 7 in 5.

KO BRUC NA RAJŽO GRE

AVTOBUS

Če želite imeti mesečno vozovnico ali žetone za avtobus, jih lahko dobite v prodajalni mesečnih vozovnic in žetonov na Glavnem trgu 24.

Žetone pa lahko dobite tudi v nekaterih trafikah v bližini avtobusnih postaj.

Cena mesečne vozovnice za mestni promet je 185 dinarjev, za medkrajevni promet pa se cena določa po razdaljah. Žetone dobite samo za lokalni promet in eden stane 7,50 din. Prodajalna je odprta vsak dan od 6. do 19. ure, v soboto pa od 7. do 12. ure. Prav tako dobite tam potrdilo o šolanju (potrebno je za mesečno vozovnico), ki ga nato potrdite v vaši šoli. Zraven pa morate prinesti tudi sliko. Brez teh stvari vozovnice ne morete dobiti.

PREHRANA

Restavracija CENTER — Prešernova 6. Ta restavracija se deli pravzaprav v dve restavraciji. Prva je samopostrežna restavracija, kjer kosilo za abonente stane 65, dinarjev. Ta je odprta vsak dan od 7. do 20. ure, v nedeljo pa od 8. do 20. ure. Druga pa je klasična restavracija. Kosilo za abonente stane 75 dinarjev, odprta pa je vsak dan od 9. do 21. ure. Imajo tudi BISTRO, ki je odprt od 7. do 21. ure. V njem lahko dobite le hot-dog in kakšen sendvič.

Bloke za kosilo v tej restavraciji lahko nabavite v blagajni na upravi TOZD Gostinstvo CERTUS v Prešernovi 6, vsak dan od 10.30 — 14.30, razen od 1. — 5. v mesecu. Vsak ponedeljek jih lahko dobite poleg trafike, ki se nahaja pod samo restavracijo, od 11. do 15. ure. Ti bloki niso vezani na dneve ali mesece, tako da jih lahko uporabite, kadar želite, toda na mesec morate vzeti vsaj pet blokov.

VELIKA KAVARNA — Glavni trg 1

Tudi tukaj se lahko abonirate. Kosilo za abonenta stane 65 dinarjev in ga lahko dobite v času od 12. do 15. ure. Bloke dobite pri blagajni restavracije, tudi ti bloki niso vezani na dan ali mesec.

ŠTUDENTSKA MENZA (centralna) — Ob parku 5

Odprta je od 8. do 11. ure (za tople malice), od 12. do 15. ure (za kosila) in od 18. do 20. ure (za večerjo). Bloke lahko dobite pri blagajni centralne menze v času kosila. Za kosilo dobite vezane bloke, in to 16 blokov na mesec, eden stane 60 dinarjev. Prav tako lahko dobite bloke, ki pa niso vezani, za večerjo, cena pa je 40 dinarjev. Za tople malice blokov ni, stane pa 35 dinarjev. Povedati moramo še to, da te bloke lahko uporabite tudi v menzah na VTŠ PA in VEKŠ

DOM SREDNJIH ŠOL JANEZA HRIBARJA (PRI PED. AKADEMIJI)

Kosilo 55 din, večerja 35 din.

Abonenti (vsaj deset blokov v mesecu dni) plačajo za kosilo 50 din in za večerjo 30 din.

ŠTUDENTSKA AMBULANTA

Nam študentom vedno kaj manjka ali pa nas zelo boli. Kje to pozdraviti? V študentski ambulanti v ulici Ob parku 5. V okviru te ambulante delujejo: splošni zdravnik, laboratorij, zobozdravnik in zobotehnični laboratorij ter ginekološka ambulanta.

SPLOŠNI ZDRAVNIK

Tu delujetá dve ordinaciji:

I. ordinacija

Ordinacijski čas: **dopoldne**

ponedeljek, torek, sreda, petek od 6.30 do 13.30 — odmor od 9.30 do 10. ure:

popoldne: četrtek od 13. do 20. ure (odmor od 16.30 do 17. ure). Za študente VTŠ, delavce univerze, študentske domove, študentski servis in preventivne preglede.

Sprejem

Dopoldne:

ponedeljek, torek, sreda, petek od 7. do 12. ure,

popoldne:

četrtek od 13. do 18. ure.

Zdravnik RAVNIKAR dr. SLAVICA

II. ordinacija

Ordinacijski čas — **dopoldne**

torek, sreda, četrtek od 6.30 do 13.30 (odmor od 9.30 do 10. ure),

popoldne —

ponedeljek, petek od 13. do 20. ure (odmor od 16.30 do 17. ure).

Za študente PA, VPŠ, VAŠ in VEKŠ — **sprejem varovancev:**

DOPOLDNE:

torek, sreda, četrtek od 7. do 12. ure.

POPOLDNE:

ponedeljek, petek od 7. do 13. ure.

Zdravnica: dr. JASMINA SKOČIR

KLINIČNI PSIHOLOG dr. TILKA KREN

Ordinacijski čas **dopoldne**

ponedeljek, četrtek, petek od 6.30 do 13.30 (odmor od 9.30 do 10. ure),

popoldne:

torek, sreda od 13. do 20. ure (odmor od 16.30 — 17. ure).

ŠTUDIJ IN GLASBA

Takšen naslov ima oddaja mariborskih študentov, ki je na sporedu radia Maribor vsak ponedeljek od 18. ure do 18.30. Oddajo pripravlja študentski uredniški odbor v sodelovanju z rednimi in občasnimi sodelavci. Vrata oddaje so odprta vsem, zato vabimo vse, ki imate veselje do pisanja in sposobnost kritičnega opazovanja, da se zglasite na radiu Maribor, Koroška c. 19, kjer se boste z urednikom dogovorili za sodelovanje. Lahko pa tudi pišete ali pokličete po telefonu. V mesecu septembru smo obravnavali naslednje teme: pogovor s tujimi študenti, ki so bili pri nas na praksi, oddaja v živo izpred študentskih domov, o zvišanju stanarin v domovih, iskanje sob pri privatnikih, skriti mikrofon, pogovor z enim od najaktivnejših študentov mariborske univerze. Tudi v prihodnjih oddajah bomo obravnavali nekatere pekoče probleme študentov.

Uradne ure: torek od 12. ure do 12.30, petek od 18. do 20. ure.

Urednik: Srečko Pirtovšek

ŠTUDENTSKE PRIREDITVE

Študentske prireditve potekajo med vsem študijskim letom in obsegajo vse obštudijske dejavnosti od športne do kulture. V preteklem letu je bil poudarek na športnih prireditvah, kar je predvsem posledica nedela večine komisij v osnovnih organizacijah ZSMS po vseh šolah. Podobno je tudi na univerzitetni konferenci ZSMS, kjer ni o delu komisij ne duha ne sluha.

Dela je ogromno, tudi od vas novopečenih brucov je odvisno, kako bodo obštudijske dejavnosti na vaši šoli zaživele.

Pridružite se torej kakšni komisiji: če vas zanima plakatiranje ali šolsko glasilo — priključite se komisiji za informiranje, če pa se zanimate za kino, likovnost ali glasbo, vam je na voljo kulturna komisija. Tu so šport in še mnoga druga zanimiva področja. Vsakega izmed vas prav gotovo nekaj zanima in veseli. Če boste opazili, da v posameznih komisijah na vaši šoli ni vse v redu oz. ni vse tako, kot bi moralo biti, napišite članek za Katedro in radi ga bomo objavili. Svoj višek dosežejo vsako leto študentske prireditve v mesecu aprilu in maju — aprilsko-majske prireditve, ki so nekakšen zgoščen prikaz dela čez vse leto. Takrat gostujejo v Mariboru tudi študentje z drugih univerz.

In ne pozabite, študentsko življenje ni samo buljenje v knjige in skripta, ampak tudi kaj bolj ustvarjalnega.

RAZPIS ABONMAJEV IN REPERTOAR SNG MARIBOR

Začela se je nova gledališka sezona, ki jo je mariborsko gledališče pričakalo v kaj klavrnem stanju. Nova stavba gledališča še ni zgrajena, stara pa se vedno bolj maje, na srečo pa še ni smrtno nevarna. Kljub temu so nam naši vrli gledališčniki pripravili nekaj novih uprizoritev tako v drami, kot tudi v operi in baletu. Repertoar so sicer zaradi ekonomskih in že omenjenih gradbenih težav skrčili, kar pa še ne pomeni manjšega števila predstav. Tako bodo posamezne uprizoritve imele več ponovitev in bodo bolje ekonomski izkoriščene kot doslej.

Tudi letos bodo organizirani abonmaji: premierski, torek, petek, sobota, red U, kolektivi A, kolektivi B, drama, mladinski, red mali oder I in II, red opera. Najbolj zanimiv za študente je vsekakor študentski abonma, ki pa ga ni v rednem seznamu abonmajev, ampak bo organiziran šele po dogovoru SNG Maribor z univerzo v Mariboru. Do takšnega stanja oziroma do izključitve študentskega abonmaja iz rednega seznama je prišlo samo zaradi popolne nezainteresiranosti študentov za gledališka dogajanja (izjema je Borštnikovo srečanje), kar je povsem razvidno iz tega, da v zadnjih dveh letih ni bil prodan niti en študentski abonma, pa čeprav je bilo zanj treba odšteti samo polovico cene ostalih abonmajev.

Repertoar za sezono 1981/82 pa je takšen:

Veliki oder:

— Rudi Šeligo: Svatba,

— Emil Filipčič: Kegler 6,

— William Shakespeare: Julij Cezar,

— Fernando de Rojas: Celestina,

— Miroslav Košuta: Vitez na obisku.

Mali oder:

— France Forstnerič: Ljubstava,

— Eugene Ionesco: Učna ura,

— Bruno Hartman: Le bij, Elija,

— Fran Levstik: Najdihojca,

— Fran Levstik: Martin Krpan.

Opera z baletom:

— Wolf-Ferrari: Zdrahe na trgu,

— Giacomo Puccini: La Bohème,

— George Gershwin: Porgy in Bess,

— Peter I. Čajkovski: Hrestač (balet).

Na repertoarju bodo tudi nekatere ponovitve, od katerih bi omenil Pirandellovo delo Nocoj bomo improvizirali, ki bo zastopalo SNG Maribor na letošnjem Borštnikovem srečanju, skoraj ves lanskoletni repertoar Malega odra in tri Verdijeva dela: Rigoletto, Traviata in Trubadur.

Tako kot vsako leto bo tudi letos vrh gledališke sezone 16. Borštnikovo srečanje, ki bo od 21. do 30. oktobra. Program in izbor predstav za Borštnikovo srečanje '81 sta bila objavljena že v dnevnem časopisju, zato ga v Katedri ne objavljamo.

FOTOKOPIRNICE

Včasih se študentu zgodi, da manjka na predavanjih ali da mora določeno gradivo hitro vrniti. Rešitev je, da to gradivo ali zapiske fotokopirate. Tudi za to je v Mariboru poskrbljeno. Imamo namreč tri fotokopirnice in razmnoževalnice.

Prva je v prostorih univerzitetne knjižnice Maribor in je odprta vsak dan razen sobote od 7. ure do 13.30 (I. nadstropje).

Druga fotokopirnica »LEGAT« je v Vetrinjski ulici št. 20. Odprta je vsak dan od 7. do 18. ure, v soboto pa od 7. do 12. ure. Do 10 strani stane preslikana stran 5 din, nad 10 strani pa stane 4 din.

Tretja fotokopirnica »EXSPRES TAJNICA« je na Glavnem trgu 6. Odprta je ob delavnikih od 6.30 do 14.30, dežurstvo ob delavnikih od 14.30 do 17. ure, ob sobotah od 7. do 13. ure.

Preslikana stran stane 5 din, lahko pa vam material pomanjšajo, tako da dobite dve strani na eno stran — cena je tudi 5 din.

FILM:

V Mariboru imamo štiri kino dvorane, in to:

Kino UNION in kino GLEDALIŠČE v Prešernovi ulici 2, kino PARTIZAN v Grajski 5 in kino UDARNIK na Grajskem trgu 1.

Predstave v teh kinematografih so vsak dan, in to tri predstave v času: od 15.30, 17.45 in ob 20. uri.

V kinu Partizan pa še vsak dan razen ponedeljka ob 22. uri predvajajo matineje. Cena vstopnic v vseh štirih kino dvoranah se giblje od 20 do 30 dinarjev.

Verjetno pa vas zanima, ali bo tudi letošnje šolsko leto filmski abonma za študente. Seveda bo. Pričel se bo v drugi polovici oktobra. Celotno organizacijo bo letos prevzela II. gimnazija. Abonmaje bodo prodajali po šolah konec septembra, cena le-teh pa bo verjetno ista kot lani 400 dinarjev (25 do 30 predstav). Program filmov še ni sestavljen, tako da vam ga še ne moremo posredovati. Toda pri izbiri filmske scene bodo sodelovali zveza kulturnih organizacij občine Maribor, Kino podjetje Maribor, II. gimnazija, zavod za šolstvo in Srečko Golob.

Film tega abonmaja bodo predvajali ob četrkih ob 12. uri in ob petkih ob 17.45 in 20. uri v kino gledališču.

Vse ostale informacije boste dobili takrat, ko bodo abonmaji v prodaji.

UMETNOST:

Če radi obiskujete likovne razstave, razstave fotografij, vam lahko pomagamo s tem:

Razstavni salon Rotovž — Trg Borisa Kraigherja 3. Odprt od 10. do 13. ure in od 15. do 18. ure. Objava razstav v časopisih Večer in Delo.

Umetnostna galerija Maribor — Strossmayerjeva 6. Za študente je vstopnina 5 dinarjev. Odprta je vsak dan od 9. do 13. in od 15. do 18, v nedeljo pa do 9. do 13. ure.

Sinagoga — Židovska 4. Vstopnina je za študente 2 dinarja. Odprta je vsak dan (razen v ponedeljek) od 10. do 12. in od 16. do 18. v nedeljo od 10. do 12. ure. Zbirke so občasne.

ARS » — Gosposka 28. To je prodajni tip galerije. Imajo enomesečne razstave. Razstavljajo vsi člani društva likovnih umetnikov Slovenijein Jugoslavije in tisti, ki so končali akademijo kjerkoli. Seveda pa lahko razstavljajo tudi tisti umetniki, ki teh pogojev nimajo, vendar pa so dosegli določeno reputacijo oz. priznanje. Sekundarna dejavnost te galerije je, da prodaja antikvitete in oskrbuje umetnike z likovnim materialom. Odprta je od 10. do 19. ure. Vstopnine ni.

AVLA — I. gimnazija, Leninov trg.

Razstavlja občasno predvsem slikarska dela.

Foto salon — Trg Borisa Kraigherja 5.

Odprt je vsak dan od 7. do 19. , v soboto od 7. do 12. ure.

Vstopnine ni. Razstava se menja približno vsakih pet tednov.

Razstavljajo člani Foto kluba Maribor in člani Foto-kino kluba TAM.

Občasno razstavljajo tudi posamezniki amaterji.

Otvoritve razstav so ob petkih navadno ob 18. uri. Objava razstav je po radiu in v časopisu Večer.

Prav tako lahko v tem salonu kupite tudi vse potrebno za fotografiranje.

MUZEJI:

V Mariboru imamo dva muzeja, in to:

Muzej NOB — Heroja Tomšiča 5

Odprt je vsak dan od 8. do 13. ure razen v nedeljo. Za študente je vstopnina 5 din. Imamo dve stalni zbirki:

Stajerska in Koroška v NOB in Maribor 1941—1945.

Pokrajinski muzej — Grajska 2

Odprt je vsak dan (razen ob ponedeljkih) od 9. do 13., v nedeljo od 10. do 12. ure. Vstopnina je 10 din, skupinska 5 din.

Imajo stalne zbirke kulturne zgodovine, umetnostne zgodovine, arheologije, etnologije in modnih oblačil. Občasne razstave so objavljene po radiu in v časopisu Večer.

Disko Fontana: nasproti PA — Koroška 172

Odprt je v sredo, četrtek, petek, soboto in nedeljo od 19.30 do 1. ure. Vstopnina je 130 dinarjev, od tega je 50 din konzumacije. Do tja pridete z avtobusi istih številk, ki peljejo tudi do PA.

Disko Pristan — Koroška 23 (kopališče Pristan)

Odprt je v četrtek, petek, soboto od 20. do 24. ure. Vstopnina je 100 din, od tega 50 din konzumacije.

Unionska dvorana — nad kinom Union

Ples je vsako soboto od 19. do 22. ure. Vstopnina je 35 din. To verjetno zanima bolj tiste, ki radi plešejo klasične plese, je pa tudi nekaj disko glasbe.

Uredništvo Katedre

MEDNARODNI KLUB PRIJATELJSTVA MARIBOR

Že nekaj let deluje v okviru univerzitetne konference ZSMS Maribor mednarodni klub prijateljstva. Ustanovljen je bil z namenom, da omogoči tujim študentom, ki študirajo na naši univerzi, tudi obštudijsko dejavnost in da jim pomaga pri študiju. Eden od namenov pa je tudi ta, da se med seboj spoznamo študentje iz različnih dežel sveta, da razvijamo medsebojno razumevanje in spoštovanje med narodi vsega sveta.

Danes študira v Mariboru več kot 100 tujih študentov iz 27 držav, predvsem iz neuvrščenih. Tuji študentje so v glavnem iz Afrike in z Bližnjega vzhoda. V vsej Jugoslaviji pa je po približnih ocenah okoli 15.000 tujih študentov.

V zadnjem času se klub ubada s precejšnjimi težavami. Težave se pojavljajo ob načinu organiziranja, potem so tukaj prostorske težave in tudi težave pri usklajevanju različnih hotenj in dejanj tujih študentov.

Organizacijsko je klub povezan z univerzitetno konferenco ZSMS Maribor, in sicer z njeno mednarodno komisijo. Druga posebno pomembna povezava je prek koordinacijskega odbora za vprašanja tujih državljanov na izobraževanju in strokovnem izpopolnjevanju v SR Sloveniji, ki deluje v okviru sveta za mednarodne odnose pri RK SZDL. Povezani smo tudi s komisijo za mednarodne odnose pri RK ZSMS. Na ravni celotne Jugoslavije pa smo člani koordinacijskega odbora klubov in centrov mednarodnega prijateljstva.

Kot sem že omenil, klub skuša voditi široko dejavnost na različnih področjih. Tako poskušamo nuditi tujim študentom izvenštudijsko organizirano dejavnost. Organiziramo ekskurzije in obiske v različnih delovnih organizacijah, izlete po naši ožji in širši domovini. Organiziramo okrogle mize o politiki neuvrščenosti, obravnavamo aktualna svetovna vprašanja, seznanjamo tuje študente s prakso samoupravljanja, poskušamo jih zainteresirati za obisk kino ali gledališke predstave, našim študentom pa skušamo predstaviti tuje dežele in običaje. Ob večerih pa naj bi si skupno ogledali kakšno tv oddajo, vendar pa to ni mogoče, saj nas tare prostorska stiska.

Tako imamo na voljo le manjši prostor, kamor ne gre več kot 15 ljudi naenkrat. Tako imamo večkrat težave pri izvedbi naših rednih sestankov. Za pripravo kakšne večje prireditve pa moramo prostor najeti.

Seveda imajo tuji študentje pri nas vsaj v začetku velike težave pri sporazumevanju in seveda tudi pri študiju. Tudi na tem področju jim skušamo pomagati. Tukaj sodelujemo tudi z ustreznimi komisijami in službami pri rektoratu univerze v Mariboru, ki z razumevanjem obravnavajo vsak primer in pomagajo.

Uradne ure so vsak torek in petek od 12. do 13. ure, našli pa nas boste v prostorih univerzitetne konference ZSMS, Tyrševa 23, v kleti prvega študentskega stolpiča.

Omeniti moram, da se pri delu srečujemo še z eno veliko težavo. To je, da pri delu sodeluje premalo naših študentov. Torej takšnih, ki bi jih zanimalo delo na mednarodnem področju, delo s tujimi študenti, ki želijo spoznati tuje dežele, narode in običaje. V primeru, da vas to zanima, nas poiščite in se včlanite v klub. Za včlanitev v klub potrebujete dve fotografiji v velikosti kot za osebne izkaznice in indeks.

Klub pri svojem delovanju skuša uresničiti kar najširša demokratična načela delovanja in odločanja. Tako je najvišji organ kluba skupščina kluba, ki jo sestavljajo po en delegat iz vsake države, torej imamo 28 delegatov (27 iz drugih držav in 1 delegat iz Jugoslavije). Delo kluba pa vodi 7 člansko predsedstvo kluba. Za nemoteno delovanje skrbijo komisije z različnih področij, od socialno-ekonomske, prek športne do kulturne komisije. Vseh področij je sedem.

Vsekakor pa se s podobnimi težavami in problemi srečujejo klubi po vsej Jugoslaviji. Že dejstvo, da je organiziranost od kluba do kluba oziroma centra različna, povzroča določene težave. Prav tako je tudi dejstvo, da so ti centri in klubi dolgo časa delovali nepovezano, porazno. Posebej še, če vemo, da tuji državljani gledajo na Jugoslavijo kot na enotno državo. Žal je še prevečkrat tako, da pridejo zelo slabo informirani o naši deželi, kljub temu da prihajajo iz neuvrščenih držav. Šele prvo leto potem spoznavajo, da imajo napačno predstavo o nas. Tudi to je področje, ki je zelo važno in ga skuša klub obravnavati. V letošnjem šolskem letu je tako bila dogovorjena na nivoju koordinacije klubov in centrov enotna politika delovanja in enoten način obravnave organiziranosti tujih študentov.

Za delo kluba namenja znatna finančna sredstva zavod SR Slovenije za mednarodno znanstveno, tehnično, prosvetno in kulturno sodelovanje ali na kratko ZAMTES in Univerzitetna konferenca SZMS Maribor. Tako s sredstvi nismo v zadregi. ZAMTES še posebej priskoči na pomoč pri sredstvih za organiziranje ekskurzij in strokovnih izletov kot tudi pri reševanju določenih socialnih problemov.

Paleta dela mednarodnega kluba prijateljstva je zelo široka in upam, da bo le-ta letos še bolj zaživel. Prvi pogoj za to pa je vsekakor večje in množičnejše delovanje naših študentov v klubu, drugi pogoj pa rešitev prostorskih težav. Vendar pa nas mladostni elen ne bo zapustil in bomo vodili klub še naprej uspešno.

ŠTUDENTSKI POKRAJINSKI KLUBI

Poglavitna naloga koordinacijskega sveta pokrajinskih klubov (KS PK) je koordinacija dela med posameznimi pokrajinskimi klubi.

Posamezni pokrajinski klubi vključujejo študente določene regije, ki študirajo na eni izmed šol mariborske univerze.

V preteklem študijskem letu je v KS PK delovalo 14 pokrajinskih klubov: dolenjskih, šaleških, primorskih, zalskih, istrskih, ptujskih in laških študentov, občine Šmarje pri Jelšah in klub študentov občine Slovenske Konjice.

Namen in naloge KS PK so: aktivno vključevanje članov pri reševanju štipendijske poltike, povezovanje s TOZD in OZD v matičnih občinah, spoznavanje članov kluba s samoupravljanjem v podjetjih, organiziranje medsebojne pomoči med člani, seznanjanje novih članov z možnostmi in načinom študija, organizacija izletov, obisk gledališč, filmskih in opernih predstav.

Vsi klubi delujejo v okviru združenja, to pa v okviru univerzitetne konference ZSMS Maribor. Prav tako so člani klubov vključujejo v vsakoletne aprilsko-majske študentske prireditve. V okviru združenja deluje tudi sekretariat ZK, pri posameznih klubih pa so ustanovljeni aktivi ZK.

Združenje in njegovi posamezni klubi imajo prostore v študentskem domu III pri predsedstvu UK ZSMS, Tyrševa 23. Uradne ure so vsak dan med 12. in 13. uro, telefon 22-977.

ŠTUDENTSKA LITERATURA

Največji problem, ki ga ima študent, je seveda študijska literatura. Kje jo dobiti? Tudi za to smo poskrbeli.

UNIVERZITETNA KNJIŽNICA MARIBOR: Prešernova 1

Knjižnično gradivo izposoja izposojevalnica v I. nadstropju. Odprto je vsak dan od 8. do 18. ure, v soboto pa od 8. ure do 13.30. Če pa želite študirati v knjižnici imajo v ta namen dve čitalnici — veliko in malo. Odprti sta od 7. ure do 13.30, časopisna čitalnica pa od 7.00 do 18. ure.

V knjižnico se lahko vpišete vsak dan v izposojevalnici v I. nadstropju. Za vpis potrebujete le indeks ali osebno izkaznico in 20 dinarjev. Vse informacije boste dobili ob vpisu v knjižnico.

KNJIGARNE

V Mariboru imamo le tri knjigarne, ki prodajajo študijsko literaturo, in še to ne za vse šole. To so:

Založba obzorja Maribor — Gosposka 24

Prodajajo študijsko literaturo le za VPŠ in nekaj za VEKŠ (zbirko EPOK). Odprta pa je od 7. do 19. ure.

Založba obzorja Maribor — Prešernova 10 a (pri Brucu)

Prodajajo študijsko literaturo za VEKŠ, VPŠ, VUŠ (višjo upravno šolo). Opozarjajo pa študente, da si lahko v tej knjigarni naročijo katerokoli knjigo, če jo potrebujejo, če je nikjer ne morejo dobiti. Odprto je od 7. do 19. ure.

Mladinska knjiga Maribor — Partizanska 9

Prodaja literaturo le za VPS in VEKŠ.

Odprta je od 7. do 19. ure. Študijsko literaturo za vse druge šole dobite na šolah.

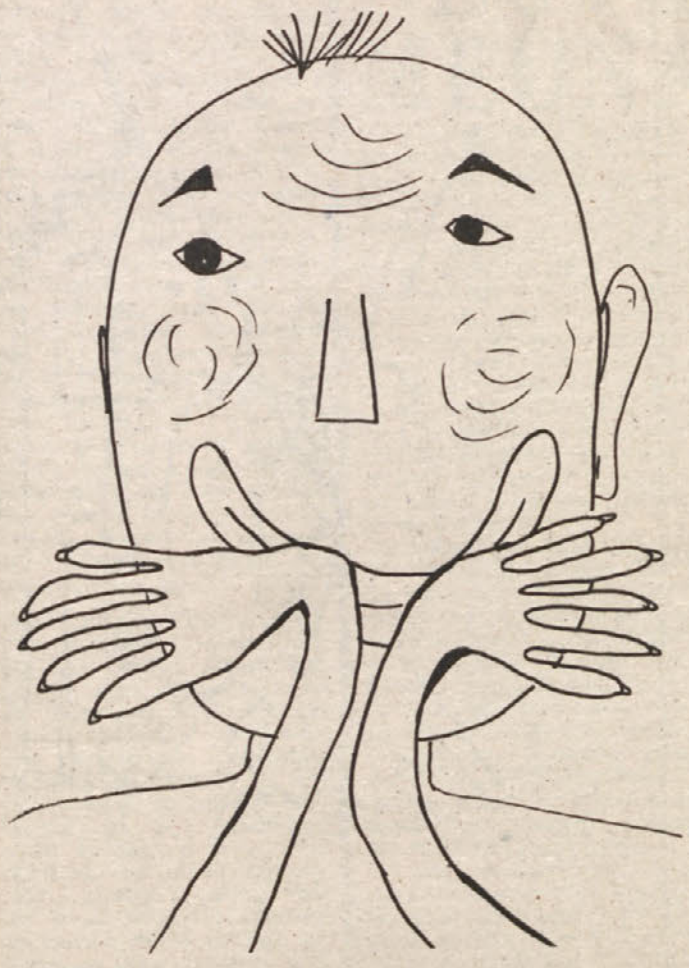

SANDI GRANDA

Sanje

Sanjal sem čudovite stvari
videl sem
poročni sprevod brez godcev
pogreb brez krste
in tebe v beli halji
na oblaku.

Rdeča vrtnica v tvoji roki
trnje in kaplje krvi
ki so zbodle me v oči
videl sem lilijo belo
Marijo z družino
in ovce na paši.

Sanjal sem
da sva sama med oblaki
da ni sveta okrog naju
da ni sive vsakdanjosti
le rdeče je bilo
rdeče kot ljubezen
rdeče kot revolucija
rdeče kot tvoja kri
kot tvoje oči
po neprespani noči.

DUŠAN KNEZOCI

Hrepenenje

Oblački cigaretnega dima
plavajo okoli mene.
Plavajo tudi moje misli,
a ne ob meni.
Plavajo daleč,
k človeku,
za katerim hrepeni moje srce.

TANJA VELDIN

Zapri oči

Ko si sam in ko te žalost teži,
zapri oči in misli, da si srečen.
Ko si sam in ni nikjer nikogar,
potoči nekaj solza, iz srca, le zase.
Skrij solze, skrij žalost, ne kaži jim mrkih potez.
Pokaži vesele poteze znorele,
da poreko:
„Glej, srečna je."

Pa čeprav ni tako, le zapri oči
in vselej misli, da si srečna.

MARIJA KOZODERC

Nekaj

Nekaj v tvojih očeh,
kar prebuja v meni
— čustva.

Nekaj je v tvojih rokah,
kar budi v meni
— želje.

Nekaj je v tvojih ustnicah,
kar je zbudilo v meni
— hrepenenje.

Nekaj je v tebi,
kar je preželo
sleherno vlakno mojega telesa.
Je mar to
— ljubezen.

ISABELLA BERGANT

Neznanka F

Moja najljubša neznanka F.
Pred teboj se lahko skrijejo vsi x in y,
vsi t, z in ostale majhne, nepomembne, zoprne,
suhoparne, vsiljive neznanke.

Ta F me spominja na polne zelene oči,
ki so se mi nekega petka
vtisnile globoko v spomin.

SANDI GRANDA

Vip

Videl boš stvari
ki niso za ogled
prišel boš na vrsto
ko bo gneča na višku
dobil boš govedino
ko ostali ne bodo niti videli
krave.

Igral boš igro s seboj
in z drugimi
imel boš sanjske stvari
navadnih smrtnikov
dobil boš mesto v šoli
kjer mečejo odlične zaradi
gneče.

Prodajal boš stvari
ki jih niti videti ne bi hoteli
in dobil boš avto (iz uvoza)
in dobil boš dekle (iz uvoza)
a ti boš le sedel v fotelju
in kazal asa iz rokava.

DRAGICA KORADE

ČETRTEK

Kapljo veliko kapljo sem sanjal
vse ostalo sem pozabil
ob rohnenju ure
že davno je tega kar sem jo vzel v roke
in jo popestoval hvaležen
ker se zbuja pred mano

hitel sem mrkih znamenj dneva
edino drevo v ulici se je posmihalo
ljudem ki so postali tujci takoj
ko so se spoznali
zajtrkovali smo
predavanje o odmiranju države
tedaj še nisem vedel zakaj
sem ji zaželel čimprejšnjo smrt

bledo popoldne
je nenadoma kriknilo
krdelo ljudi je podrlo drevo
sem prebral na dvorišču
tisto drevo
ki ni nikoli zapuščalo sebe
preraslo je ljudi
zasenčilo doktorjev balkon
divje vpitje jeklenih ljudi me
je presenetilo
samo starec s konca ulice je
obnemel
kapljo veliko kapljo sem sanjal
videl sem jo v njegovih očeh
niso bile več oči tujca

potem sem se napil do onemoglosti
preklinjajoč ne vem koga

koga bi moral prekleti.

TOMAŽ VRLIČ

Neslišno

Tvoje roke,
srce
in oči
so kot glasba,
kot ura,
kot droben, nežen
večerni veter,
prihajajoč
neslišno
skozi
odprto
okno
z
mislijo
nate
na svojih
krilih

BOŽIDAR ROZMAN

Uganka

Zdiš se mi kot uganka,
ko sediš pred menoj;
velika uganka,
ki skriva svojo rešitev globoko v sebi.
Ko pogovarjam se s teboj,
se mi zdi,
da pred seboj imam labirint besed
— rebus, v katerem se zgubim,
ko poskušam reševati.

Pred seboj imam dve podobi,
obe se združita v tebi,
kakor dve visoki smreki.

Tvoj mir in tvoj spokoj sta tako čista, lepa.

JANEZ OZMEC

Anita

Dekle,
temne polti,
to si ti
Anita...

Težko pričakovani
trenutki
v tvoji bližini
Anita...

A ti,
temnopolta,
temnolasa

Anita,
ostajaš v moji bližini
žalostna in tiha.

KLASINC MARKO

Častihlepje in še kaj

Zagledali smo vola na polju.

Delalo je. Vol je neumen. Mi smo ga gledali. Nismo se norčevali iz njega. Mi se ne norčujemo iz dela. Vemo, da je delo razvilo neumnost. Krivi so volovi možgani.
Zakaj?

Kumator: „Premali so, zato premalo vedo."
Rabuz: „V volovih možganih ni Jezusa in Marije."
Jovala: „Ni jih osvetlila luč, ko so tavali v megleni noči."
Sopsih: „Neumnost je mati modrosti."
Zalzen: „Ker je vol žival."

Ti misliš o volu, ki je šel za nami. Ni res! Tvoja simbolika je v delovnem zamahu.
Vdihni — izdihni! Pomirila se boš.
Nadaljevanje je logika.
Čustva so kruh s pašteto, so prihodnost. Obratno zapisano, ni umetnost. Zavedam se in prisegam,

da smo edini, ki smo pravkar videli prve, srednje in zadnje črke.

da tudi skrajnost ni umetnost,
da simbolika ni umetnost,
da samokritika ni umetnost,
čeprav vžge,
da sodobni izrazi niso umetnost,
da pisanje o ljubezni ni umetnost,
da zavest, prisega in oklepaj niso umetnost.

LEŠNIK ANICA

Janja!

Jutranja zarja me je prebudila in pregnala sanje. Sonce je pošiljalo žarke v mojo sobo, v mojih očeh je gorel ogenj veselja. Ni bilo dolgo, ko je žarek v mojih očeh zamrl. Oči imam motne in solzne. Nekdo je ugasnil sijaj v mojih očeh, naredil mi je krivico. Nebo je postalo neprijazno, svet je bil pust, sovražen. Nihče ni čustvoval z mano. Sonce so prekrili temni oblaki, kakor da čakajo, da na mene spuste vse krivice sveta.

Srce me je bolelo, bilo je ranjeno. Človek, ki mi je naredil krivico, me je hotel potolažiti, razveseliti. Ampak s to tolažbo me je še bolj užalil. Mislila sem, da me bodo stene stisnile, zrak je bil zadušen, tesnoben. Odšla sem na travnik, hotela sem biti sama s svojo žalostjo. Potolažila sem se, ko sem bila sama.

Ne delajmo drugim krivice, saj to drugega rani globoko in to se dolgo ne pozabi.

ROBERT POSEL

Morje

Rdeča svetloba obliva morje, ki se sveti kakor rubin. V daljavi je videti kako se morje stika z obzorjem, ki žari v vseh barvah. Morje skrivnostno šumi, kakor da pozna milijone skrivnostnih zgodb. Sonce počasi zahaja, morje vedno bolj temni, rdeča barva ugaša. Še zadnji žarek svetlobe poblisne morje in sonce izgine. Sence se daljšajo.

Oblaki dobijo strašen videz. Vedno temneje je. Veter preneha pihati in morje se umiri. Videti je kakor globoko brezno brez dna. Nastane trda tema in oglušujoča tišina. Vse spi, celo morje, a ne dolgo. Kmalu prične vzhajati luna, ki je videti kakor ogromen, srebrn novec na črnem, žametnem, nočnem nebu. Obala se koplje v zlati svetlobi in pokrajina ob morju je kakor iz pravljice. Kmalu za luno se pričnejo prižigati tudi zvezde, ki kot nešteto lučk svetijo iz daljave in nosijo daljno sporočilo. Morje, ki še vedno spi v brezveterju, je podobno nočnemu nebu. Ves svet tiho spi in ne ve za lepote, ki jih nudi morska noč. Zvezdice mirno migljajo in spreminjajo barvo pod budnim očesom svojega čuvarja, lune. Zapiha veter, ki skrivnostno maje travne bilke. Morje lahno vzvalovi kot lasje raziqranega otroka.

Valovi se igrajo in lovijo ter hitro potujejo po neskončnem morju, ki se prične bleščati kakor srebro. Valovi plujejo sem ter tja in se bratijo med seboj kakor dobri prijatelji.

Morje vse to mirno opazuje in prične pripovedovati svoje večne zgodbe, zgodbe o daljnih viharjih, zgodbe o nesrečnih mornarjih, zgodbe o srečni igri otrok na obali in najlepšo zgodbo, večno zgodbo, ki jo morje pripoveduje odkar obstaja in jo bo večno, to je zgodba življenja, ki ga morje živi milijone let. Rahlo šumenje narašča in prehaja v vihar, ki se veča in veča, dokler ne naraste v orkan. Morje začne govoriti o morskih tragedijah, ki so ostale neznane v skrivnostnih morskih globinah. Morje vpije o krvi, ki jo je videlo v morskih bojih, med ljudmi, enakih bojih med živalmi, kjer je iz življenja stopil v smrt marsikateri dober človek. Morje kriči vedno glasneje in njegov šum preide v silen vihar, ki zahteva smrt sovraštva, ki zahteva prijateljstvo med vsemi ljudmi sveta, ki hočę, da se ljudje spremenijo, hoče bratstvo, srečo, ki naj večno živi med človeškim rodom, da ne bi bilo več nedolžnih žrtev, da bi ljudje poznali le srečo, veselje, mir in ne temne sovražnosti, ki nas zajema in turobne žalosti, ki je sad sovraštva.

Silen vihar, ki to ukaže, se začne umirjati. Orkan pojenjuje in sile, ki jih je pokazalo morje, se pričnejo manjšati. Kričanje se spreminja v šepet, ki govori o dobrih ljudeh, o pogumnih raziskovalcih, ki jim je morje naklonilo pravo pot, ker so hoteli ljudem dobro. Šepet se umirja, vedno tišji je, in spet nastane tišina, ki ni več oglušujoča, temveč lepa, ki nekaj pričakuje, pričakuje srečo. Tišina, ki morje spremeni v spečo dobro vilo, ki hoče utišati hudobna usta, tišina, ki še čuječe stvari na zemlji pospremi v spanje. Morje se spet sveti v srebrni svetlobi in daje videz tihega nočnega neba. Luna tiho gleda pokrajino pod seboj in jo čuva za bodoče dni sreče, ki bo napolnila človeška srca. Občuduje uspavan svet, ki še koplje v nočni tišini.

MIRJANA LAZAR

O deklici, ki ni znala niti krave pomolsti

Živela je majhna deklica. Starši so ji umrli. Živela je na kmetiji pri stricu in teti. Vedno je govorila: »Če ne drugače, pa pojdem sama v partizane. Tam bom kurirka.« A teta ni hotela čuti niti besedice: »Edita! Ne govori vendar neumnosti! Kurirka! Hm! Saj še krave ne znaš pomolsti.« Ta beseda je Edito zelo užalostila. Nekega dne se je pred hišo pripeljal nemški komandant, za njim pa še vsa vojska. Pes Sultan je domačine takoj opozoril. Ko so Nemci prišli v hišo, so zahtevali najslajšo jed. Gospodinja jim je spekla še zadnjo kokoš. Edita pa jim je prinesla žganje. Pri tem je videla spisek. To je takoj povedala stricu. »Kakšen spisek?« se je začudil stric. »Spisek,« je povedala. »Na njem so napisani vsi možje iz naše vasi. Jutri jih bodo ubili!« je pojasnila. Stric pa pot pod noge in po partizane. Ko so prispeli do hiše, so Nemci že spali. Iz hiše so jih pregnali vse pijane in zmedene. Ustrelili so jih, Edito pa odpeljali v partizane. Prve dni je bila še tiha in mirna, potem pa je postala najmlajša kurirka. Bila je ponosna na sebe, saj se ji je izpolnila nekdanja skrita želja.

DUŠANKA NAJVIRT

Veseli Pastirci

Krave so mirne, krotke in zelo koristne živali. Toda na paši se ne držijo meje pašnika in najraje pobegnejo na sosednjo njivo, v koruzo ali repo. Danes že poznamo električne pastirje, toda če se ti pokvarijo, pridejo prav še pastirci.

Tako smo se nekega dne na pašniku zbrali: bratca, bratranca in sestrična, sosedovi štirje otroci in jaz; deset pastirčkov in štiri krave. Zakurili smo ogenj in začeli peči koruzo in krompir. Pošteno smo se najedli. Poleg koruze in krompirja smo spekli tudi Damjanov prst.

»Pojdimo se Igre brez meja,« je predlagal Robi.

S ceste smo pobrali devet večjih kamnov in jih razporedili v krog. Začeli smo tekati okoli. Na znak je moral vsak zgrabiti kamen, kdor je ostal brez, je izpadel. In tako do zmagovalca; pri nas je bil Robi.

Priredili smo tudi tekmovanje v teku. Od leskovega grma si vozil slalom med kravami in se nazadnje dotaknil Liske.

»Zdaj!«

Začeli smo teči, a kako boš tekel med kravami — »vratci«, če te bežijo? Pošteno smo se smejali še potem, ko nam je tudi Liska, ki je bila naš cilj, ušla.

Začeli smo se igrati »Dan in noč«, potem pa še »Kdo se boji črnega moža«.

»Jaz, poglejte! Elita je v koruzi!« zakričim.

Hitro smo jo zavrnili. Pripovedovali smo si še šale in dogodke iz šole. Tedaj je Milan nenadoma ugotovil, da ima v žepu samo eno nogavico, drugo pa je pustil nekje v travi. Začeli smo jo iskati.

»Poglejte, krava jo ima v gobcu!« je zaklical Damjan.

»Toda, kje je še druga?« vpraša Milan in začne iskati.

»V tvojem žepu vendar!« smo se mu smejali.

Začelo se je mračiti in morali smo domov.

MARJETA HAJŠEK

Če bi živela takrat . . .

»Joj, kako nemogoči so bili ti ljudje v preteklosti!« je zavzdihnilo dekle, ki je sedelo pred nenavadno napravo, na kateri so se kazale podobe iz njihove preteklosti. Sedaj so se na tej napravi — imenuje se marafon — kazali dogodki in ljudje iz osemdesetih let dvajsetega stoletja. Videlo se je, kako so se države spopadale za prazen nič, kako so nekateri razmetavali z denarjem, drugi pa so umirali od lakote. Tina, tako je bilo dekletu ime, se je vidno dolgočasila, zato je ugasnila napravo. Poklicala je robota, ki je skrbel za red v hiši. Ta ji je v posebnem jeziku robotov sporočil vse, kar mora ta dan opraviti. To so bile prijetne, prav nič težke stvari: kosilo v kuhinji prejšnjega stoletja, obisk Zgodovinskega živalskega vrta, kjer so ohranjeni še redki primerki živali, ki so živele pred njihovim stoletjem, proučevanje rastlin 20. stoletja. Poleg tega pa še obisk pri prijateljici.

Vse to je morala opraviti, ker je spadalo k pouku tistega dne. Tina ni bila preveč vesela, da mora iti ven, ker si zunaj moral imeti nataknjeno posebno masko, saj drugače nisi mogel dihati. Spet se je Tina razjezila na ljudi pretekle dobe: »Uh, kako so bili ti ljudje prismuknjeni! Uničili so naravo, med tem pa so se samo pogovarjali, kako bo prihodnjim rodovom, ki bodo živeli na Zemlji, lepo! Figo, pa lepo! Oni so uničili skoraj vse rastline in živali, mi pa naj sedaj uživamo posledice vsega tega! Okoli moramo hoditi z maskami na obrazu, ne vemo več, kaj se pravi tekati po zelenih travnikih, ne moremo se veseliti snega pozimi in kopanja v morju poleti, oni pa so vzdihovali, kako radi bi živeli v našem času. To oni imenujejo lepo življenje! Uh!«

Najprej se je odpravila k svoji prijateljici, ki je živela v bližini Zgodovinskega živalskega vrta. Ta jo je spomnila tudi na dobre strani te dobe, v kateri sta živeli, ter na slabe strani življenja v 20. stoletju. Tako je tudi Tina spregledala, da je lepo živeti v svojem času in ne le sanjariti, kako je bilo nekoč, mogoče pa bi bilo življenje spreminjati, brez filozofije, a z delom.

DAVORIN KALOH

Na paši nekoč

Zaradi sodobnega načina živinoreje in tudi zaradi vse manjšega števila živine na deželi smo otroci danes prikrajšani za mnogo prijetnih in veselih dogodivščin pastircev. Sam nisem nikoli pasel živine, zato bom opisal dogodek s paše, ki mi ga je pripovedoval oče.

Na pašnikih velikega kmeta so lahko pasli svoje krave tudi otroci viničarjev in bajtarjev bližnje okolice. Zato pa so morali pasti tudi kmetovo živino. Med temi pastirji je bil tudi moj oče. To je bilo delo, ki so ga otroci najraje opravljali. Velikokrat so si pekli krompir, koruzo, kostanje ali jabolka, veselili so se ob ognju in prepevali, pa se tudi igrali. Po dolini se je vil potok, katerega so pastirji zajezili in si uredili bazen za kopanje.

Tako so bili fantje vedno s čim zaposleni, dekleta pa so morala paziti na živino. Kmet pa jim je vračal milo za drago. Velikokrat se je pritihotapil k pastirjem in se zakadil v vsakega, ki mu je kazal hrbet in ga prevrnil. Bil je zelo zahrbten, saj se drugače sploh ni zmenil za pastirje. Pastirji pa so začeli tuhtati, kako bi ga tega odvadili, saj jim je delal samo zgago.

Ob neki priliki so ga privabili k osam, ki so jih prej zelo razdražili. Zakadile so se v njega, zaradi njegove volne pa mu niso mogle do živega. Pa se domislijo nečesa drugega. Nekega dne, ko se je oven približal, se je neki fant postavil pred njihov bazen. Oven ga je zagledal, se zakadil proti bazenu, fant pa se je umaknil in oven je štrbunknil v vodo. S težavo so ga izvlekli iz bazena, saj je bil zaradi svoje dolge volne slab plavalec.

To ga je izučilo in od takrat je pastirje pustil pri miru.

Po tem lahko sklepamo, da je bilo življenje pastirjev zelo veselo. Oče trdi, da so to bili najlepši trenutki njegovega otroštva.

ANDREJA SKAZA

To naredi ljubezen

Din-don! Zvonec pri vhodnih vratih se predirljivo oglaša. Počasi se odmajam po stopnicah. Din-don! Din-don! »Ja, ja! Saj že grem. Sicer pa je komaj pol osmih in še počitnice so. Le kdo je tako neučakan?« godrnjam predse. Obrnem ključ in odprem vrata. Zagledam soseda. Dve leti je starejši od mene, pa je že prepričan, da je osvojil svet. Brez pozdrava, brez opravičila zamrmra: »Končno. Sem se že zbal, da bom poqnal korenine. Nekaj bi te prosil.«

Čakam, da bo prišel z barvo na dan. Obotavlja se. To je pri njem nekaj novega. Kot bi mu bilo nerodno. Ah, si mislim, kar prija mi tvoja rdečica. Kolikokrat si me prav ti spravljal pred prijatelji v zadrego s svojimi nesramnimi besedami. Za hip me skoraj nežno pogleda, potem pa vpraša: »Me ne boš spustila naprej?« Skoraj sem zinila, da ne, ker sem še v spalni srajci in je moja soba v takšnem razdejanju, kot bi bil pravkar potres. Namesto tega prikimam. Sezuje črne superge in se poda naravnost v mojo sobo. Zdaj je — kar je, se tolažim. Z nobeno kretnjo ne pokaže, da ga nered moti.

»Mi posodiš sušilec za lase? Mamin je pokvarjen.« Od smeha se sesedem na tla. Spomnila sem se namreč njegovih razglabljanj, da ne razume žensk, ki se kar naprej lepotičijo. Sam si umiva glavo enkrat na štirinajst dni. Sedaj pa bi potreboval še sušilec za lase. On, veličasten don Juan naše ulice, osvajalec ženskih src iz bližnje in daljnje okolice. Moram si dati duška, zato ga zbodem: »Ti je morda popustila trajna?« Začuda se ni zapodil vame, ampak se je le togo zravnal. Nisem odnehala: »Oho! Fantek se je zaljubil. Sem uganila?«

Pogledal me je: »Da. Si sedaj srečna?«

Pomenljivo prikimam in čakam na nadaljevanje.

»Spoznal sem jo včeraj v discu. Je visoka, vitka, črnolasa. Danes greva v kino. Nima rada fantov s štrenastimi lasmi, zato bo pranje las pač večkrat na sporedu.«

Spremljala sem ga do vrat. Ko se je obuval, sem ga opazovala in vedno bolj mi je bil všeč. Neverjetno. Iz tega domišljavega in zoprnega važiča bo postal prijeten fant. Bil je že na cesti, ko sem zakričala: »To naredi iz človeka ljubezen!«

Ni me razumel. Obstal je in počakal, da ponovim. Le zmajala sem z glavo in srečna stekla pospravljat stanovanje.

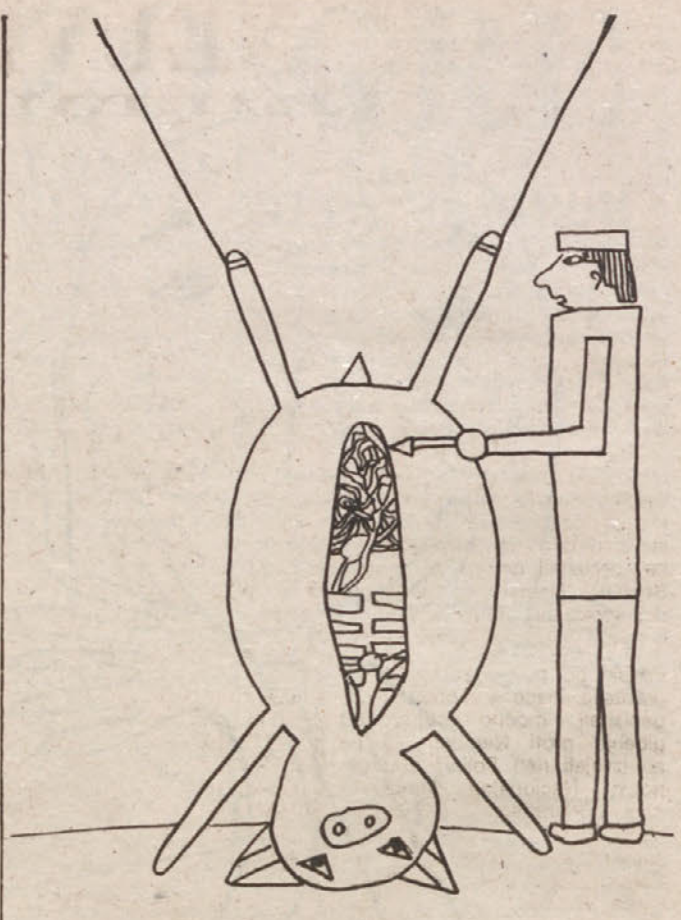

BOŽIDAR ROZMAN

Stebri

Na sredi ceste stojijo mogočni stebri. Na sredi žgočega asfalta, razbeljenega kot železo se ponosno vzpenjajo v zrak. Mogoče so vkoreninjeni v tla — zapirajo cesto; nihče ne more mimo. Visoko pod nebo se vzpenjajo in ustavljajo slehernega, ki hoče NAPREJ.

Zdi se mi, ko gledam te stebre, da ne gledam železa, jekla obdelanega v valje. Rja jih je že načela, prevesili so se za stopinjo proti tlom, vendar še kljubujejo, rastejo, množijo se — kako ne vem, videl nisem nobenega, ki bi zabijal jih v tla.

Pograbiti hočem dinamit, odnesti ga na cesto, pritrditi ga na stebre: BUM — TRESK in šel bi dalje po cesti; stebri me ne bi ovirali več in tisti, ki bodo šli za menoj po cesti, bi opravili z ostanki, visokih nepremagljivih STEBROV.

ANDREJA SABATI

Egoist

Nekoč je živel egoist. Hodil je v službo in služil denar zato, ker je bil egoist. Spočetka je živel težko, a ko je požel svoj prvi uspeh, je šlo vedno lažje. Kmalu je postal nekaj stopniček višji kot poprej, zato ker je bil egoist. Nekoč je razmišljal o življenju pa je spoznal, da je preslab in nevreden živeti na našem planetu. Zato je sklenil, da se pokonča. Že je imel zanko okrog vratu, ko se je premislil in jo odrinil. Preveč je ljubil življenje, da bi umrl. Zakaj? Zato, ker je bil egoist. Kmalu nato je spoznal žensko, katero je tudi poročil. Ljubil jo je, pa tudi ona ga je morala ljubiti, zato ker je bil egoist. Čez nekaj časa je postal oče, pa še zdaj se ne ve, na kaj je mislil ob spočetju. Lahko, da kot egoist ni mogel potlačiti svoje sle in da je hotel biti deležen vsega, česar deležni so tudi ostali, ali pa se je bal, da bo na stara leta ostal sam, zapuščen. Kmalu je prvemu otroku sledil drugi, tretji . . . vsi sami mali egoistki. Kar naenkrat so se razpredli po svetu. Vsepovsod jih je veliko, mnogo preveč. Egoistki so postali egoisti, dobili egoistke, ki so postali egoisti.

MARKO KLASINC

Moje zveznice

1. Gospod Radiči iz Italije je pravi moški. Ima trdo roko in ptiči se mu nikoli ne onečedijo na glavo. Pred šestinpetdesetimi dnevi je bil četrtek. Takrat je gospod Radiči iz Italije prvič v šestinpetdesetih dnevih zajtrkoval kuhano koruzo s smetanovo juho. Bil je to deževen dan, ker je skoraj štiriindvajset ur deževalo, naslednji dan pa je snežilo. Gospod Radiči iz Italije je bil tisti dan dober. Njegova volja je bila tudi dobra. Prenesla se je na zobno ščetko, na ogledalce v levem zgornjem predalu nočne omarice in v robec gospoda Radičija iz Italije.

2. Poslušam radio. V radiu je orkester, ki igra džez. Pred džezom je naslov. Naslov se imenuje parabola. Parabola je krivulja. Krivulja je v matematiki. Matematika je vaja za možgane. Z možgani mislimo. Mislim lahko na Marto. Marta je vsebina mojih sanj. Moje sanje so jaz — radio, orkester, džez in naslov parabole. Krivulja je pred matematiko in nad možgani. Mislim z Marto brez sanj.

3. Vsi norijo za mano, ker sem lepa. Vendar nisem srečna. Nimam še fanta, čeprav bi ga lahko imela. Če pa so vsi takšni butci. Saj ne pravim, da si ti butec, ampak vseeno ne bi hodila s teboj. Tako sem sama in nesrečna.

Televizija: »Pij Jupi in vriskaj jupi od sreče!«

Radio: »Kokakola in nasmeh, sreča je v vseh ljudeh. Pij Kokakolo in bodi srečna z nami!«

Časopis: »Borovo so pravi čevlji zate. V Borovo čevljih se boš počutila udobno in zate boš srečna.«

Ne verjamem reklamam, čeprav me od včeraj boli želodec.

Psihomajster: »Ali si kaj takega pojedla ali popila?«

Saj nisem mnogo, toda če mešaš Jupi in Kokakolo, ti mora postati slabo.

Psihomajster: »Sreda je tvoj srečni dan. V četrtek te bo obiskala stara prijateljica. V soboto boš na tomboli zadela par novih čevljev. Ker bodo moški čevlji, jih boš poklonila očetu v znak spoštovanja. Pazi se v nedeljo. Ne hodi iz hiše! Hvala ti. Še bom prišla, zdaj pa moram iti. Tone me je povabil na svoj hausbal. Upam, da bo fajn. Pozdravi Marto, pa zavijta kdaj k meni na klepet! Ciao.

Psihomajster: »Mater je fajn ritka! Čakaj, danes je ponedeljek, jutri ne morem, jutri bomo čagali pri Lojzu, turej v sredo. A ne, v sredo bom imel mačka, prekleto. V četrtek imamo v podjetju spet neki sestanek in Marta odpotuje k svoji mami v Budimpešto. Torej fino, v petek jo povabim na večerjo k sebi. Jedla bova kavijar in pila šampanjec. Če jo povabim ob osmih, do devetih povečerjava in potem imava še celo noč pred seboj. Samo, da bo prišla.

4. Stranišče je namenjeno pijancem, da se skozlajo. Njih očisti alkohol. To je nevarno, ker lahko umrejo. Alkohol je morilec ljudi im muh. Pijana muha je smešna. Ona ni simbol, ker muha ne ve za simboliko. Vse je prav. Sonček je še vedno okrogel. Ima rdeča lička in nasmejana usteca. On je za male ljudi. Mali ljudje so otroci, ki so tudi majhni. Zato so zanemarljivi. Dan po rojstnem dnevu so veliki. Osemnajst je največja številka. Veliki ljudje so takrat največji ljudje v vesolju. Lahko začarajo svoje možganske sokove. Sokovi postanejo marelični, zabušantski, vojaški, jabolčni, koktejl sokovi, inžinerski, ribezovi, zaljubljeni, psihomajsterski in kašasti. Potem pijejo sokove, ki se radi polivajo. Politi sokovi umažejo podlago. Podlaga je štiristodvanajst metrov pod zemljo. Simboliki naj zamenjajo podlago, jaz bom ostal. Tukaj in zdaj je lepo. Prehodno se zasiri v možgane. To pojem kot sirni desert. Ta sir je plesniv. Sokovi ne smejo biti plesnivi. Vržem sok psu Bobiju. Sir je bolj hranljiv. S sirom preživim življenje do smrti.

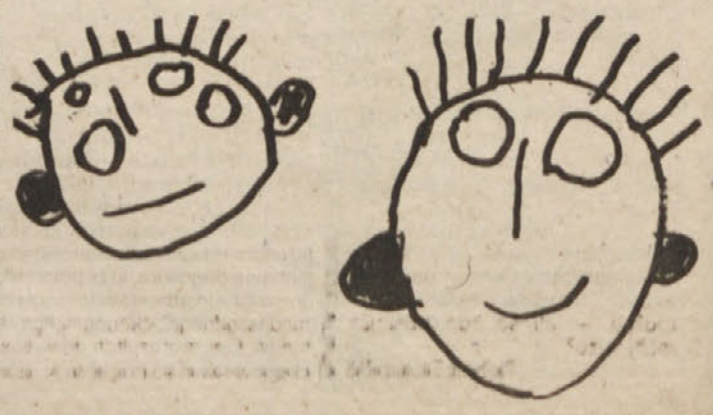

ga, avstrijskega in pruskega dela nastala Republika Poljska, ki je obsegala precej nepoljskega ozemlja na vzhodu, na zahodu pa je nekaj poljskega ozemlja ostalo pod Nemčijo. Z versajskim mirom je dobila izhod na Baltik pri mestu Gdinja. Mlada država se je leta 1920 zapletla v spopad s sovjetsko Rusijo, ki jo je pred Varšavo tudi premagala in bila do druge vojne zaveznica Francije, leta 1926 je bil izvršen državni udar, ki ga je vodil Pilsudski in ta je tudi uvedel diktaturo. Leta 1934 je Poljska sklenila nenapadalni pakt z nacistično Nemčijo, kar pa je ni rešilo napada, izvršenega 1. sept. 1939 in s tem tudi začetka II. svetovne vojne. Nemška vojska je hitro razbila poljsko armado in zasedla deželo od Buga do Sane, preostali del pa so zasedli Sovjeti. Nemci so zasedeni del spremenili v generalno gubernijo in jo priključili rajhu.

Poljaki so pod vodstvom emigrantske vlade v Londonu organizirali močno odporniško gibanje proti Nemcem, ti pa so izvajali nad Poljaki hud genocid. Nacionalno demokratično orientirano odporniško gibanje je bilo uničeno v varšavski vstaji septembra 1944. Poljsko je nato osvobodila rdeča armada, ki je v deželi pomagala na oblast komunistom. Ljudska republika Poljska je po sklepih potsdamske konference dobila ozemlje zahodno od Odre, vzhodno pa je nepoljsko ozemlje odstopila Sovjetski zvezi, leta 1955 pa je bila soustanoviteljica varšavskega pakta.

Kratek zgodovinski pregled nam pokaže predvsem zelo burno zgodovino oblikovanja poljske državnosti in kulture, obdobje zelo hitrega razvoja kot tudi čase tuje nadvlade, zatiranja in tudi delno uničenje države. Dejstvo, da se je večina literature in kulture razvijala v emigraciji, kot tudi sodelovanje vseh poljskih rodoljubov v prejšnjem stoletju v revolucijah, kjer so predstavljali avantgardo, nam pove, da je poljski narod prisoten na dosti večjem področju od poljskega ozemlja in da je narod sam navezan na te ljudi, saj je politično in kulturno življenje vedno potekalo na obeh straneh. Ta proces ni bi prekinjen po vojni, saj so mnogi Poljaki delali in ustvarjali na Zahodu (Milosz, pesnik) in je bil velik vpliv Zahoda ves čas prisoten.

Vpliv Zahoda kot tudi izkušnje iz preteklosti poljskemu narodu niso zagotavljali svobodnega razvoja po II. svetovni vojni, toda prva leta je bil razvoj zelo hiter, po nekaj letih pa je stalinizem in trdi sistem ustavil razvoj tako, da od pričakovanega preroda Poljske ni bilo nič. Centralizirani etatistični sistem je zatrl vsak poskus demokratizacije in država ni zaživela mirneje. Odpor zoper stalinizem je privedel na oblast Gomulko, ki mu je narod zaupal in pričakoval od njega reformo družbenih odnosov. Toda pričakovanja se niso izpolnila, Gomulka se je vse bolj umikal v centralizem, nerešeni položaj delavskega razreda in zastareli družbeni odnosi so bili povod za nove večje nemire leta 1970, ki so izbruhnili v obmorskih mestih in pripeljali na oblast Giereka. Značilno je, da je do sprememb prihajalo le v velikih krizah in da so se spremenila predvsem imena, dosti manj pa odnosi, kot tudi povezanost kriz na Poljskem z ostalimi kriznimi žarišči v svetu — leta 1968 vdor na Češkoslovaško, pozneje kriza na Poljskem, leta 1979 kriza v Afganistanu.

Toda vse krize po svoji zapletenosti in mednarodnem pomenu niso bile tako globoke, kot je sedanja, ki je izbruhnila lanskega avgusta v Gdansku in zajela pozneje celotno Poljsko. Kljub hitri zamenjavi oblasti po njej ni bilo mogoče vzpostaviti starih odnosov, oblikovala se je nova skupina, ki se je organizirala in v svojo organizacijo vključila mnogo prebivalcev in ki je bila pripravljena sprejeti svojevrsten dialog na ravni države, zaradi svoje izhodiščne naravnanosti in organiziranosti pa je morala svoje mesto izbojevati. To ji je uspelo, ker je znala pritegniti ljudi.

Prihodnjič:
Solidarnost, Cerkev na Poljskem. Kakšne rešitve so možne — ali še kdo poskuša rešiti krizo?

Robert Florjančič

NEUVRŠČENI IN SODOBNA MEDNARODNA DOGAJANJA

V preteklih dveh letih je bilo na mednarodnem prizorišču in v koncepciji mednarodnih odnosov veliko sprememb in vidnih premikov. Zaznavne so bile velike težnje po politični in ekonomski emancipaciji narodov in držav in težnje po večji demokratizaciji družbenih donosov. To so pojavi, ki nezadržno spreminjajo zastarele meddržavne odnose. Zaradi velike stopnje medsebojne povezanosti sodobnega sveta pa ti procesi ne ostajajo in se ne zapirajo v meje državnih institucij. Nasprotno, vse več je političnih, ekonomskih in ideoloških pojavov, ki postajajo svetovni globalni fenomeni.

Z zanimanjem in pozornostjo se spremljajo posledice volitev v ZDA, drama državljanske vojne v El Salvadorju, kriza na Bližnjem vzhodu, boja proti rasizmu in politiki apartheida v Južni Afriki, prizadevanja naroda Namibije za neodvisnost, množični odpori proti diktaturam v Južni Ameriki, vojaške intervencije v Afganistanu in Kampučiji, vojna med Iranom in Irakom, težaven in zapleten položaj na Poljskem in vedno večje grmadenje vojnega potenciala v evropskih deželah.

V težnji, da vsiljujejo svojo voljo drugim narodom in državam, se sile status quo, dominacije in eksplotacije, zatekajo k najrazličnejšim variantam uporabe sile, vojaškim in političnim intervencijam in vmešavanjem v notranje zadeve drugih suverenih držav.

Tekmovanje velikih sil in vojaških blokov za utrjevanje in širjenje svojega vpliva in boja za interesne sfere je sprožilo množične pojave uporabe sile in povzročilo izredno negativno situacijo v mednarodnih odnosih.

V težnji, da pridobe dominacijo na celotni ravni, velike sile uporabljajo vsa obstoječa protislovja v državah, ki jih imajo za svoj geostrateški interes. Povzročajo razne pritiske na politiko in gospodarstvo, da bi tako spremenili odnos moči notranjih družbenih sil in bi te posamezne države pridobile pod svoj vpliv. Zato je v svetu vse več zoperstavljanja vsaki obliki nasilnega vmešavanja v notranje zadeve suverenih narodov in držav, vse več je upiranja raznim modelom družbenega razvoja, izvozu revolucije in kontrarevolucije pod kakšnimi koli pogoji, razlago in opravičilom.

Delitev razvitega sveta na vojaško politične bloke, ki je nastala v Evropi in kjer je danes tudi najbolj izražena in poglobljena, doživlja globoko krizo, ker je v protislovju s težnjo po emancipaciji v svetu. Skonstruirana na dominantnem in prvotnem geostrateškem interesu dveh velikih sil, je blokovska razdelitev napravila blokade, ki ne samo da otežujejo normalne sosedske meddržavne odnose v Evropi, temveč tudi preprečujejo celotno demokratično transformacijo sveta kot celote. Stopnja omejene suverenosti kot oblika zunanje politike držav, ki je podrejena blokovskim interesom, preprečuje zgodovinski kompromis družbenih in razrednih sil v Italiji, onemogoča globje spremembe v procesu socialistične preobrazbe na Poljskem, itd. Kljub temu pa je madridska konferenca o evropski varnosti in sodelovanju pokazala, da se počasi in ob odporu, a vendar vztrajno prebija na površje zavest o protislovnosti blokovske delitve in zavest o novem evropskem duhu in stanju. Skupina neuvrščenih in nevtralnih držav je na konferenci veliko prispevala, da se blokovska konfrontacija omili, kar je v življenjskem interesu za Evropo in svetovni mir. To pa praktično ne bi bilo mogoče, če se tudi v Evropi ne bi zgodile določene pomembne spremembe. V Evropi so nekoliko popustile blokovske vezi in ponekod prevladuje mišljenje, da mora Evropa samostojneje najti možne poti za reševanje protislovij v blokovski delitvi. Danes odnosi med ZDA in evropsko deveterico niso več samo zavezniški, ampak tudi konkurentski. Tudi v varšavskem paktu so se zgodile določene pomembne spremembe.

Dežele v razvoju so že na prvi konferenci šefov držav ali vlad neuvrščenih dežel v Beogradu postavile tezo, da ne more biti nadaljnjega ekonomskega razvoja razvitih držav brez pospešenega vsestranskega razvoja na novo osvobojenih dežel. Ta teza se danes vsakodnevno potrjuje. Neuvrščene dežele so na alžirski konferenci in na 6. in 7. posebnem zasedanju generalne skupščine OZN predstavile koncept novega mednarodnega ekonomskega reda, na konferenci v Havani pa tudi iniciativo za globalne dogovore, ki bi pripeljali k uresničitvi in vzpostavljanju novega mednarodnega ekonomskega sistema. Čeprav rezultati dosedanjih pregovorov niso pripeljali k ustreznim rešitvam, pa je vendar nujno, da se pogajanja nadaljujejo, vendar morajo potekati na popolnoma enakopravni podlagi.

Po pridobitvi neodvisnosti so dežele v razvoju pristopile v OZN. S tem pristopom pa se seveda niso odrekle pravici, da se bore za nadaljnjo demokratizacijo sistema in delovanja OZN. Neuvrščene dežele so dale OZN univerzalnost in jo napravile za institucijo, v kateri so možne in nujne najglobljе razprave in reševanje obilice sodobnih mednarodnih problemov. Neuvrščene dežele podajajo na dnevni red zasedanj OZN vsa najpomembnejša vprašanja mednarodnega značaja, s svojimi konstruktivnimi predlogi pa varujejo stalno demokratičnost sistema OZN in razvijajo objektivno analizo vseh pomembnih dogajanj ter pospešujejo razvoj pregovornega karakterja sistema OZN.

Mednarodni položaj je danes nedvomno zelo kompliciran in napet.

Narodom, ki v današnji mednarodni situaciji vidijo možnost, da pridobe in povečajo stopnjo neodvisnosti, da dokončno zlomijo in odpravijo fevdalne, oligarhične, tehno-menežerske in birokratske sisteme v iteresu večje demokratičnosti nacionalnih in mednarodnih odnosov, se je zoperstavila tuja volja z instrumenti najrazličnejših oblik uporabe sile.

V preteklih dveh letih so neuvrščene dežele kljub povečanim pritiskom zoper njihovo državno suverenost, še bolj poglabljale osnovne principe politike neuvrščenosti kot nove, boljše koncepcije mednarodnih odnosov. Jasneje kot kdajkoli je v tem obdobju potrjevan smisel neblokovskega, protiimperjalističnega, protikolonialnega in protihegemonističnega bistva politike neuvrščenosti.

V imenu legitimnih nacionalnih interesov se velike sile na najrazličnejše načine vmešavajo v notranje zadeve malih držav, ponekod celo z uporabo vojaškega potenciala. Danes so v tem smislu prizadeti predvsem narodi Bolivije, Libanona, Čileja, El Salvadorja, Afganistana, Čada, Kampučije in drugi. Grožnje pa so naperjene tudi proti Kubi in Pakistanu. Poskušajo razbiti enotnost PLO in najti določene kvislinške elemente, ki bi služili tujim strateškim interesom na Bližnjem vzhodu na račun legitimnih pravic palestinskega naroda. Osvobodilnemu gibanju naroda Namibije SWAPO ponujajo, da podpiše kapitulacijo, da bi s tem »pridobil pravico« sodelovanja na volitvah, POLISARIU, osvobodilnem gibanju naroda Zahodne Sahare, se odreka pravico do mednarodnega priznanja, kljub temu da ima gibanje popolno podporo lastnega ljudstva. Vedno bolj se pojavlja problem beguncev, saj je več milijonov ljudi po vsem svetu pregnanih z lastnih domov, zaradi teh ali onih političnih ciljev in interesov in posledic lokalnih vojn. Medtem ko neuvrščene dežele poskušajo vplivati na zgladitev spora med Iranom in Irakom, pa nekatere druge države, med njimi so celo članice Varnostnega sveta pri OZN, nenehno zalagajo obe sprti strani in celotno krizno področje z najsodobnejšim orožjem. Izmed kriz, ki so izbruhnile v preteklih dveh letih, ni nobena dokončno rešena. V Afriki je Zimbabve sicer dobil neodvisnost, vendar so se določeni problemi za to novo državico šele začeli. Problem dekolonizacije Namibije, kljub jasnim smernicam resolucije štev. 435 Varnostnega sveta, traja že nekaj let. Tudi ciprsko vprašanje se vleče že nerazumljivo dolgo. Na Bližnjem vzhodu si brez konstruktivne rešitve palestinskega vprašanja ni mogoče zamisliti napredka v reševanju krize na tem področju. Glede Kampučije in Afganistana se je OZN izjasnila za rešitev na podlagi principov nevmešavanja in zahteva takojšen umik vseh tujih čet iz omenjenih držav.

Ker je oboroževalna tekma vedno v večjem razmahu, je na iniciativo neuvrščenih dežel generalna skupščina OZN na 35. zasedanju sprejela odločitev, da se obdrži raven posebnih zasedanj generalne skupščine OZN o razorožitvi, ker je to dodaten pritisk OZN na velesili in vojaška bloka, da prenehajo z nesmiselnim tempom oboroževanja. Oboroževalna tekma stane letno približno 500 milijard dolarjev. Vsota je ogromna in bi se lahko nedvomno porabila za človeštvu koristnejše in humanejše cilje. Hkrati pa neposredno ogroža svetovni mir in varnost ter preprečuje hitrejši razvoj držav, posebno dežel v razvoju in je ovira za vzpostavitev novega mednarodnega ekonomskega reda.

Sodobna svetovna ekonomska kriza je najbolj prizadela dežele v razvoju, ki so skoraj vse članice gibanja neuvrščenih. Zato te države aktivno delujejo v smislu odpiranja konstruktivnejših in enakopravnejših dogovorov, ki bi pomagali zaustaviti neugoden razvoj v svetovnem gospodarstvu, ustvarjali pa bi pogoje za hitrejši ekonomski razvoj držav, posebno tistih v razvoju, in pospešili bi vzpostavljanje novega mednarodnega ekonomskega reda. V naslednjem letu se bodo napori za globalne dogovore še povečali, saj ne more biti na svetu stabilnega miru brez enakopravnega razvoja vseh narodov, kajti brez tega bodo mase ljudi še dalje živele v bedi, siromaštvu, pomanjkanju in neznanju. Kolonializem, rasizem, apartheid, rasna in nacionalna diskriminacija imajo še danes protagoniste v posameznih delih sveta. Neuvrščene dežele, od katerih je večina bila prepuščena imperialistični in kolonialni eksploataciji in rasni diskriminaciji, imajo velike uspehe v boju zoper takšne nehumane doktrine. Končna ukinitev kolonializma, rasne in nacionalne diskriminacije in boja proti neokolonializmu pa ostajajo še naprej osnovni in trajni cilji in bistvo politike gibanja neuvrščenih.

V današnji poslabšani mednarodni situaciji neuvrščene dežele podajajo svoja stališča individualno ali kolektivno na svojih sestankih ali pa v sklepih in resolucijah generalne skupščine OZN. Po intervenciji v Afganistanu je Varnostni svet obsodil intervencijo na svojem posebnem zasedanju, enako je potem storila generalna skupščina na svojem 35. zasedanju.

Glede na okoliščine je bil zlahka dosežen dogovor o načrtu dnevnega reda ministrske konference, ki je vseboval predvsem dva bistvena aspekta: analiza aktualne politične in ekonomske situacije v svetu s pregledom izvrševanja sklepov 6. konference neuvrščenih dežel v Havani, s ciljem povečevanja medsebojnega sodelovanja in solidarnosti neuvrščenih ter vlaganja še večjih naporov za ustvarjanje osnov za kolektivno naslonitev na lastne sile.

Drugi aspekt je bila svečana obeležitev 20-letnice prve konference šefov držav ali vlad neuvrščenih dežel, ki je bila septembra 1961 v Beogradu.

Takšen dnevni red, ki se je bistveno razlikoval od običajnih dnevnih redov konferenc neuvrščenih, je pomenil, da je večina dežel sestanku posvečala veliko pozornost. To je tudi izrazil interes neuvrščenih, da konferenca potrdi globoko prizadetost neuvrščenih zaradi poslabšanja mednarodnih odnosov in da gibanje uporabi vso svojo avtoriteto in sposobnost, da aktivno deluje in se bori proti takšnemu stanju.

Konferenca je tudi opozorila na to, da velike sile prenašajo napetost v medsebojnih odnosih na vse dele sveta in da tekmovanje za pridobivanje vpliva in širjenje interesnih sfer resno škoduje enotnosti gibanja neuvrščenih.

Ponovno potrjevanje osnovnih načel in principov politike neuvrščenosti je bil edini pravilen pristop k ocenjevanju globalnih in konkretnih problemov in tudi edini pravilen način, da gibanje premaga probleme, s katerimi se je srečevalo predvsem pred 6. konferenco v Havani in neposredno po njej.

Poskus spremembe linije gibanja v korist interesov enega bloka ni uspel, ker se je velika večina članic gibanja opredelila proti tako imenovani politiki naravnih zaveznikov in naravnih nasprotnikov. Gibanje je našlo moči, da vsako nastalo situacijo oceni in analizira po osnovnih načelih politike neuvrščenosti. Opredeljevanje večine gibanja je bilo vedno v skladu z osnovnimi principi in cilji politike neuvrščenosti in s tega vidika je bilanca aktivnosti gibanja od 6. konference v Havani pa do ministrske konference v New Delhiju izredno pozitivna, čeprav rezultati niso bili vedno na nivoju pričakovanj.

Indijska vlada je z zadovoljstvom sprejela predlog, da se na ministrski konferenci v New Delhiju obeleži pomemben jubilej: 20 let obstoja gibanja neuvrščenih. Mesto za proslavo obletnice je bilo resnično dobro izbrano. Med Indijo in Jugoslavijo obstoji že od 2. svetovne vojne dalje globoko prijateljstvo, široko razumevanje in vsestransko sodelovanje, ki je nedvomno dalo velikanski prispevek k politiki neuvrščenosti. Delo predsednika Tita in indijskega predsednika Nehruja ter egiptovskega voditelja Naserja, njihova sorodna razmišljanja o svetu, pravici, svobodi, enakosti, neodvisnosti in družbenem napredku, so dala gibanju neuvrščenih zgodovinsko opredelitev in gibanje danes osvaja s svojim prispevkom k boljšemu razumevanju med narodi in k demokratični transformaciji sveta približno dve tretini suverenih držav.

Prva konferenca neuvrščenih dežel 1961 v Beogradu je simbolizirala univerzalnost gibanja in njen neblokovski karakter. Politika neuvrščenosti je prinesla v mednarodne odnose nov koncept družbenega razvoja v svetovnem sistemu mednarodnih političnih in ekonomskih odnosov. Gibanje se je opredelilo za višji nivo demokratične integracije sveta in za kolektivno varnost vseh držav namesto blokovske in imperialistične.

Gibanje si prizadeva za skupno odgovornost in enakopravno sodelovanje vseh neodvisnih in suverenih narodov in držav v reševanju sodobnih svetovnih problemov.

Politika neuvrščenosti je obogatila principe OZN in načela aktivne miroljubne koeksistence.

Postala je nosilec odpora zoper uporabo sile v mednarodnih odnosih in zoper vmešavanja v notranje zadeve posameznih držav pod kakršnim koli izgovorom ali opravičilom.

S tega vidika se je neuvrščenost pojavila kot sinonim boja za neodvisnost suverenih držav in kot globalni neblokovski faktor mednarodnih odnosov. Neuvrščenost se je afirmirala kot pozitivna alternacija bipolarizaciji blokov in velikih sil.

V gibanje neuvrščenih je vključenih skoraj sto suverenih držav in osvobodilnih gibanj. Gibanje ni blok z vodilnim centrom ali ideološka organizacija z vodilno državo. V gibanju ni hegemonov, ki bi vsiljevali blokovsko disciplino ali omejevali suverenost posameznih držav članic.

Odločitve se v gibanju sprejemajo s kosenzom. To je metoda iskanja najširšega skupnega imenovalca in približevanja stališč, ki je še sprejemljivo za vse članice. Ta način je povzdignil moralni ugled gibanja in privabil veliko večino neodvisnih držav in osvobodilnih gibanj na platformo politike neuvrščenosti.

Neuvrščene dežele so spomladi 1980 v New Yorku imele več plenarnih sestankov, na katerih so analizirale situacijo v svetu in možnosti za izvrševanje sklepov, na 6. zasedanju v Havani. Ta konstruktivna debata pa se je na žalost končala brez osvojitve skupnega sporočila, ki bi svetu pokazalo, kako neuvrščeni gledajo na nove pojave v mednarodnih odnosih. To sporočilo ni objavljeno, zaradi problokovske opredelitve nekaterih neuvrščenih dežel. Z uporabo taktike pasivnosti in odlaganja sestankov se je poskušalo ustvariti vtis o pomanjkanju enotnosti med neuvrščenimi deželami. V bistvu je šlo za zlorabo instituta konsenza v gibanju, v interesu enega od blokov. Vendar pa reagiranje neuvrščenih v OZN kaže, da se politika neuvrščenih in gibanje ne morejo spraviti s tirnice z manipulacijami katerekoli države ali skupine držav in da je enotnost gibanja možno obdržati edino z akcijami, in to kljub razlikam, ki obstajajo.

Ob tragičnem dogodku za vse jugoslovanske narode in narodnosti, smrti predsednika Tita, so se v Beogradu na pogrebu predsednika zbrali vsi vodilni državniki neuvrščenih dežel. V njihovih medsebojnih pogovorih se je med drugim porodila tudi ideja o sklicu izredne ministrske konference neuvrščenih dežel, predvsem zaradi analize poslabšanega mednarodnega položaja, enotnega delovanja neuvrščenih glede akcij za izboljšanje situacije in zaradi nadaljnjega utrjevanja enotnosti samega gibanja.

Organizacijo srečanja je prevzela Indija in konferenca je bila v začetku februarja letos v New Delhiju.

Ministrska konferenca in stalna posvetovanja neuvrščenih dežel dajejo pozitivne odgovore na krizna vprašanja v svetu, ki danes pretresajo Azijo, Afriko, Latinsko Ameriko in Evropo. Kriz in problemov ni mogoče reševati brez upoštevanja načel OZN in politike neuvrščenosti. Zato se napori za reševanje globalnih problemov, kot so vprašanje svetovnega miru, vprašanje razoroževanja, pogovorov o novem mednarodnem ekonomskem redu, likvidaciji kolonializma ne morejo ločevati od konkretnih problemov, ki vodijo do vseh težav. Povezanost teh aspektov in njihovo analiziranje na podlagi osnovnih principov politike neuvrščenosti omogoča valoriziranje načel in principov v sistemu OZN in v iniciativah, ki jih individualno ali kolektivno podajajo neuvrščene dežele v interesu reševanja sodobnih mednarodnih problemov. Konferenca v New Delhiju je prispevala h krepitvi enotnosti, solidarnosti in akcijski enotnosti ter sposobnosti gibanja neuvrščenih, da še naprej afirmira politiko neuvrščenosti kot neodvisnega neblokovskega dejavnika mednarodnih odnosov. Tako konferenca kot stalna vsakdanja aktivnost neuvrščenih dežel prispevata h krepitvi mednarodnega miru in varnosti ter neodvisnosti posameznih neuvrščenih dežel v celoti in vsake dežele posebej.

Pripravil B. Požar

1. Jeftič — Mednarodna vloga neuvrščenih
2. Vratuša — Neuvrščeni in novi mednarodni ekonomski odnosi
3. Revija: Mednarodna politika, let. 1981, Št. 741, 743, 744, 745, 747

DR. PROF. PREDRAG VRANICKI

IDEJE IN PRAKSA SAMOUPRAVLJANJA

KONTROVERZE KONEC 19. IN V ZAČETKU 20. STOLETJA

V zadnjem času sem se zelo intenzivno ukvarjal s vprašanji ideje in prakse samoupravljanja v tem obdobju, kar bo tudi prvi del knjige, ki bo v kratkem izšla v izdaji GLOBUSA z najvažnejšimi teksti o delavski kontroli in samoupravljanju iz tega obdobja. Knjiga bo svojevrstno nadaljevanje knjige MARKSIZEM IN SOCIALIZEM. To je bil tudi osnovni razlog za današnji pogovor.

Takoj na začetku moram poudariti, da sem pri preučevanju te problematike prišel do naslednjih spoznanj: ideja samoupravljanja, čeprav ne vedno in plovsod formulirana s tem terminom, je ena od bistvenih in centralnih idej celotnega delavskega in socialističnega gibanja od začetka 19. stoletja pa vse do danes.

Ko smo v naši revoluciji začeli s samoupravljanjem, je svet na to zelo različno reagiral. Stalinova frakcija je reagirala takoj — da to pravzaprav ni nikakršen marksizem, da je to anarhosindikalizem, nacionalkomunizem itd. Drugi so na to gledali kot na neki eksperiment, kot na originalno jugoslovansko idejo, in čakali so, da se prepričajo, če se bo ta eksperiment posrečil. V svojem bistvu to sploh ni bil eksperiment, ki bi prišel na um Jugoslovanom, to ni bil nikakršen antimarksizem in ne samo marksizem. To je bil in je poskus realiziranja ideje, katera je zajeta v osnovi celotnega revolucionarnega socialističnega gibanja ne glede na njegove variante. Z variantami mislim na marksizem, prudonizem, anarhizem (ima prav tako več variant), na revolucionarni sindikalizem, na gild socializem, na komunizem sovjetov itd.

Preveč enostavno in enostransko bi bilo, če ne bi upoštevali tudi druge tendence v določenih smereh, posebno tedenco etatizma, katera je imela zdaleč večji izraz v praksi kot v teoriji. Ko analiziramo celotno socialistično gibanje v svetu v zadnjih približno sto letih, lahko sklepamo, da obstajajo nesoglasja in konflikti v (imenujemo jih tako) samoupravni in etatistični varianti.

Etatistična smer je zrasla iz nerazvite zgodovinske prakse, predvsem mislim na Sovjetsko zvezo, vendar pa ni začeta kot etatistična. Še danes se dogaja, da Stalina in Lenina poskušajo na neki način približati in izenačiti. Kljub dejstvu, da se je Leninova praksa naslanjala na državo in sovjete kot državne organe, je njegova osnovna ideja bila antietatistična, ker Lenin npr. v DRŽAVI IN REVOLUCIJI piše, da je proletariatu potrebna država, vendar država, ki je sposobna in pripravljena na odmiranje. Zaradi tega ni poudarjal krepitev države, ampak prav njeno odmiranje, sovjete pa je razumel kot organizacijo delavskega razreda in naroda, ki bo z vedno večjim samoupravljanjem prevladal dotedanje oblike politične oblasti. V praksi je kasneje prevladala etatistična usmeritev, za katero moram reči, da je zgodovinsko gledano imela večje možnosti in ugodnejšo situacijo kot samoupravna. Samoupravna smer namreč ni imela jasnih in preciznih konceptov o socializmu-prehodnem obdobju. Konceptov niti ni mogla imeti; že pri klasikih marksizma je bila prisotna globalna vizija in določena osnovna smer razvoja. Engles je govoril o odmiranju države, Marx o asociaciji svobodnih proizvajalcev, vendar receptov za odmiranje države in asociacije svobodnih proizvajalcev nista predpisala.

Vsaka družba imu lastne tradicije, svojo razvitost, svoj nivo zavesti, vsaka revolucija se razvija v specifičnih razmerah, zato za revolucijo ne moremo predpisati postopka, po katerem naj bi potekala. Zastopniki samoupravljanja so bili postavljeni pred zgodovinsko neznanko, etatistična zavest pa se je naslanjala na nekaj, kar je bilo zgodovinsko že ustvarjeno, to je bila država, ki se je lahko s svojim obstoječim mehanizmom zelo učinkovito uporabljala za razvoj socializma kakor tudi za zaviranje njegovega razvoja. Samoupravna usmeritev ni bila v slabši situaciji samo zaradi tega, ker so etatistične sile imele že izoblikovane mehanizme, na kater e so se lahko naslanjale, temveč tudi zaradi tega, ker je bil kulturni nivo in nivo zavesti delavskega razreda in njegove avantgarde na zelo nizki ravni. Izgrajevanje socializma je zelo dolgotrajen proces; tudi naše lastne izkušnje kažejo, da je preseganje države veliko težji in dolgotrajnejši proces, kot so to predpostavljale komunistične sile posebno npr. anarhisti ali revolucionarni sindikalisti. Konec 19. in v začetku 20. stoletja je obstajala močna sindikalna usmeritev, ki je sledila Marxovi misli, da se je potrebno opreti na razred, kar pomeni opreti se na organizacijo, ki je neposredna organizacija razreda, za njih pa je to bil sindikat. Bili so nasprotniki političnih partij, ker so menili, da politične partije nujno vodijo v politizacijo celotne situacije, pozneje v sami revoluciji pa tudi do zadržavanja obstoječih političnih struktur države. Ta usmeritev, kakor tudi anarhisti, je posebej vztrajala na problemu problemu individuuma, na vprašanju človeškega dostojanstva in osebne svobode.

Vse strukture, ki se lahko vsilijo posamezniku, so odločno odklanjali in bili najostrejši nasprotniki države. Za njih je bila revolucija zgodovinsko dejanje, v katerem se morajo naenkrat in za vedno zrušiti vse institucije, katere so omejevale osebnost, njegovo svobodo, dostojanstvo in individualnost. Zaradi teze klasikov marksizma, da se mora proletariat neposredno po revoluciji naslanjati na državo, so anarhisti marksizma razglašali za etatizem, čeprav je bilo vsem jasno, da je bila ena od osnovnih Marxovih tez iz MANIFESTA; svoboda posameznika je osnova in prvi pogoj svobode človeške skupnosti. Kljub temu da je bila kritika anarhistov neutemeljena, so jo sprejeli v širših evropskih razmerah. Marksisti, soočeni s problematiko prehodnega obdobja, so vedeli, da se proletarist ne more čez noč osvoboditi vseh političnih institucij, kar pomeni, da se mora naslanjati na državno oblast. Prav tako jim je bilo jasno, da je državna oblast lahko velika nevarnost za razvoj revolucije, od tod sledi teza, napisana že v ANTI-DÜHRINGU; nacionalizacija proizvodnih sredstev je zadnje dejanje države, ta mora takoj začeti z odmiranjem, da bi se lahko ustvarila svobodna človeška skupnost — samoupravna človeška skupnost. Ta kontroverza med marksizmom in anarhizmom je v tem obdobju bila zelo izpostavljena in zato moramo biti pri analizi objektivni, tj. anarhizma ne smemo obravnavati, kot so ga obravnavali stalinisti, ki so trdili, da je to določena vrsta antikomunizma. Pravzaprav sta marksizem in anarhizem v svojih komunističnih ciljih skoraj enaka, ker eni kakor drugi želijo ustvariti svobodno komunistično skupnost. Marksizem se je od anarhizma, revolucionarnega sindikalizma in nekaterih drugih usmeritev razlikoval po tem, ker jim je manjkal globlji pogled v zgodovinska gibanja in v vprašanje prehodnega obdobja. Osnovna napaka, lahko rečemo tudi iluzija anarhistov, je bila, da se lahko z revolucijo takoj ukinejo razredi, politična oblast, država ter da se ustvari brezrazredna družba na principu svobodnih komun. Torej ideja o komunah je ideja anarhistov, ideja pariške komune, ki jo je sprejel tudi marksizem. Ta je ni dojel v smislu, da je potrebno takoj po revoluciji oblikovati komune brez državne oblasti, ker je marksistom bilo jasno, da je buržoazija zelo močna in da bo poskusila in je do sedaj vedno poskušala s kontrarevolucijo. Kontrarevolucija se vsaj do sedaj ni mogla drugače zatreti kot z revolucionarno silo, za to silo pa mora obstajati določen aparat moči in to je v prvi vrsti država.

Tako lahko rečemo, da je v dvajsetem stoletju v vseh socialističnih gibanjih bilo glavno vprašanje vprašanje prehodnega obdobja, katerega imenujemo socializem. Prepričan sem, da je to vprašanje še danes centralno vprašanje vseh socialističnih sil. Kakšen odnos imeti do prehodnega obdobja, kako ga dojeti, kako omogočiti, da z ene strani revolucija uspe, kar pomeni, da socialistične sile ne bodo premagane s kontrarevolucijo in da te socialistične sile razvijajo socializem ter da ne pride do birokratsko etatistične degeneracije, je osnovno in največje vprašanje. Ko gledamo široko paleto socialističnih gibanj in idej v začetku 20. stoletja, lahko ugotovimo, da so vprašanje revolucije postavljali kot vprašanje samoupravljanja, kot družbe, katera bo prevladala odtujene oblike meščanskih družb in ustanovila združenje delovnih ljudi, ki bodo reševali svoje probleme v svojih tovarnah in v svojih komunah ter se skupno dogovarjali in razvijali. Osnovne kotroverze so torej bile, kakor smo že ugotovili, kako in kdaj je to možno ustvariti. Tudi v oktobrski revoluciji prihaja do različnih pogledov na to vprašanje. Lenin, najmočnejša osebnost marksizma v tistem obdobju, je neposredno pred revolucijo pisal DRŽAVO IN REVOLUCIJO. Čeprav je pripravil material že prej, je v slutnji, da se bo revolucija kmalu začela, želel sam razčistiti, kaj napraviti po oboroženem delu revolucije. Največ se je naslanjal na Marxove in Engelsove tekste iz KAPITALA, KRITIKE GOTSKEGA PROGRAMA, ANTI-DÜHRINGA, Državljanske vojne v Franciji itd. Rezultat te analize, pri kateri se naslanja tudi na izkustvo iz ruske revolucije iz leta 1905, je, da mora proletariat osvojiti državni aparat in da mora biti konstituiran kot državna oblast. Menil je, da morajo biti osnova nove socialistične oblasti delavski, kmečki, vojaški in drugi sovjeti. Ti sovjeti so prva oblika samoupravnega organiziranja družbe. V svoji študiji sem ta koncept imenoval „podržavljanje samoupravljanja in posamoupravljanje države" in je podobno tistemu, kar mi poskušamo in v veliki meri realiziramo z delegatskim sistemom, takoj pa moram dodati, da je veliko zgodovinsko vprašanje, če lahko tak način v vseh primerih pripelje do pozitivne rešitve. V ruskem primeru to ni uspelo. Že Lenin je opozarjal na nevarnost, da se sovjeti spremenijo v navadne parlamentarce, tj. da ne postanejo formalne institucije, prek katerih bodo lahko delovale politične sile, ampak institucije, v katerih bo lahko narod neposredno samoupravljal, vendar ne prek parlamentarcev, ki lahko taisti narod in delavski razred izmanipulira. Torej osnovni koncept je bil, da sovjeti služijo kot osnova za preseganje države in osnova bodoče človeške družbe, njihov vpliv pa bi bil odvisen

od množičnosti in aktivnosti sovjetov, od preseganja delitve dela na umsko in fizično. Čeprav je Lenin zelo redko uporabljal termin samoupravljanje, ga prištevamo med teoretike samoupravljanja. Zaradi nerazumevanja nujnosti konstituiranja države, so številna in močna anarhistična združenja obtoževala boljševike, da želijo ustanoviti le svojo diktaturo in so zato na različne načine v tovarnah in zunaj njih poskušale organizirati določene samoupravne organizacije, katere naj bi eo ipso negirale državno oblast. V Ukrajini je bil organiziran pod vodstvom Mahnoa celo oboroženi pohod anarhistov. Po neuspehu kontrarevolucije se anarhisti niso hoteli vključiti v državo in so pod pritiskom boljševikov najvidnejši vodje morali v emigracijo.

Želel bi vas spomniti še na eno zelo zanimivo usmeritev v socialističnem gibanju, in sicer na „gild socializem" v Angliji. To gibanje je bilo zelo močno od 1910. do 1922. leta, njegovi privrženci pa so bili nadvse antietatistično razpoloženi. V tem kratkem pregledu bi vas rad opozoril na zelo interesantne detajle o problematiki delegatov, delegatskih skupščin ipd. v koncepciji gild-socialistov.

Ko razpravljamo o tej temi, ne smemo prezreti gibanja v boljševiški partiji, in sicer znane „delavske opozicije", ki je nastala v drugi polovici 1920. leta, v obdobju, ko je bil problem oblasti, birokracije, države, revolucije najbolj aktualen in akuten. Ta usmeritev je na čelu s Šljapnikovom, Kolotajevom in drugimi izstopila na X. kongresu (marca 1921) z lastno platformo. Demokracija znotraj komunističnega gibanja Rusije je bila v tistem času daleč širša, kot je danes v komunističnih partijah. Na tem kongresu je bilo 5—6 platform, objavljenih v partijskem tisku in tudi delegati so razpravljali o njih. Ta usmeritev delavske opozicije se je zavedala zelo močne birokratizacije sovjetske države in oblasti in je hotela, da se osvobajanje dela in samoupravljanje uresniči prek delavskih sindikatov, ker je menila, da mora sindikat prevzeti upravljanje z ekonomiko države. Ta platforma je bila na kongresu zavrnjena, vendar je potrebno poudariti, da je bilo postavljeno vprašanje samoupravljanja.

Na koncu bi omenil še usmeritev v nemškem, avstrijskem in italijanskem gibanju, katero lahko imenujemo „komunizem svetov". To gibanje ni bilo enotno. Leta 1918 je v Nemčiji nastala revolucija; delavci in vojaki so prevzeli oblast v mnogih pomembnih mestih in so ustvarjali delavsko-vojaške svete. Nastalo je najvažnejše vprašanje: kaj sedaj in kako naprej? Decembra istega leta sta se na prvem kongresu delavskih in vojaških svetov pojavili dve osnovni usmeritvi: prva usmeritev je zahtevala, da kongres oblikuje centralni organ in da celotno politično in ekonomsko oblast dobi centralni svet republike, druga smer pa je zmagovala s konceptom nacionalnih skupščin, ki so meščanske institucije, in kongres je dejansko sprejel propad revolucije. Tudi v okviru prve usmeritve sta obstajala dva koncepta; v prvem je zastopana misel, da se občinski sveti formirajo iz tovarniških svetov, delegati občinskih svetov volijo oblastne in republiške svete. Centralni republiški svet izbira svoj izvršilni odbor in upravlja z državo.

Delavski razred neposredno po svojih delegatih formira oblast in upravljanje, politično in ekonomsko oblast pa je predstavljal centralni izvršilni odbor. V drugi varianti je bila predvidena razmejitev politične in ekonomske oblasti in ustvarjanje tovarniških in delavskih svetov.

Podobne ideje so bile prisotne tudi pri drugih gibanjih. Vse te revolucionarne sile so menile, da je potrebno takoj odvreči vse stare buržoazne oblike oblasti, kar pomeni ukiniti vsak parlamentarizem in oblikovati državo na osnovi delavskih svetov. Mislim, da je ta ideja še vedno zelo aktualna in da se lahko tudi mi z analiziranjem in razmišljanjem o teh problemih še veliko naučimo. Za tem pa je v komunističnem gibanju nastal vakuum, ker je Stalin z birokratsko kontrarevolucijo celotno idejo samoupravljanja zavrnil kot nemarksistično; kontrarevolucija je revolucionarno idejo razglasila za kontrarevolucionarno.

Prvi večji prodor doživi ideja samoupravljanja prav v jugoslovanski revoluciji, katera pravzaprav predstavlja nadaljevanje najbolj revolucionarnih in najagresivnejših idej v socialističnem gibanju. Iz dosedanjih izkušenj vemo, da je proces samoupravljanja daleč bolj zapleten, kot so si ga zamišljali teoretiki devetnajstega in dvajsetega stoletja. Zato je potrebno za ta proces napeti vse moči in sposobnosti, da bi bil napredek hitrejši in kvalitetnejši. Da bi zavarovali tak razvoj, moramo omogočiti kritiko in dialog, ker se na vsakem koraku srečujemo z novo neznanko. Pametnejše je to neznanko reševati na osnovi neke lestvice možnosti, katera se pojavlja v diskusiji, in se opredeliti za tisto, ki se nam zdi najrealnejša. Takšno demokratičnost moramo razvijati v vseh sferah življenja, omogočiti in zahtevati moramo, da ideje in impulzi pridejo iz vseh delovnih struktur.

Vprašanje: DEJALI STE, DA NE DOVOLJ RAZVITA RAZREDNA ZAVEST PRI LJUDEH KAKOR TUDI PRI AVANTGARDI DELAVSKEGA RAZREDA ONEMOGOČA ALI OTEŽUJE UVAJANJE SAMOUPRAVLJANJA V RELATIVNO KRATKEM OBDOBJU PO REVOLUCIJI. ALI SE PO VAŠEM MIŠLJENJU POLITIČNA PRAKSA V ZADOSTNI MERI ZAVEDA TEGA OMEJEVALNEGA FAKTORJA?

Odgovor: Kadar rečem zavest, potem mislim na idejno jasnost kako prevladati stare meščanske strukture, tradicionalne zgodovinske politične strukture države, partije itd. v smeri samoupravne skupnosti ljudi. V razvoju te zavesti je v obdobju stalinizma nastala velika praznina. Komaj v zadnjem desetletju je v svetu začela ponovno prodirati ideja samoupravljanja in jo sprejema tudi evrokomunizem. Ni vprašanje samoupravljanja v tovarni. To se lahko doseže na relativno enostaven in lahek način, teoretični in praktični problem se pojavi, ko želimo samoupravno formirati celotno skupnost. Zelo dobro se zavedamo, da v današnjem času blagovnih odnosov ne moremo ukiniti; s tem pa se takoj postavlja problem monopola, neenakih pogojev dela, uravnilovke itd., da sploh ne govorimo o tem, da se nahajamo znotraj kapitalističnega sistema, ki pritiska na svetovnem tržišču. Vsi ti faktorji se ne morejo v teoriji predvideti in zato je potrebno vse te probleme sproti reševati.

Lahko rečem, da so naše najprogresivnejše sile popolnoma zainteresirane in opredeljene za samoupravni razvoj in da se prav tako zavedajo, da obstaja še več omejevalnih faktorjev, ki onemogočajo popolno dominacijo samoupravnega sistema, to pa pomeni odmiranje države v kratkem času. Od konca vojne se razvijamo v tej smeri in smo v zadnjem času zelo okupirani s problemom delegatskega sistema. Postavlja se nam tudi pomembno vprašanje, ali delavski svet ali zbori združenega dela in druge institucije onemogočajo, da delavski razred upravlja z razširjeno reprodukcijo in akumulacijo, ali prek te institucije lahko uresničujejo vse, kar bi želeli. Na ta vprašanje želim odgovoriti v že omenjeni novi knjigi. Mislim, da nam manjkajo neke samoupravne strukture, da bi lahko vse to dosegli. Za sedanji trenutek lahko rečemo, da z razširjeno reprodukcijo in akumulacijo razpolagajo politične, birokratske in tehnokratske strukture. Če bo naš delavski razred še enkrat v takšni situaciji, kot je bil lani, bo gotovo zahteval vzpostavitev takih samoupravnih struktur, po katerih bo lahko neposredno uveljavljal svoje interese.

Vprašanje: NEKATERI TEORETIKI POSTAVLJAJO TEZO, DA SAMOUPRAVLJANJE NEGATIVNO VPLIVA NA PRODUKTIVNOST. KAJ MISLITE VI O TEM IN KAKO PO VAŠEM MNENJU USKLADITI OBJEKTIVNE EKONOMSKE ZAKONITOSTI BLAGOVNO-DENARNE PROIZVODNJE IN TEŽNJE SAMOUPRAVNEGA SOCIALIZMA?

Odgovor: Prepričan sem, da samoupravljanje samo po sebi ne slabi ekonomske produktivnosti. Analize so pokazale, da smo imeli močnejšo ekonomsko rast z razvijanjem samoupravljanja kakor države, ki so se razvijale na etatistični osnovi. Pri tem pa ne smemo govoriti samo o izgrajenih kapacitetah, ampak tudi o funkcioniranju le teh. Zelo dobro vemo, da je samoupravljanje pri nas zgodovinsko gledano pravzaprav na začetku in da še vedno ni doživelo širokega razmaha, svoje avtonomnosti, da obstaja vrsta omejevalnih elementov, birokratskih vprašanj države, ekonomskega in političnega pritiska od zunaj itd. Mislim, da je samoupravljanje šele sedaj pred večjim in uspešnejšim razvojem in kljub nekaterim poskusom ne obstaja celovita ali vsaj uporabna teorija blagovne proizvodnje v socializmu. Obstaja jasna zavest, da se v tej fazi socializma blagovna proizvodnja ne more odpraviti, in to pelje do določenih neskladnosti v ustvarjanju in razporejanju dohodka. Po mojem mnenju ne postavljamo vprašanja, ali hočemo odpraviti blagovno proizvodnjo, ker nam je jasno, da bi v tem trenutku to bila konservativna in reakcionarna poteza, temveč je problem v tem, kako usmerjati celotno blagovno proizvodnjo v smislu solidarnosti delavskega razreda. Če na primer vemo, da delavci v vseh vejah proizvodnje delajo po 8 ur, potem ni nobenega razloga za velike razlike med osebnimi dohodki med temi vejami, če predpostavljamo enako produktivnost dela. Ta problem moramo prepustiti samemu delavskemu razredu, ker nobeno reguliranje od zgoraj ne bo pripeljalo do rešitve; delavci tekstilne industrije, ki dobro delajo, imajo vso pravico, da rečejo delavcem metalne industrije ali katere druge, da ni razloga, da imajo oni dvakrat večji osebni dohodek. Vendar je druga stvar, če neka tovarna v isti veji dela slabše od druge in zato v takem primeru ne moremo govoriti o solidarnosti. Tudi tukaj mora delavski razred sam prek sindikata ali delavskih svetov to vprašanje postaviti na dnevni red in ne da to rešuje birokracija v njihovem imenu.

Vprašanje: KAKO ZAGOTOVITI USTVARJALNI DIALOG, KI BI ODKLANJAL MIŠLENJE, DA FORMA ZAGOTAVLJA VSEBINO IN DA SAMOUPRAVNE INSTITUCIJE SAME PO SEBI ZAGOTAVLJAJO SAMOUPRAVNE ODNOSE?

Odgovor: Ustvarjalnega dialoga ne moremo zagotoviti drugače, kot da se borimo zanj. Drugega zagotovila ni! Prav tako se moramo boriti proti idejam, da lahko živimo in preidmo v komunizem brez partije in države. V tej borbi nam ni nič servirano na krožniku, temveč se moramo boriti za to, seveda ne z demonstracijami, temveč s stalnim zavzemanjem, da se koncepcija samoupravljanja ustvarja in poraja iz delavskega razreda. V tem boju vsak dobi po glavi, eni bolj, drugi manj. Brez bušk se ne more skozi zgodovino.

Vprašanje: KJE SO, PO VAŠEM MIŠLENJU, VZROKI ZA TAKO POGOSTE IZBRUHE NACIONALIZMA V JUGOSLAVIJI? ALI JE RES TAKO TEŽKO NAJTI SREDINO MED ETATIZMOM IN DEMOKRACIJO? V ZVEZI Z DOGAJANJEM NA KOSOVU: KAKŠNA JE RAZLIKA MED TISTIMI, KI ZAHTEVAJO REPUBLIKO IN TISTIMI, KI ZAHTEVAJO UKINITEV POKRAJIN?

Odgovor: Na to vprašanje je potrebno gledati tako: tisti, ki zahtevajo ukinitev pokrajin, so centralistično usmerjeni, tisti pa, ki zahtevajo republiko, so nacionalno separatistično usmerjeni. Vzroki za izbruhe nacionalizma v Jugoslaviji so največkrat v tem, ker je naša država še vedno v dobri meri drobno buržoazna. Jugoslavija ni sestavljena samo iz socialističnih delavcev, kajti imamo tudi skupine, ki še niso preživele nacionalne aspiracije. Še veliko stvari se dogaja v duhu antikomunistične linije. Pred desetimi leti sem pisal članek, v katerem sem dejal, da vse dokler se ta vprašanja rešujejo samo v političnem vrhu, obstaja nevarnost, da nekatere politične sile postavijo svoj narod kot ščit za reševanje svojih problemov. Zavedati se moramo, da smo še vedno v razredni družbi in da v vsaki razredni družbi obstajajo razredni interesi. Vsak problem, ki ga mi komunisti ne bomo znali komunistično rešiti, bo izkoristila buržoazija (pri nas drobna) na nacionalistični način.

Vprašanje: KAKO BODO PROCESI V POLJSKI VPLIVALI NA RAZVOJ SOCIALIZMA V VZHODNIH DRŽAVAH?

Odgovor: To, kar se dogaja na Poljskem, je zelo velik in pomemben proces. Mislim, da je po jugoslovanskem letu 1948 to najpomembnejši proces v povojnem komunističnem gibanju. Ta proces ima in bo imel dolgotrajne posledice v razvoju socializma v vzhodnih državah, zato ker je poljski delavski razred našel način, kako se boriti proti etatistični družbi. Okupacija tovarn je dobra metoda in pomembno izkustvo v borbi proti etatizmu in birokraciji. Birokracija vzhodnih držav razglaša gibanje Solidarnosti kot kontrarevolucionarno, zato ker se počuti ogrožena, ker pa je ves delavski razred v Solidarnosti, razglašajo delavski razred, ki se bori za svoje pravice, kot kontrarevolucionaren, svojo birokracijo pa kot revolucionarno. Sedaj lahko pričakujemo samo še knjigo o revolucionarnosti etatistične birokracije.

Čeprav bi gibanje na Poljskem bilo zadušeno, bi še naprej živelo kot živi pariška komuna. To so veliki zgodovinski pojavi, ki delujejo kot revolucionarno izkustvo in se ne morejo z nobeno silo zadušiti.

Vprašanje: ALI NE POSVEČAMO PREVEČ POZORNOSTI TEORIJI SAMOUPRAVLJANJA IN PREMALO PRAKTIČNEMU REŠEVANJU PROBLEMOV?

Odgovor: Mislim, da ne posvečamo dovolj pozornosti niti teoriji samoupravljanja niti praktičnemu reševanju problemov in da bo potrebno tem problemom posvetiti veliko več pozornosti.

— Tekst „ideje in praksa samoupravljanja" je avtorizirano in skrajšano predavanje dr. prof. Predraga Vranickega, ki ga je spomladi imel v Mariboru. Predavanje sta organizirala marksistična centra univerze in VEKŠ v Mariboru.

DR. VLADO SRUK

NEKATERI MORALNI VIDIKI DRUŽBENE KRITIKE

Čeprav so tudi v drugih poglavjih tega spisa omejeni različni nravstveni problemi, kaže vendarle nekatere obravnavati posebej. Med različnimi oblikami družbene kritike brščas ne bi našli nobene, ki ni tako drugače moralno relavantna. Ta tematika je, tako glede mogočih teoretičnih nazorskih podmen kot glede izkustvenih in aplikativnih vidikov, skorajda neskončna.

a) Problem osebnostnih lastnosti

Že v domeni vsakdanje, izkustvene, zdravo-razumske kritike se srečujemo s precej splošnim prepričanjem ljudi, da so nravstvene osebnostne kvalitete zele pomembne za družbenokritično aktivnost. Ljudje menijo, da naj kritizira tisti, ki je ,,čist'', **pošten,** ki nima masla na glavi''. Tisti, ki je sam tako ali drugače problematičen, naj bo raje tiho. Ljudje v reagiranjih na takšne ali drugačne kritike v svojem življenjskem okolju poudarjajo zlasti naslednje momente: (1) **kritizira naj tisti, ki o zadevi dovolj ve in zna;** ustrezno kritizirati nečesa torej ne more tisti, ki lahko le površno, nepoglobljeno natolcuje: ta moment je zelo pomemben tudi v samoupravni in politični aktivnosti: neutemeljenega kritikarstva je največ tam, kjer je bodisi premalo obveščanja ljudi, bodisi prenizka raven izobraženosti; (2) **kritizirati je treba relativno strpno;** če ne gre za najhujše napake, zlorabe ipd., ljudje na splošno niso naklonjeni skrajnim negativnim izrazom kritičnosti; tisti, ki kritizira, naj bi bil torej optimalno strpen; (3) **kritizirati je treba z mero;** ljudem v glavnem ni všeč, če opazijo, da kritik ne teži k objektivnosti oziroma k zmernemu izražanju kritičnih sodb; (4) **kritik naj bo resnicoljuben in pripravljen tvegati;** ljudje večinoma mislijo, da če nekdo že kritizira, mora tudi hrabro tvegati in izreči vso resnico; ne sme se izmikati, zamolčati to ali ono dejstvo, dodajati ali odvzemati. . .

Kakorkoli že, od teh vsakdanjih povsem izkustvenih življenjskih nravstvenih opredelitev in zahtev, kar zadeva kritičnost, ni daleč do moralnega opredeljevanja progresivne družbene kritike:

— Družbena kritika mora biti humana; ne sme kakorkoli poniževati, žaliti in zasmehovati ljudi ali kako drugače teptati človečnosti.

— Družbena kritika mora biti spoznavno korektna. Moment intelektualizma v nravnosti, na katerega je opozoril že Sokrat, je zelo pomemben za družbeno kritiko. Kritika, ki intelektualno ni kos svojemu objektu, mora biti tudi nravstveno vprašljiva.

— Družbena kritika mora biti strpna in zmerna; že od starogrške etike sem velja načelo prave mere ali modre omejitve za vse moralne opredelitve. Brščas je treba razrešitev iskati nekje med negativno in pozitivno skrajnostjo. Tudi če se bo kritično nihalo ostavilo v eni izmed skrajnih pozicij, mora za to biti podana ustrezna, prepričljiva utemeljitev.

— Družbena kritika mora biti tudi v nravstvenem pogledu celovita, neokrnjena — to pomeni dosledna. Tveganje, hrabrost, odkritost so moralne drže, ki vodijo k udejanjanju doslednosti.

S takšnimi moralno-etičnimi premisleki bi lahko še nadaljevali, pa ni potrebno. Ostanimo pri stališču, da imajo nravstvene lastnosti oziroma kvalitete osebnosti velik pomen za njeno družbenokritično refleksijo. Progresivne družbene sile in osebe z revolucionarno oziroma demokratsko družbeno-značajsko strukturo morajo v vsakem konkretnem primeru vztrajati na uveljavljanju takšne družbene kritike, ki je na ustreznem nravstvenem nivoju.

b) Kritika moral(istične)ne kritike

Nobenega dvoma ne more biti o tem, da marksisti kot materialisti zavračajo vso tisto ideologijo, ki bi jo bilo mogoče opredeliti kot moralistično-idealistično kritiko. Kaj je bistvo moralizirajočega idealizma! Predvsem so to aprioristični moralistični modeli, po katerih naj bi se ravnala dejanskost. Idealist-moralist postavlja družbi svoje **nravstvene zahteve,** na glede na realne razmere in odnose. Idealista-moralista ne zanimajo družbenoekonomske in kulturno-politične okoliščine; intelegibilni svet moralnih idej, vzorov, idealov naj bi veljal ne glede na konkretne značilnosti družbenosti in človečnosti. Tako kot, na primer, vulgarni materialisti pretirano podcenjujejo moralne dejavnike v človeškem življenju in družbenem dogajanju, jih moralisti enostransko precenjujejo.

S stališča historičnega materializma je potrebno kritizirati eno in drugo skrajnost, eno in drugo enostranskost. Tako kot ne moremo (po analogiji na Platonovo teorijo idej) konkretni obstoječi družbi predstaviti idealnih moralnih pravzorov, tudi ni mogoče celotne individualne in socialne nravnosti reducirati na učinkovanje materialne baze človečnosti, še posebej narave in gospodarstva.

Še zlasti zavračajo Marxovi sledniki tiste vrste kritiko ,,moraliziranja'', ki se z nravnim, ekonomskim in političnim determinizmom poskuša otresti vsake **moralne kritike** sploh.

Marksisti se morajo zavedati, da je pot udejanja socialistične morale v družbeni kritiki zelo ozka in da je kar hitro mogoče zaiti z nje v abstraktno moraliziranje. Marksistična etika je neogibna teoretična supozicija progresivne socialistične družbene kritike. Toda ni dobro, če ta nastopa **sama zase,** zunaj realne problematike, za katero gre; tako bi lahko dejali, da mora biti progresivna družbena kritika v osnovi ekonomsko-odnošajska, v nadaljnjih konsekvencah pa politična, kulturna, moralna . . .

S tega zgodovinsko-materialističnega izhodišča morajo marksisti obračunati z ,,realisti'', ki vsako moralno kritiko poskušajo prikazati kot **nerealno, nestvarno,** v osnovi **smešno.** Neredko tudi gre za to — za cinično smešenje poštenih in tveganih moralnih prizadevanj. Mnoge povsem tehtne moralne kritike so različni birokratski, tehnokratski in politikantski ideologi razglasili za jalovo moraliziranje; po drugi strani pa je marsikateri moralno problematičen akt bi deležen gloriole **višje moralnosti** — v **višjem interesu** . . .

Kakorkoli že, progresivna, revolucionarna družbena kritika ne sme biti prikrajšana za normalno človeško emotivno in racionalno presojo o moralnosti ali nemoralnosti kakega dejanja, odločitve, odnosa int. Progresivna, socialistična kritika namreč ne priznava abstraktnega človeka (pisanega z veliko začetnico), pač pa se bojuje za konkretno človekovo humano uveljavitev (ekonomsko, politično, kulturno . . .) **sedaj in tukaj**, torej v povsem določenih družbenih razmerah. Jezik progresivne družbene kritike se ne boji besed, ki neposredno moralno ocenjujejo, ki so prisotni izrazi za **dobro** in **zlo,** za **humano** in **nehumano.**

Socialistične sile se morajo znati distancirati od buržoaznega ali malomeščanskega moraliziranja in prav zaradi tega morajo nenehno razvijati in poglabljati različne aspekte materialistično in historično zasnovane moralne kritike nehumanih odnosov.

c) O ,,abstraktnem humanizmu''

Marsikateri razumnik, ideolog, kulturni delavec itn. je bil v zadnjih letih deležen oznake abstraktnega humanizma.

Edvard Kardelj je poglavje o abstraktnem humanizmu sklenil tako: ,,Naša kritika ideološke orientacije, ki ji pravimo abstraktni humanizem, potemtakem ni kritika pogleda v prihodnost, humanistične vizije prihodnosti in še celo ne sanjarenja o bodočnosti. Vse je sestavni del gonilnega mehanizma človeškega družbenega ustvarjanja. Kar v tej ideologiji dejansko kritiziramo, so neznanje, konservativizem, filistrska omejenost, verbalistična jalovost in perspektivnost tendenc, ki se sklicujejo na humanizem in liberalizem, ki pa se v vsakdanji družbeni praksi povezujejo prav s tistimi družbenoekonomskimi in političnimi tokovi, ki zadržujejo pogumnejše gibanje družbe k tistim novim oblikam in odnosom, ki edini lahko v danih razmerah krepe bazo za nadaljnjo humanizacijo in liberalizacijo odnosov med ljudmi.'' (E. Kardelj, Beležke o naši družbeni kritiki, str. 49)

Jasno . . . Socialistične sile nimajo nič proti **humanizmu,** če naj ta pomeni progresivno, čimbolj vsestransko uveljavljanje človeka, njegovih interesov, potreb, vrednot. Prav tako bi težko a priori utemeljili antisocialistični karakter **liberalizma,** razen seveda, kolikor gre za anarholiberalistične deformacije, ki lahko ovirajo razvoj in funkcioniranje samoupravljanja. Njegove buržoazne pojavne oblike so definitivno presežene. Če pa gre za njegov pozitivni aspekt, za uveljavljanje večje človekove prostosti, bodisi kot individua bodisi kot družbenega bitja, je to povsem druga stvar . . .

Abstraktni humanizem je (glede na Kardeljevo opredelitev) lahko marsikatera družbenopolitična in nazorska pozicija. Poskušajmo razmisliti o nekaterih njegovih inačicah:

O abstraktnem humanizmu govorimo lahko povsod tam, kjer zapusti **humanistična ideja** ,,konkretna tla'' družbenoekonomskih, političnih ter drugih procesov, ter se dvigne v regije različnih spekulacij in enostranosti, še zdaleč ne samo filozofsko-idealističnih.

— **Abstraktni humanizem** v gostobesednem birokratskem poveličevanju samoupravljanja in socialistične morale — ob prakticiranju avtoritarne politike in hierarhičnih odnosov; Kardelj piše o ,,nezajezljivem verbalizmu, ki je maska za kapitulacijo pred zaostalim in reakcionarnim v družbi in celo za ideološko obrambo konservativnih in reakcionarnih teženj v družbi''. (E. Kardelj, Beležke o naši družbeni kritiki, str. 47). Za oznako tega istega fenomena bi lahko uporabili tudi navedek iz Vranickega: ,,Čim manj revolucionarna — v izvornem pomenu besede — je neka družbena sila, večja je njena potreba, da se olepšuje z revolucionarno frazologijo.'' (P. Vranicki, Marksizam i socializam, str. 117) V znamenju te zvrsti abstraktnega humanizma je lahko tudi družbena kritika, ki tako more igrati le reakcionarno, desno antidemokratsko funkcijo. Kvazirevolucionarnega verbaliziranja se zmeraj drži etiketiranje.

— **Abstraktni humanizem** inteligence, katera si je v družbi, ki gradi socializem, ustvarila dobro viden in vpliven položaj ter prostor za svoje kulturniške elitistične igre. To angažiranje zasega mnogo več ekshibicionizma, apologetike in konformističnega taktiziranja na vse strani kot pa resnega družbeno-kulturnega ustvarjanja, h kateremu sodi tudi progresivna družbena kritika. Družbena kritika v znamenju te zvrsti abstraktnega humanizma je predvsem oportunistična, sistemsko-konformistična, največkrat pa tudi močno osebna, nenačelna.

— **Abstraktni humanizem,** ki goji iluzije o možnostih pravno-političnega humaniziranja in melioriranja družbe, ne glede na položaj ter gibanja v gospodarski sferi (anarhija v proizvodnji, distribuciji in porabi, permanentno padanje produktivnosti v mnogih pomembnih gospodarskih panogah itn.). Skratka, gre za pojmovanja brez temelja ustrezne družbenoekonomske analize in ocene razmer. Družbena kritika, ki pravno-politično, filozofsko ali kako drugače modruje **ob** realnem dogajanju, dejansko vedno ostaja na površju — ukvarja se s **pojavi,** ne more pa se soočiti z **vzroki** dogajanj, procesov.

Progresivna družbena kritika mora vedno premagovati svoje lastne slabosti, enostranosti, omejitve . . . Tako iz **abstraktnega** nastaja konkretni humanizem družbene kritike.

č) Moralno-politični pomen samokritike in kritike

V zborniku Titovih besedil **O liku komunista** (DZS 1979), ki brščas najbolje prikazuje njegova nravstvena in moralno-politična pojmovanja, so tudi teksti o kritiki in samokritiki; sestavljavec je izbral značilne odlomke iz del od leta 1937 do 1978. Očitno je Tito skozi vsa ta desetletja svoje družbenopolitične dejavnosti močno poudarjal pomen kritike in samokritike. Kritičnost in samokritičnost sta razsežnosti **lika komunista** in pomembna vidika idejnopolitičnega utripa revolucionarne organizacije. Tam, kjer ju ni več, je tudi konec progresivnih pobud, revolucionarne aktivnosti.

Poskušajmo slediti besedilom in stališčem, tako kot so uvrščena v knjigo, po kronološkem redu:

V času ilegalnega delovanja in boja je Tito predvsem poudarjal pomen **konstruktivne kritike na pravem mestu.** Ostro je obsojal neodgovorno kritikarstvo, ki pomeni hudo kršitev partijske discipline in vodo na mlin razrednemu sovražniku. Tudi v najtežjih pogojih boja se komunisti ne smejo odreči kritike lastnih napak in napak organizacije, vendar so za to potrebna stroga **pravila igre,** racionalna revolucionarna disciplininranost.

Po vojni, ko so se napredne sile Jugoslavije spoprijele z napori in težavami udejanjanja pogojev za graditev nove humane družbe, je Tito spodbujal zdravo, **konstruktivno kritiko ,,od spodaj'',** iz množic. Priporočal je samokritiko kot sredstvo za odstranjevanje slabosti in napak v Ljudski fronti in v političnem življenju družbe nasploh. Še posebej je opozarjal na nesamokritičnost birokracije. V času velikega soočenja s stalinizmom, z brutalno in zlagano praktično-teoretično **kritiko,** ki sta ji botrovala sovjetsko vodstvo in t. im. informbiro, je Tito spet poudarjal pomen kritike in samokritike v revolucionarni komunistični organizaciji. Dejal je, da morata biti kritičnost in samokritičnost osnovni osebnostni lastnosti komunista. Komunisti, članstvo in funkcionarji, si utegnejo s samokritiko celo povečati avtoriteto, seveda če bodo prenehali delati napake. Tisti, ki bo tudi po samokritiki še naprej ravnal napak, bo izgubil zaupanje sotovarišev in delovnih ljudi. Tito je opozoril, da se v primerih, ko v partijskih organizacijah ni resnične, poštene kritike in samokritike, začneta v njih razraščati gnili liberalizem in malomeščanska miselnost. S temi družbenopolitično nesprejemljivimi pozicijami se po Titovem mnenju rade povezujejo negativne nravne lastnosti; posebej je poudaril, da se mora komunist otresti nečimernosti in neskromnosti.

V obdobju prvih korakov utemeljevanja in izgrajevanja samoupravljanja, se je Tito zavzel za večjo svobodo kritike. Izrazil je misel, daj bi ljudje s svojo kritiko popravljali napake funkcionarjev. Ko je leta 1951 odgovarjal tujim novinarjem, se je Tito že prav jasno zavedal, da bo nova socialistična demokracija lahko živela predvsem od progresivnih in konstruktivnih kritičnih pobud iz širokih množic neposrednih proizvajalcev.

Tudi v letih, ki so sledila, se je Tito nenehno vračal k problematiki kritike in samokritike. V znanem splitskem govoru 6. maja 1962 je predsednik nastopil proti kritizerstvu, neargumentirani kritiki, hkrati pa je poudaril, da je ,,kritika dovoljena, seveda konstruktivna kritika, kritika z namenom, da bi napake popravili,. (J. B. Tito, O liku komunista, str. 273) V tem času in pozneje so določene birokratske sile skoraj vsako kritiko obravnavale kot kritizerstvo oziroma kot antisocialistično dejavnost. Tako je bila skoraj vsaka resnejša družbenokritična aktivnost ovirana ali celo preprečena.

Tito je govoril še o marsičem . . . Tako se je zavzemal za jasnost in izrazitost kritike napak, hkrati pa je poudaril, da so posamezniki preobčutljivi za kritiko in užaljeni tudi tedaj, če so kritizirani upravičeno. V pogovoru s člani predsedstva Zveze novinarjev Jugoslavije je predsednik ugotovil, da se ,,v izogibanju kritiki kaže težnja h kompromisarstvu'' (str. 273).

Na tretjem plenumu CK ZKJ je predsednik nastopil proti dvojnim merilom, kar zadeva kritiko in kaznovanje. Eno merilo velja za tiste ,,zgoraj''; teh nihče ne kaznuje zaradi napak. Drugo, strogo merilo, velja za tiste,,spodaj'', ti so pogosto kaznovani; zgodi se celo, da jih zaradi upravičene kritike izključijo iz podjetja ali iz ZK . . . Tako je Tito, najbrž ne po naključju, močno zaostril to vprašanje neposredno pred spopadom z rankovićevstvom.

Predsednik je predlagal, kar zadeva kritiko, tudi zamisel nekakšnega ravnotežja. Po napakah, negativnostih je treba udariti, ker jih drugače ni mogoče odpraviti. Toda hkrati je treba kazati tisto, kar je pravilno, dobro, pozitivno. Ljudje namreč ne smejo ostati soočeni le z negativnostmi, z brezperspektivnostjo; imeti morajo perspektivo, upanje za naprej. Tito je predobro vedel, da trajnejša družbena situacija neuspešnosti povzroča globljo demoralizacijo. Demoraliziran delavec pa je slab delavec. Da ne govorimo o tem, kaj je demoraliziran funkcionar . . .

Karadorđevo, 1. decembra 1971. Izjemno močan poudarek na kritiki in samokritiki. Kako naj ljudje zaupajo voditeljem, ki niso sposobni za pošteno samokritiko? Kako naj ljudje verjamejo samokritiki, če pa tej spet sledijo iste napake, iste slabosti?

V govoru vodilnemu družbenopolitičnemu aktivu SR Srbije, 16. oktobra 1972, se je Tito spet zavzel za ustrezno kritičnost: ,,Znano je, da sta bili kritika in samokritika v naši partiji zmeraj odločilen dejavnik, zlasti kadar je prihajalo do določenih kriz in je bilo treba doseči enotnost. V mislih imam predvsem enotnost misli in akcije, kar je danes posebej pomembno . . .'' (275). Logično . . . Kadar nastopi kriza, morajo revolucionarji na dan s (samo)kritično besedo. Brez ustrezne poglobitve v lastno družbeno vlogo, brez natančne analize učinkov lastne aktivnosti se ni mogoče dokopati do realne ocene družbene situacije, ki je v mnogočem rezultat prejšnje dejavnosti ali nedejavnosti . . . Seveda **neenotnost misli in akcije** ne nastane v prvi vrsti zaradi neumnosti ali hudobije in drugih subjektivnih, človeških lastnosti, pač pa zaradi sprememb in delovanja protislovij v družbenoekonomski in pravno-politični odnošajski realnosti. Zaradi vsega tega je potrebno opraviti **fundamentalno (samo)kritiko,** ustrezno transformirati politično usmeritev, prenoviti idejni fond, skratka, preseči včerajšnje omejitve, merila, odpisati nesporne resnice (dogme). Nova **enotnost misli in akcije** je spet proces k prihodnji **neenotnosti,** pot v novo **krizo.** V teh procesih so momenti kritičnega mišljenja in progresivne dejavnoti, ki se z njimi povezuje, vedno odločilnega pomena.

Dne 21. novembra 1974 je predsednik spregovoril mladini na njenem kongresu. Mladina naj bo samokritična, da bo imela pravico kritizirati vse tisto, kar v družbi ne ustreza. Toda kritika mladih bo nekaj veljala le, če bo upravičena z lastnim delom in če bo prispevala k oblikovanju ustreznejših razrešitev . . . Zelo pošten in dober nasvet mladim . . .

Poglabljanje gospodarskih in drugih težav je vplivalo na Titov pogovor z urednikom **Vjesnika** februarja 1976. Predsednik je ponovil vse svoje ideje o kritiki in samokritiki; gojiti ju je treba v vseh organizacijah, v vseh vodstvih . . . ,,Saj vidite,'' je govoril Tito, ,,če ni nadzorstva, če ni kritike in samokritike, ki ji dajem prednost, tedaj leze družba v blato, polzi v čedalje hujše oportunistične in druge sfere, tuje in nesprejemljive za nas komuniste, tuje razvoju proletarske revolucije in graditvi socializma na pravilnih temeljih . . .'' (277). Natančno tako. Odsotnost kritike in samokritike nas pripelje v močvirje praktičnega in teoretičnega dogmatizma, kjer počasi tonemo. Nobenih pravih meril ni več, nobenih kontrastov; v tem pustem svetu sivine ni prave razlike med delom in brezdeljem, med zavestno disciplino in veselim neredom, med samoupravnostjo in birokratizmom . . .

Na XI. kongresu ZKJ je Tito prebral referat, ki je tudi glede kritike in dialoga nakazal jasno smer prizadevanj komunistov. (Seveda obstaja nevarnost **branja** in **umevanja** tega besedila skozi miselnostno šablono birokratskega optimizma. Edina zaščita proti takšnemu branju in umevanju je **razmišljanje ob vsakem stavku, soočanju vsakega stavka z lastno politično izkušnjo.** Ob vsakem stavku se moraš vprašati: Ali tudi jaz dejansko uresničujem to usmeritev? Ali tudi jaz mislim natanko tako?)

,,Zveza komunistov Jugoslavije je bila vedno kritična do sebe in svojega dela. Zaradi te kritičnosti smo zagotovili kontinuiteto naše revolucije, njeno nepretrgano ustvarjalnost. Zato smo zelo zavzeti za razvoj marksizma kot kritične in revolucionarne teorije v Marxovem pomenu. Negatorska kritika ne prispeva k naprednemu razvoju, temveč ustvarja le zmedo in demoralizira. Smisel marksistične teorije in kritične analize je, da v obstoječem odkriva poti in oblike nadaljnjega revolucionarnega razvoja. Prav v tem je enotnost kritičnosti in revolucionarnosti marksizma . . .

Svobodno in odkrito izrekanje mnenj in načelna kritika sta najboljše zdravilo proti kritizerstvu, demagogiji, politikantstvu in podobnim pojavom.'' (277)

Smo dejansko vsak zase in vsi skupaj dovolj kritični do sebe in svojega dela? Smo zares vsak zase in vsi skupaj naredili dovolj za široko družbeno uveljavitev marksistične miselne kulture? Smo zares vsak zase in vsi skupaj premagali ovire konformizma, dogmatizma in oportunizma, ki ne omogočajo odkritega izrekanja mnenj?

Že teh nekaj moralnopolitičnih drobcev iz Titovega opusa nam je omogočilo vrsto premislekov. Naše znanstvenoraziskovalne ustanove čaka seveda ogromna in pestra problematika celotne Titove praktično-teoretične družbene kritike.

Ta tekst je poglavje iz nove knjige doktorja Vlada Sruha, ki bo imela naslov »Na temo družbene kritike« in ki bo predvidoma izšla še letos pri Dopisni delavski univerzi v Ljubljani.

ZA VEČJO UČINKOVITOST IDEJNOPOLITIČNEGA USPOSABLJANJA

Trenutek je takšen, da je treba še bolj dosledno in zavestno uresničevati Kardeljevo misel: »ZKJ se mora boriti za takšne razmere, v katerih bo marksistična kritika stanja praktično lahko opravljala svojo ustvarjalno vlogo prav v sami praksi. Toda hkrati se mora ZK boriti za to, da se bodo ustvarjalci na področju marksistične teorije zavedali svoje družbenozgodovinske odgovornosti za položaj in družbeno moč delavskega razreda in ZKJ, to je tistih dejavnikov socialistične prakse, brez katerih vodilne vloge v družbi tudi ni socializma. Kajti kakorkoli bi bila radikalna kritika njihove prakse v določenem trenutku iz zornega kota marksistične teorije in ideologije upravičena in nujna, je odpovedovanje tej materialni sili marksistične misli, to je množicam delavskega razreda in njihovi organizirani zavesti, v bistvu istovetno odpovedovanju socializmu. Izkušnje iz dosedanjih idejnih in političnih kriz naše in svetovne socialistične prakse dajejo za to mnogo prepričljivih primerov. Kajti družbena kritika, ki ne upošteva takšne svoje družbeno zgodovinske odgovornosti do temeljnih nosilcev socialistične prakse, izgublja izpred oči prav tisto, kar je Marx imel za materialno orodje teorije in teoretične kritike, to je sam delavski razred in njegovo revolucionarno prakso.« — Iz govora E. Kardelja z otvoritve partijske šole v Kumrovcu v letu 1975).

S to Kardeljevo mislijo je predstojnik marksističnega centra pri univerzi v Mariboru tovariš Franci Pivec — na posvetu s predavateljskim aktivom, ki ga je organiziralo medobčinsko študijsko središče Maribor (pri politični šoli CK ZKS) v sodelovanju z marksističnim centrom mariborske univerze v februarju 1981 — označil v uvodu pomen poslanstva, ki ga prevzemajo vsi, ki sodelujejo v idejnopolitičnem usposabljanju pretežno delavskega mariborskega in podravskega partijskega aktiva. V uvodnem govoru je predstojnica MŠS tovarišica Brigita Kuharjeva med drugim poudarila zlasti naslednje:

— za sedanji izredno zahteven družbenopolitični in družbenoekonomski trenutek je treba komuniste resnično usposabljati za idejno politično akcijo v neposredni praksi, v družbeni sredini, kjer živijo in delajo;

— odgovorni dejavniki (DPO) bi morali delovati koordinirano, s predavateljskimi aktivi in udeleženci vseh oblik idejnopolitičnega usposabljanja in družbenopolitičnega izobraževanja analizirati opravljeno delo, ga načrtno spremljati in izboljševati tako z vsebinskega vidika kot s smotrno izbiro in uporabo metod in oblik dela;

— MŠS bo z MC UM (v sekciji za IPU) kontinuirno analiziralo najrazličnejše oblike idejnopolitičnega usposabljanja s kritičnim pristopom k programom idejnopolitičnega usposabljanja in še posebej metode dela v različnih oblikah idejnopolitičnega usposabljanja.

Posveta so se udeležili mentorji in predavatelji, ki sodelujejo v seminarjih za kandidate, v seminarjih za na novo sprejete člane ZK, v občinskih političnih šolah, v dopisni šoli marksizma, v trimesečnem seminarju teorije in prakse marksizma, v srednji stopnji politične šole CK ZK in v seminarjih »samoupravljanje v združenem delu«. Zastavljeni program idejnopolitičnega usposabljanja bo letos zajel samo v ZK okrog 2000 udeležencev (v Podravju), neupoštevajoč idejnopolitično usposabljanje v OO ZK, ki pa ga okrog 150 predavateljev in mentorjev komaj zmore. Število realiziranih ur bo preseglo 10.000. Za temi podatki se skrivajo nedvomno veliki delovni napori in znatna finančna sredstva. Tolikšen razmah idejnopolitičnega usposabljanja narekuje potrebo po izmenjavi izkušenj in ocen s ciljem večje učinkovitosti oziroma ustrezne kvalitetne ravni idejnopolitičnega usposabljanja. Smoter posveta je bil — v tej prvi fazi tako organiziranih srečanj, ki bodo vse bolj študijsko in sistematično pripravljena — zbrati čimveč skupnih zapažanj, predlogov, analitičnih spoznanj, da bi jih poglobljeno obdelali in obravnavali na prihodnjih posvetovanjih. Vse bolj se kaže potreba ne le po znanju, ampak potreba po čimbolj zanesljivih in sprejemljivih kritičnih izhodiščih za razumevanje konkretne prakse, za spreminjanje obstoječih in ustvarjanje boljših razmer.

V uvodu je med drugim predstojnik MC UM podal za razmišljanje iz najširše problematike marksističnega izobraževanja v ZK nekaj misli:

— Če se povrnemo k uvodni Kardeljevi misli, lahko zaznamo: njeno sorodnost z Marxovo ugotovitvijo — iz spisa »H kritiki Heglove filozofije prava« — kjer pravi, da enako kot ima filozofija v proletariatu svoje materialno orožje, ima proletariat v filozofiji svoje duhovno orožje, in kakor hitro bo iskra misli temeljito udarila v ta naivna ljudska tla, se bodo Nemci emancipirali v ljudi. Marx pa pri tem gotovo ni imel v mislih takšno ali drugačno ideološko ščuvanje in fanatiziranje mas, pač pa njihovo usposobitev za samostojno, trezno idejno presojo.

— Danes imamo smotre marksističnega izobraževanja zapisane na sto različnih načinov, kar seveda prav nič ne škodi, vendar pa bi lahko izhajali brez tega, če bi bolje poznali Marxa. Toda tudi sklicevanje na samega Marxa nas ne odreši temeljnega problema: ali je marksizem sploh možno spustiti do množice, ali ga je možno učiti, in če ga je možno, kako? Ali je marksizem res za vse ljudi, če ga le znamo predstaviti v ustrezni količini in ovitku? Ali je dopusten nekakšen »popularni marksizem« ali krajše — »pop-marksizem?« To je zelo stvaren problem, s katerim se predavatelji v vseh mogočih oblikah marksističnega izobraževanja srečujemo. Morda je imel Lenin prav to v mislih, ko je napovedal družbo, v kateri bodo gospodinje filozofirale. Podobno vprašanje pa je zanimalo že davnega Platona, ki je postavil sodbo, da če se množica uvkarja s filozofijo, potem nekaj ni v redu, bodisi z množico — bodisi s filozofijo. Zanj je bila filozofija lestev, po kateri redki in posebej posvečeni zlezejo iz tega neumnega sveta v večnost. Torej nobene »pop-filozofije«! Takšno gledanje ima vse do danes številne privržence.

Vendar, bodimo si na jasnem: če filozofija ali kakršnakoli druga teorija res zadeva človeka kot človeka, potem mora ljudi dejansko nagovoriti, mora biti množici splošno razumljiva. Prej kot za vse druge koncepcije tega sveta velja to za marksizem. Potreba po popularizaciji marksizma ne sledi šele iz partijskih sklepov iz sprejetih programov idejnopolitičnega usposabljanja, pač pa najprej in najbolj neizpodbitno iz marksizma samega. Od svojega nastanka dalje marksizem hoče biti stvar človeka, vsakega človeka in vseh ljudi, hoče biti »pop-marksizem«. Marksizem ni nekakšna strokovna »bergla«, ki jo vzamemo iz pozabljenega kota, ko je treba nekako opraviči zmote npr. energetikov, pa načrtovalcev prostora, tehnikov, organizatorjev dela, politikov itd. Marksizem ne rešuje problemov institucionaliziranih strok, ker je sam našel povsem svoje probleme na čisto drugi ravni. In to ne probleme energije, konstrukcije, kibernetike, ekonomije itd., ampak probleme ljudi. Zakaj to podčrtujem? Ker mi marksizma v naše programe ne vključujemo ali ne bi smeli vključevati na enak način, kot to dela institucionalizirana šola, ker poleg prava, ekonomije, zgodovine itd. pač tudi marksizem ne sme manjkati.

Zavedati se moramo, da je marksizem prav lahko bil tudi takrat, ko ga ni bilo, in da ga danes prav lahko ni, četudi je! Če res je, potem nas njegova popularizacija ne sme skrbeti, ker marksizem je nauk sam po sebi, kakor hitro je, že uči — nagovarja vse okoli sebe. Uči tako, da vpliva, giblje, deluje, razmišlja. Marksizem uči tako, da zaobjame človeka. Marksizma se učimo od znotraj navzven. Mnogi marksisti so morali umreti — še preden so spoznali marksizem.

To je, mislim, najpomembnejša vsebinska predpostavka, ki jo moramo upoštevati, ko se lotevamo realizacije programa idejnopolitičnega usposabljanja komunistov.

V nadaljevanju bomo podali poglobljena razmišljanja o poteh k večji učinkovitosti družbenopolitičnega izobraževanja in idejnopolitičnega usposabljanja z andragoškega vidika. Vse bolj se izraža spoznanje, da je pri organizaciji raznih oblik družbenopolitičnega usposabljanja potrebno upoštevati ne samo družbeni pomen teh oblik dela, ampak tudi posebnosti zastavljenih operacionaliziranih družbenih smotrov in ciljev, ki pa jih lahko dosežemo le z ustreznim pristopom in kadrovsko strukturo, ki opravlja to delo in spremlja ter raziskuje sistematično ne le izvajanje, temveč tudi učinkovitost oblik in metod dela. Ni potrebno poudarjati, da je potrebno predhodno usposobiti tako mentorje kot predavatelje in vse, ki sodelujejo v izvajanju idejnopolitičnega usposabljanja. Tu mislimo, da ni dovolj zgolj poznavanje marksizma, prav tako je pomembno, kako posredovati marksistično zasnovan program določenega področja. Zato je nujno poznavanje ustreznih znanj iz pedagogike, andragogike, socialne psihologije, andragoške didaktike idr., in še zlasti iz metodike družbenopolitičnega izobraževanja in vzgoje. Menim, da je za družbenopolitično izobraževanje in idejnopolitično usposabljanje utemeljena zahteva, da se resno lotimo takega koncepta, ki bo še bolj zagotavljal učinkovitost tega procesa in izpolnil in upravičil družbena pričakovanja. Vse preveč namreč radi govorimo o številkah udeležencev raznih oblik družbenopolitičnega izobraževanja in idejnopolitičnega usposabljanja, a vse premalo pozornosti posvečamo kvaliteti dela, uresničevanju smotrov, učinkovitosti teh oblik in še premalo, kako in koliko ljudi smo dejansko usposobili za idejno presojo in akcijo v konkretni sredini. Koliko smo uresničili osnovni cilj — to je razvijanje zavesti o naši družbenopolitični samoupravni socialistični usmeritvi, o našem gledanju na človeka in na osnovne vrednote naše družbe? Smo našega komunista oborožili z znanjem in ga usposobili za sprejemanje z drugimi idejnopolitičnimi usmeritvami in borca za dosego ciljev ZKJ — graditev samoupravnega socializma, ki naj bo naša osnovna idejnopolitična usmeritev?

V nadaljevanju sledi prikaz poglobljenega razmišljanja o ustreznejši zastavitvi koncepta DPI in IPU, ki bi lahko prispeval k večji učinkovitosti te, za nadaljnji razvoj družbe izredno pomembne dejavnosti z naslednjo utemeljitvijo:

Sedanja praksa DPI in IPU kaže glede kontinuiranega spremljanja dela in uspešnosti udeležencev določene slabosti. Dejstvo je, da se z DPI sicer ukvarjajo številni dejavniki, vendar njihovo delo ni dovolj koordinirano, vsak običajno izobražuje po svojem programu in ne upošteva dovolj drugih. Posledica takega pristopa je ponavljanje posameznih vsebin iz različnih izobraževalnih programov, čeprav bi bilo bolj smotrno dopolnjevati programe, jih aktualizirati in osvetliti z različnih vidikov. Izobraževalni programi se morajo vsebinsko oblikovati na osnovi preučitve konkretnih potreb in problemov udeležencev, ker sicer so le sebi namen, za ljudi so neprivlačni, abstraktni — neživljenjski, velika sredstva pa niso bila smotrno vložena. Kot takšni služijo kvečjemu večji splošni razgledanosti, kar pa ni dovolj, ker ni dosežen nobeden od konkretnih ciljev, saj niso izhajali dovolj iz konkretnih potreb in interesov ljudi. Udeleženci zato niso dovolj motivirani, ni prave pripravljenosti za sodelovanje — zato je možen izhod iz tega kritičnega stanja v tem, da bi si družbeni dejavniki, ki se ukvarjajo s to dejavnostjo, načrtno razdelili naloge, programirali vsebine, da bi vsak opravljal tiste naloge, ki so v njegovi pristojnosti. V tem smislu bi bilo smotrno, in tudi zaradi velikih finančnih sredstev za to dejavnost, izpada dela, premajhne učinkovitosti — celoten sistem DPI poenotiti. Tako bi nedvomno bolj zainteresirali udeležence in dosegli večje vzgojne in izobrazbene uspehe na področju DPI in IPU.

1. POMEN SPREMLJANJA USPEŠNOSTI UDELEŽENCEV DRUŽBENOPOLITIČNEGA IZOBRAŽEVANJA IN IDEJNOPOLITIČNEGA USPOSABLJANJA

1.1. V čem se kaže smotrnost spremljanja

op.: DPI — družbenopolitično izobraževanje
IPU — idejnopolitično usposabljanje
MI — marksistično izobraževanje

Samoupravna socialistična družba z družbenopolitičnim izobraževanjem in idejnopolitičnim usposabljanjem omogoča progresivno razvijanje človeka in najpomembnejših procesov v naši družbi. Težimo k usposabljanju ljudi za družbenopolitično akcijo in idejnopolitično presojo za uspešno razreševanje vseh protislovij, dilem, vprašanj, ki se pojavljajo v določeni sredini in širši družbeni skupnosti. Proces spreminjanja in vsestranskega razvijanja osebnosti v skladu s cilji in nalogami družbe terja nujno spremljanje uspešnosti udeležencev, to je kontinuirano spoznavanje udeležencev tega zapletenega procesa in vseh pomembnih dejavnikov, ki so gibalo tega procesa in ki v interakciji vplivajo na ta razvoj in ga usmerjajo. Tu gre za kontinuiran proces spoznavanja družbenopolitične aktivnosti in idejnopolitične usposobljenosti — gre za poznavanje konkretnih potreb, problemov, idejnih dilem, nejasnih vprašanj, interesov znanja, stališč in prepričanj udeležencev in spoznavanje vseh tistih dejavnikov, ki v največji meri vplivajo na družbenopolitično aktivnost in idejnopolitično akcijo.

Kaže se potreba po spremljanju učinkovitosti vseh oblik družbenopolitičnega izobraževanja in idejnopolitičnega usposabljanja, zlasti tistih, ki so dolgotrajnejše in bolj sistematične, kot tudi občasnih oblik. Vse pa naj bi bile skrbno pripravljene, načrtovane, dobro organizirane in racionalno vodene, spremljane z ustrezno metodologijo ugotavljanja njihove učinkovitosti oz. dosege zastavljenih smotrov in temeljite analize — tako izvajalcev, organizatorjev kot udeležencev.

To je nekoliko težje, ker večji del teh oblik ni verificiran z neko obliko končnega preverjanja tega, kar smo dosegli. Za oceno uspešnosti je treba predhodno poznati stanje pred določeno obliko. Odprtih vprašanj je veliko, vendarje nujno resno in odločno pristopiti postopno in najprej k tistim, ki so rešljiva že kratkoročno, in se lotiti sistematično in preudarno tudi tistih, ki zahtevajo daljše časovno obdobje, saj se obseg raznih oblik družbenopolitičnega izobraževanja in idejnopolitičnega usposabljanja izredno povečuje, udeležencev je vedno več, skupine so vse bolj heterogene, potreba specifične, družbene spremembe pa tako hitre in globoke, da terjajo upravičenost oziroma smotrnost teh oblik. Družbenopolitična praksa, ekonomski položaj in idejnopolitična »mlačnost« kažejo, da se ne smemo omejiti na to in zadovoljiti samo s tem, da je za določeno populacijo bila organizirana ta oblika in smo z določenim fondom ur realizirali program. Taka dolgoletna praksa se nam že krepko maščuje, saj ugotavljamo, da mnogi med komunisti niso družbenopolitično aktivni in še manj usposobljeni za idejnopolitično akcijo ter pobudniki in ustvarjalci spreminjanja razmer v svoji delovni sredini.

Kje je vzrok za stanje, ki zahteva preokupacijo mišljenja pri vseh tistih, ki le formalno izražajo svojo pripadnost kot komunisti in so pozabili na pravo poslanstvo do delavskega razreda? Odgovor ni preprost, takojšnja rešitev pa še manj, vendar je to ena od poti k razmišljanju, kako naprej.

Osnovno izhodišče te poti je, da moramo spremljati ne le vzgojno-izobraževalni proces oz. njegovo izvajanje, ampak tudi vso dejavnost pred njim in po izvajanju procesa, z namenom spoznati celotno učinkovitost in delež določene oblike Naš cilj je, da udeležence tako pripravimo in usposobimo, da bodo samostojni nosilci naprednih družbenopolitičnih akcij v konkretni praksi. Spremljanje učinkovitosti družbenopolitičnega izobraževanja in vzgoje (poudariti kaže vzgojno komponento, ker ne gre le za pridobivanje znanj za razvijanje določenih sposobnosti, ampak tudi za progresivno osebnostno spreminjanje in razvijanje ustreznih osebnostnih značilnosti, stališč, prepričanj, odpravljanje predsodkov itd., ki pogojujejo ne le ustrezno ravnanje, ampak tudi jasno in odločno družbenopolitično opredelitev in idejno usmeritev) bi lahko potekalo po naslednjih stopnjah:

a) Spremljanje že pred določeno obliko z namenom: spoznati konkretne probleme, potrebe, interese in motivacijo udeležencev ter na določen način stopnjo idejnopolitične usposobljenosti (zavesti); na tej osnovi sistematično dograjevati in nadaljevati kontinuiran in permanenten proces na osnovi poznavanja predznanja že izoblikovanih stališč, prepričanj in tudi dilem ter odprtih vprašanj in ne nazadnje praktičnih izkušenj udeležencev. Tovrstno zaokrožena slika (idejni profil) o udeležencu naj predstavlja osnovo za izdelavo ustreznih programov in orientacijo pri načrtovanju celotne dejavnosti na področju družbenopolitičnega izobraževanja in vzgoje ter idejnopolitičnega usposabljanja.

b) Spremljanje med izvajanjem izobraževalnega programa: gre za spodbujanje, vodenje, dvig motivacije in zavesti, usmerjanje, razvijanje interesov, stališč, sposobnosti za konkretno prakso.

c) Spremljanje po končanem izobraževalnem procesu: ugotavljati spremembe v zavesti, mišljenju, ravnanju v konkretni družbenopolitični akciji in ovrednotiti učinkovitost oblike skozi uspešnost praktične dejavnosti udeležencev.

Težišče spremljanja je torej človek, ki živi v družbi, in šele njegovo družbeno življenje je izraz njega kot človeka. Gre za spremljanje osebnosti (idejni profil), ki je integrirana s celoto družbe, z njenimi družbenimi odnosi. Za dosego učinkovitosti določene oblike, za uspešno načrtovanje, organizacijo in izvedbo, je nujno poznati celostne spremembe in pomembne dejavnike in razvoj človeka, kot je družbeni subjekt, ki je akter svojega razvoja in razvoja družbe. Za te vloge pa se mora človek nenehno izobraževati, vzgajati in usposabljati. Človek živi in dela v konkretni družbeni sredini; dinamika družbenih procesov terja tako poznavanje teorije, zakonitosti teh procesov kot njihovo uporabo v konkretni družbeni praksi. Družbenopolitično izobraževanje in vzgoja ter idejnopolitično usposabljanje pa naj omogoči ustvarjalno delo in življenje v konkretnih družbenih razmerah.

1. 2. Kaj spremljati pri udeležencih DPI in IPU:

a) Raznolikost avtentičnih interesov, ki jih pogojuje človekov položaj v družbi, izhajajo iz ekonomskih, socialnih, idejnih, kulturnih idr. pogojev življenja in dela in cilj naše družbe je izražanje interesov tega konkretnega človeka.

Za razvijanje vsestranskosti in ustvarjalne osebnosti predpostavljamo aktivnost subjektov, ki bodo svoj osebni interes vrednotili skozi družbeni interes. Po Kardelju je človek »utelešenje vrste osebnih in družbenih interesov«. Proces usklajevanja teh interesov pa je odvisen od stopnje razvitosti družbenega življenja kot tudi od človekove družbene zavesti, od čuta, človekove družbenosti in človečnosti.

b) Spremljanje znanj in izkušenj udeležencev.

Preučevanje znanj in izkušenj in njihovo čim globlje poznavanje naj bi bilo temelj vsake izobraževalno vzgojne oblike. Upoštevati človeka je — razumeti — poznati pogoje dela, življenja, konkretne razmere, političnost in idejno naravnanost določene sredine. Opreti se na vse, kar je človek še dosegel, stopnjo njegove družbenosti, človečnosti idr., vsa znanja, izkušnje in zakonitosti družbenopolitičnega življenja, ki jih že uspešno obvladuje in uporablja. Nove vsebine nasloniti na prejšnje za analizo konkretnih razmer in reševanje konkretnih problemov naše samoupravne prakse. Vsebine pa naj odsevajo predvsem dolgoročne in globalne interese in cilje posameznika in družbe, zato težiti k marksistični osvetlitvi za razumevanje interesov in odnosov v naši samoupravni socialistični družbi in delavskega gibanja kot zgodovinskemu procesu. Posameznik tako v teoretični analizi (z marksistično osvetlitvijo) konkretnih problemov spozna dolgoročne in konkretne interese. Težiti k razvijanju ustvarjalnosti in kritičnosti v pristopanju h konkretnim problemom. Zato se ne omejiti le na posredovanje znanj, pasivno sprejemanje vsebin, kar podpira dogmatično mišljenje, ampak vzgojna prizadevanja usmeriti v oblike, metode, kjer bodo pogoji za izmenjavo mnenja, »kresanje« stališč, ustvarjalen in kritičen dialog in spremljanje celotne aktivnosti udeležencev za usposobljenost samostojne družbenopolitične dejavnosti.

c) Spremljanje stališč udeležencev

Za učinkovitost vzgojno izobraževalnih oblik in še zlasti za družbenopolitično izobraževanje in idejnopolitično usposabljanje je pomembno poznavanje stališč, saj lahko predvidimo, kakšen odnos bo vzpostavil udeleženec do določenega družbenega pojava. Preko vzgoje in izobraževanja razvijamo pozitiven odnos človeka do sebe, do družbe, do našega družbenega razvoja, zgodovine naših narodov in narodnosti, do družbenih vrednot, do vsega naprednega v zgodovini človeštva, do razumevanja protislovij v naši družbi in v svetu itd. Preučevanje stališč in prepričanj ter njih razvijanje, je zelo zapleteno in težavno. Težiti je treba k temu, da bo človek aktivno — racionalno, emocialno in konativno angažiran pri uresničevanju skupnih družbenih ciljev. Vsak človek, in še posebej odrasel, ima že izoblikovana neka osnovna stališča do določenih družbenih pojavov, vendar nas konkretne situacije silijo, da naša stališča soočimo z drugimi, da se moramo zanje boriti, če so pozitivne, spremeniti, če niso sprejemljiva. Nehote pa lahko tisti, ki nimajo še trdno zasidranih ustreznih stališč, ki jih pa pričakujemo v družbenopolitični praksi, zaidejo v konformizem ali oportunizem in so sprejemljivi za razne idejno nesprejemljive težnje. Čeprav je tako poznavanje kot spremljanje stališč in prepričanj izredno zahtevno, je za končni učinek vsake izobraževalne in vzgojne oblike izredno pomembno in v DPI in IPU kaže še posebej skrbno preučevati, spremljati in usmerjati vse tri komponente stališč. Poleg racionalne komponente, ki vpliva neposredno na naše sodbe in odločitve, je treba poznati tudi emocionalno plat človekovih stališč, saj so se pripravljeni ljudje za svoje ideje in odločitve odločno bojevati in v skladu z njimi ravnati. Zlasti odrasli udeleženci imajo že racionalno izoblikovana številna stališča, kar kaže včasih odpor do novega. Poleg tega so ta stališča močno emocionalno obarvana in trdno zasidrana v osebnostni strukturi. Pri oblikovanju novih stališč in spreminjanju starih stališč moramo imeti vselej dovolj tehtnih argumentov, ki naj bodo dovolj prepričljivo povezani s konkretno prakso ljudi. Do pojavov — do katerih zavzemamo določena stališča, moramo izpostavljati vselej angažiran odnos (tj. konativna komponenta), in ne le mlačno izraženo željo — ampak odločnost in boj za uresničevanje našega stališča. Postaviti je treba udeleženca v situacije, kjer bo moral izraziti svoja prava stališča, brez konformizma. Za spreminjanje starih stališč in razvijanje novih stališč so potrebni veliki napori, usklajeno delovanje vseh dejavnikov. V okviru DPI in IPU so prvi pogoj za učinkovitost organiziranih oblik dela usposobljeni kadri, ki naj ne izražajo samo strokovnosti, ampak tudi pripravljenost in moč svoje osebnosti, zgled, da se dialektično loteva pojavov, jih argumentiramo analizira, spoštuje tudi osebnost drugih, ko kaže pot k resnici.

d) Spremljanje družbenopolitične aktivnosti udeležencev v praksi Končni cilj DPI in IPU je usposabljanje človeka za revolucionaren in ustvarjalen odnos do konkretne samoupravne prakse. V tej praktični dejavnosti se mora uspešnost udeležencev spremljati tako, da se preveri, če so bila vzgojno izobraževalna prizadevanja pravilno usmerjena in kaj bo treba še graditi pri nadaljnjem delu. Neposredna praksa »kot kriterij resnice« je vir in kriterij našega dela; njena revolucionarna podlaga pa daje moč za progresivno razvijanje in izpopolnjevanje.

1. 3. Dejavniki, ki naj spremljajo uspešnost udeležencev DPI in IPU z DPI in IPU in marksističnim izobraževanjem se ukvarjajo številni subjekti v naši družbi. Da bi bilo to delo smotrno, sistematično, kontinuirano in usklajeno, se mora napredovanje udeležencev raznovrstnih oblik načrtno spremljati, izkušnje in ugotovitve analizirati ter izmenjati, kar končno vodi k uresničevanju in prizadevanju za enotne družbene in politične cilje. Omejili bi se na naslednje dejavnike: nosilce družbenopolitičnih potreb, organizatorje, izvajalce in voditelje izobraževalnih skupin. Vsi ti dejavniki (in še številni drugi) imajo nalogo pomagati vsestransko udeležencu, ki pa ga ne bomo posebej izpostavili, saj je vseskozi bolj ali manj povezan z vsemi temi dejavniki. In končno, vpliv dejavnikov je lahko zelo skromen, če ni človekove zavestne aktivnosti, zato je naloga teh in drugih dejavnikov, da ga spodbujajo k samovzgoji, k samoizobraževanju in poti u resničevanju človekovega generičnega bistva.

1. 3. 1. Nosilci družbenopolitičnih potreb (institucionalni) so: družbenopolitične in druge družbene organizacije, družbenopolitične skupnosti, organizacije združenega dela in vzgojno izobraževalne organizacije. Nosilci izobraževalnih potreb lahko pripravijo celoten proces inizvajanje sami ali pa

se obrnejo na institucije, ki organizirajo in realizirajo proces izobraževanja — tu so naročniki DPI. Nosilci družbenopolitičnih potreb morajo vselej izhajati iz potreb konkretnih ljudi v konkretni delovni sredini, politični organizaciji, v konkretnih družbenih razmerah. Zaradi specifičnih ciljev so potrebe nosilcev DPI in IPU različne. Končni smoter je — usposobljenost za revolucionarno akcijo v svoji ožji in širši sredini. Izobraževalni programi (za potrebe OZD,ki je nosilec izobraževalnih potreb) morajo biti usklajeni s programi, ki jih narekujejo potrebe posameznikov, potrebe OZD, potrebe ZK ali pa KS itd. Različne potrebe so potrebe: istega človeka, ki so pojavlja v različnih družbenih vlogah, saj je član DO, član DPO, član KS itd. Naloga nosilcev družbenopolitičnih potreb pa je, da kljub posebnosti interesov teže k uresničevanju enotnih ciljev — t. j. usposobiti človeka za aktivno in ustvarjalno delo v vseh konkretnih okoliščinah.

KAJ KAŽE PRAKSA? Vzemimo za primer potek te dejavnosti v OZD in v ZK. V OZD se ukvarjajo z DPI: PO ZK, sindikat, mladinska organizacija, kadrovske službe, izobraževalni center. V OZD bi naj potekala sistematičo DPI delavcev. Kaže pa, da vsak od teh dejavnikov spremlja znanja, stališča, praktično dejavnost posameznikov na družbenopolitičnem področju — s svojega stališča, parcialno, kar onemgoča spremljanje uspešnosti udeležencev v celoti. Nekateri redno, drugi pa se obračajo na razne izvajalce — DV, MŠS, MC . . . in jim posredujejo le glavne teme in sezname udeležencev, vse drugo pa prepuste izvajalcu. OZD so nosilci konkretnih družbenopolitičnih potreb delavcev, zato bi morale planirati izobraževalne potrebe sistematično, kontinuirano in vplivati tudi na izvajanje izobraževanja. Vsi dejavniki pa bi morali koordinirati svojo delo v OZD.

Programi ZK za DPI pa bi morali biti bolj povezani s konkretnimi problemi delovanja komunistov. Še vse premalo se uresničuje osnovni cilj idejnopolitičnega usposabljanja v ZK — »usposobiti komuniste za politično delovanje, s katerim se bodo zavzemali za cilje samoupravne socialistične družbe, znali pri tem potegniti za seboj množice in idejno razorožiti nosilce nasprotnih teženj; biti pa morajo usposobljeni za spremljanje in spreminjanje družbenih in gospodarskih razmer v svojem okolju.

Toda tudi ZK ne spremlja svojih članov dovolj sistamatično, to izvršenju po OO ZK. Potrebno pa bi bilo ugotoviti, da bi imeli pregled nad tem in vpogled v to, kaj je posameznik dejansko pridobil v posameznih oblikah DPI in IPU ali MI (za oceno), kaj od tega kot komunist v svoji družbenopolitični akciji uresničuje in kako se dokazuje v akciji. To bi moral biti permanentna naloga OO ZK, ker le-ta spoznanja so lahko osnova za nadaljnje izobraževanje komunistov in ocena za njihovo delo. Ta spoznanja bi naj bila zbrana na enem mestu, v OO ZK, vse potrebne podatke o aktivnosti v DPI in IPU pa bi sproti vnašali v dokumentacijo — doslej vsakega komunista, tako da bi imeli takoj vpogled v njegovo družbenopolitično aktivnost in ideinopolitično usposobljenost. Kadrovska služba pa naj bi zbirala vse izobraževalne potrebe, usklajevala (v sodelovanju s posebno komisijo v OO ZK) izobraževalne programe vseh dejavnikov v OZD in izdelala konkretne plane in programe na osnovi skrbno preučenih potreb. Taka usmeritev gotovo bolj funkcionalno usmerja izobraževalne programe h konkretnim interesom in potrebam posameznikov, kar bo v prid večjega interesa udeležencev in aktivnejšega sodelovanja vseh udeležencev v izobraževalnem procesu z aktualno vsebino.

Kadrovska služba bi vodila sistematično dokumentacijo tudi o DPI, IPU, MI — posebno mesto bi imele izobraževalne biografije udeležencev, ki bi personalne dosjeje dopolnile. Iz izobraževalnega dosjeja (oblikovali bi ga vsi dejavniki OZD, tudi zunanji nosilci) bi zajemali dragocena spoznanja: o razvoju teoretičnih in praktičnih sposobnosti ljudi, o njihovi aktivnosti, izkušnjah, znanju, družbenopolitični praksi itd. Nosilci DP potreb bi tako imeli vpogled v trenutno stanje in pregled nad tem, katerih oblik in programov so se ljudje že udeležili in kje so še čutijo pomanjkljivosti, vrzeli in kako graditi naprej. Izobraževalne biografije bi bile tudi osnova za formiranje izobraževalnih skupin, za pripravo udeležencev in organizatorja, za vrednotenje dela in uspeha udeležencev.

1.3.2. Organizatorji DPI in IPU

Organizatorji so inštitucije ali posamezniki, ki so neposredno angažirani pri organizaciji izobraževalnega procesa. Da bi organizator zadovoljivo opravil vse faze izobraževalnega procesa, mora poznati in spremljati ljudi, ki se bodo vključili v določeno obliko. Udeleženci so različni po izkušnjah, znanju, interesih in potrebah. Vsak posmeznik je osebnost s specifičnimi značilnostmi v skupini in vse te vidike mora organizator upoštevati pri organizaciji vzgojno-izobraževalnega procesa. Organizator bi moral zlasti potrebe permanentno spoznavati in preučevati. Ustrezne podatke bi moral dobiti od naročnikov, ki pa običajno teh podatkov nimajo, kar pa organizatorja ne opravičuje, ker lahko spozna udeležence po drugi poti. Najbolj neposredna in zanesljiva pot je, če organizator to izpelje po skrbni pripravi raziskovalne in svetovalne službe s pomočjo individualnih in skupinskih pogovorov, uporabna je tudi anketa, ki pa mora biti strokovno in skrbno pripravljena. Že v fazi priprave kaže izhajati iz konkretnih in vseh psihosocialnih pogojev, ki so posameznika dejansko motivirali za izobraževanje. Potrebno je analizirati, preučevati in spremljati kompleksno situacijo, ki vpliva na proces izobraževanja in na tem graditi celotno organizacijo izobraževanja. Izobraževalni proces je treba po potrebi spreminjati in ga fleksibilno prilagajati nepredvidenim situacijam. Evidentirati in analizirati je treba sproti mnenja udeležencev, predloge, ocene o vsebinah, o izvajalcih ipd. in izobraževalni proces voditi in usmerjati tako, da bo možno uresničiti zastavljene vzgojne in izobraževalne cilje. Vse opažene pomanjkljivosti je po možnosti potrebno sproti odpravljati, in ne šele v naslednjem ciklusu.

Pomembna organizatorjeva naloga je, da skrbi za vsebinsko in metodično (andragoško) usposabljanje izvajalcev in vodij izobraževalnih skupin; sem sodi organizacija seminarjev, posvetovanj, razprav, sistem mentorstva idr. oblik usposabljanja, ki pa jih v praksi često preveč zanemarjamo ali celo podcenjujemo njihovo vrednost. Običajno se organizator zadovolji s tem, da dobi strokovnjaka, ki obvlada določeno področje, kar pa za doseganje dejanske učinkovitosti in smotrov ni dovolj. Organizator mora poskrbeti tudi za ustrezne delovne pogoje, ustrezne prostore, dati možnosti za smotrno uporabo sodobne izobraževalne tehnologije, skratka koordinirati delo vseh dejavnikov, ki so vključeni v DPI in IPU.

Po končanem izobraževalnem procesu bi moral biti organizator v stiku z OZD (naročnikom), da bi lahko ocenjeval in ugotavljal rezultate oziroma učinkovitost DPI ali IPU. Za ta namen bi morali preučevati učinkovitost izobraževanja s stališča usposobljenosti udeležencev za opravljanje konkretnih družbenopolitičnih nalog v svoji sredini, dobiti bi morali povratno informacijo o uspešnosti idejnopolitičnega usposabljanja in ne nazadnje tudi oceno o tem, kako so udeleženci sami zadovoljni z rezultatom, ki so ga dosegli v določeni izobraževalni obliki.

1.3.3. Izvajalci DPI in IPU

V razmerah, kjer so izvajalci pretežno ali izključno zunanji sodelavci, je kontinuirano spremljanje uspešnosti udeležencev s strani izvajalcev (npr. v okviru MŠS) zelo oteženo, saj le-ti obravnavajo le posamezne teme ali tematska področja v okviru izobraževalnih programov.

Pred začetkom izobraževalnega programa naj bo izvajalec seznanjen s psihološkimi in socialnimi značilnostmi, z znanjem, sposobnostmi, ter tudi delovnim in življenjskim okoljem udeležencev, stališči do konkretnih problemov, ki bodo zajeti v vsebini izobraževalnega programa. V tej fazi je potrebna ustrezna komunikacija izvajalcev z vodjo izobraževalne skupine in nosilcem izobraževalnih potreb.

Za izvajalce je običajno izobraževalno delo le občasna dejavnost, zato je še zlasti potrebna skrbna vsebinska in metodična priprava za izvajanje izobraževalnega programa: operativna izdelava plana obravnavanih tem — operativni cilji in naloge; razčlenjen potek izobraževalnega procesa, uporaba oblik, metod, tehnik dela, didaktično utemeljena uporaba izobraževalne tehnologije in uporaba literature . . . Izvajalec mora prej poznati potrebe in probleme udeležencev, kar pa lahko doseže le s spremljanjem in analizo konkretne prakse. Od vseh teh elementov (pr.: faza priprave) je namreč odvisen končni učinek določene izobraževalne oblike. Celotno vsebinsko in metodično pripravo pa mora izvajalec dokumentirati in dopolnjevati med izobraževalnim procesom in neposredno po njem in svoja spoznanja in ocene usklajevati z voditeljem izobraževalne skupine oz. organizatorjem.

Praksa kaže, da so izvajalci le občasno angažirani pri krajših oblikah izobraževanja, ali le za posamezne teme, so često v časovni stiski, ker izobraževanje njihova osnovna dejavnost. Pogosto izvajalci nimajo ustreznih delovnih razmer za izobraževanje in tudi materialna stimulacija ni ustrezno urejena in često je sodelovanje v takih oblikah izobraževanja odvisno bolj od njihove dobre volje. Posledica takega stanja je velika fluktuacija izvajalcev. Glede na velike družbene spremembe, ki so vse bolj zapletene in problemi vse večji, se bo potrebno lotiti DPI in IPU bolj načrtno in bolj organizirano, ker v nasprotnem primeru ne bodo upravičena tako družbena pričakovanja kot vložena sredstva.

V takem stanju, ko izvajalci udeležencev ne poznajo dovolj, nimajo tudi veliko časa za pripravo, se najpogosteje odločajo za predavanje, ki je sicer ekonomično, ne zahteva takih priprav, vendar pa je za udeležence in doseganje smotrov pogosto neprimerno, ker ne omogoča v dovolj, da bi se jim približali in jih poznali, in še zlasti njihove konkretne probleme, ker znanje si lahko pridobe tudi po poti vodenega samoizobraževanja.

1.3.4. Mentorji — voditelji izobraževalnih skupin

Organizatorji DPI (MŠS, DU idr.) potrebujejo nov andragoški profil, ki pa bi bil neposredno povezan s spremljanjem udeležencev v različnih oblikah DPI in IPU ter MI. To je profil mentorjev — voditeljev izobraževalnih skupin, ki bi bili predstavniki organizatorja tako pri nosilcih družbenopolitičnih potreb kot tudi v posameznih izobraževalnih skupinah. To potrebo narekuje dejstvo, da je tu profil trenutno najbolje usposobljen za opravljanje teh nalog, saj po končanem izobraževalnem procesu izvajalci najčešče nimajo več stika z udeleženci in redki se zanimajo za rezultate svojega dela. Andragog je strokovno in metodološko usposobljen, da bi organiziral kompleks dejavnosti: za vodenje, usmerjanje, svetovanje in spoznavanje ter spremljanje udeležencev.

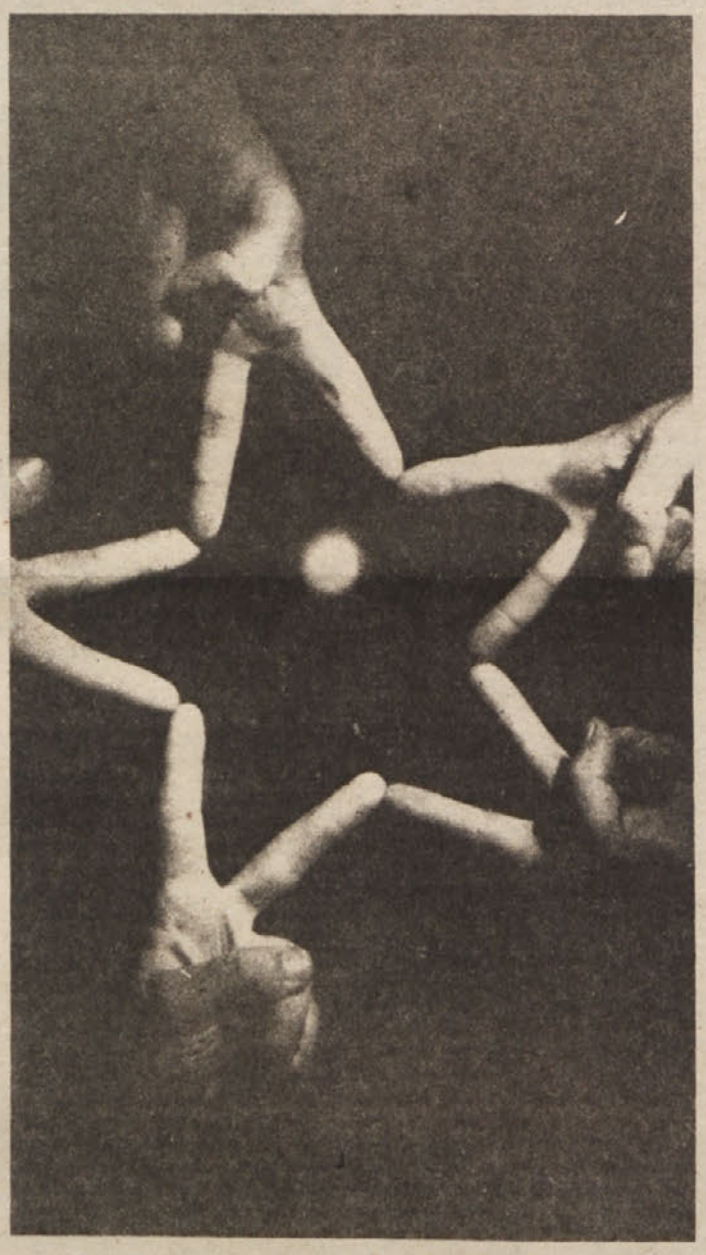

Vse probleme v zvezi z organizacijo in neposrednim izvajanjem izobraževalnega programa pa lahko ureja organizator prek voditelja posamezne izobraževalne skupine. Dejavnost vodij bi se tako začela v praksi pri preučevanju izobraževalnih potreb in nadaljevala v konkretni praksi s preučevanjem uspešnosti opravljanja dejavnosti udeležencev v konkretni praksi in ugotavljanjem pomanjkljivosti in dejanske učinkovitosti, ki bi kontinuirano spremljala izobrazbeno pot udeleženca.

Voditelj—mentor bi moral biti v stalnem kontaktu z nosilci družbenopolitičnih potreb in sodelovati pri preučevanju trenutnih in perspektivnih potreb; pogovoriti bi se moral s potencialnimi udeleženci (ali jih anketirati) o konkretnih potrebah in problemih. To je potrebno izvesti, še preden organizator programira izobraževalno vsebino. Voditelji morajo sodelovati z izvajalci v vseh fazah priprav, zato morajo biti vsebinsko in metodično usposobljeni. Sem ne sodi poznavanje ciljev programa DPI, IPU, ampak tudi poznavanje vsebine, metod, oblik, sredstev idr., še posebej pa poznavanje izobraževalne skupine kot vseh posameznikov.

Prizadevati si je treba (voditelji z izvajalci) formirati kohezivno skupino, kar je zahteven proces, saj gre za usklajevanje zelo različnih želja, interesov, hotenj udeležencev in možnosti, ki niso neomejene. Vseskozi je treba posameznike spodbujati in spremljati pri soočanju z različnimi problemi, saj je cilj — da bo posameznik čibolj usposobljen za konkretno prakso. Voditelj naj bi poznal tudi dejavnosti, s katerimi se ukvarjajo posamezniki v prostem času. Skratka — voditeljeva naloga je zagotoviti pogoje za uspešno delo, sproti odpravljati vse možne pomanjkljivosti, smotrno vnašati izboljšave; sproti pa o vsem obveščati izvajalce. Med izvajanjem beleži mnenja, pripombe, predloge, ocene udeležencev in jih z izvajalci analizira.

Spremljanje uspešnosti udeležencev se po izobraževalnem procesu nadaljuje v praksi, kjer posameznik pokaže družbenopolitično aktivnost in idejnopolitično usposobljenost. Nova spoznanja so tu lahko izvor novih družbenopolitičnih potreb. Voditelj izobraževalne skupine je odslej povezan s kadrovsko službo, ki vodi izobraževalno biografijo udeležencev v OZD; tesno povezan z OO ZK, OO ZS, KS idr. dejavniki, ki neposredno spremljajo delo in življenje udeležencev v praksi. Vse oblike izobraževanja se evidentirajo za vsakega posameznika.

1.4. Kako spremljati uspešnost udeležencev (načini, oblike)

V ta namen uporabljamo različne načine in oblike dela, in sicer z namenom preverjanja znanja in ugotavljanja, kako so bili udeleženci zadovoljni z vsebino določenega izobraževalnega programa. Pri spremljanju uspešnosti na področju DPI in IPU moramo uporabiti večraznovrstnih oblik in načinov, s katerimi je možno z različnih vidikov spoznavati znanje, stališča, prizadevnost udeležencev in njihovo usposobljenost in pripravljenost za družbenopolitično dejavnost. Izbirati pa moramo med tistimi, ki najbolj ustrezajo možnostim sedanje prakse.

Previdni moramo biti pri uporabi različnih merskih instrumentov, kot so testi znanja, anketni vprašalniki, ocenjevalne lestvice itd., ker zahtevajo veliko strokovnost in preciznost pri izdelavi, analizi in interpretaciji. Še najbolj so v rabi testi znanja in anketni vprašalniki, ki pa so često neprimerni in imajo majhno dejansko vrednost. Npr. s testi znanja se običajno preverja znanje, kar pa v DPI in IPU ni edino pomembno. Pogosto se ugotavlja le reprodukcija dejstev, čeprav bi morali biti izraženi bolj drugi aspekti spremljanja in spoznavanja uspešnosti udeležencev, kot so miselne sposobnosti, logično sklepanje, analiza, sinteza, aplikacija teoretičnih dejstev v konkretne družbene in politične okoliščine. Za teste znanja bi bilo smotrno, da bi jih uporabili pri daljših izobraževalnih oblikah DPI, IPU — npr. pri politični šoli, saj se včasih ocenjuje vse drugo na račun dejanskega znanja. Uporaba ankete je lahko tudi vprašljiva, saj zahteva tehnika sestavljanja anketnega vprašalnika veliko metodološkega znanja. Zato je bolje, da se pogovorimo z udeleženci. Za ugotavljanje stališč in ravnanja udeležencev so uporabne različne ocenjevalne lestvice — postopki, ki pa dajo pozitivne rezultate in so smotrni samo v primeru, če so dovolj skrbno in strokovno sestavljeni. S tem pa seveda nočemo zanikati vrednosti teh merskih instrumentov pri DPI in IPU, ampak le opozoriti na to, da je vsakršna improvizacija in nestrokovnost nesprejemljiva. Za kontinuirno spoznavanje udeležencev DPI so uporabni tisti načini in oblike dela, ki so relativno enostavni, učinkoviti in bolj vsestransko uporabni, npr.:

a) neposredno kontinuirno opazovanje udeležencev,

b) razgovori v vseh fazah izobraževalnega procesa in po njem,

c) razprave, izdelava pisanih tekstov, sestanki med dejavniki DPI,

d) dokumentacija o DPI kot osnovni pogoj za spremljanje njihove uspešnosti na tem področju.

1.4.1. Neposredno kontinuirno opazovanje

Opazovanje je pomemben postopek za spremljanje uspešnosti udeležencev — predvsem v fazi izvajanja izobraževalnih programov — in je najbolj naravna in neposredna pot spoznavanja njihove uspešnosti. Za sistematično opazovanje (naključno nima velike vrednosti) moramo imeti vnaprej določen cilj, saj v skladu s ciljem opazovanje tudi planiramo. Pri tem je treba omejiti vsebino opazovanja, ker je naša sposobnost opazovanja omejena.

Opazovanje pa mora biti kontinuirno, da lahko spoznamo posamezne pojave pri udeležencih v procesu izobraževanja v razvoju, v povezanosti in v odvisnosti, saj samo tako lahko spremljamo in sledimo (morebitne) spremembe v aktivnosti posameznikov. Za kontinuirno opazovanje udeležencev morata imeti vodja skupine in izvajalec predhodno izdelan protokol, ki vsebuje tiste elemente, ki jih hočemo pri udeležencih spoznati. Neposredno, kontinurno sistematično opazovanje je le eden od možnih in manj zapletenih načinov spremljanja uspešnosti udeležencev, ki se ga lahko poslužuje tako voditelj skupine kot izvajalci.

1.4.2. Metoda pogovora

Vrednosti pogovora, ki je ena osnovnih metod spremljanja uspešnosti udeležencev, se vse premalo zavedamo. Vse se pogosto načrtuje in dela brez sodelovanja udeležencev, kar je tudi eden osnovnih vzrokov za nezainteresiranost in celo odpor do vključevanja v DPI in IPU. Tu seveda ne gre le za pogovor med izvajalci in udeleženci, ampak za dosledno uporabo metode pogovora, ki sodi v vse faze izobraževalnega procesa in tudi pri spremljanju uspešnosti udeležencev v neposredni družbenopolitični dejavnosti.

Prizadevati si moramo, da udeleženca dobro pripravimo in motiviramo za aktivno sodelovanje pri izvajanju izobraževalnega programa. V pogovoru lahko spoznamo njegove interese in stališča, tudi nejasnosti, dileme, probleme. Tako udeleženca lažje vodimo in usmerjamo v aktivnost v družbenopolitični praksi.

Pogovorna metoda je nepogrešljiva pri spremljanju uspešnosti udeležencev in vsestransko uporabna, in sicer zato, ker je lahko uporabna pri vseh dejavnikih DPI in IPU in v vseh fazah izobraževalnega procesa. Ima osnovni motiv, to je: DPI, IPU, MI je namenjeno konkretnemu človeku, s katerim moramo kontaktirati, ga usmerjati, spodbujati in mu omogočiti pot k samoaktualizaciji. Po načinu izvajanja ločimo nekaj variant pogovora:

— skupinski pogovor v obliki usmerjenih vprašanj in odgovorov,
— problemski pogovor,
— razvojni pogovor,
— konsultacija,
— javni pogovor.

1.4.3. Metoda razprave

Med izvajanjem izobraževalnega programa je zelo primerna razprava, ki omogoča analizo in konfrontiranje posameznih stališč, mnenj in izkušenj na demokratični osnovi. Vsak naj ima možnost, da razpravlja in utemelji svoja stališča, za kar pa je potrebno udeležence ustrezno motivirati. Razprava omogoča analizo in konkretizacijo udeleženci lahko angažirajo v polni meri miselne sposobnosti, znanje in izkušnje. Tako pridobljeno znanje je trajnejše, bolje se pomni in prehaja v prepričanje. Uporabne so naslednje oblike razprave.

a) Razprava znotraj celotne osnovne skupine

je najobičajnejsa oblika razprave pri DPI, je ekonomična in preprosta za organizacijo ter jo je možno organizirati v več variantah. Najčešče se uporablja v obliki neusmerjene, proste razprave, kjer lahko sodeluje vsak in svobodno obravnava določeno vprašanje iz snovi z različnih vidikov.

Lahko pa je razprava usmerjena po posameznih vprašanjih. In še bolj je razprava usmerjena prek voditelja; udeleženci postavljajo vprašanja in sodelujejo, njihovo razpravo pa usmerja voditelj. Možnih je več različnih kombinacij — npr.: ni nujno, da bi bilo vedno pred razpravo predavanje, tudi udeleženci lahko pripravijo uvod ali teze za razpravo. Razprava je lahko bolj ali manj usmerjena in sistematična, odvisna od namena, kaj hočemo doseči z določeno obliko, da bo kar najbolj učinkovita. Tudi udeleženci naj bodo čimbolj aktivni, vnaprej naj pripravijo vprašanja za razpravo; predhodno se lahko razdele teze o obravnavani temi, vlogo voditelja lahko prevzemajo tudi udeleženci itd. Metoda razprave z različnimi oblikami zahteva ustrezno razporeditev udeležencev v skupini ali v skupinah, in sicer tako, da se vsi gledajo iz oči v oči; frontalna razporeditev; voditelj pred skupino kot učitelj pred razredom, je neustrezna.

b) Razprava v majhnih skupinah

je še bolj učinkovita, ker omogoča še bolj intenzivno izmenjavo mnenj, večjo dinamiko in aktivnost udeležencev. Ločimo več variant, kar je v odvisnosti od zahtevnosti in obsega vprašanj ter od razpoložljivega časa. Izvaja se lahko tako, da po uvodni razlagi, uvajanju v problemsko zastavljeno tematiko — postavimo udeležencem eno ali več vprašanj, da o njih povedo svoja mnenja, stališča, sodbe in navajajo bistvene značilnosti obravnavanega pojava. Večjo skupino (20—30) lahko razdelimo na manjše skupinice (4—6), ki lahko razpravljajo o posameznih vprašanjih hitreje. Na ta način dajemo možnost tudi bolj zadržanim udeležencem, ki se postopoma razžive in se aktivno vključijo v razpravo. S tem si lahko zagotovimo aktivno sodelovanje večine, če že ne vseh, kar bi naj bil naš cilj.

Skupine lahko prediskutirajo tudi več različnih vprašanj, ki bi naj bila povezana. Lahko pa damo skupinam tudi določen problem, temo, tematski sklop, z namenom, da ga skupina preuči. Ustno razlago — uvod — pred razpravo lahko popestrimo s pismeno obdelavo problema; z referati, članki, študijami, ekspozeji, filmi, posnetki, radijskimi oddajami, tv oddajami itd. Možnosti za fleksibilnost različnih oblik so torej neizčrpne.

c) Razprava med majhnimi skupinami

je po obliki podobna prejšnji. Tu člani ene skupine postavljajo vprašanja in razpravljajo s člani druge skupine in obratno. Izvajalec pa vodi organizacijo in usmerja razpravo. Tudi tu je možnih več variant. Osnovna skupina se lahko razdeli v dve podskupini, ti dve pa lahko še v manjše skupinice, ki medsebojno razpravljajo. Za uvod v razpravo so lahko dane kratke teze ali krajši teksti gradiva — ali pa temu namenu rabi rezultat prejšnje razprave.

Razprave pa lahko oblikujemo v drugačni obliki. Glede na število razpravljalcev pred skupino so različne možnosti. Te oblike se uporabljajo pri velikem številu poslušalcev, na javnih predavanjih, pri raznih seminarjih ipd. Razprava lahko poteka po dveh ali več razpravljalcih (strokovnjakih) pred poslušalci. Možne so razne različice glede na strokovnost, stališča, položaj razpravljalcev in možnosti sodelovanja udeležencev v razpravi.

Razprava skupine pred poslušalci poteka o nekem zapletenem problemu, kjer imajo razpravljalci enakopravno vlogo (razprava za okroglo mizo), kjer gre za osvetljevanje problema z različnih vidikov.

Razpravljalci imajo lahko svoja mnenja o problemu, vendar pa teže k skupnim rešitvam in stališčem (panel razprava).

Razpravo lahko vodijo strokovnjaki (simpozij), ki zastopajo različna stališča in žele z argumenti prepričati poslušalce.

Priprava razprave mora biti temeljita. Osebna priprava izvajalca obsega naslednje: dobro poznavanje cilja razprave, osnovne zamisli za potek razprave, zbiranje ustreznega gradiva, vsebinsko preučitev gradiva, določitev vprašanj za razpravo, časovno razporeditev posameznih tem, podrobno izdelavo načrta razprave in pripravo učnih pripomočkov. Pomemben je tudi ustrezen prostor za potek določene oblike razprave. Udeleženci morajo dobiti pravočasno gradivo za razpravo in jih je potrebno seznaniti s ciljem razprave, z gradivom, z bistvenimi vprašanji ali tezami in še zlasti z načinom vodenja razprave.

Potek razprave je lahko različen. Uvod — tu je prikaz cilja in vprašanj — pojasni faze vodenja razprave; lahko je krajše predavanje ali razlaga. Za razpravo je potrebno ustvariti ustrezno klimo in razpoloženje udeležencev, ki je odvisna od vsebine gradiva, njegovega poznavanja, od lastnosti in tipov razpravljavcev in zlasti od spretnosti voditelja. Pri vodenju razprave je treba upoštevati, da imajo udeleženci-razpravljavci različne lastnosti in različni tipi razpravljavcev vsak po svoje pomembno vplivajo na potek razprave. Izvajalec mora usklajevati njihove lastnosti in jih usmerjati tako, da poteka razprava v pravo smer in zagotovi sodelovanje čim večjega števila udeležencev. Sklep ob koncu razprave pa mora biti dovolj popoln in poudarjen.

SE NADALJUJE

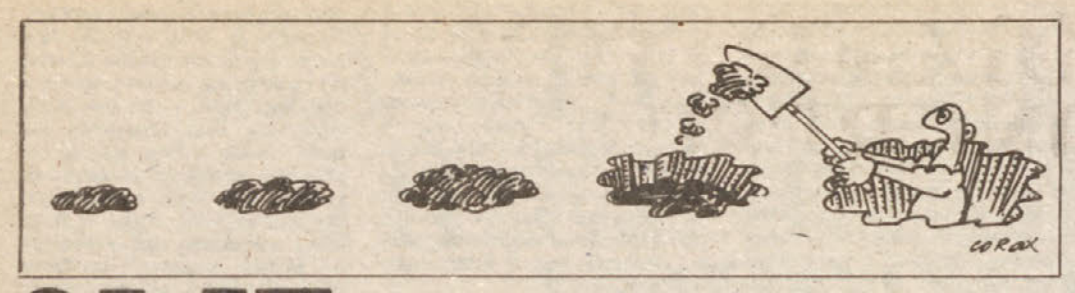

OLJE SLADKOR MLEKO

Sporočilo v dnevnem tisku, ki sporoča o ukrepih proti članom splošnega združenja kmetijske in živilske industrije, nam zagotavlja, da so izrečeni ukrepi zagotovilo, da se takšne napake ne bodo več ponovile. Ali so ukrepi res zagotovilo, da si posamezne skupine proizvajalcev ali združenja tudi v bodoče ne bodo umišljale podobnih smeri in poti za vznemirjanje javnosti oziroma za prikrivanje slabega dela, neorganiziranosti in za reševanje težav le z dvigovanjem cen. To brezmejno dvigovanje je letos zelo uspešen način za reševanje problemov organizacij združenega dela in je ta dejavnost požrla skoraj vsa stabilizacijska prizadevanja oziroma deluje proti tistim, ki so hoteli delati stabilizacijsko.

Lanskoletne izkušnje z pralnimi praški so nekaterim ostale v predobrem spominu, da bi jih pozabili, pa čeprav je to področje najpomembnejših življenjskih artikov in si ne bi smeli privoščiti na trgu za takšne proizvode nikakršnega pomanjkanja, saj to direktno pelje v razpad tržnega sistema in tudi izgovori o potrošniški maniji in potrošnikih, ki se obnašajo proti pravilom, ne smejo dobiti podpore, povečanje za sto odstotkov prav vsakomur pove, kaj se bo zgodilo. To so gotovo vedeli tudi člani splošnega združenja, ko so pripravljali predlog novih cen, saj je vsakemu članu naše družbe znano, kako potrošniki znajo biti Jugoslovani v primeru, da se pripravljajo nove cene in povezano s tem, da tega artikla pred dvigom cene ne bo mogoče kupiti nikjer. Toda navkljub temu so predlog objavili in ta je takoj obkrožil državo in povzročil naslednji dan pričakovano obleganje trgovin, pomanjkanje in nekaj dni je trajalo, da so javnosti pojasnili, KDO JE DAL PREDLOG in kakšna je pot, da je predlog sprejet, oziroma postopek za nove cene.

Nakupovalni val se umirja, ostaja pa slab občutek prebivalstva in nezaupanje v mehanizme, ki nam zagotavljajo normalno življenje.

Kajti prav to, da je predlog bil izrečen na seji odbora tega združenja, torej še pred kakšno koli obravnavo organov, odpira novo vprašanje: ali je bil ta predlog tudi prikazan v obliki, ki ustreza stopnji predloga oziroma dogovarjanja o novih cenah, še posebej ob poudarku na višini povišanja in za katere artikle. Ali ni bil to poskus za razburjanja? Na to vprašanje je težko odgovoriti.

Lažje si je razložiti drugo pot, ki jo uporabljajo proizvajalci, ko se težave, predvsem zaradi lastnih napak, preveč nakopičijo in ko po ustaljeni praksi vidijo edini izhod v dvigu cen. Ta dvig pa naj kompenzira tudi težave vnaprej in je dobro, da si zagotoviš tudi prostor za nekaj mesecev. Tako se vse napake prenesejo naprej, nesorazmerje na trgu, vse napake v poslovanju pa ostanejo. Takšno obnašanje je seveda najbolj uspešno v gospodarstvu, ki z vsem instrumentarijem skuša ustaviti inflacijo in pritiska cene navzdol. To pritiskanje pa le odlaga težnje za dvigovanje cen, jih pa ne opravlja in povzroča še nevarnejšo skokovito inflacijo. Logika proizvajalca je preprosta: izzvati pomankanje in počakati nekaj časa, medtem dokazovati, kako poskušaš zadovoljiti povpraševanje in prikazovati svoj nevzdržen položaj. Na koncu se ugotovi, da je bolje, da se cene popravijo, trg se spet ustali in stvar se pozneje ali prej uredi z korekcijo dohodkov. Ali ta ureditev ni možna tudi brez praznih trgovin, vrst in nezadovoljstva in mora dogovarjanje potekati po takšnih poteh, če vemo, da to niso avtomobili, pohištvo, ampak vsakodnevni artikli in da so cene le-teh pod zvezno pristojnostjo? Ali pa bomo naše gospodarstvo še bolj razbili in si privoščili v vsaki republiki svoje cene. Imamo skupnosti za cene in edini odgovor za vse večje zapiranje republiških gospodarstev bi bilo izenačevanje prodajnih možnosti za vse izdelke in da izdelki splošnega pomena ostajajo na mestih, ki jih v klasifikacijah imajo, razlike v prometnih davkih pa tudi niso tako velike, da bi ustvarjala privlačnejša in manj privlačna območja. Ostanejo skupnosti za cene — ali bo delo članov le teh dovolj odgovorno, da ne bo podobnih težav. Po kaznih, ki so bile izrečene članom splošnega združenja, si zagotovo ne moremo reči, da se podobni predlogi ne bodo ponovili oziroma da v septembru ne bo takšnih pritiskov, saj vemo, da bo jeseni po žetvi nov pritisk na cene pridelkov, prav tako pa se bodo določale odkupne cene za naslednje leto. Te bodo seveda višje kot letošnje in bo to že znak za pridelovalce za okvire, v katerih bodo lahko delali v naslednjem letu. Takrat bo marsikateri proizvajalec videl rešitev le v dvigu cene. Kdo bo takrat dal predlog?

Na koncu si še poglejmo, kakšen je potek sprejemanja cen, ki ga predpisuje zakon o cenah, ki je začel veljati januarja letos: »Da se uresničijo družbenoekonomske funkcije, kot izraz delovanja ekonomskih zakonitosti v socialističnem samoupravnem sistemu, upoštevajo vsi udeleženci pri oblikovanju cen in družbeni kontroli cen kot izhodišče naslednja merila:

— razmerje med ponudbo in povpraševanjem . . .«[1]

pravi zakon o temeljih sistema cen in družbeni kontroli cen in nadaljuje »vsi udeleženci morajo pri oblikovanju cen in izvajanju družbene kontrole cen, zlasti pa pri določanju in izvajanju politike cen, paziti:

— na vzpodbujanje razvoja proizvajalnih sil

— na vpliv cen na gibanje življenjskih stroškov.«[2]

Predvsem je pomembno to, da morajo udeleženci paziti na vpliv na življenjske stroške, nikjer pa ni navedeno, kako in s kakšnimi postopki, prav tako pa te potrebne pazljivosti ne najdemo več v nadalnjem besedilu zakona, kajti v kazenskih določbah zakon pravi: »z denarno kaznijo od 10.000 do 100.000 din se kaznuje za gospodarski prestopek samoupravna organizacija oziroma skupnost

— če pri določanju cen izkoristi monopolni položaj ali spravi v neenakopravni položaj druge samoupravne organizacije in skupnosti in udeležence v prometu,

— če se pri oblikovanju cen ne ravna po postopku in merilih za oblikovanje cen, ki so predpisani s tem zakonom,«[3]

torej, če dvig cen olja za več kot sto odstotkov ni v nasprotju z štiriintridesetim členom zakona, ni osnov za kaznovanje. In naprej v devetindevedesetem členu: »za odgovorno osebo po tem zakonu se šteje tudi oseba v samoupravni organizaciji oziroma skupnosti ali drugi pravni osebi, ki ji je s splošnim aktom samoupravne organizacije poverjeno pripravljanje aktov o cenah, kakor tudi oseba, ki je pooblaščena opozoriti organ upravljanja, da je akt o oblikovanju cen v nasprotju s predpisi.«

Tukaj se tudi konča odgovornost, kot se je končalo z ugotavljanjem le-te na sestanku osnovne organizacije ZK splošnega združenja kmetijske in živilske industrije.

Ali nam takšni odnos do nepravilnosti in do napak pri sestavljanju zakonov ter do takšnega načina oblikovanja cen ne odpira vrata v še večjo razglašenost sistema, in sedanje prekladanje odgovornosti z ramen enih na rame drugih, le še večje zavlačevanje in podporo tistim, ki želijo, da tako ostane tudi naprej?

V naši gospodarski praksi pa ostaja vse po starem, saj nas je spet presenetila poteza enega izmed proizvajalcev, ki je ob polnih skladiščih in zastoju prodaje izvedel ekonomsko utemeljen dvig cen; kakšna je ta ekonomija pa nam doslej še ni bilo razloženo.

Opombe:

1./Zakon o temeljih sistema cen in družbeni kontroli cen, Uradni list SFRJ 1/80, člen33
2./člen 34
3./člen 94
4./člen 99

Range Rover

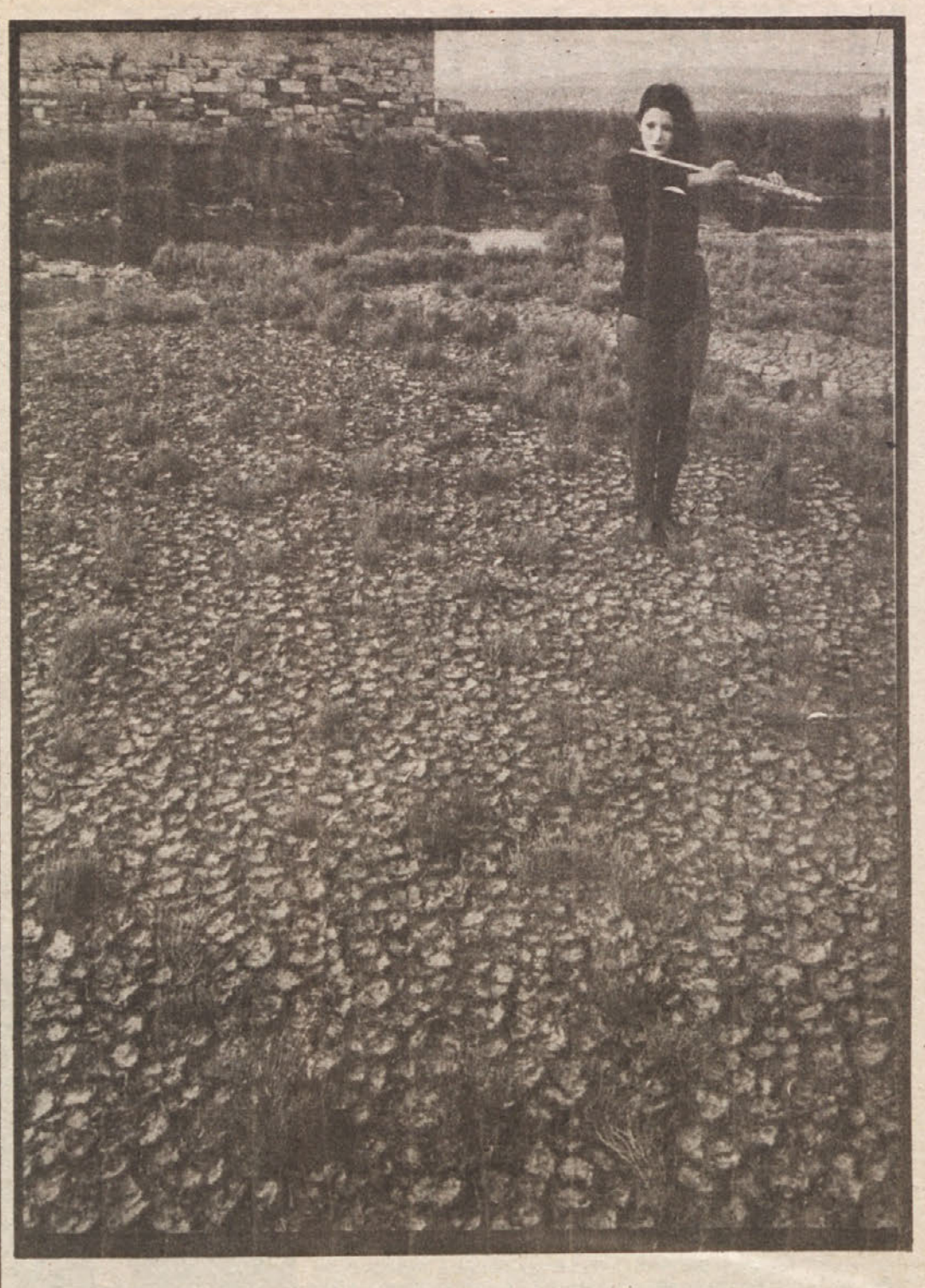

ZAPOSLOVANJE V STAGNACIJI

Gibanje zaposlenosti v Sloveniji je v stagnaciji, kar velja znatno bolj za gospodarstvo kot za negospodarstvo. Od decembra 1980 do maja letos se je zaposlenost znižala skupno za 0,3 % (sezonsko znižanje), od tega v gospodarstvu 0,5 %, v negospodarskih dejavnostih pa se je povečala za 0,7 % in med njimi v dejavnosti DPS, SIS in DPO kar za 2,0 %.

Ti podatki zgovorno pričajo o nesorazmerju zaposlovanja v družbeni bazi in njeni nadgradnji ter o tem, da želimo bitko s stabilizacijo voditi s počasnejšim zaposlovanjem. Skupnosti za zaposlovanje so letos do konca junija v Sloveniji registrirale 12,3 % manj potreb po delavcih in 10,0 % manj zasedb kot v enakem obdobju lani. Brezposelnost se je v obdobju od lanskega leta do letošnjega junija povečala za 11,2 %. Precej hitreje naraščala brezposelnost na območju medobčinskih skupnosti Nova Gorica (za 41 %), Maribor (za 19 %), Novo mesto (za 19 %), Selnica (za 20 %) in Kranj (za 15 %). V zadnjih mesecih je prišlo do znatnega znižanja brezposelnosti nasproti decembru 1980 (za 12,8 %), kljub temu pa se je število iskalcev zaposlitve z višjo in visoko izobrazbo povečalo za višjo od 3,0 %, v aprilu na 3,4 %, oziroma z visokošolsko izobrazbo od 2,3 % na 3,0 %.

Zelo podobno je gibanje zaposlenosti v občini Maribor. V obdobju od decembra 1980 do junija letos se je zaposlenost zmanjšala v gospodarstvu za 1,3 %, v negospodarstvu pa se je povečala za 0,4 %. Največji padec zaposlenosti v gospodarstvu beležimo pri industriji (za 1,4 %), v gospodarstvu (za 4,8 %), prometu in zvezah (za 0,6 %), obrti in osebnih storitvah (za 2,2 %), medtem ko ugotavljamo največjo rast pri stanovanjski, komunalni dejavnosti in urejanju naselij in prostora (za 4,0 %) in pri finančnih, tehničnih in poslovnih storitvah (za 2,9 %). V negospodarstvu je največji porast zaposlenosti pri DPS, SIS in DPO (za 1,5 %), medtem ko pri izobraževanju, zanosti in kulturi ter informacijah, zdravstvu in socialnem varstvu ni znatnega porasta.

Vzrokov za tako stanje je več. Navajam le dva (idealizirana): težko gospodarsko stanje kot objektivni, čeprav smo zanj tudi sami krivi in ne le slab mednarodni ekonomski položaj in neodgovorno ter nesamoupravno obnašanje kot subjetivni faktor. Največji padec zaposlenosti v gospodarstvu je prav v panogah, kjer so največje ekonomske težave. Zaradi slabe strukture našega gospodarstva in navezanosti na uvoz reprodukcijskega materiala se je ob restrikcijah pri uvozu, zmanjšanju naložb ter investicij zmanjšala produktivnost in proizvodnost nekaterih panog. Takšen je primer v gradbeništvu (zmanjšana zaposlenost za 2,6 %) — velja za Slovenijo, v industriji pa predvsem v proizvodnji naftnih derivatov (za 1,3 %), pri proizvodnji prometnih sredstev (za 5,9 %), pri proizvodnji in predelavi papirja (za 1,0 %) in pri predelavi kavčuka (za 1,9 %).

Pod nesamoupravnim in neodgovornim obnašanjem je potrebno predvsem poudariti neupoštevanje resolucij in drugih dogovorov, stališč, smernic tako na zvezni, republiški kakor na občinski ravni, premajhno zavzetost pri razvijanju samoupravnega odločanja delovnih ljudi in občanov, premajhno zavzetost pri izvajanju samoupravnih dogovorov in nadzorovanju uvajanja sprejetih stališč v prakso. In kakšen vpliv ima to na zaposlovanje? Ena od glavnih posledic premajhne borbe za razvoj samoupravljanja je prešibek vpliv gospodarstva na delitev ustvarjenega dohodka. Posledica tega je nesorazmerje med visokimi sredstvi, prelitimi v družbeno nadstavbo, in premajhnimi sredstvi, s katerimi razpolaga gospodarstvo. Zato ima združeno delo premajhno akumulativno sposobnost, premalo se gradi novih tovarn in obratov. Zato je odpiranje novih delovnih mest v stagnaciji. Po drugi strani pa je bilo izvedenih veliko neodgovornih, nekoristnih investicijskih izgradenj.

Nepravilna politika nagrajevanja dela tudi vodi do anomalij dela. Neposredno delo v proizvodnji, ki je največkrat zelo težko in v slabih pogojih, še ni dovolj nagrajeno. Zato je večje povpraševanje po vrsti poklicev, ki so manj efektivni, vendar bolje nagrajeni. Tako je razumljivo, zakaj beležimo v panogi pridobivanja premoga v Sloveniji od decembra lani do maja letos 1,1 procentni padec zaposlenosti. Govorimo o prestrukturiranju gospodarstva, hkrati pa celo dovoljujemo gibanje zaposlenosti v prid negospodarstva in neproizvodnega dela (administracije), večkrat manj potrebnega in celo odvečnega. Je mar to bitka za stabilizacijo gospodarstva? V imenu stabilizacijskih ukrepov in za dvig produktivnosti ne odpiramo dovolj novih delovnih mest, nekatera obstoječa dela zapiramo, čeprav mogoče ne bi bilo potrebno. Ob tem pozabljamo, da vodimo bitko za stabilizacijo gospodarstva zgolj zaradi nas samih: delovnih ljudi in občanov, za našo boljšo sedanjost in prihodnost, ne pa zaradi stabilizacije same.

V ukrepih za doseganje večje produktivnosti je zmanjšano izkazovanje potreb delovnih organizacij po delavcih najlažji ukrep, ker v takšen administrativni poseg ni potrebno vložiti nobene energije za dvig produktivnosti. Tudi tu žal želimo reševati probleme le po liniji najmanjšega odpora, skrbno (egoistično), varujemo svoje interese (čim manj truda za čim večji dohodek, večji bodo deli) in nezaposlenim ne dovoljujemo udeležbe pri pridobivanju dohodka, seveda dohodka, pridobljenega z družbenimi produkcijskimi sredstvi. Breme neugodnih ekonomskih gibanj moramo nositi vsi enako. S takšnimi kratkoročnimi in do sodelavcev in soobčanov brez zaposlitve nesolidarnimi potezami dolgoročno gotovo ne bomo rešili problema nezaposlenosti.

Ta problem še ni kritičen, saj je bilo v Sloveniji letos vključno z junijem 52.000 prostih delovnih mest, od katerih jih je bilo zasedenih le 39.000; brezposelnih, za katere ni njihovi strokovni izobrazbi oziroma z delom pridobljeni njihovi delovni zmožnosti ustreznih delovnih mest, pa je bilo manj, kot je bilo na razpolago prostih delovnih mest, namreč 11.600. Kljub temu pa sem želel opozoriti na nepravilne trende, ki so pri zaposlovanju letos bolj izraziti kot pretekla leta.

Rešitev problema zaposlovanja je le v pametno in humano vodenih stabilizacijskih ukrepih, v razvoju gospodarstva in v razvijanju samoupravnih socialističnih odnosov in nikakor v njihovih nasprotjih, ki probleme le poglabljajo.

Zdravko KRAVANJA

POGOVOR Z DELEGATOM NA III. KONGRESU SAMOUPRAVLJAVCEV JUGOSLAVIJE

Potek priprav in delo na III. kongresu samoupravljavcev Jugoslavije v Beogradu smo lahko spremljali po televizijskih oddajah, radiu, v časopisih in revijah. Toda živa beseda nekoga, ki je neposredno sodeloval na tem pomembnem srečanju, osvetli marsikatero vprašanje, sam kongres pokaže v drugačni luči, skratka, daje nam boljši vpogled v bit dogajanj na kongresu. O predkongresnih pripravah in kongresnem delu sem se pogovarjal z delegatko na tem kongresu tovarišico Angelco Kranjc. Je tajnica v krajevni skupnosti Moša Pijade v Mariboru in opravlja vrsto pomembnih družbenopolitičnih in samoupravnih funkcij. Na III. kongresu samoujpravljavcev Jugoslavije je sodelovala v komisiji za delegatski sistem, zato sva temo najinega pogovora, ki ga skoraj v celoti povzemam, usmerila predvsem na problematiko delegatskega sistema pri razvijanju samoupravnih socialističnih družbenih odnosov.

— III. kongres samoupravljavcev je potekal junija, vendar je bila politična platforma okvirno znana že veliko prej. Pobudnik te politične manifestacije je bil tovariš Tito, katerega življenjsko delo bi naj ta kongres razvijal naprej. Priprave zanj so potekale tudi v javni razpravi o osnutku kongresne resolucije. Kako ocenjujete potek predkongresnega obdobja?

,,Kongres je namenjen vsem delovnim ljudem, predvsem pa članom sindikata. Osnutek so obravnavali v večini družbenih sfer, a redkokje poglobljeno pa še tedaj je bil pristop često forumski. Res je, da obravnava osnutka resolucije ni bila parcialna in da so bili nosilci obravnave SZDL v krajevnih skupnostih in sindikat v organizacijah združenega dela. Vendar SZDL ni dala dovolj poudarka tej resoluciji ali pa je bil takšen njen programski namen z ozirom, da je v SZDL bila lani široka razprava o analizi izvajanja zvezne resolucije o nadaljnjem razvoju krajevnih skupnosti. To je praksa vsakega leta, ko se preverjajo spoznanja in izkušnje delegatskega samoupravnega sistema. Osnutek kongresne resolucije je poleg posredno omenjenih družbenoekonomskih odnosov v krajevni skupnosti, ko gre za vpliv delavca na splošno in skupno porabo pri oblikovanju meril za prispevne stopnje za interesne skupnosti, krajevno skupnost omenjal oziroma obravnaval zgolj v tem sklopu. Zato v krajevnih skupnostih niso toliko razpravljali o osnutku kongresne resolucije. Takšen pristop moramo dokaj kritično oceniti," je dejala tov. Angelca Kranjc.

— Smo v obdobju težke mednarodne gospodarske in politične situacije, ko ne moremo deliti več, kot ustvarjamo, ko gre za določeno neenotnost na jugoslovanskem trgu, ko še vedno ne izvažamo dovolj, veliko delovnih organizacij ima probleme z nelikvidnostjo itd. Kako je III. kongres samoupravljavcev opredelil vzroke teh težav in ali je bila podana celovita analiza stanja?

,,Mislim, da je Mika Špiljak v svojem zelo obsežnem, zelo konkretnem referatu podal precej zanimivih informacij, ki jih niti v statističnih virih nisem zasledila. Enakega mnenja so bili tudi drugi delegati. Vedno je na takih zborih zanimivo primerjanje trenutnega obdobja s prejšnjim. Po teh podatkih smo ugotovili, kako so se posamezne strukture razvijale. Še posebej pa je pritegnila primerjaa z evropskimi državami in s svetom. Tovariš Špiljak je analizo podal pretežno opisno s statističnimi tabelami in drugimi informacijami."

— Na III. kongresu smo srečali vrsto problemskih vprašanj, s katerimi smo se ubadali že na II. kongresu samoupravljavcev. Zato ,,hudobni jeziki" trdijo, da je sedanji kongres le ponovitev prejšnjega. Kaj menite o tem?

,,Na II. kongresu samoupravljavcev nisem bila, vendar — kolikor spremljam družbena dogajanja — ugotavljam, da je bil II. kongres v času, ko smo po obdobju liberalizma šestdesetih let začeli postavljati nove temelje našega samoupravnega razvoja. Takrat smo bili v toku javnih obravnav ustavnih amandmajev, ki so bili leta 1974 izoblikovani v v novo ustavo. Zatem je bil leta 1978 sprejet zakon o združenem delu. Zato je vsebina tega kongresa z vsebino prejšnjega neprimerljiva, čeprav smo bili tedaj v podobnih gospodarskih težavah. Gospodarske težave verjetno niso pogojene z našim sistemom, ampak z razmerami, ki vladajo danes v svetu."

— Niso le zunanji faktorji krivci za težko gospodarsko stanje, ampak tudi naše napake.

,,Tako je. Mika Špiljak in drugi so govorili o čistem subjektivizmu, odgovornosti oz. neodgovornosti, ki vpliva na izvajanje sprejetih odločitev. Zlasti so izpostavili forumsko delo v javnih institucijah, v samoupravnih interesnih skupnostih, v družbenih dejavnostih, pa tudi v združenem delu. Kritično so tudi ocenili nekatere dejavnosti, kjer ni povezovanja, predvsem pri gradbeništvu pri zastopanosti na tujem tržišču. Zlasti so to povezovali s sedanjo politiko stabilizacije. Tu so bile njihove kritične pripombe."

— Kako so potekale razprave po komisijah?

,,Sodelovala sem v komisiji za delegatski sistem, kjer je imel koreferat Stane Dolanc. V večini primerov so bili razpravljavci iz organizacij združenega dela. Nekateri so pomešali vsebino razprave. Mislim, da je prav, da delegati vse povedo, vendar so bili nekateri referati slabo pripravljeni in niso spadali na kongres samoupravljavcev. Brez smisla je govoriti o svoji delovni organizaciji, da ima delavski svet, komisije, da so samoupravno organizirani. To je pravica in dolžnost vsake sredine in ni nekaj posebnega. Dogajalo se je, da so delegati iz iste regije prišli na kongres z neusklajenimi poročili, tako da so si bile njihove razprave nasprotujoče. Če bi članstvo po posameznih komisijah imelo čas in možnost izbire posameznih tem in referatov, bi bila kvaliteta teh komisij boljša. Malo je bilo zares pripravljenih delegatov, ki so dajali tudi predloge za rešitev stanja in ne samo kritizirali. Vsi niso prišli na vrsto. Tako naša delegatka tovarišica Dolferjeva, ki je imela pripravljeno temo za področje stanovanjskega gospodarstva v Sloveniji (za delavce zelo občutljivo področje), ni prišla na vrsto, kljub temu da je vodstvo naše delegacije to zahtevalo.

Iz družbenih dejavnosti je bilo zelo malo razpravljavcev. Neka delegatka iz Titovega Užica je zastopala kulturno skupnost. Njeno razpravo smo skraja napačno ocenili kot odmik od vprašanja delegatskega sistema, ker je trdila, da daje kongres premalo poudarka razvoju kulture za delavce. Vendar je razvijala razpravo v smeri, da vprašanje kulture ni samo vprašanje neke estetike, razstave, literature itd., ampak je govorila o človeški kulturi pri samoupravnem odločanju. Ta razprava je zbudila precej pozornosti. Nadalje je spregovorila o odnosih v skupščinah samoupravnih interesnih skupnosti. Gre za to, da je pri dvopartitnem sistemu nastala neka ločnica med zborom uporabnikov in zborom izvajalcev in da se preveč obnašamo mi-vi. V bistvu pa smo vsi: izvajalci in uporabniki (kar smo glede na določeno dejavnost) izvajalci vseh med seboj zelo odvisnih družbenih dejavnosti. Ta razkorak je postal tako velik, da je bistveno vplival na nadaljnjo vlogo politike posameznih interesnih dejavnosti.

Neki študent iz Ljubljane je zelo udarno govoril o položaju študentov, ki jih družba pretežno obravnava kot objekte namesto kot subjekte vzgojno izobraževalnega procesa. Zelo odločno je govoril o študentskem odločanju, o nezadostnem vplivu študentov na sestavljanje študijskih programov. Govoril je, kako so odmaknjeni od samoupravnih organov na univerzi, da so v večini primerov poklicani takrat, ko se obrobno obravnava njihova tematika. Postavil je celo vprašanje, ali je to namerno ali nenamnerno. Deležen je bil precejšnje pozornosti in močnega aplavza."

— Velikokrat slišimo, da SIS še ne izvajajo z ustavo in zakoni opredeljene vloge in da ponekod SIS prehajajo v neki organ državne administracije. Ali ste se tudi o tem pogovarjali v komisiji za delegatski sistem?

,,Ne, to vprašanje so obravnavali v komisiji za dohodkovne odnose. Če pa vprašanje ocenjujem neglede na kongres, so v SIS strokovne službe mogoče le prevzele določeno funkcijo odločanja. Vendar so to verjetno storile nehote. Ocenjujem, da so se za posamezna področja v občini ali republiki strokovne službe že zelo razširile in da že vsaka po svoji strokovnosti pripravlja gradiva in jih tudi zagovarja glede na obstoječi sistem financiranja in pa mogoče glede na vladajoči družbeni trenutek, ko dajemo prednost dejavnosti, ki smo jo prej zanemarjali. Strokovne službe se premalo ukvarjajo z razvojem delegatskega sistema oz. z delom delegatov v skupščinskem sistemu. Bolj so zbiratelji nekih potreb, analitiki, kalkulanti, ki strokovno pripravljajo materiale, delegati pa naj bi bili tisti, ki bi naj o njihovih variantnih predlogih odločali. Vendar se te službe večkrat skrivajo tudi za izsiljeno sprejetimi sklepi, ki jih na skupščinah delegati sprejmejo predvsem zaradi nepoznavanja tematike. Zanimiva je primerjava med skupščinskim sistemom SIS in občinskim skupščinskim sistemom: ugotovimo, da razpolagajo SIS z večjim delom sredstev kot občinske skupščine, toda razprave v skupščinah SIS so pogosto celo slabše kot razprave na zborih v krajevnih skupnostih in organizacijah združenega dela, ker praktično o nekih dohodkovnih odnosih za neko dejavnost ne odločajo delegati, ampak politiki. Ali gre za subjektivne napake delegatov ali za slabo izbiro delegatov ali pa strokovne službe prevzemajo njihove funkcije. Teoretično je delegatski sistem lepo dograjen. Subjektivne napake se kažejo predvsem v neodgovornem ravnanju. Temu je posvetil III. kongres samoupravljavcev veliko pozornost, vendar je bila odgovornost premalo definirana. Neki borec iz Črne gore je rekel, da bo besede Dolanca, Špiljaka in drugih, ki so govorili o odgovornosti, cenil šele takrat, ko bodo ti tovariši besedo odgovornost opredelili tako, da bodo organizacije in osebe pred javnostjo **polmenako** nosile v primeru neizpolnjevanja svojih obveznosti tudi določene posledice. Zelo preprosto in konkretno je definiral odgovornost, ki ji mi ponavadi v praksi ne pridemo do bistva.

— Ali pa odgovornost prenašamo na neke splošne probleme. Verjetno ste na kongresu spregovorili tudi o tem, da temeljne delegacije še ne izvajajo funkcij tako, kot smo jih opredelili.

,,Ja, smo. V praksi v krajevnih skupnostih to vidimo v raznih fazah delegatskega sistema. Najprej je bila splošna delegacija za interesne skupnosti, nato posebne delegacije za vsako SIS posebej, zdaj pa uvajamo združene delegacije za štiri, pet SIS. Doslej še nobena oblika ni rešila problema, problem je v delegatovi samoinciativnosti pri pridobivanju mnenj baze, v tem, koliko je delegat zmožen slediti razpravi in razumeti gradivo. V OZD in krajevnih skupnostih ni mogoče za vsako sejo skupščine SIS sklicati baze, da pove svoje mnenje, ker bi to povzročilo veliko izgubo časa. Programi so sicer dobro sestavljeni, toda gradiva je preveč. Zdaj je sestava delegatov le toliko kvalitetna, da v večini razumejo vsebino samoupravljanja. Vender delegati ob svojem rednem, odgovornem delu v OZD nikakor ne morejo kljub voljnosti do samoupravljanja prebrati kup gradiva za neko sejo in se dobro pripraviti. Delegat mora vsebino dobro poznati, ker mu strokovne službe velikokrat vsiljujejo svoje mišljenje o superiornosti in nezmogljivosti svojega gradiva. Mnogo delegatov že zaradi takih izkušenj ni sodelovalo v razpravah, čeprav je to narobe, ker gre včasih za sprejemanje zelo pomembnih odločitev."

— To je v bistvu etatistični odnos, o čemer je tudi bil govor na III. kongresu samoupravljavcev.

,,Tudi o tem se je govorilo. Tovariša Špiljak in Dolanc sta to zelo kritično ocenila."

— Ali ste na tem kongresu tudi obravnavali nacionalistična in anarholiberalistična dogajanja na Kosovem?

,,Reči moram, da sta o tem odprto govorila le Franc Šetinc v komisiji za delegatski sistem in tovariš Rožič v komisiji za dohodkovne odnose. Franc Šetinc je javno zahteval, da kongres spregovori od dogodkih na Kosovem, medtem ko so Dolanc in drugi omenili le, da je dogodkom na Kosovem botrovala predvsem nedoslednost pri uresničevanju samoupravnih odnosov. Mi delegati smo prav pričakovali, da bo kongres udarno obsodil razmere na Kosovem, vendar zaman. Menim, da bi morali o tem na kongresu več govoriti."

— Ko ugotavljamo, koliko delavec neposredno odloča in koliko inštrumentov ima v roki, da obvladuje akumulacijo v gospodarstvu, ugotovimo, da je akumulacija v gospodarstvu šibka, ker se preveč sredstev prelije v družbene sfere. To dejstvo kaže, da delavec v združenem delu nima dovolj vpliva na delitev ustvarjenega dohodka.

,,O tem manj vem, ker se manj ukvarjam s problemi v združenem delu in nisem neposredno sodelovala v komisiji za dohodkovne odnose. Krajevna skupnost teh problemov v združenem delu ne more reševati, toda sindikat iz združenega dela bi s SZDL v krajevni skupnosti moral te zadeve obravnavati kot družbenopolitična organizacija občanov v krajevni skupnosti na drugi strani."

— Ker gre za povezovanje OZD na območju krajevne skupnosti s konkretno sredino, bi se morali v krajevni skupnosti pogovarjati tudi o delitvi dohodka v teh OZD in o zadevah obojestranskega pomena.

,,Tako, da. Mi imamo zastopnost delegatov v SZDL in delegatski skupščini naravnano po nekih principih, vendar ni dovolj povratnih informacij v OZD o problematiki krajevnih skupnosti, niti delegati iz OZD na skupščini v krajevni skupnosti ne prikažejo problemov svoje sredine. Ta osnovna delegatska vez ne funkcionira, in verjetno ne samo na osnovi subjektivnih napak, ampak na osnovi nezadostno organizirane povezave med OZD in krajevnimi skupnostmi. Tu so za dograditev delegatskega sistema še odprte možnosti. Kar pa zadeva financiranja planov v krajevnih skupnostih, imamo ponekod v Sloveniji glavarino, pri nas pa sporazum za delež iz bruto dohodka OZD. Vendar imajo OZD premajhen vpogled v te plane. To je predvsem značilno za mestno področje."

— Že prej sva spregovorila o preobsežnih delegatskih gradivih in o subjektivnih napakah delegatov pri samoupravnem odločanju. Ali ste se na kongresu posvetili vlogi informiranja, znanosti in izobraževanja pri reševanju teh problemov?

,,V javnih sredstvih informiranja je mogoče vse zaslediti. Za informiranje ni potrebna neka znanost. Tudi **živa beseda** veliko pomeni, vendar prepogosto manjka. Pomembno je, da za vsako delegatsko funkcijo izvolimo primernega delegata. Tako se ob neuspešnosti ne bo mogoče izgovarjati na neinformiranost in neznanje."

— V čem je akcijski prispevek komisije za delegatski sistem?

,,V tej komisiji smo sprejeli štiri akcijske amandmaje za izgrajevanje delegatskega sistema v sklopu samoupravnih odnosov. Te so predlagale močne grupacije iz združenega dela, kjer je ponekod težko izpeljati delegatski sistem, kot npr. v gradbeništvu, ki ima veliko gradbišč porazdeljenih po celi Jugoslaviji, zanje pa je značilen velik preliv kadrov. Gre za predloge za spremembo zakona o volitvah in delegiranju delegatov v skupščine. Predlog tega zakona je v Sloveniji že pripravljen in v njem bomo to verjetno upoštevali. V predlogu tega zakona je tudi pobuda, da naj bi za posamezna področja namesto fleksibilnih delegatov uvedli stalne, vendar v zaključnem delu kongresa, ko smo sprejemali amandmaje, tega nisem zasledila. Ker pa gre za zakonodajni sistem, je III. kongres samoupravljavcev lahko le predlagatelj glede na izkušnje."

— Kaj ste v komisiji za delegatski sistem menili o vlogi družbenopolitičnih organizacij in drugih subjektivnih sil?

,,Ugotovili smo, da v delegatskem sistemu stojijo preveč ob strani in da v večini primerov prepuščajo delegacije kot privesek samoupravni strukturi — delavskemu svetu v DO in samoupravnim organom v krajevnih skupnostih. Družbenopolitične organizacije tu še ne odigravajo svoje prave vloge. To je splošno znano."

— Kaj menite o vlogi in pomenu III. kongresa samoupravljavcev?

,,Name je ta kongres deloval kot preverba našega samoupravnega sistema in razvoja, ki ne more iz naših ustavnih in drugih opredelitev in ne prinaša bistveno nič novega. Gre le za dograjevanje tega sistema ob analiziranju naših napak in določitev akcij za odpravo teh napak. Na kongresu ni mogoče konkretizirati rešitev za vsak problem neke dejavnosti. To je dolžnost vsake samoupravne sredine, da po načelih akcijskih ukrepov resolucije III. kongresa samoupravljavcev analizira svoje stanje in potem sprejme ustrezne ukrepe za izboljšanje le-tega. III. kongres je bil potreben v sedanjem obdobju, ko uresničujemo naš družbeni plan, ko si prizadevamo ustaliti gospodarstvo, ko bomo lahko analizirali vpliv in izvajanje ustavnih amandmajev o omejitvi mandatov na samoupravni sistem in delovanje pomembnih družbenih funkcij. Seveda dogovorov na III. kongresu samoupravljavcev ne bomo uresničili takoj, ampak bo za realizacijo teh potreben dolgotrajen napor."

— Ta kongres je tudi neke vrste priprava na XII. kongres zveze komunistov Jugoslavije?

,,Je tudi priprava na kongres ZSJ in na vse druge podobne dejavnosti in politične manifestacije, s katerimi razvijamo našo samoupravno socialistično družbo," je dejala Angela Kranjc.

Zdravko KRAVANJA

NEKAJ MISLI IZ OCENE RAZMER NA UNIVERZI V MARIBORU

V začetku septembra je bil razgovor o trenutnem stanju na Univerzi v Mariboru, ki ga je pripravil sekretariat univerzitetne konference ZK. Iz študijskega gradiva povzemamo nekaj najzanimivejših odlomkov.

UVELJAVLJANJE NOVIH DRUŽBENOEKONOMSKIH ODNOSOV V VISOKEM ŠOLSTVU

Zakon o usmerjenem izobraževanju je dovolj določno nakazal smer družbenoekonomske preobrazbe in to v resnici ni več institucijski (šolski) zakon, ampak je družbena norma, po kateri naj se uredijo izobraževalni odnosi v združenem delu, ki so enako splošno prisotni in zadevajo vse ljudi kot ekonomski, socialni, kulturni ali kakšni drugi odnosi.

Istovetno novo kvaliteto vsebuje tudi zakon o raziskovalni dejavnosti. Vendar dosedanje uresničevanje obeh zakonov vse preveč poudarja le formalno — pravno plat in se pod novimi imeni skriva še pretežno stara vsebina. Jasno je, da vzrok temu ni le nerazumevanje novih tendenc, ampak je v ozadju razmerje interesov tako na univerzi kot okoli nje. Univerza je kot ustanova za podeljevanje visokih družbenih statusov predolgo živela v simbiozi s centri odločanja v gospodarstvu, kulturi, družbeno-političnih skupnostih in drugod, da bi bilo mogoče naravo tega povezovanja na hitro in korenito spremeniti. To tudi ne zavisi zgolj od univerze.

. . . Dejansko pa je nedodelanost in necelovitost dohodkovnih odnosov (ne sicer v celoti, ampak v večji meri) posledica razdrobljenosti in šibke podružbljenosti (premočne privatizacije) izobraževalne — raziskovalne dejavnosti. Če visokošolski delavec v svoji delovni organizaciji združuje le del (včasih presenetljivo majhen) svojega dela in v njej ustvarja le del (doslej še nikjer niso pobliže ugotavljali kolikšen) svojega dohodka, vse drugo pa je prepuščeno njegovi privatni iniciativi, potem smo našli pomemben razlog nezainteresiranosti za razkrivanje in urejanje družbenoekonomskih odnosov. Povedati pa je treba, da objektivno in subjektivno nimajo vsi visokošolski učitelji enakih možnosti pridobivanja dohodka zunaj svoje delovne organizacije, kar ustvarja še dodatna nesorazmerja in napetosti.

»Dohodkovna nezainteresiranost« je še posebej značilna za študente, ki se na ta način odvračajo od temeljne problematike samoupravljanja na šoli. Nobenih poizkusov ni, da bi se samoupravno odločanje o štipendijah povezalo s samoupravnimi odnosi v visokošolskih temeljnih organizacijah. Tako imamo opraviti s povsem neustreznim odnosom, da se študentov ne tičejo družbena sredstva namenjena delovanju šole, da pa se na drugi strani učiteljev ne tičejo sredstva za štipendije in njihova smotrna poraba.

SAMOUPRAVNA ORGANIZIRANOST VISOKOŠOLSKIH ORGANIZACIJ ZDRUŽENEGA DELA

Mariborska univerza mora sprejeti ostrejše kriterije za oceno razvitosti samoupravnih odnosov in organiziranosti, saj obstoja pojavov hierarhije in odtujene oblasti ne more opravičevati s tradicijo oziroma z inercijo prastarih akademskih običajev. Taki odnosi so v Mariboru vpeljani na novo, ne da bi se vedno spraševali po samoupravnih alternativah.

Komunisti se moramo odkrito soočiti z dejstvom, da je močno opešala in se kar porazgubila idejna naravnanost in praktična pripravljenost za iskanje in uresničevanje izvirnih samoupravnih rešitev, ki bi univerzo trajno varovale pred zapiranjem v »slonokoščeni stolp«. V začetnem obdobju so šole ta problem enostavno premagovale zahvaljujoč svoji relativni majhnosti in pa dejstvu, da je prva generacija učiteljev ohranila vsestranske vezi z delovnimi sredinami, od koder so se rekrutirali. Obe okoliščini sta se sedaj spremenili in samoupravno vpetost v družbeno okolje je mogoče zagotavljati le s premišljeno in vsestransko odprto samoupravno organiziranostjo.

Predpogoj optimalne integracije v samoupravne procese je primerna notranja samoupravna konstituiranost visokošolskih organizacij. Pomembno je spoznanje, da v skoraj desetletnem obdobju, kar se govori o TOZD na mariborski univerzi izoblikovali zanesljivih kriterijev za njihovo ustanavljanje. Zato ne more biti presenečenje, da naša univerza združuje dva slovenska ekstrema: verjetno najmanjšo visokošolsko temeljno organizacijo (razredni pouk na PA) in verjetno — upoštevaje študente ob delu — največjo enovito visokošolsko delovno organizacijo (VEKŠ). Ob takih dejanskih razhajanjih pa je seveda razumljivo, da izmenjava stališč o samoupravni konstituiranosti tudi v organizaciji ZK nerada steče. Tako ne pridemo do jasnih skupnih ocen o naslednjih ključnih vprašanjih visokošolskega samoupravljanja:

— Ustanavljanje močnih organizacijskih enot z velikim praktičnim, včasih pa tudi formaliziranim vplivom na odločanje, ki da bi naj »razbremenile« nivo VDO (VTO), seveda pa mu istočasno tudi odvzemajo pristojnosti; agrumenti za formiranje takšnih enot bi največkrat lahko bili tudi osnova za formiranje OTV, za kar pa ni pripravljenosti.

— Zanemarjanje študentov kot polnopravnih samoupravljalcev pri ugotavljanju pogojev za konstituiranje VTO in naknadno razreševanje težav pri vključevanju »študentske mase« v samoupravljanje s polovičnimi rešitvami, ki zmanjšujejo njihov dejanski vpliv na odločanje.

— Skromna iniciativnost pri samoupravnem povezovanju s programsko komplementarnimi izobraževalnimi, raziskovalnimi in gospodarskimi organizacijami v integralne celote, heterogenost »uporabniške baze« ovira ustanavljanje enot PIS ob VTO, ustvarja dileme in pomote pri vključevanju v ustrezne PIS, kar vse ima lahko izvor v neustrezni samoupravni konstituiranosti VTO — VDO.

— Koncentracija vpliva na odločanje v ozkem krogu visokošolskih delavcev, ker da »sicer ni mogoče pravočasno in pametno ukrepati«.

Na šolah, kjer so ustanovili VTO (VTŠ, PA), pozitivno ocenjujejo nekajletne izkušnje. Mnogi odnosi (dohodkovni, delovni, družbenopolitični) so se jasneje razpletli, kot bi se ob vztrajanju pri enoviti organizaciji. Nova organiziranost pa je razkrila in legalizirala tudi nekatere konfliktne odnose, predvsem v zvezi z neenakomerno obremenitvijo, razlikami v osebnih dohodkih, kriterijih za dodeljevanje stanovanj, deležu pri pokrivanju stroškov poslovanja skupnih služb ipd. Pojavljanje teh spornih razmerij med VTO pa ne pomeni, da je bilo pred njihovim konstituiranjem vse poravnano ali da takšnih latentnih konfliktov ni pri enoviti VDO. Ocenjujemo, da so se možnosti dolgoročnega in principialnega reševanja teh vprašanj z ustanovitvijo VTO bistveno povečale. Vedeti pa je treba, da tudi VTO, čeprav je pri njih tripartitni samoupravni nadzor učinkovitejši, niso imune pred skupinsko-lastniškimi težnjami in poskusi ograjevanja od skupnih odgovornosti VDO ali univerze.

Zakon o usmerjenem izobraževanju je prevzel staro definicijo univerze, ne da bi natančneje določil njeno vlogo v konceptu usmerjenega izobraževanja. Prav gotovo se ta vloga ne more izčrpavati v protokolarnem predstavniškem poslanstvu in ohranjanju vnanje paritete s tujimi visokošolskimi sistemi. V usmerjenem izobraževanju je univerza garant značilne strukturiranosti in kvalitete vzgojnoizobraževalnih in raziskovalnih programov, obenem pa še na poseben način organizirano združenje, ki omogoča najtesnejše sodelovanje, prepletanje in prehodnost programov. Če so nekatere visokošolske sredine pri nas ohranile oznako univerze, čeprav ne uresničujejo opisane vloge v celoti, se imajo zato zahvaliti tradiciji. Druge visokošolske sredine pa so pridobile oznako univerze ravno na osnovi pričakovanja, da bodo znale to novo vlogo uspešno uresničiti. To je razlog, da se na položaj univerze v usmerjenem izobraževanju gleda s poudarjeno kritičnostjo.

DRUŽBENOEKONOMSKI; SAMOUPRAVNI IN DRUŽBENOPOLITIČNI POLOŽAJ ŠTUDENTOV

Študentje predstavljajo najštevilnejšo in potencialno najvitalnejšo kategorijo družbenopolitičnega dogajanja na univerzi. Študentje mariborske univerze so se po svoji socialni strukturi v glavnem izenačili s študenti drugih univerzitetnih centrov v Jugoslaviji in danes to niso več pretežno delavski in kmečki otroci, kot je bilo ob ustanovitvi visokošolskih zavodov v Mariboru. Je pa mariborska univerza še vedno ohranila neko drugo značilnost, da je namreč pretežno regionalna šola. Nad polovico študentov stanuje pri starših. Tudi navedbe o sredstvih za vzdrževanje kažejo, da jih nekaj manj kot polovico študentov v pretežni meri prispevajo starši. Dobra četrtina študentov se v Maribor vsakodnevno vozi iz okoliških mest. Med študenti začenjajo prevladovati dekleta in veča se delež poročenih.

Slabo je, da že več let skrbneje ne analiziramo materialnega položaja študentov. Spremembe sistema družbene pomoči študentom bi to še posebej narekovale. Tako pa so danes komisije za materialna vprašanja študentov bistveno manj aktivne, kot pred leti in o gmotnih težavah študentov vemo manj, kot smo vedeli kdajkoli prej. Ponovno opozarjamo, da bi morali najti sistemska stičišča med odločanjem o štipendijah in samoupravnem življenju VTO. Končno je štipendija rezultat študijske prizadevnosti, o pogojih študija pa odloča samouprava. Tako štipendija kot študij sam sta v funkciji kadrovske politike, odločanje o njej pa sodi v PIS in njene enote ob VTO. Le če bosta uporabniška in izvajalska stran to dojeli, si lahko obetamo dolgoročno ureditev materialnega položaja študentov in ne bo trenutno reševanje, ki smo mu bili priče doslej. Na ta način bomo tudi bolje pripravljeni na problem, ki se je začel kazati v zadnjih mesecih, da posamezni profili diplomantov ne dobijo dela.

Očitno je ta študij tako organiziran, da ne povezuje učiteljev s študenti, niti študentov med seboj, pa tudi šole ne z družbenim okoljem. Študent ostaja v študijskem programu individualist, ki ga študijske naloge ne zbližujejo z drugimi študenti, izpit pa ga tudi ne zbliža z učiteljem. Postavljen je v položaj pasivnega potrošnika izobraževalnih storitev, s čemer se je v veliki meri sprijaznil in je zmožen le še stihijske obrambe svojih potrošniških interesov, ki kulminirajo z diplomo. Zunanje značilnosti takšnih razmer so depersonalizirani pisni teksti, predemenzionirane seminarske skupine, razdrobljena študijska snov v nerazumno velikem številu predmetov, zanemarljivo vključevanje študentov v raziskovalne projekte ipd . . . Študentov taka vsebina študija ne more veseliti, v njem vztrajajo, ker je to edina pot do diplome, ki s tem postane sama sebi namen. Tak pojav se v marksistični analizi imenuje odtujenost dela.

URESNIČEVANJE PREOBRAZBE VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA V VISOKEM ŠOLSTVU

Razmeroma splošno je prepričanje, da pomeni za univerzo prehod v usmerjeno izobraževanje pač sprijaznjenje z spremembami v srednjem šolstvu. Napovedane prilagoditve so sicer motnja, vendar niso prve ne zadnje. Nikjer ni znamenj, da bi se v visokem šolstvu lotili usmerjenega izobraževanja kot globoke in usodne družbene spremembe, ki naj bi

— končno porušila pregrado med svetom vajencev in svetom študiozov,

— normalizirala pretirane želje po visokošolskih diplomah,

— zaustavila eksodus iz proizvodnih v neproizvodne poklice.

Zagrešeno je stališče, da bo visoko šolstvo opravilo svojo funkcijo v usmerjenem izobraževanju s tem, ko bo specialistično razdrobilo že tako razvejane srednje šolske programe. Nova osnova povezovanja srednjega in visokošolskega izobraževanja je spremenjena v vsebino obče in teoretične izobrazbe. V tej smeri je treba iskati izhod med skrajnimi gledanji na primernost preobrazbe, ko bi eni pustili odprta vsa vrata, drugi pa bi preprečili vsako prehajanje. Usmerjeno izobraževanje mora visokemu šol- končno prinesti prepotrebno integracijo zanj. Vendar izkušnja govori, da je vse prejšnje reforme spremljal nasproten proces, ki ga je narekovala stihija ekspanzije.

Pot do ustvarjalnega znanja je v marsičem drugačna od obstoječega načina študija. V programskem smislu mora omogočiti

— seznanitev z občo kulturo,

— zapadanje znanstvenih osnov široko pojmovanega poklica,

— razvijanje sposobnosti učenja, kritičnega mišljenja in raziskovanja.

Nova univerza mora odločno zavrniti ponekod sedaj celo podvzdignjeni »industrijski«/šablonizira ni pouk. Že sedaj je očitno, v bodoče pa bo še bolj, da so neprimerno zaposleni ali brezposelni prav »serijski« diplomanti, medtem ko ni strahu za strokovnjake, ki so že v času študija našli svojo individualno pot. Ta drugi tip študija mora postati pravilo. Za ceno omogočanja takšnega študija pa je treba pričeti z rušenjem zidov med predmeti, med smermi in med šolami. Prav tako je treba nastopiti hierarhičnim odnosom, ki so tudi na mladi univerzi marsikje že prerasli delovne in tovariške stike med učitelji in študenti.

Centralno vprašanje usmerjenega izobraževanja je tudi v visokem šolstvu razmerje med študijem in delom ali drugače rečeno integriranosti visokošolskega izobraževanja v združeno delo. Pojmi o tem so najmanj jasni in zamisli o praktičnih rešitvah so najbolj pomanjkljive. Predpostavka, da je univerza »izobraževalni obrat« delavcev v združenem delu je ocenjena kot utopična vizija, ki še zelo dolgo ne bo imela praktičnega učinka. Tačas pa združeno delo uresničuje svoj interes preko sklenjenih pogodb o raziskavah, vplačanih šolnin za študente ob delu, morebitnih pripomb k študijskim programom, počitniških praks in tu in tam dogovorov o naslovih diplomskih nalog. Vse to so koristni koraki in je prav, da se šole z njimi pohvalijo. Vendar terja usmerjeno izobraževanje že ta trenutek več od tega. Usmerjeni študentje vedo, kaj iščejo na univerzi. (Študentje, ki vedo, kaj iščejo na univerzi, so usmerjeni!). Usmeril jih ni ne kapital, ne država pač pa so se usmerili na osnovi resničnih potreb združenega dela. Najbolj avtentični nosilci resničnih potreb združenega dela po visokošolskem izobraževanju so pač delavci sami, zato so lahko le oni usmerjeni študentje. To ne izključuje možnosti, da ne bi tudi štipendijskega (in podobnih) odnosa sprejeli kot specifične oblike združenega dela in štipendistom pripisali določenih pravic in odgovornosti delavcev in jih na tej osnovi sprejeli med usmerjene študente.

URESNIČEVANJE KADROVSKE POLITIKE V VISOKEM ŠOLSTVU

Univerza velja toliko in je takšna, kakršni so njeni kadri.

Mariborska univerza je danes zadobila takšen obseg, ko ni več mogoč enostaven pregled nad dejavnostjo in idejno usmerjenostjo njenih kadrov. V razvojni politiki šol to spoznanje še ni prodrlo, saj ostajajo kadrovske službe in analize kadrovskih razmer zapostavljena področja. Določene pozornosti so deležni še kadri, ki so v postopku pridobitve akademskega naziva, sicer pa se celotno spremljanje kadrov omejuje na obvezne zabeležbe v habilitacijskih periodah.

S predpisanim habilitacijskim postopkom je ob habilitacijski komisiji univerze nastala možnost celovite kadrovske evidence, ki bi lahko bila strokovna podlaga aktivne visokošolske kadrovske politike. Ta prilika ni izrabljena in razvojne projekcije univerze nastajajo ob zelo nepopolnem vedenju o njenem kadrovskem potencialu.

V anketi so mariborski visokošolski učitelji izpričali izjemno slabo mnenje in aprioristično negativno mnenje o študentih. Ker je to splošni pojav, prav gotovo vpliva na odvijanje vzgojno-izobraževalnega procesa in na odnose med učitelji in študenti, zato tudi zasluži politično pozornost. Nedvoumno je, da si ob krepitvi takšnih predsodkov lahko obetamo le »vojno« med obema strankama na univerzi, kar pa še nikjer ni prineslo dobrih rezultatov. Izražena mnenja kažejo na skromno andragoško usposobljenost, zato je treba tudi v tej smeri iskati tudi poti za spreminjanje stanja.

INFORMIRANJE ZA SAMOUPRAVNO IN POLITIČNO DEJAVNOST V VISOKEM ŠOLSTVU

Univerza živi zunaj glavnih informacijskih tokov v regiji in v Sloveniji. Sredstva množičnega obveščanja registrirajo le posamične dogodke, katerih pomen presojajo po svojih kriterijih, ne sledijo pa osnovne dejavnosti visokega šolstva.

Mariborska univerza je zelo skromno zastopana v slovenskem znanstvenem tisku. Od 80 znanstvenih časopisov sta le dva v Mariboru, malo pa je tudi mariborskih učiteljev, ki bi bili aktivni v redakcijah drugih časopisov. To seveda vpliva, da slovenska strokovna javnost nima celovitejše podobe o znanstvenem dogajanju na univerzi in to sproža deljeno mnenje o njem strokovnem renomeju. To je več kot resen razlog za ukrepanje na tem področju.

IDEJNA, KADROVSKA IN ORGANIZACIJSKA RAST DRUŽBENOPOLITIČNIH ORGANIZACIJ V VISOKEM ŠOLSTVU

Neizrazita idejna diferenciacija omogoča uveljavljanje nazorov, ki bi jih v našem primeru sicer težko označili kot idejne usmeritve, ker so prej posledica brezidejnosti. Primer take idejne zmedenosti so vulgarne potvorbe marksizma, ki se manifestirajo v mnogih protislovnih verzijah kot ekonomski determinizem (pod katerim se skriva privatnolastniška logika) kot idejni liberalizem (v katerega se rada sprevrača dogmatska pamet).

In kot zlepljenka o nekakšni sistemski konvergentnosti sodobnega sveta (ki ji običajno niso tuja ozka nacionalistična izhodišča). Druga idejna simplikacija, ki ni tuja univerzi, je pozitivizem, ki se kaže kot mistifikacija podatkarstva (ki se jih sicer voluntaristično izbira po željah naročnikov), kot vseobsežni enciklopedizem (ki se izkaže za brezvezno sestavljenko neživljenskih shem) in kot scientifistično poveličevanje znanstvene nezmotljivosti (ki je običajno blizu nihilističnim sodbam o družbenem razvoju). Opazna so tudi tehnokratska gledanja kadar se procesi družbenega odločanja pretvarjajo v vprašanja tehniške pristojnosti (za napake pa potem odgovarjajo vsi) ali kadar se napihuje prepričanje o nedotakljivosti in magičnih lastnostih sistemov (ki se jih potem tolmači po mili volji).